istanbul

KENT ARAŞTIRMALARI VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

Gezi'den Geleceğe: Yerel Demokrasi İnisiyatiflerinin Eşiği

Dosya İstanbul'un Geleceğe Attığı Bir Adım: Vizyon 2050 Strateji Belgesi

Gösterge Küresel Kent Endekslerinde İstanbul

Ekosistem İstanbul Boğaz'ında Yunuslar

2022 / 007

İSTANBUL PLANLAMA AJANSI

İPA İstanbul Kitaplığı kapılarını açtı.

İstanbul ve kent çalışmaları alanlarına odaklanan İPA İstanbul Kitaplığı, İPA Kampüs'te araştırmacıları ve akademisyenleri bekliyor.

Kent araştırmaları, mimarlık, şehir planlama ve benzer uzmanlık alanlarında zengin bir koleksiyona sahip olan İPA İstanbul Kitaplığı, on binlerce kaynağı araştırmacıların erişimine açıyor.

Detaylı bilgi için: **kampus.ipa.istanbul / kutuphane@ipa.istanbul**

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İPA İstanbul Planlama Ajansı

ipaistanbul
ipaistanbul
ipaistanbul
ipa.istanbulplanlamaajansi

ipa.istanbul

16 MİLYON İÇİN Çalışıyoruz

istanbul

BU SAYIDA...

Topçu Kışlası kamuflajı altında AVM inşa etmek için Gezi Parkı'ndaki ağaçların sökülmesine tepki olarak başlayan direniş kısa sürede tüm ülkeye yayılmıştı. Bir kısmı Gezi Park'ına hiç gelmemiş olsa da insanlar mahallelerindeki betonlaşmadan derelerin kurutulmasına, özelleştirilen fabrikalardan kamu arazilerinin satışına, üniversitelerdeki antidemokratik uygulamalardan yaşam biçimlerine yönelik müdahalelere kadar gündelik yaşamlarında doğrudan deneyimledikleri bir dizi olumsuzluğa karşı bir "Yeter" çığlığı attı.

Bu karşı duruş, söz konusu gidişattan memnun olan bir avuç çıkar grubunu rahatsız etti, etmeye de devam ediyor. Gezi Parkı park olarak kaldı. Bu kendi başına bir başarı olsa da Gezi'ye yol açan benzer olumsuzluklar ve politikalar bugün hâlâ tüm ağırlığıyla kentlerin üzerine çökmeye devam ediyor. Bir taraftan da direnişe öncülük eden meslek uzmanı sembol isimler cezalandırılarak toplumsal tepkiler baskılanmaya çalışılıyor.

Peki değişen hiçbir şey yok mu? Kuşkusuz çok şey var. Kapak konumuzda, bu kez Gezi'yi yerel demokrasi eksenini öne çıkararak mercek altına aldık. Tutsak arkadaşlarımızdan Tayfun, Mücella ve Can da bizimle.

"Sahadan" bölümünde Gezi'yle birlikte ortaya çıkan ve yerel demokrasi ekseninde yol gösterici olduğunu düşündüğümüz dayanışma ve forum deneyimlerine yer veriyoruz.

Geçtiğimiz sayıda kısa bir giriş yaptığımız İstanbul'un 2050 Vizyonu'nun kamuoyuyla paylaşılmasının ardından dosya konumuzda daha kapsamlı bir başlangıç yapıyoruz. Başlangıç diyoruz çünkü İstanbul, 25 yılın ardından, eksiğiyle fazlasıyla ilk defa kendi gerçekliği ve dünyada olan bitenle yüzleşme cesaretini bu süreçte gösterdi. Uzun erimli planlamaya yönelik bir takım eleştirilerin haklı yönleri olsa da geçtiğimiz dönemin olumsuzlukları yanında, sıklaşan krizler de gösteriyor ki "şimdicilik" ve kısa vadeli çözümler kentler ve toplumlar için için kalıcı/kökten çözüm değil, çaresizlik üretiyor. Dolayısıyla uzun soluklu bir bakış açısı ve yaklaşımla 2050'nin İstanbul'unu planlamak hem günümüz hem de geleceğin sorunlarıyla baş edebilmek açısından yaşamsal öneme sahip. Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nde öne çıkan demokrasi, ekonomi, ekoloji, kentsel yapılı çevre ve toplumsal refah olmak üzere beş temel meydan okuma etrafında şekillendirilen strateji ve hedefler, bundan sonraki uygulama ve kararlara evrensel bir çerçeve sunması bakımından da oldukça kıymetli.

"Gösterge" bölümümüzde Vizyon 2050 kapsamında İstanbul'un önemli uluslararası endekslerdeki durumunu irdeledik. "Koleksiyon" bölümümüzde İPA Kampüs'te sergilenen "İstanbul'un Planlama Tarihi Sergisi"nden bir kesit sunuyoruz. "Kent Gündemi"nde bu sayıda söz gençlerde: İPA Kamusal Tasarım Ofisi'nin düzenlediği "Burada Birlikte Deneyimi, Genç Katılımı ve Genç İşsizliği" başlıklarında yapılan çalışmalar yer alıyor. "Metropol Meseleleri"nde, tüm metropollerde insan yaşamını zorlayan gıda krizini ve diğer dünya metropollerinde yaygın olmasına karşın ülkemizde yeni bir kavram olan Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Eylem Planlarına İstanbul deneyimi üzerinden yer veriyoruz. "Akademi" bölümünde ise Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi stüdyoları kapsamında yazılan makalelerden bir kesit bulacaksınız. "Monitör 39"da doğalgaz kullanımını ilçe düzeyinde görselleştirerek kış aylarının geldiğini hatırlatırken, "Ekosistem"de İstanbul'un yunuslarıyla içimizi ısıtıyor, "Kışın sonu bahar" diyoruz.

Yine zengin ve umut taşıyan bir içerikle huzurunuzdayız.
Keyifli okumalar...

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ | İPA İstanbul Planlama Ajansı

İMTİYAZ SAHİBİ
Emrah Şahan (BİMTAŞ Boğaziçi Peyzaj İnşaat Müşavirlik Teknik Hizmetler San. Tic. AŞ Adına)

YAYIN YÖNETMENİ
Nazım Akkoyunlu (Sorumlu)

TASARIM KONSEPTİ VE YAYIN KİMLİĞİ
Tuğçe Tunç

YAZI İŞLERİ
Baran Alp Uncu, Berkan Özyer, Caner Murat Doğançayır, Elif Sidar Ökdemir

YAYIN KURULU
Akif Burak Atlar, Begüm Özden Fırat, Çağhan Keskin, Elif Avcı, Eda Ünlü Yücesoy, Ferhan Gezici, Fırat Genç, Gökçer Okumuş, Gürkan Akgün, H. Tarık Şengül, İclal Dinçer, Mert Arslanalp, Murat Şeker, Mustafa Sönmez, Zelal Yalçın

DANIŞMA KURULU
Bekir Ağırdır, Erden Attila Aytekin, Emrah Çoraman, Enis Köstepen, Fatih Terzi, Feyyaz Yaman, Haluk Gerçek, Hatice Kurtuluş, Kemal Kılıç, Mikdat Kadıoğlu, Nihat Tekdemir, Nuran Zeren Gülersoy, Ümit Şahin, Yüksel Taşkın

KATKIDA BULUNANLAR
Demo Lab Fotoğraf İnisiyatifi, fam°, İpek Gencosman

SON OKUMA EDİTÖRLERİ
Ali Servet Etkin, Suat Hayri Küçük

İDARİ SORUMLU
Nilay Özger 0 (212) 245 99 00

KAPAK GÖRSELİ
Tuğçe Tunç

BASKI VE RENK AYRIM
Seçil Ofset • 100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi 4. Caddesi No: 77, Bağcılar/İstanbul
0 (212) 629 06 15 Sertifika No: 44903

DAĞITIM
İstanbul Büyükşehir Belediyesi • Kültür AŞ

İLETİŞİM
Ceren Güler (İPA İletişim Koordinatörü)

İstanbul Planlama Ajansı • Basınköy Mahallesi Valilik Yolu Caddesi No: 2 Florya Bakırköy/İstanbul
dergi@ipa.istanbul • ipa.istanbul/dergi

BİMTAŞ • Evliya Çelebi Mah. Meşrutiyet Cad. Eski TÜYAP Binası No: 50 34430 Beyoğlu/İstanbul

ISSN:2757-797X

Yerel, süreli, 3 aylık yayın. İPA İstanbul dergisinin tüm telif hakları İBB'ye aittir. Dergide yayımlanan yazı ve fotoğraflardan, yayıncının izni alınarak ve kaynak belirtilerek, tam veya özet alıntı yapılabilir.

2022 / 007

GEZİ'DEN GELECEĞE: YEREL DEMOKRASİ İNİSİYATİFLERİNİN EŞİĞİ

GEZİ DİRENİŞİ, DEMOKRATİKLEŞME VE KATILIMCI PLANLAMA **TAYFUN KAHRAMAN** 10 GEZİ'DEN BUGÜNE YEREL DEMOKRASİ DENEYİMLERİNİN SEYRİ **BEGÜM ÖZDEN FIRAT** 14 GEZİ VE PARK FORUMLARI GELECEĞİN YÖNETİM BİÇİMİDİR **MURAT SEVİNÇ** 20 KENT HAKKINI VEYA EKOLOJİK KRİZİN ETKİLERİNİ ODAĞINA ALAN HAREKETLERİN GEZİ'YE VE GEZİ'NİN BU HAREKETLERE ETKİSİ **AYŞE MÜCELLA YAPICI** 24 GEZİ ÖNCESİ VE SONRASI KENT VE KIR SAKİNLERİNİN GÜNDEMİNDEKİ HAK MÜCADELELERİ **Ş. CAN ATALAY** 28 DEMOKRASİNİN ÖN KOŞULU KENT MEYDANLARI VE GEZİ DİRENİŞİ **MERİÇ DEMİR KAHRAMAN** 30

SAHADAN GEZİ'DEN ÇOĞALAN DAYANIŞMA **TAKSİM DAYANIŞMASI SEKRETERYASI** 36 "FAZLA BÜYÜMEK YERİNE ÖNCELİKLE SÜREKLİLİĞİ SAĞLAMAYI TERCİH ETTİK." **KOMŞU KAPISI DERNEĞİ** 38 PARK FORUMLARINDA DOĞAN BİR KADIN ÖRGÜTLENMESİ **YOĞURTÇU KADIN FORUMU** 40 GEZİ'DEN İLHAMLA FARKLI BİR SPOR MÜSABAKA KÜLTÜRÜ DENEYİMİ **KARŞI LİG** 42

KENT GÜNDEMİ BURADA BİRLİKTE HAREKETİ: YEREL YÖNETİMDE KATILIMCI MODEL İLE KAMUSAL MEKÂNDA UYGULAMALAR **GÖKÇER OKUMUŞ + KÜBRA ELİF DURĞUN + BAŞAK ÇELİK + S. BENAN KAYA** 44 GENÇLİK KATILIMINDA SİVİL TOPLUM, YEREL YÖNETİMLER VE ÜNİVERSİTELER ARASINDA İŞ BİRLİĞİ VE MUHTEMEL YENİ YAKLAŞIMLAR **NECATİ MERT GÜMÜŞ + YAĞMUR YILDIRIM** 48 TÜRKİYE'DE GENÇ İSTİHDAMI: EFSANELER VE GERÇEKLER **BERKİN ŞAFAK ŞENER** 52

DOSYA: İSTANBUL'UN GELECEĞE ATTIĞI BİR ADIM: VİZYON 2050 STRATEJİ BELGESİ VİZYON 2050: İSTANBUL'UN GELECEĞİNE İLİŞKİN UMUT, ÇABA VE MEYDAN OKUMA **GÜRKAN AKGÜN** 60

İSTANBUL VİZYON 2050 STRATEJİ BELGESİ'Nİ HAZIRLARKEN GELECEĞİ BİRLİKTE PLANLAMAK **BURCU ÖZÜPAK GÜLEÇ** 62

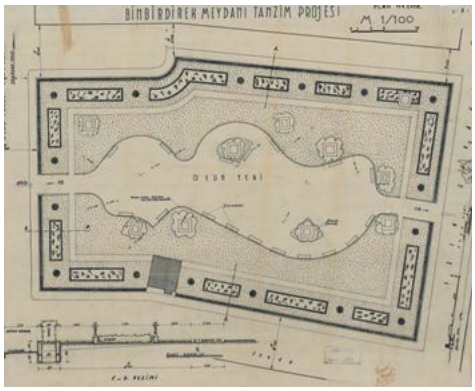
VİZYON 2050 STRATEJİ BELGESİ'NİN HAZIRLIK SÜRECİ VE BUNDAN SONRASI: "İSTANBUL'U 2050'YE HAZIRLAMAK" **GÜRKAN AKGÜN + HATİCE KURTULUŞ + ALİYE AHU AKGÜN + FERHAN GEZİCİ + ÖMER LÜTFİ ŞEN + ERBAY ARIKBOĞA** 68

İSTANBUL GİBİ METROPOLLERİN GELECEK VİZYONUNDA AKILLI ŞEHİRCİLİK UYGULAMALARININ YERİ **CARLO RATTI** 76 "YENİ BİR UYGARLIĞI BERABER KURACAĞIZ VE HAYATIMIZI, KENTLERİMİZİ YAŞANABİLİR KILMANIN ÖN KOŞULU İKLİM DOSTU OLMAK" **YUNUS ARIKAN** 78

GELECEK KENT HAREKETLİLİĞİ VE YEREL HİZMETLERE ERİŞİMDE 15 DAKİKALIK KENT **CARLOS MORENO** 82

GÖSTERGE KÜRESEL KENT ENDEKSLERİNDE İSTANBUL'UN GÜNCEL KONUMU **CANER MURAT DOĞANÇAYIR** 84

KOLEKSİYON "İSTANBUL PLANLAMA TARİHİ SERGİSİ" NEYİ SERGİLİYOR? **GÜVEN ERTEN** 86

METROPOL MESELELERİ ACI GERÇEK: GIDA FİYATLARI KRİZİ **BERKAN ÖZYER** 100 İSTANBUL SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL HAREKETLİLİK PLANI VE GELECEK ADIMLAR **HALUK GERÇEK** 106

MONİTÖR39 DOĞALGAZ SAATİ **NİLAY ÖZGER + TUĞÇE TUNÇ** 112

EKOSİSTEM İSTANBUL BOĞAZI'NDA YUNUSLAR **WWF TÜRKİYE (DOĞAL HAYATI KORUMA VAKFI)+ DMAD (DENİZ MEMELİLERİ ARAŞTIRMA DERNEĞİ)** 114

BÜYÜKŞEHİR HAFIZASI "SAHA, ÇIKTIĞINDA, SORUNLA YÜZ YÜZE KALDIĞINDA ÇÖZÜM ÜRETMEN GEREKEN BİR ALAN." 118

AKADEMİ KENTLERİ VE DÜŞÜNCEYİ ÖZGÜRLEŞTİRMEK İÇİN YAZMAK **EMRAH ALTINOK** 122 ÖZEL MÜLKİYETTE KAMUSAL MEKÂNLAR (POPS) NE KADAR "KAMUSAL"? **BİLGE SAYARLIOĞLU** 123

"METAVERSE": BİR KURGUSAL KAMUSAL ALAN MI? **GİZEM CÖMERT** 124

FARKLILIK MEKÂNLARININ PARADOKSU **BUKET ALIŞIR** 128

SAYAÇ 130

İÇİNDEKİLER

DAHA PLANLI VE SAĞLIKLI BİR İSTANBUL İÇİN
25
YILDIR
HİZMET VERİYORUZ.
Çalışmalarımızı incelemek için:
www.bimtas.istanbul
16 MİLYON İÇİN Çalışıyoruz
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
Bimtaş

Gezi'den Geleceğe: Yerel Demokrasi İnisiyatiflerinin Eşiği

Yaklaşık 10 yıl sonra bugün çok daha net görüyoruz ki, Gezi birçok yönden kritik bir dönüm noktası. Gezi'yi ve hemen sonrasında şekillenen park forumlarını öteden beri var olan paylaşma, dayanışma, anlama, anlatma, söz üretme ve söyleme gibi özne olma pratiklerinin her birinin kitleselleşerek vücuda geldiği, birleştiği ve ilan edildiği ânın başlangıcı olarak düşünebiliriz. İktidar(lar)ın baskısına ve kontrolüne karşı direnirken mekânı, anlamları ve ilişkileri eşitlikçi, özgürlükçü, paylaşımcı ve katılımcı biçimde dönüştürme ve tüm bunları ifade etme deneyimi olarak tanımlamak yanlış olmaz. Bir diğer öne çıkan durum ise içinde barındırdığı farklı anlamlar ve mücadeleler arasında Gezi'nin bir yaşam alanı olarak kenti demokratik ilkelere yaslanarak dönüştürmeye yönelik eylemler bütünü olmasıydı. Çeşitli siyasi görüşlerin ve toplumsal grupların bir araya gelerek farklılıklarını ortaya koyarken aynı zamanda karşılıklı olarak birbirinden öğrendiği, ortaklıklar geliştirdiği bir zemin oldu. Bu da Gezi'yi yerel demokrasi için önemli bir eşik hâline getirdi.

Peki, Gezi bunu başardı mı? Bu, tarihin içerisinde belirli zaman aralığına sıkıştırılarak cevaplanamayacak büyüklükte bir soru. Zira Gezi gibi kritik toplumsal olayların dönüştürücü gücü ve etkileri zamana ve mekâna yayılıyor. Hayatın birçok alanına nüfuz ederken kendini bazen görünür bazen de görünmez kılıyor. Bitmeyen bir süreç olarak düşündüğümüzde Gezi mücadelesi, özellikle hukukî alanda olmak üzere bütün haklılığıyla yaklaşık on yıl sonra bugün de devam ediyor. Bir yandan da mücadelenin emektarlığını yapanlara verilen hapis cezalarıyla, yerel demokrasi inisiyatiflerinin de cezalandırılmaya çalışıldığı koşullarda bu deneyimler varlığını sürdürmeye çabalıyor. Diğer yandan ortak keseni yerel demokrasi olmak üzere kente ait birçok unsur ve alanda kendini hatırlatıyor.

Kısaca Gezi ve park forumları belirli bir zaman aralığında donup kalmış bir sabitten öte; süren, dönüşen ve dönüştüren dinamik bir süreç ve bugüne taşınan izleri yerel demokrasinin yarınına dair olası temel dayanaklarını ve ipuçlarını da barındırıyor. Tüm bunlar şartlara, deneyimlere ve gereksinimlere göre dünü, bugünü ve yarını birbirine bağlayan Gezi ile başlayan sürecin izini sürmeyi önemli hâle getiriyor. Buna bağlı olarak dosyada Gezi ve sonrasındaki dinamiklerin; kent ve ekoloji hareketleri, yerel demokrasi inisiyatifleri, kent planlaması, kent yaşamına dair karar alma mekanizma ve süreçleri, hak mücadelesi gündemi ve protesto mekânları olarak kent meydanları üzerindeki etkilerine bakıyoruz.

Fotoğraf Bekir Dindar

İllüstrasyon Dilara Akbal

jilara
akbal

Gezi Direnişi, Demokratikleşme ve Katılımcı Planlama

Kentlerin başta dezavantajlı gruplar olmak üzere yaşayanları tarafından planlanması yerel demokrasinin önemli unsurlarından. Oysa kentin planlaması hâlâ teknik bir iş olarak görülüyor, otoriterleşme ile beraber giderek yerel yönetimlerin elinden alınarak merkezileştiriliyor. Mevcut durumun değişkenlerinin yarattığı bu zorluklar nedeniyle yasal bir zorunluluk ve bir rıza üretme aracı olmanın ötesine geçmesi gereken katılımcı planlamanın tam anlamıyla hayata geçebildiği söylenemez. Gezi'nin demokratikleşme, eşitlik, özgürlük ve kardeşleşme talepleri, demokratik katılım mekanizmaları üzerine inşa edilen bir kent planlamasının ve parçası olduğu kent hakkının tanınmasının temelini oluşturuyor.

Tayfun Kahraman[*]

[*] Dr., Şehir Plancısı

Kent olarak tanımlanan yer, kentte yaşayan, kentsel mekânı kuran, kullanan tüm yurttaşların katılımı ile ortak oluşturdukları bir yapıttır. Bu yapıtın biçimlenmesi, kullanım biçimlerinin tanımlanması ise ekonomik, siyasi, toplumsal ve teknik bir iş. Fakat bu iş, sadece profesyonellerin ya da karar vericilerin yetkisine bırakılamayacak kadar önemli. Çünkü kentsel mekânı asıl şekillendiren, onu kuran ve kullanan yurttaşların ihtiyaçları ve kullanımları biçimleridir. Ancak, bu işin teknik tarafını yürüten profesyoneller, bugün olduğu gibi gereken hassasiyeti de gözeterek mekâna müdahale etmeye girişseler ve mekânsal kullanım kararlarını verseler de; bu girişim eksik kalır. Kendi katılımları ile oluşturacakları ve ortak davranışları ile biçimlenen kent mekânını paylaşan kentlileri, karar alma süreçlerine katmadan, kendi yaşam ve kullanım alanlarını biçimlendirme fırsatını yaratmadan; kent planlamaya sadece teknik bir süreç olarak bakmak, yaratılmak istenen düzeni baştan sakatlar. Bu nedenle, bugün gelinen noktada katılımcı olmayan bir kent planlama faaliyetini çağdaş normlara uygun olarak kabul etmek mümkün değil.

Fotoğraf Nazım Serhat Fırat

Ancak, bugün ülkemizde yapılan uygulamalara baktığımızda, kent planlamanın salt teknik ve karar almaya dayalı bir idari işlem şeklinde ele alındığı, bunda ısrarcı olunduğu görülüyor. Hatta gün geçtikçe daha da merkezileşen planlama faaliyeti ile yerel yönetimlerin yerinden yönetim ilkesiyle gerçekleştirdiği planlama faaliyetlerine dahi ket vuruluyor. Bırakın kentlilerin katılımını; yerel yönetimlerin kendi görev alanlarındaki kent planlama faaliyetinden uzak tutulmaya çalışıldığı, halkın katılımına karşıt olarak siyasi iktidarın merkezileşmeye yönelik mekanizmalar kurma çabası içinde olduğu görülüyor.

Planlamada katılım konusunda ilerici adımlar atılması bir yana, her geçen gün daha da geri gidiliyor. İmar mevzuatındaki olumlu hükümler budanıyor. 2863 sayılı kanunda, 2004 yılında yapılan değişiklikle kanuna eklenen koruma amaçlı imar planlarında yöre sakinlerinin ve ilgi gruplarının katılımlarının sağlanması hükmüne, bu ilkel denebilecek katılım zorunluluğuna dahi tahammül edilmedi ve yapılan yönetmelik maddesi değişikliği ile kanun hükmü gereği olan katılım toplantıları yapma zorunluluğu kaldırıldı. Tek başına bu tavır bile bugün yürütmeyi ve yasa yapıcı çoğunluğu elinde bulunduran iktidar tarafından planlamada katılıma nasıl bakıldığını açık biçimde gözler önüne seriyor.

Türkiye planlamada katılım ilkesinden her geçen gün daha da uzaklaşırken, davalar başka bir imkân kalmadığı için giderek tüm ilgi gruplarının kullanmak zorunda kaldıkları bir planlamaya katılım aracı hâlini aldı.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde gerçekleşen yönetim değişikliğiyle Avcılar ya da Beyoğlu'nda kent planlama faaliyetleri sırasında katılıma ilişkin çaba gösterilse de, bu ilerici adımların birkaç örnek kapsamında yönetici ve plancıların çabalarıyla sınırlı kalması, katılımcı planlama için önümüzde daha çok uzun bir yolumuz olduğuna işaret ediyor. Katılım açısından yaşanan bu açmaz karşısında başka bir yaklaşımın mümkün olduğunu göstermek isteyen profesyonellerin karşısındaki en büyük engel, mevzuat ve siyasi irade yoksunluğu.

Bunun yanında yaşam alanlarında yapılan kent planlama faaliyetleri ve mekânsal müdahalelere etki etmek isteyenler ve ilgi grupları ise farklı yöntemler geliştiriyor. Burada en önemli yöntem katılımcı olmayan ve ilgi gruplarının karar alma sürecinde etkili olamadığı kent planlama örneklerinin kamu yararı ve şehircilik ilkelerine uygun olmayan yönleriyle davalara konu edilmesi. Meslek odaları, sivil toplum örgütleri, kent hareketleri, kentliler ve hatta yerel yönetimler ancak davalar yoluyla kentsel karar alma süreçlerine ve planlamaya katılabiliyor. Türkiye planlamada katılım ilkesinden her geçen gün daha da uzaklaşırken, davalar başka bir imkân kalmadığı için giderek tüm ilgi gruplarının kullanmak zorunda kaldıkları bir planlamaya katılım aracı hâlini aldı. Tabi hukuki yardıma erişimi olmayan, dava süreci masraflarını karşılayamayacak olan dezavantajlı grupların kendi yaşam alanları hakkında alınacak kararlara ve mekânsal kullanımı belirleyecek planlama çalışmalarına katılımları mümkün olmamakta.

Bunun karşısında karar alma süreçlerine katılımları gözetilen, hatta öncelenen çıkar gruplarının sahip oldukları siyasi ve maddi patronaj ilişkileri sonucunda kent planlama faaliyetleri yönlendirmelere açık bir biçimde yürütülüyor. Türkiye'de her kamusal hizmet üretilen alanda olduğu gibi, kent planlama faaliyetinde de bırakın katılımı, merkezileşme ve otoriterleşme eğilimleri giderek artıyor. Otoriter iktidar kente müdahale biçimleri ve mekânsal kullanım kararları ile kent planlamayı, salt teknik bir araç ve karar alma yetkisine dayanarak isteklerini yurttaşlara dikte etme yöntemi olarak kullanıyor. İktidarın benimsediği ve uygulamaya koyduğu böyle bir otoriter kentleşme yaklaşımında katılıma yer verilmesini ve kentlilerin katılımını beklemek ise hayalcilikten öteye gitmiyor.

Türkiye'de her kamusal hizmet üretilen alanda olduğu gibi, kent planlama faaliyetinde de bırakın katılımı, merkezileşme ve otoriterleşme eğilimleri giderek artıyor.

Gezi Direnişi'nin katılımcı kent planlamasının bugününe ve yarınına şekil verip vermediği sorusuna gelecek olursak, öncelikle Gezi'nin ortaya çıktığı ortamı ve koşulları ele almamız gerekiyor. Gezi Direnişi, bugünden baktığımızda kent planlamanın seyrine şekil vermiyor, katılımcı yaklaşımın birkaç örnek dışında genele yayılmasını sağlamıyor olsa da demokratik talepler ışığında gelecek için umut veriyor. Gezi'deki direnişi büyüten; parkını savunan, kent hakkı talebini dillendirenlerin gördüğü şiddet üzerine, o güne kadar biriktirdikleri itirazlarını alıp desteğe gelen yurttaşların talepleriydi. Demokratikleşme, eşitlik, özgürlük ve kardeşleşme özlemiyle büyüyen Gezi Direnişi, bu anayasal hak taleplerinin cisimleştiği bir alan oldu.

İktidarın kentlilere söz hakkı tanımadan Gezi Parkı'nı betonlaştırma isteği karşısında kentini ve parkını koruyan kentlilere karşı, şiddet içeren tavrı ve üstenci dili toplumda biriken tüm itirazları da Gezi'ye taşıdı. Gezi, o günlerde her alanda yükselen toplumsal itirazlara karşı dinlemez tavrıyla nobran bir dil kullanan, giderek daha da otoriterleşen iktidara karşı, her meşrepten yurttaşın kendi sesini duyurma alanı oldu. Bir kent hareketi olarak başlayan Gezi Direnişi'nde gelinen noktada itiraz, temel taleplerin karşılanmaması, demokrasiden uzaklaşılarak kutuplaşmanın inşasına ilişkindi. Özgür, demokratik ve kardeşçe bir yaşam amacına ulaşıldığında, elbette bunun yansıması kentlere yapılan müdahalelerde ve kent planlamaya katılım süreçlerinin hayata geçmesinde de görülecek.

Fakat kent planlamaya katılımı genelleştirmek, gerçek bir katılım talebini yaratmak üzere; önce birincil talepler karşılanmalı, demokratik ve bir arada yaşam savunan bir siyaset alanı ve ülke inşa edilmeli. Karar alma süreçlerinin topluma genişletilmesi, kentlilerin yaşam alanlarına dair söz söyleme hakkına sahip olduğunu hissetmesi için öncelik genel anlamda demokratikleşme talebinin karşılanması olacak. Demokratikleşme talebinin karşılandığı oranda kent planlamada katılım tüm plan çalışmalarına genelleşerek, gerçekçi bir araç hâline gelecek. Bu anlamda bugün kent planlamaya katılım konusunda yapılanlara baktığımızda, göstermelik birkaç iyi niyetli deneme haricinde başarıya ulaşan bir uygulamadan söz etmek mümkün değil. Bir süre koruma amaçlı nazım ve uygulama imar planlarında katılım zorunlu hâle getirilse de uygulamada sürekli -mış gibi yapılarak ilerlendi ve sonuçta katılım denen şey, razı olma sürecinin ötesinde bir tanım kazanamadı. Planlamada katılım bir mesele olarak çok konuşulsa da alışkanlıklar ve idarelerin kalıplaşmış yönetim anlayışları aşılamadı.

Bir kent hareketi olarak başlayan Gezi Direnişi'nde gelinen noktada itiraz, temel taleplerin karşılanmaması, demokrasiden uzaklaşılarak kutuplaşmanın inşasına ilişkindi. Özgür, demokratik ve kardeşçe bir yaşam amacına ulaşıldığında, elbette bunun yansıması kentlere yapılan müdahalelerde ve kent planlamaya katılım süreçlerinin hayata geçmesinde de görülecek.

Gezi Direnişi'nin üzerinden geçen 9 yıl sonrasında bulunduğumuz noktada, yine kent planlamada karar vericiler, çıkar grupları ve profesyoneller haricinde toplumsal bir katılımdan söz edemiyoruz. Kentin gerçek kullanıcılarını, özellikle dezavantajlı grupları kapsamaktan çok uzağız. Bu nedenle kent planlamada katılımın ilke ve yöntemlerini konuşmak, bugün Türkiye pratiği açısından henüz olgunlaşmamış fakat gerekli bir tartışma. Çünkü bu tartışma öncesinde önümüzde Gezi'nin gündeme getirdiği, çözüm üretilmesi gereken demokratikleşme gibi çok daha temel problemlerimiz var.

Sonuç olarak katılımcı planlama, hatta kent hakkının tanınmasını da ekleyebileceğimiz talepler için, öncelikle demokratikleşme, özgürlük, eşitlik ve kardeşleşme gibi temel toplumsal ihtiyaçlarımızı karşılamamız gerekmekte. Bununla da bitmiyor, sonrasında katılımı yasal zorunlulukları yerine getirmek için değil; karar almayı tüm kentlilere yaymak üzere çaba harcayacak ve gerçek anlamda toplumsal katılımı planlamanın her aşamasına genişletecek idarelere ihtiyacımız var. Yasal düzenlemeler bu tartışmaları takiben kaçınılmaz olarak hayata geçecektir ama ilk olarak onları samimi bir biçimde uygulamaya koymak üzere yönetsel ve zihinsel bir reformu gerçekleştirmemiz gerekecek.

Diğer taraftan, kent planlamayı yerel ve merkezi yönetimlerin gelir kapısı olarak gördüğü bir faaliyet alanı olmaktan çıkarmadıkça bahsettiğimiz zihinsel ve yönetsel reformu gerçekleştirme şansımız olmayacak. Bu amaçla bir başka hedef olarak kent planlamayı, bireysel faydalardansa kamusal fayda sağlamak ve kente, kentin ortak ürettiği değerlere eşit erişim olanakları sunmak üzere gerçekleştirilen bir faaliyete dönüştürmeliyiz.

Unutmamalıyız ki kent planlamaya katılımı ve demokratik karar alma mekanizmalarını konuşmak istiyorsak, öncelikle Gezi Direnişi'nin öne çıkardığı demokratikleşme, eşitlik, özgürlük ve kardeşleşme taleplerini karşılayacak somut kazanımları hayata geçirmeliyiz. Ancak bu temel kazanımlar bize planlamada katılımın gerçek bir mekanizma olarak hayata geçmesi sonucunu doğuracak. Böylece toplumsal katılım sayesinde teknik bir faaliyetin ötesine geçen planlama çalışmaları ile yaşam alanlarında yapılacak müdahale ve gerçekleştirilecek uygulamaların karar alma süreçlerinde kentliler de artık söz sahibi olacak.

Silivri 9 No'lu A/47
09 Eylül 2022

Fotoğraf Bekir Dindar

· SÖYLEŞİ · RÖPORTAJ ·

Gezi'den Bugüne Yerel Demokrasi Deneyimlerinin Seyri

Gezi'nin bakiyesi sayılabilecek yerel demokrasi inisiyatiflerinin, genellikle gündelik toplumsal konularla ilgili ve dönemsel ortaya çıktığını gördük. Kimi yerelle merkezi yönetim rekabeti veya iş birliği koşullarında özerkliğini koruma mücadelesi verdi, kimi geleneksel dayanışma ağlarının varlığını sürdürdüğü alanlarda güçlenmekte ve kök salmakta zorlandı. Toplumsal kriz anlarında dayanışma veya yurttaşlık haklarından çok hayırseverlik, yardımlaşma veya sadaka eksenine kayan sosyal politikalar karşısında yerel ve özerk dayanışma inisiyatiflerinin çabaları boşa düşme riskiyle karşı karşıya kaldı. Prof. Dr. Begüm Özden Fırat'la inisiyatiflerin karşılaştıkları bu zorlu yolu, Gezi birikimini, kalıcılık ve devamlılıklarını konuştuk.

Röportaj: Caner Murat Doğançayır

Gezi'nin gerçeklik kazandırdıkları veya vadettiklerinin ne kadarı kendine yerel demokrasi inisiyatiflerinde yer buldu, ne kadarı 2013 yazıyla sınırlı kaldı?

Begüm Özden Fırat · Bir ayaklanmanın, bir halk hareketinin vaadi nedir, bunun üzerine düşünerek başlayalım. Bir toplumsal hareketin ya da Gezi gibi bir isyanın ne olduğuna ya da geriye, bize ne bıraktığına yönelik tartışmalar, ancak hareket ortadan kalktıktan ya da dalga çekildikten sonra geriye dönerek yaptığımız teori geliştirme faaliyetleridir. Bu tür büyük isyanlar genelde yeni örgütlenme ve eylem tarzları, yapma-etme ve "mesullenme" hâlleri ve öznellik biçimleri ortaya koyarlar. Yeni teorik açılımlar da bu pratikler ve örgütlenme biçimleri üzerine düşünmemizi sağlayacak yeni kavramsal araçlar geliştirilmesinin önünü açar. Ama teori ve kavram oluşturma faaliyetinde, muhakkak ki (dalga metaforundaki gibi) hareketin kumları yerine oturduktan sonra aldığı şekli ancak geriye dönük olarak okuyabiliyoruz, hareketin ufkunun ne olduğunu ancak belli bir zaman sonra tanımlayabiliyoruz. Bana kalırsa, Gezi'nin politik ufkuna bakarak, yani şimdi de ona dayanarak, fikir ve eylem üretmek istiyorsak, Gezi Parkı'nın mesken tutulduğu iki hafta boyunca ortaya çıkartılan, yemek yapmaktan opera sahnelemeye kadar gündelik hayatın farklı veçhelerinin, piyasa ve devlet dışında nasıl örgütleneceğine dair ortaya konan deneyimden yola çıkmalıyız. Belki Marx'ın Paris Komünü'nü tartışırken kullandığı halkın kendi kendini yönetmesine yönelik bir dizi uygulamayı tarif eden "işleyen varoluş" ifadesi bize yardımcı olabilir. Politik ufuk ya da muhayyile, varılması gereken bir ilkeler manzumesi değil, icatçı ve doğaçlamacı pratik ve uygulamalardan yola çıkan yaratıcı bir düşünme ve eyleme tarzı olarak anlaşılmalı. Gezi'nin önümüzde açtığı politik ufuk, piyasa ve devlet ilişkisi dışında gündelik hayatımızı özerk bir şekilde örgütleyecek ve demokratik bir şekilde karar almamızı sağlayacak örgütlenme biçimleri, yol ve yöntemleri üzerine düşünmemizi gerektiriyor. Buna müşterekleştirme pratikleri veya taban inisiyatifleri ile gündelik hayatın örgütlenmesi diyebiliriz. Adı -henüz- konulmamış bir politik ufuk bu.

Bu şekilde düşündüğümüzde Gezi'nin vaadi 2013 yazıyla sınırlı kalamaz, onun ardından gelen farklı toplumsal ve politik ihtiyaç ve beklentilerden yola çıkan artçı dalgalarına da sirayet eder. Yerel demokrasi inisiyatifleri olarak adlandırdığınız, mahalli dayanışmalar tam da Gezi'nin pratikçi yönünü yerel ölçekte yakalayan ve onu farklı durum ve ihtiyaçlara adapte ederek kullanmamızı sağlayan yenilikçi örgütlenme biçimleri olarak önümüzde duruyorlar. Bunların Gezi'nin hem ufkuna doğru yönelen örgütlenme biçimleri ve politik faaliyet alanları olduklarını hem de belirli toplumsal durumlara, konjonktürel dönüşümlere hızlıca yanıt vermeyi sağlayan biçimler olduğunu söyleyebiliriz sanıyorum.

Fotoğraf M. Cevahir Akbaş

Hatırlayacak olursak, Gezi'nin hemen ertesinde sınırlarını kabaca çizebileceğimiz üç farklı örgütlenme biçimi ortaya çıkmıştı. Bunların bir kısmı hayatta, bir kısmı can çekişiyor, bir kısmı yok oldu ama her biri ileride de üzerine düşüneceğimiz "işleyen" örgütlenme tarzları. İlkine "mahalle dayanışmaları" diyebiliriz. Park'ın polis tarafından zorla tahliye edilmesinin ardından, yerel ölçekte, yerelin ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda hızla karar alan ve harekete geçen mahalle bazlı örgütlenmeler kuruldu. Bunların çoğunluğu hiyerarşik olmayan biçimde örgütlenip demokratik karar alma mekanizmalarının yerelde uygulanmasını sağlıyorlardı. İkincisine "forum" tipi örgütlenme diyelim. Forum, yani bir mesele etrafında demokratik tartışma alanının açılması, Gezi'den sonra bir örgütlenme ve karar alma biçimi olarak da ortaya çıktı, ki aslında '68 hareketinin de unutulmuş bir mirası "forumculuk". Mekândan bağımsız, ani gelişen durumlara karşı bir araya gelmeyi de sağlayan, daha çok demokratik tartışma ve konsensüsle karar alma biçimi olarak tanımlayabileceğimiz bir örgütlenme biçimi olarak bu. Son olarak "kent savunmalarından" bahsedebiliriz. Bunlar semt veya ilçe bazında olduğu gibi il bazında da örgütlenen, yerel ve yerel üstü ölçeklerdeki kentsel direnişlerin bir araya geldiği örgütlenmelerdi. Kentsel dönüşüm projelerine karşı mücadele etmenin yollarının arandığı ve deneyimin biriktirildiği savunmalarda hem pratikçi hem de kavramsal tartışmalar yapılıyordu.

Bunlar Gezi'nin açtığı ufka bakarken ortaya konan, toplumsal ve politik ihtiyaçları ve beklentileri karşılayacak şekilde üretilen örgütlenme ve öznele şme biçimleri. Bir de işin "ruh" kısmı var, yani yapma etme ve anlam üretme tarzları. Bu oldukça "otonomist" bir ruh bence: Devletçi hiyerarşik, bürokratik ve militarist yapıları, var olan toplumsal iktidar mekanizmalarını yeniden üreten ilişkileri, piyasacı rekabetçi öznellik biçimlerini sorunsallaştıran ve dönüştürmeye gayret eden icatçı eylemlere ya da durumlara tanık olduğumuzda yaşadığımız ferahlama ("Ah" diyoruz, "Gezi ruhu yaşıyor!") bu ruhun yaşamsallığına işaret ediyor. Gezi'yi anlatan en icatçı ve yerinde kelimelerden biri "mesullenme" olsa gerek. Kazova işçilerinden Dursun Ceylan *Express Dergisi*'nde yayımlanan söyleşisinde kendi hayatından yola çıkarak Gezi'ye bağlanıyor ve *"Ben ondan bundan mesullenirim, daha çok anneme çekmişim"* diyordu. Bu, Gezi ruhunun müşterekleştirme pratikleriyle ve özyönetimle ilişkisini kurabilmek için iyi bir ifade. Yani kendinden, kendi hayatından, çalıştığı yerden, var olduğu her alandan, ama aynı zamanda örgütlü siyasetten, sendikal siyasetten mesullenme, belki de Gezi'nin bireysel ve kolektif düzlemde ortaya saçtığı en büyük toplumsal ve kültürel dönüşüm. Bu hâl ve düşünme tarzları umulmadık yer ve zamanlarda ortaya çıkıyor; bazen bir seçim çalışmasında, bazen de İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Taksim'den kaldırılan "Kavuşma Durağı"nda, bazen gündelik bir karşılaşmada...

Fotoğraf Nazım Serhat Fırat

Gezi'yi yaratan toplumsal hareketler ve Gezi'nin devamında gelişen bu inisiyatiflerin kalıcılık motivasyonuna sahip olması hangi koşulları gerektiriyor olabilir?

Öncelikle kalıcılık ifadesini değişmezlik olarak tanımlamamak lazım. Kalıcılığı tam tersine, dönüşüm, yaratıcılık, uyum gibi hareket ifade eden, devingenlik ve dinamizm atfeden nitelikleriyle birlikte düşünmemiz gerekiyor. Bu anlamda Gezi sonrası ortaya çıkan forumlar, dayanışmalar veya savunmalar belirli dönemlerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılamak için dönüşüyor, nasıl virüsler mutasyona uğruyorsa, onlar da dönemin koşullarına uyum sağlayan şekiller alabiliyor. Gezi'nin hemen sonrasında hatırlayacaksınız, toplumsal mücadeleler güçlendi, ivmelendi. Örneğin Gezi sonrasındaki Onur Yürüyüşü'nü bir düşünelim; ne coşkulu ve ne kadar büyüktü. Gezi'nin toplumsal dalgasının geri çekilmediği dönemde sokak eylemlerinde niceliksel ve niteliksel bir yükseliş yaşanmıştı. Fakat eşzamanlı olarak verili örgütlenme biçimlerinin oldukça hızlı bir şekilde dönüşen koşullara uyum sağlayamayıp, feminist örgütlerden kentsel mücadele örgütlenmelerine kadar, parçalandığını ya da ortadan kalktığına da şahit olduk. Gezi'nin, öncesinde var olan hareketlerin önüne aşılması ve dönüşmesi gereken bir dizi soru bıraktığını düşünüyorum. Bugün 8 Mart Gece Yürüyüşü gibi eylemlere baktığımızda, hiç görmediğimiz kadar yeni, genç bir kuşağın katılım gösterdiğini görüyoruz. Yeni ve farklı örgütlenme(me) ve eyleme biçimleri çıkıyor. Gezi öncesinde kalıcı olduğunu düşündüğümüz her türlü örgütlenme biçim ya da fikrin çoğunun parçalandığını veya yok olduğunu, devam edenlerin ancak yeni dönemin koşullarıyla birlikte dönüşenler olduğunu görüyoruz. Bugün hâlâ ortaya çıkan, kendini zaman zaman sokak eylemlerinde ifade eden, bazen sosyal medyada ifade bulan yeni ve taşkın bir politik özneleşme biçimi olduğunu hissediyoruz. Bu biçim kendine hâlâ bir örgütlenme formu arıyor. Bu formun ne olacağı da bugünden bilinmemekle birlikte, Gezi'den sonra ortaya çıkan bir dizi farklı örgütlenmenin, bu arayışın bir parçası olduğunu da düşünüyorum.

Diğer taraftan da elbette ki bir kalıcılık motivasyonuna da ihtiyaç duyuyoruz. Kalıcılık derken süreklilik arz eden belirli sosyal ilişki biçimlerinin oluşturulmasından, yani kurumlaşmadan bahsediyorum. Dönüşmeyen, katı kurumlardan ziyade, kurumsallaşma emareleri ortaya koyan örgütlenme biçimleri bence çok kıymetli. Belirli aktarılabilir mekanizmalar; yapılıp edilebilir, değiştirilebilir, dönüştürülebilir ama aynı zamanda aktarılabilir yapma-etme biçimleri ve örgütlenme biçimlerinin oluşturulması bence çok önemli. Kalıcılığı bu anlamda düşündüğümüzde, bu tür mekanizmaların çok da inşa edilmediği, daha ziyade günü kurtaran biçimlerin ön plana çıktığını görüyoruz. Bunlar ortaya çıktıkları gibi hızlıca ortadan kalkabiliyor. O yüzden de bir şekilde tekrar edilebilir, öngörülebilir, kurumsallaşma emareleri gösteren örgütlenmelerin de icat edilmesi, bunda ısrar edilmesinin de önemli olduğunu düşünüyorum. Gündelik dayanışma ilişkilerini örgütleyen, onları bir araya getiren ve kalıcılık arz eden, adapte edilebilir ve devingen formlar icat etmekte ısrarın gerekli olduğuna inanıyorum.

Fotoğraf Bekir Dindar

Yerel demokrasi deneyimleri merkezi-yerel yönetim rekabeti veya iş birliğinden, geleneksel dayanışma ağlarından kendini nasıl özerk kılabilir, bu kesimlerden farkını koruyan ve kabul ettiren bir kalıcılık sağlamaları ne kadar mümkün?

2010'nun son günlerinde, Tunus'ta başlayan ve Mısır'a sıçrayan, daha sonra İspanya, Yunanistan, Amerika Birleşik Devletleri'nin farklı şehirlerinde ortaya çıkan küresel "meydan hareketlerinin" geriye çekilmesinden sonra, özellikle bu büyük isyanların yaşandığı coğrafyalarda, Türkiye'deki yerel demokrasi inisiyatiflerine benzer mahalle meclislerinin kurulduğunu görüyoruz. Bu oluşumların temel meselelerinden biri devlet kurumları ve yerel yönetimlerle nasıl ilişki kurulacağı. Sorduğunuz soru bu anlamıyla içinden geçtiğimiz döneme özgü küresel hareketlerin strateji sorununun parçası. Küçük yerel ölçekli dayanışma ya da taban inisiyatiflerinin varlığını sömürmeden ve onları ortadan kaldırmadan ortaya çıkan belediyecilik faaliyetleri de var. Örneğin Yunanistan ve İspanya'da mahalli örgütlenmeler, merkezi devlet-yerel yönetimler ilişkilerine farklı şekillerde cevap verdiler zamanında. Barselona'da yerel yönetim toplumsal hareketlerin hem pratik hem de söylemlerini sahiplenip seçimleri kazanarak, onları belediye ölçeğine taşımayı başardı. Yerel örgütlerle belediye arasında birinin diğerinin önüne geçmeden, yolunu kapatmadan, onu içerip yok etmeden kurulabilecek ilişkinin biçimleri üzerine orada hâlâ bir tartışma sürüyor. Benzer şekilde Yunanistan'da Syriza, seçimleri kazandıktan sonra var olan yerel dayanışma örgütlerinin faaliyetlerini ortaklaştırmak için, oradaki ilkeler ve pratiklere dayanan ve onları güçlendirmeyi hedefleyen bir toplumsal dayanışma bakanlığı bile kurmuştu. Bu bakanlık kısa zamanda "boşa düştü" ve dayanışma faaliyetlerini koordine etmekten çok kontrol etmeye yönelen bir hâl aldı. Merkezi yönetimle yerel arasındaki ilişki müthiş bir gerilim de yaratmıştı o dönemde. Bunlar bizim içinden geçtiğimiz bir dönemin soruları ve buna seçimleri kazandıktan sonra cevap üreten "yeni belediyecilik" gibi tartışmalar da söz konusu. Yerel hareketler ve ondan daha geniş toplumsal ve politik hareketler belediye gibi kurumları "ele geçirdikten" sonra bu iki ölçek ve birbirinden farklı yapı arasındaki ilişkinin biçimleri ne olacak? Bunun cevabını bilmiyorum ama hareket ve kurum arasında, yani toplumsal hareketleri kapatmadan, hatta onun özerklik alanını genişletecek tipte bir belediyeciliğin tartışıldığını, bunun birtakım örneklerinin İtalya'dan İspanya'ya denendiğini görüyoruz. Buralara yakından bakmanın ve buralarda biriken tecrübeyi anlamaya çalışmanın mühim olduğunu düşünüyorum.

Ekonomik ve toplumsal kriz anlarında yerleşik hayırseverliğin, sadakanın veya anayasal hak olmaktan çok keyfi ve bağımlılık ilişkisi yaratan sosyal yardım mekanizmalarının derinleştiğini görüyoruz. Yerel demokrasi deneyimlerinin özerklik ve kalıcılıkla ilgili zorluklarının yanında önerdiği dayanışma ilişkilerinin özellikle bu tür köklü ve eşitsizliği yeniden üretebilecek toplumsal ilişki şekillerine bir alternatif oluşturamaması sizce kaçınılmaz mı, yoksa iddiasını güçlendirebilir mi?

Gezi isyanının yarattığı o müthiş dalgadan sonra, "kitleleri" bir arada tutan ilkelerden bir tanesi ve en önemlisi dayanışmaydı. Taksim Dayanışması, işleyişini değil de ismini düşünelim, bir ilke olarak dayanışmayı, bir kuşağın politik ufkuna sokmuştur. Dayanışma elbette ki Türkiye'de solun hem önemli pratiklerinden, hem de kurucu ilkelerinden bir tanesi. Üzerine çok konuşulan ama pratiği görece daha az olan bir ifade ama diğer yandan, örneğin feminist hareketin de bizzat aşağıdan kurumlarını icat ettiği, bir bayrak olarak önüne koyduğu bir ilke dayanışma. Gezi sonrası dağılma ihtimali taşıyan kalabalığı bir arada tutan, ona bir yön veren, strateji olmasa da bir ufuk belirleyen ifadelerden bir tanesiydi dayanışma. O yüzden COVID-19 gibi bir krizle başa çıkmanın yöntemi de dayanışma ilişkilerini yerelde hızlıca harekete geçirmekten geçiyor. Bu dayanışmacı tarz ve tavrın Gezi'nin bakiyesi olduğuna inanıyorum. Fakat burada ikili bir yaklaşım söz konusu: Dayanışma bir yandan bir ilke ve ufuk olarak benimseniyor, politik ve etik bir ilişki olarak kavranıyor. Diğer taraftan dayanışmanın, verili mahalle ilişkilerini sürdüren, onunla birlikte evrilen bir tarafı olduğunu da görüyoruz. Sadaka kültürüne, hiç de eşitlikçi olmayan güç ilişkilerine dayalı mahalle içi örgütlenmelerin, komşular arası ilişkilerin de bu örgütler tarafından benimsenmese de, sürdürüldüğünü görüyoruz. Etik ve politik bir ilke olarak dayanışmayla, verili bir toplumsal ilişki biçimi olarak dayanışmanın kendisi arasında bir açı farkı var. Dayanışmanın verili formlarından daha eşitlikçi, karşılıklılığa dayanan, farklılıkları içeren, yani birbirini tanıyanların birbirlerini desteklemelerinden, birbirine benzeyenlerin birbirlerine sahip çıkmasından öteye geçebilecek bir dayanışma ilişkisinin kurulması ve sürdürebilmesi, dayanışmayı yalnızca anlık bir yardımlaşmadan farklı olarak eşitlikçi, demokratik, karşılıklılık ve özen gibi duygulara da dayanan ama kurumsallaşacak mekanizmalarını yaratan ilişkiler ortaya çıkartmak, önümüzde duran mesele. Zira bu tür kurumlar ya da kurumsallaşmalar ortaya çıkmadığı zaman, bu dayanışma ilişkilerinin eşitlikçi ve demokratik olmayan, asimetrik güç ilişkilerine dayalı, sadaka ve yardımlaşma kültürüyle ya da yoksulları devamlı yardıma muhtaç kılan devlet yardımlarıyla belirlendiğini görüyoruz.

Burada "çuvallama" bahsine değinebiliriz belki. "Çuvallama"yı, başarılı/başarısız olmak ve kaybetmek/kazanmak ikiliğinin ötesinde bir tecrübe alanını anlamak için kullanıyorum. Zira "çuvallama" kendisinin dışında belirlenmiş bir norma göre değerlendirilemeyen bir ölçme sistemini akla getiriyor ("yaparım sandığı işte başarısızlığa uğramak" gibi). Mahalle dayanışmalarının kendi potansiyellerini ve örtük ya da gizli olarak önlerine koydukları politik idealleri, içinde yer aldıkları tarihsel ve yapısal koşullar nedeniyle yerine getiremediği, yani "çuvalladığını" söylemek mümkün. Çuvallamanın örgütlenme içi tartışmalar, toplumsal cinsiyet, birikim, yaş ya da emeğe dayalı görünmez hiyerarşilerin işleyişi ve kolektif duygusal kırılmalarla (tükenmişlik sendromu, umutsuzluk, yılgınlık) şüphesiz bir ilişkisi var. Bununla birlikte çuvallamayı örgütlenmenin "öznel" meselelerine sıkıştırmadan nesnel koşullarla birlikte düşünmekte de fayda var. Hareketlerin

ortaya çıktığı toplumsal, kültürel ve politik bağlama bakmak önemli; zira hareketlerimizin kendi potansiyellerini yerine getirememesinde yapısal koşulların belirleyiciliği var.

Öncelikle mahallenin sosyal ve kültürel bir mekânsal birim ve ölçek olarak siyaseten "başıboş" bırakılmadığını söyleyelim. Diğer çağdaş otoriter popülist rejimler gibi, iktidardaki AKP hükümetleri de, muhafazakar, milliyetçi ve ataerkil siyasetin mikro biçimlerini örgütlemek ve güçlendirmek için mahalleyi hedef alıyor. Son on yılda, mahalle, çatışan yaşam tarzlarına sahip iki sözde rakip kampın (yerli ve milli ile Batılılaşmış/modernleşmiş seçkinler) arasında bir *Kulturkampf'ın* (kültür savaşının) yürütüldüğü metaforik ve maddi bir çatışma bölgesine dönüştü. Kültür ve yaşam tarzına dayalı bu çatışma, sosyal sınıfsal eşitsizlikleri ve çatışmaları gizleyen, dolayısıyla "sınıf savaşı"nın sınırlarını bulandıran etkili bir söylemsel araç olarak oldukça başarılı oldu. Kültür savaşının mevzisi hâline getirilmiş mahalle, toplumsal sınırları ve tahayyül dünyasıyla bir kez daha içine kapanıyor. Bu koşullar altında, komşuluk girişimleri ve dayanışma grupları, çok ihtiyaç duyulsalar da, kendi içlerine kapanarak otoriter popülizmin siyasi eksenini güçlendirme riskini taşıyor.

Buradan çıkmanın bir yolu, Bakım Kolektifi'nin ifadesiyle "kendime benzeyen yabancıların" birbirleriyle temasta olduğu ve dayanıştığı grupların ötesine geçmek. Kolektifin "kendime benzeyen yabancıları" bir araya getirdiğini ileri sürdüğü bu tür ağlar, bakım faaliyetini çekirdek ailenin ötesinde düşünmemize yardımcı olmalarına rağmen, çoğunlukla ortak bir dünya görüşünün paylaşılmasına dayanıyor. Kolektife göre asıl mesele farklılıkları önemseyen, "kendime benzeyen yabancıların" bir aradalığını aşan, yeni mahalli örgütlenme modelleri hayal etmekte. Bu soru insanların sınıf ve kimlik temelinde benzer yaşamlar paylaştığı mahallelerde, toplulukları kendi içine kapatan salgının yarattığı koşullar göz önüne alındığında özellikle can alıcı hâle geliyor.

Mahalle ölçeği, Erdoğan'ın otoriter popülist rejiminin siyasi seferberliğinin

Fotoğraf Nazım Serhat Fırat

ana zemini hâline gelirken, bu düzeydeki toplumsal ilişkiler muhalif siyasi partiler tarafından da popülist bir araç ve alan olarak görülmeye başlandı. Pandemi süreci boyunca bu çatışmanın toplumsal alanda nasıl etkili olabileceğine az çok tanık olduk. Erdoğan'ın "Milli Dayanışma Kampanyası"ndan, Ankara ve İstanbul Büyükşehir Belediyeleri'nin yasaklanan dayanışma kampanyalarına kadar, "dayanışma" adı altında yardım kampanyaları düzenlemek, hem merkezi devlet hem de yerel yönetimler tarafından kullanılan popülist bir araç hâline gelerek bu iki kurum arasında bir çatışma ekseni yarattı. Bu gerilim, mahalle düzeyinde özerk örgütlenme biçimlerine neredeyse hiç yer bırakmadığından, aşağıdan yukarıya dayanışma ağlarının çalışmasını son derece zorlaştırdı.

Bir de, hâlihazırda var olan mahalli yardımlaşma ilişkilerini hesaba katmak zorundayız. Çoğunlukla hemşehriliğe ve etnik yahut dini bağlara dayanan bu ağlar, kapsamlı hayır işleri yürütüyor ve üyelerini finansal ve sosyal olarak destekliyor; mahalle içinde birlik ve güven ortamı yaratıyor. Devlet kurumları tarafından tanınan ve onanan bu hemşehrilik ağları, kentsel dönüşüm projeleri tarafından hırpalanmış olsa da, maddi veya maddi olmayan kaynakların tahsisi bakımından hızlı ve etkili bir şekilde çalışmaya devam ediyor. "Hayırseverlik" ya da "sadaka" kültürünü teşvik eden bu gayriresmî, yukarıdan aşağıya örgütlenmiş ağlar, pandemi sırasında hızlı ve oldukça etkili bir şekilde çalıştı. Güç ilişkilerine dayalı mevcut kentsel ağlar, tabandan dayanışma gruplarının aşağıdan örgütlenmesini zorlaştırmakla kalmıyor, onları işe yaramaz hâle getiriyor.

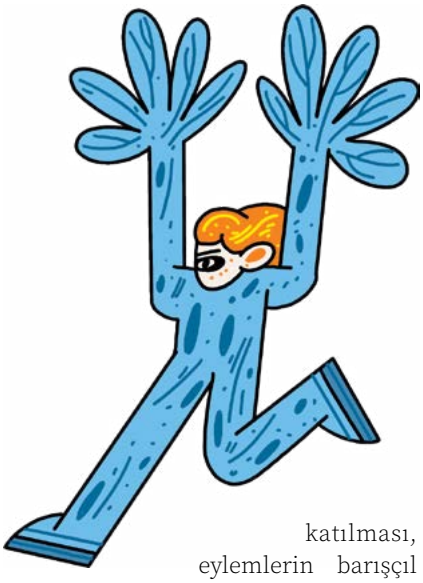
Dayanışma pratiklerinin derin toplumsal ve ekonomik kriz zamanlarında toplumsal bir gereklilik ve siyasi bir aciliyet hâline geldiğini ve ulus-devletlerin ve kapitalist piyasaların bu krizlerin sosyo-politik sonuçlarıyla uğraşmaktan uzak olduğunu gösterdiğini vurgulayarak bitirelim. Ancak böylesine olağanüstü zamanlar, dayanışmaya dayalı hareketlerin de krize çözüm bulma ve toplumsal değişimi tetikleme çabalarında çuvallayabileceğini gösteriyor. Bu nedenle, öz-düşünümsel ve eleştirel diyalog yoluyla başarısızlıklarımızı paylaşabileceğimiz ve onlardan ders çıkarabileceğimiz zeminler yaratmanın önemli ve gerekli olduğuna inanıyorum. Çuvallamaktan ve bunu paylaşmaktan gocunmayan bir siyaset tarzına ihtiyacımız var.

Gezi ve Park Forumları Geleceğin Yönetim Biçimidir

Bugün öncekilerden farklı olarak kapitalizmin sonunu getirme potansiyeline sahip gelişmelerin sonucunu yaşıyoruz. Söz konusu dönüşüm günümüz temsil anlayışını da kökten değiştiriyor. Gezi süreci bu temsil anlayışına yönelik yeni bir katılım talebi ortaya koydu. Park forumları ve birlikte yaşam deneyimi yerel düzeydeki katılım talebinin son derece çarpıcı bir biçimde dile getirilmesiydi. İşte bu yüzden forumlar geleceğin yönetim biçimi olacak, olmalı.

Murat Sevinç[*]

[*] Köşe Yazarı, Diken

Gezi tutsaklarına...

2013'teki 'Gezi' gibi büyük toplumsal hareketlerin başladığı günü, saati, nasıl geliştiğini ve sona erdiği tarihi belirlemek mümkündür. 2013'ün mayıs sonunda, Park'taki yıkım başlamışken birkaç milletvekili protestoculara destek için Gezi Parkı'na gitti, Sırrı Süreyya Önder dozerin önünde durdu ve çalışmayı engelledi. Bu eylem, herkesçe malum sürecin sonunda ülke genelindeki büyük protestoların başlangıcı oldu. Hararetli ve benzersiz birkaç ayın ardından azalarak sona erdi. Bunlar basit bir internet aramasıyla ulaşılabilecek bilgiler.

Toplumsal hareketlerin başlangıç ve sona erişini bu keskinlikte tespit etmek mümkün mü?

Eğer olup biteni uzun ve çetrefil tarihin bir "ânı" kabul ederseniz, olmasa gerek. İtiraz ve protesto eğilimi bir anda ortaya çıkmıyor, bir birikimin ürünü. Gezi günlerinde, genellikle apolitik olduğu iddia edilen gençlerin çoğu yurttaşı ve ailelerini şaşırtan duyarlı tutumu, emniyet kayıtlarına göre 80 şehirde milyonlarca yurttaşın gösterilere katılması, eylemlerin barışçıl niteliği, dünya deneyiminin hızla ülkeye aktarılması, teknolojik imkânların ve mizahî dilin yaygın biçimde kullanılması, geleneksel kurum, parti ve örgütlerin yaşadığı şaşkınlık, ilişkilerin hiyerarşiyi dışlaması, herkese "yeni olanı" gösterdiği ölçüde heyecan vericiydi kuşkusuz. Buna mukabil, Gezi'de ortaya çıkan yurttaşlık enerjisinde, zamanında Ankara'nın Sakarya mahallesinde çadır kuran Tekel işçilerinin, yıllar öncesinde gerçekleşen meşhur madenci yürüyüşünün, 1960'lar ve 70'lerin öğrenci ve işçi hareketlerinin ya da 1980'de yaşattığı kısacık Fatsa deneyimi bugün hâlâ saygı ve özlemle anılan Terzi Fikri'nin sosyalistçe yerel yönetiminin izlerini görmek yanlış olmaz. Hâl böyleyken, geleceğin yönetim biçimi olacağını savunduğum Gezi'nin, filanca gün başlayıp falanca gün sona ermediği, uzun soluklu eşit yurttaşlık eğitiminin göz kamaştırıcı bir ânı olduğu kanısındayım. Dünün birikimiyle yaşanılan zamanın taleplerini birleştirip geleceğe göz kırpan bir an.

Ne olmuştu Gezi günlerinde? Parti-devlet yöneticilerinin ve yandaş basının yıllardır ısrarla yineleyerek kabul ettirmeye çalıştıkları gibi Gezi protestoları bir darbe girişimi değildi tabii, adı üzerinde, yönetim karşıtı kitlesel protestoydu ve milyonlarca yurttaş dahil oldu. İnsanların evlerinin pencerelerinden tencere tava çaldığı, çoluk çocuk, yaşlı, genç yurttaşın desteklediği eylemlerin hükümete karşı darbe olarak tanımlanmasındaki heves, elbette masum bir yanılgı ya da yanlış anlamadan değil, sonrasında uygulanan "siyasetsizleştirme siyaseti"ne tahripkâr bir gerekçe bulma çabasından kaynaklanıyor. Aksine Gezi'nin başat niteliklerinden biri barışçıl oluşuydu. Ayrıca Gezi Parkı'ndaki çadırları yakarak olup biteceğin

fitilini ateşleyenlerin bir kısmının (üst düzey idareciler dahil), birkaç yıl sonra 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında tutuklandığını, yargılanıp hüküm giydiğini hatırlatmakta yarar var.

Ezcümle; Gezi, iktidar ve çevresindeki halenin tüm karalama çabalarına rağmen, lekelenemeyecek ölçüde büyük ve heyecan verici, barışçıl bir halk hareketiydi ve öyle de anılacak. Eylemlerin ilk amacı parktaki ağaçlara sahip çıkmak olsa da, sonrasındaki orantısız müdahale ve idarecilerin anlayışsızlığıyla birlikte, doğa savunusu, milyonların "yaşamıma müdahale etme" çığlığına dönüştü; bunalmış, sıkışmış ve özellikle 2011'den itibaren giderek sertleşen iktidar dili ve uygulamalarından şikâyetçi yurttaş kesimlerinin "rahat bırakın" ve "insan gibi yaşamak istiyoruz" talebine...

İşte gerek bu çığlığı duyurma isteği, gerekse o ses duyurma isteğinin dile getirme-örgütlenme biçimi, protestoların şekli ve içeriğinin Türkiye'yi aşarak diğer ülkelerdeki benzer halk hareketleriyle kurduğu bağ, Gezi eylemlerinin özgül nitelikleri üzerine düşünülmesini gerektiriyor ve bu kafa yorma ihtiyacını bir park ya da ülkeyle sınırlamak anlamlı değil. Büyük toplumsal hareketler, kitlesel isyanlar yalnızca Türkiye'de gerçekleşmediğine, özellikle son yıllarda refah seviyesi yüksek toplumlarda da sıklıkla yaşandığına, örneğin ABD'de, Fransa'da, İspanya'da, İngiltere'de milyonlarca insan şu ya da bu vesileyle isyan ettiğine göre, söz konusu eğilimin ülke ve kültürleri kesen ortak bazı nedenleri olmalı. Bunun için öncelikle "bıkkınlık veren"in ne olduğuna bakmak gerekiyor sanırım.

Gezi, iktidar ve çevresindeki halenin tüm karalama çabalarına rağmen, lekelenemeyecek ölçüde büyük ve heyecan verici, barışçıl bir halk hareketiydi ve öyle de anılacak.

Batı demokrasilerini saran toplumsal hareketler ve otoriterleşme eş zamanlı yaşandı, yaşanıyor. Neden? Kuşkusuz hiçbir siyasal toplumsal değişimin tek bir nedeni yok, her biri ülkelerin özgüllüğünden, dünya koşullarından, yeryüzünde olup bitenlerden kaynaklanır. Sayısız etmenin bir araya gelmesiyle gerçekleşir dönüşüm. Ülkeler arasındaki farklar ise büyük ölçüde topraktan kaynaklanır. Hocamız Mümtaz Soysal, bir ülke için çok önemli olan bir sistem niteliğinin bir diğer ülkeye nakledildiğinde tümüyle aynı sonuçları vermeyebileceğini, toprağın niteliğinden hareket edip bir meyve ya da sebzenin her yerde yetişmeyeceği ya da lezzetinin aynı olmayacağı benzetmesiyle açıklardı derslerinde.

Doğru, hiçbir değişimin bir gerekçesi yok, ancak bu gerçek, ortak niteliklerin var olduğu gerçeğini değiştirmiyor. Söz konusu ortaklıklar, ancak döneme hâkim olan ekonomik-sınıfsal yapının çözümlenmesiyle açıklığa kavuşabilir; bir başka deyişle, hâkim sınıfın ve onun uzun tarihinde yarattığı kurumların güncel durumu anlaşılmadan, ne

Fotoğraf Nazım Serhat Fırat

otoriterleşmeyi ne de halk hareketlerinin temelinde yatan gerekçeleri kavramak mümkün. Çok sayıda "Neden?" sorusu yöneltmek gerekiyor: Demokrasilerin yurttaşı neden otoriter kişiliklere iltifat etmeye başladı? Neden dehşet verici bir iklim kriziyle karşı karşıyayız? Neden ülkeler ve yurttaş kesimleri arasındaki gelir uçurumu büyüyor? Neden nefes almakta zorlanıyoruz? Neden büyük savaşların yerini çok sayıda bölgesel çatışma aldı; milliyetçilik ve akıl dışılık neden yükselişe geçti? Neden insan hakları ve hukuk devleti böylesine prestij kaybetti? Ve elbette tüm bunlar yaşanırken, nasıl oluyor da başta kadın hareketi olmak üzere son derece ilerici ve yönetimleri zor durumda bırakan halk hareketleri gerçekleşiyor?

Türkiye ve dünyada konu üzerine yazıp çizen, yukarıdaki sorulara yanıt arayan önemli bilim insanlarının kapitalizmin güncel krizi hakkındaki değerlendirmeleri çok önemli. Bugün yaşanan, öncekilerden farklı olarak kapitalizmin sonunu getirme potansiyeline sahip gelişmelerin sonucu ve çok daha köklü bir altüst oluş. Gerekçesi, en özet söyleyişle, teknolojinin düzeyi ve Bilişim Devrimi. Üretim güçlerinin ulaştığı gelişmişlik düzeyinde insanların asgari ihtiyaçlarını karşılamak için herkesin çalışmasına gerek yok artık. Teknoloji, kâr elde etmek için emek sömürüsünü büyük ölçüde anlamsız hâle getirdi. Kapitalizmde kâr uğruna emek sömürüsü (artı-değer elde etme) gerekir ve kapitalist sistemin tarihi, gereksinim duyduğu emek sömürüsünü bazen en çıplak hâliyle ve şiddetten kaçınmayarak, çoğunlukla gönüllü sömürüyü mümkün hâle getiren rıza araçlarını yaratıp yaygınlaştırmasının tarihidir. İki asır önce Sanayi Devrimi, nasıl ki insanın/üreticinin ürün elde etmek için doğaya karşı vermek zorunda olduğu mücadeleyi sona erdirdiyse, günümüzde teknolojinin sağladığı olanaklar aynı verimliliği elde etmek için gerekli emek gücünü/ücretli emeği önemsizleştirdi.

Ne demek bu? Şu anda bildiğimiz, sanki hep varmış gibi düşündüğümüz çoğu kurum, örneğin klasik liberal demokrasilerin temsil anlayışı, örneğin sendikalar, örneğin siyasi partiler vb. Sanayi Devrimi ürünü. Daha doğrusu, bugün bildiğimiz hâlleriyle. Yoksa, öncesinde de, örneğin İngiliz ya da Fransız meclisinde farklı kesimleri temsil eden temsilciler arasında gruplaşmalar vardı kuşkusuz, ancak onlar şu anki görünümü ve işleviyle birer siyasi parti değildi. Bilişim Devrimi'yle birlikte söz konusu kurum ve ilişkilerin aynı kalması, dönüşmemesi mümkün mü? Günümüzde, yalnızca bir kıtanın değil, yeryüzünün üzerinde bir kez daha "heyula" dolaşıyor ve insanlık yeni bir şeylerin arifesinde. Kapitalizmin devam edip etmeyeceği, insanlığa daha ne kadar süre eziyet edeceği belirsiz; ancak belli olan, özellikle 2020'de ortaya çıkan ve şu ana dek milyonlarca insanın ölümüne neden olan bir bulaşıcı hastalığın sarsıcı etkilerinin ardından, hiçbir şeyin aynı şekilde sürmeyeceği. Dünya yeni bir sarsıntıyla, büyük bir değişimle karşı karşıya ve eğer insanlık tarihte defalarca yaptığı gibi bir kez daha gereğini yapmazsa, başta "ulusal sınırları umursamayan" iklim krizi olmak üzere yüz yüze kalınan sorunları çözmek olası görünmüyor. Bu nedenle sıklıkla gelir uçurumuna, birkaç kişinin mütemadiyen artan gelirinin milyonlarca insanın gelirine denk oluşuna, çalışan çalışmayan ayrımı yapılmaksızın herkese asgari bir yurttaşlık geliri sağlanmasına, insanların doğaya yönelişine, taşra yaşamının cazip hâle gelişine, kooperatif tarzı örgütlerin yaygınlaşmasına vs. ilişkin tartışmalara tanık oluyoruz. İnsanlık çıkış yolu ararken, kapitalizm de her zaman olduğu gibi bulduğu çatlaklardan sızmaya devam ediyor.

Gezi, gür sesli bir eşit yurttaşlık, özgürlük ve katılım talebidir. Forumlar geleceğin yönetim biçimi olacak, olmalı.

Yeni bir şeyler olurken, üzerine düşünmek ve alışkanlıkları, genel kabulleri sorgulamak gerekiyor. Konumuz olduğu için, çok kısaca temsil ilişkisi örneğine bakalım. Herkesin, diğerine bir tuşa dokunarak ulaşabildiği bir zamanda, 150 yıl önceki temsil biçiminin dönüşmeden devamı mümkün mü? Bu yazıyı okuyan ve İstanbul'da yaşayan bir yurttaş, İstanbul milletvekillerini tanıyor mu, kaç kişinin ismini biliyor? Derdimizi tasamızı duyurabilmek için ilk başvurduğumuz araç sosyal medya mı, yoksa temsilcilerimiz mi? İstanbul ahalisi, eğer yaşadığı şehir bir kanalla ikiye bölünecekse, öncelikle ehil insanlar tarafından bilgilendirilmeyi, tartışmayı, sesini duyurmayı ve sonunda karara katılmayı istemez mi? Peki, yaşamımıza ilişkin her kararın yalnızca birkaç merkezi ya da yerel yönetici tarafından alınması, bu devirde makul görünüyor mu? Geleceğe ilişkin varsayımları bir yana bırakalım bir an, hâlihazırdaki muhalif siyasetçilerin ülkeyi mahalle mahalle gezerek yurttaşla yüz yüze ilişki kurması ve çoğu zaman mikrofonu onlara uzatması, seslerini duyurmak için aracı olması, tesadüf mü? Türkiye'nin en popüler idarecilerinin bir süredir genellikle yerel yöneticiler oluşunun gerekçesi ne olabilir?

Hatırlatmaya çalıştığım yeniliklerin ve şu aşamada, yönetime katılım bağlamında hayli sembolik görünen hamlelerin, yönetim biçimine yansıması ve yurttaşın yönetimde gerçek anlamda söz sahibi oluşu, nasıl sağlanacak?

Gezi sürecinde beni asıl olarak park forumları ve Gezi Parkı'ndaki birlikte yaşam deneyimi etkiledi. Parklarda toplanan insanların dertleşmesi, birbirlerinin farklılıklarına saygı göstermesi, bir grup ibadet ederken diğerinin ona yardımcı oluşu, işlerin görülmesinde işbölümünün benimsenmesi, ortak karar alma yönünde irade sergilemeleri, eylemler sona erdikten sonra park forumlarının ve mahalle etkinliklerinin sürmesi, ardından çoğu ilçe ve semtte varlığını bugün de devam ettiren dayanışma topluluklarının oluşturulması, yerel düzeydeki katılım talebinin son derece çarpıcı bir biçimde dile getirilmesiydi.

Gezi, gür sesli bir eşit yurttaşlık, özgürlük ve katılım talebidir. Forumlar, geleceğin yönetim biçimi olacak, olmalı. Teknolojik gelişmeler yurttaşın yönetime doğrudan katılmasına olanak veriyor. İnsan, yaşamına ilişkin hayati kararların birkaç kişi tarafından alınmasını ve kendisine tebliğ edilmesini kabullenmek zorunda olmadığı gibi, insanlığı insandan başka kurtaracak olan da yok.

Fotoğraf Bekir Dindar

Kent Hakkını veya Ekolojik Krizin Etkilerini Odağına Alan Hareketlerin Gezi'ye ve Gezi'nin Bu Hareketlere Etkisi

Neoliberal politikalar çerçevesinde emeğin ve doğanın yanı sıra kentler de sermayenin birikim aracı hâline getirildi. Özellikle sermayenin çıkarlarını korumak kadar kendi sermayesini de yaratmaya çalışan AKP döneminde kentsel mekânın, doğanın ve kültürel varlıkların tahribatı had safhaya ulaştı. Hukuktan bürokrasiye, sivil toplumdan her tür etiğe neredeyse tüm alanlarda yaşanan engeller, bozulma ve aşınmaya rağmen ortaya çıkan Gezi Direnişi; her yaş, kimlik, cinsel yönelimden insanın "kendiliğinden" ve "öngörülemez" bir itirazı oldu. Gezi'den bugüne yansıyan da ortak varlıkları ve değerleri bir araya gelerek ve dayanışarak korumaya ve böylelikle geleceğimizi kendimizin belirleyebilmesi olasılığına olan umut ve inanç olmaya devam ediyor...

Ayşe Mücella Yapıcı*

* Yüksek Mimar, Mühendis

Ülkemizde ve İstanbul'da "kent hakkı" ve "ekolojik kriz"in etkilerini odağına alan gerçek bir hareketin henüz tam anlamıyla gerçekleşmiş olduğunu düşünmüyorum. Zira gerek ülkemizde gerek dünyada ortaya çıkan kent ve çevre hareketleri, genelde onları yaratan nedenlerden bağımsız olarak sadece ortaya çıkan sorunun çözülmesine yönelik yöresel ve bölgesel olarak gerçekleştirilegeldi. Bu nedenle asıl sorumlu sistem, bu hareketlere kâh aldırmayarak kâh rant dağıtarak, genellikle de baskı ve şiddetle enterne etmeyi bilmiş ve dünyanın yok oluşuna karşılık kendisini sürdürebilmiştir, üstelik de küresel anlamda büyük bir sermaye iş birliği ile...

Bu durumun bir başka besleyeni ise sol ideolojilerin uzun bir süre kent, çevre ve kadın hareketlerini, emek hareketlerini bölücü liberal eğilimler olarak dışlaması oldu. Oysa ki bugün geleceğimizi yok oluşa götüren kentsel ve ekolojik kriz diye adlandırdığımız durumun ortaya çıkmasına neden olan uygulamaların tamamının asıl kökeni, dünya kapitalizminin kendi devamı için 1970'lerden itibaren başlayan, özellikle de 1980'den sonra hızlanan ve yoğunlaşan, emeğin yanı sıra mekânı, kenti, doğayı da küresel sermayenin

Fotoğraf Bekir Dindar

emrinde araçsallaştırmasıdır. 1970'lerden sonra krizlerle boğuşan ve yeni sömürü biçim ve alanlarına ihtiyaç duyan küresel sermaye, tarihin ve ideolojilerin öldüğünü iddia eden ideolojik söylemler eşliğinde yeniden örgütlendi; neoliberal ekonomistler ve düşünürler tarafından teorize edilen yeni dünya düzeninin ekonomik ve politik kuralları dünya ölçüsünde iktidarlar tarafından kabul gördü, direnmeye kalkan iktidarlar ise darbeler vb. kullanılarak devre dışı bırakıldı. Böylelikle dünya ölçeğinde kabullenilen ekonomik politikalar eşliğinde kentsel ve çevresel politikalar da değiştirilerek küresel sermayenin dolayımsız emrine sunuldu. Bu politikaların gerçekleştirilebilmesi için merkezi ve yerel yönetimler küresel sermayeye hizmet ve promosyon sunan aparatlar hâline getirildi.

Elimde bilgi ve belge bulunmadığı için sizlere net bir referans veremekle birlikte Altıncı veya Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarının hazırlık şûralarında bu husus, "Yeni dünya ekonomisine entegre olabilmek için, merkezi idarenin küresel sermayeye her türlü kolaylığı sağlamak için gereken her türlü bürokratik ve hukuksal zemini hazırlaması; yerel yönetimlerin ise yabancı sermayeye arsa sağlamak, plan yapmak vb. her türlü kolaylığı ve promosyonu sağlaması gerekmektedir" şeklinde açıkça ifade ediliyordu.

Neoliberal bu ana kabuller çerçevesinde varoluşlarını üretim ilişkilerinin örgütlenmesine borçlu olan kentler, üretimden koparılmış bir biçimde yeni dünya sermayesinin tüketim öznesi ve pazarı hâline getirildi. Doğa, tarih, çevre ve kültür varlıkları da bu anlayıştan nasibini aldı. Kuşkusuz bu pazarlama dinamiği ve anlayışı neoliberal ideolojinin şaşmaz rekabetçi anlayışları ile birlikte çok olumlu bir gelişmeymişçesine kabul gördü ve kentler küresel pazarda alıcı bulmak adına amansız bir yarışa sokuldu. Bu anlayışlar sonucunda o güne değin kentsel, doğal, tarihi ve kültürel değerler için hiç kullanılmayan *pazarlanabilirlik* ilkesi ortaya çıktı.

Küçücük bir kasabanın idarecilerinin dahi *marka* olabilmek için her türlü doğal, tarihi ve kültürel değerini küresel sermayeye pazarlamak için nasıl didindiği hepimizin aklındadır. Daha açıkçası afetler dahi pazarlama aracı olarak kullanılmaktan çekinilmedi. 1999 Marmara Depremi'nden bir iki gün sonra Sheraton Oteli'nde düzenlenen "Marmara Depremi ve Küresel İş Fırsatları" toplantısı en ibret verici örneklerden biri oldu.

Sonuç olarak kapitalizm tüm dünyada gölgesini satamadığı ağacı kesmeye devam ediyor. Ağaçları kestiği baltaların sapları da ne yazık ki az gelişmiş ülkelerin ormanlarından elde ediliyor. Küresel sermayenin ve işbirlikçilerinin çıkarları uğruna *toplumsal yarar, kamusal alan, müştereklerimiz, katılım, ortak karar alma* gibi kavramlar eskitiliyor, daha da vahimi bu kavramlara sermayenin çıkarları doğrultusunda yeni anlamlar yükleniyor. Kamu yararı kavramı yerine ve yanına *üstün kamu yararı* kavramı eklenmesi meramımı anlatabilmem için verilebilecek en iyi örneklerden biridir.

Fotoğraf Bekir Dindar

Neoliberal ekonomik ve siyasi politikaların iz düşümünde, kentsel ve ekolojik politikalar çok fazla direniş görmeden tüm dünya ölçeğinde, özellikle de nazikâne tabiriyle bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde merkezi ve yerel iktidarlar ve ne yazıktır ki akademinin çoğunluğu tarafından kabul gördü. Bu konuda her türlü baskıya karşı mücadelesini sürdüren tüm hocaların (genç/yaşlı) ellerinden öpüyorum. O günlerin en yaygın mottosu, "Ya global ekonominin içinde yer alırsın ya ölüm!" oldu.

Hâl böyle olunca ve de Dünya Bankası'nın akıllı uzmanları ve ideologları dünya ekonomisine entegre olmak bahtiyarlığına ermek amacıyla bir veya iki kentimizi dünya sermayesine pazarlamak için yarışa sokmak gerektiğini raporlayınca; bizim kadim dünya kentimiz İstanbul çatlatılmak pahasına bu at yarışına sokuldu. 5 Yıllık Kalkınma Planı'nda bir kent için (ülke bütününden kopuk olarak) ilk kez karar alındı ve İstanbul'un dünya kenti olmasına karar verildi.

Giriş biraz uzunca oldu ama Gezi Direnişi'ne gelebilmek için içine sokulduğumuz ekonomik politik kentsel hâli anlayabilmemiz gerekli diye düşünüyorum. Bu arada 1970'lerde dünyada başlayan bu olumsuz kentsel ve çevresel gidişatı konu eden, hakkında yazan, düşünen, özellikle "kent hakkı" kavramını ortaya atan Henri Lefebvre gibi düşünürlerin haklarını teslim etmek gerekir. Ancak bizim gibi profesyonellerin eline bu eserler oldukça geç ulaştı.

Bizlerin elinde ve dağarcığında olan; mesleğimizin bilimsel ve etik ilkeleri, bizleri yetiştiren hocalarımızın *kamu ve toplumsal yarar* anlayışları ve bu anlayışlar doğrultusunda örgütlendiğimiz anayasal meslek odalarımız ve kuşkusuz dünyaya bakışımızdı: Soran, soruşturan, olumsuz gidişatın farkına vardığında dünyaya ve geleceğe karşı sorumluluk hisseden, ekonomik ve politik çıkar veya rahatlık uğruna doğru bulunan ve inanılan değerlerin satışa sunulmadığı bir etik anlayış...

Kanımca Gezi Direnişi işte bu anlayıştaki her yaştan, her kimlikten ve her cinsel yönelimden veya farklı politik anlayıştan herkesin; kendi politik ve ekonomik çıkarları uğruna her türlü canlıya, doğaya, emeğe, kente, tarihe, kültüre ve hukuka karşı pervasızca suç işleyenlerin haddini aşan organize şiddet ve korkutma eylemine karşı ortaya çıkardığı kendiliğinden ve öngörülemez bir toplumsal tepki ve dayanışmadır. Bugün yaklaşık 10 yıl sonra da iktidarı rahatsız eden işte bu *kendiliğindenlik* ve *öngörülemezliktir*. Zaten bizim ibretlik iddianamemizde de bu husus iddia makamı tarafından "sui generis" olarak tanımlanmıştır.[1] Yıllar sonra hâlâ yalan dolanla kriminalize edilmeye çalışılması ve korku eşiğini aşmış olan toplumun tekrar korkutulabilmesi için her türlü baskının uygulanması bu yüzden. Zira totaliter rejimler halkın o'cu bu'cu demeden birleşerek zulüm ve olumsuzluklara karşı çıkmasından çok korkar. İşte tam da bu noktada Gezi Direnişi diğer kentsel ve çevresel hareketlerden ayrılıyor.

Türkiye ve İstanbul'daki kentsel ve çevresel hareketlere baktığımızda son derece başarılı örneklerle örüldüğünü görürüz: Gecekondu direnişleri, Bergama altın madeni, Gök Kafes, Park Otel, Tarlabaşı projelerine karşı direnişler vd. Ancak kamusal, ortak, müşterek alanlara saldırı, yazının başında anlatmaya çalıştığım nedenlerle 1980'den sonra yaygınlaşmaya başladı. Kanun çıkaracak çoğunlukla iktidara gelen AKP'nin sermaye yanlısı politikaları, sermaye sınıfının kendisinden bile üstün bir gayretle savunmasına ve kendine bağlı yeni bir sermaye sınıfı yaratma çabalarına bağlı olarak tüm ülkenin ekonomik geleceğini gayrimenkul, inşaat ve enerji yatırımlarına bağlaması doğa ve kentler üzerindeki talan ve yağmanın 2000'li yıllardan sonra giderek artmasına yol açtı. Bu, 2010 Referandumu'ndan sonra adeta yeni ekonomik ve politik bir yöntem oldu. Bu politikaları kesintisiz ve hızla devam ettirebilmek için hukuk ve bürokrasi üzerinde inanılmaz bir tahribat yaratıldı, her türlü toplumsal ve kamusal yarar kavramı iğdiş edildi ve ne yazık ki mesleki, insani, politik, akademik, bürokratik etik ve medya etiği ters yüz edildi. Kazanılan bütün kentsel ve ekolojik davalara, alınan yürütmeyi durdurma kararlarına asla uyulmadı, bu kararları alan hukuk insanları sürüldü, üniversiteler dağıtıldı ve bilim insanları görevlerinden edildi. Bakanlıklar, koruma kurulları, denetleme kurumları, bilirkişi kurumları iktidarın sesi hâline getirildi; sivil toplum kuruluşları, meslek odaları hatta muhalif yerel yönetimler inanılmaz bir baskı altına alındı.

Böylesine hukuksuz ve amansız baskıların gerçekleştiği bir ortamda dahi; insanlar, özellikle de kadınlar, hâlâ haklarına, emeklerine, kamusal alanlarına, parklarına, mahallelerine, derelerine, ormanlarına, vadilerine sahip çıkmaya çalışıyorlarsa artık tüm muhalefet kentsel ve doğal alanların korunması hususunda aktif rol alabiliyorsa, yerel yönetimler her türlü baskıya rağmen halkın katılımı hususunu gerçekten ciddiye almaya başladıysa... Bu, Gezi'nin bizlerde yarattığı "Ortak değer ve varlıklarımızı korumak konusunda amasız ve fakatsız bir araya gelir ve dayanışırsak bugünümüzü koruyabilir, geleceğimizi istediğimiz gibi inşa edebiliriz" dedirten umut ve inanç nedeniyledir.

İşte Gezi'nin güzel bir dünyanın kurulmasına, doğayla ve her türlü canlıyla barışık, emekten, barıştan, eşitlik ve adaletten yana kentlerin oluşması için verilmesi gereken kentsel, ekonomik ve politik mücadeleye katkısı bu umut ve inançtır.

Ve asıl mücadele bundan sonrasındadır!

Bu daha başlangıç, mücadeleye devam...

Bakırköy Kadın Kapalı CİK
8 Eylül 2022

Notlar

1 Dünyada eşi görülmeyen.

Gezi Öncesi ve Sonrası Kent ve Kır Sakinlerinin Gündemindeki Hak Mücadeleleri

Hak arama mücadelelerinin zamanla çeşitlenen, Türkiye'de farklı alanlarda karşılığını bulan bir eylem repertuarı var: İmza kampanyaları, sosyal medya etiket kampanyaları, basın açıklamaları, yürüyüşler, protestolar, oturma eylemleri, insan zincirleri, davalar, itirazlar... Bu hukuk alanında ve kamusal mekânlarda el ele gelişen eylem çeşitliliğinin kent ve ekoloji hareketleri tarafından sahiplenildiğini de görüyoruz. Peki Türkiye ve İstanbul'da kent ve kır sakinlerinin gündelik yaşamına veya 10 seneye yaklaşan mirasıyla Gezi'nin ve devamında gelişen hak arama mücadelelerinin dönüştürücü bir etkisi oldu mu?

Ş. Can Atalay*

* İnsan Hakları Avukatı

Türkiye'de hak mücadelelerinin zamanla çeşitlenen bir eylem repertuarı var. Benim de öğrenci olduğum 90'lı yıllarda tanığı ve aktörü olduğum öğrenci hareketi kaynaklı mizaha doğru genişlemiş, iyice çeşitlenmişti bu repertuvar. Gezi'ninse geçmişle kıyaslanamayacak çeşitlilikte bir repertuarı vardı. Kelime orada anlamına kavuştu adeta. Anımsamak benim gibi başkalarında da mutlu bir gülümsemeye neden oluyor olmalı;

"Repertuvarımızda bugün neler var?"

"Arkadaşlar, repertuvarımızı geliştirmemiz, çeşitlendirmemiz lazım!"

"Repertuvarımızın filanca nadide buluşu Brezilya'da dahi yankı bulmuş!"

Brezilyalı nüktesi boşuna değil. 2013 yaz başında ta orada "Her yer Gezi", "Gezi burada" sloganları ile zamlara karşı eylemler yapıldığını -daha dünmüş gibi- anımsıyoruz.

Gezi Direnişi yükselen bir dalganın, hak arama mücadelelerinin aşağıdan yukarıya siyasetin gündemini belirleme hâlinin *en üst biçimi*dir. Çoğul itirazların yan yana, omuz omuza gelişi eşine az rastlanır bir *işleyen varoluş* yaratmış, bu yeni varoluş Türkiye tarihinde yeni bir döneme kapı aralamıştır. O günden bugüne devlet katında siyasetin dilinden düşmemesinin, diline vurmasının nedeni tam da bu "varoluş"tur.

Fotoğraf Bekir Dindar

Uzun yıllardır unutulan, Türkiye'de öğrenci hareketinin daimi pratikleri dışında pek de bilinmeyen *forumlar* dışında Gezi, kendisinden önce beliren eylemliliğe dair fikir ve biçimlerinin temize çekilme hâlidir. *Yeniliği* ise meşruiyeti muktedirin gözünde değil kendi fikrinde, eyleminde arayan ve bulan milyonlarca insandır.

Zincirlerini kaybeden kendi kaderine sahip çıkan ve doğruyu/yanlışı fikrinde, eyleminde tayin eden bir yeni yurttaşlık...

"Militan" kimileri tarafından sevilmeyen bir kavram. İsteyen "kararlı", "inatçı", "ısrarcı" yahut "gözünü budaktan esirgemeyen" deyiversin; ben bunların toplamı ve bu toplamanın sonucu olan daha fazlasını ifade etmeye çalışıyorum. Gezi, hakkını arayanın tuttuğunu bırakmama, yüksek siyasete etki etmekte ısrar etme dönüşümünün *başlangıç* noktasıdır.

"Dilekçemi yazdım, işim bitti" diyen avukata ses çıkarmayan, onu yanında olmaya çağırmayan mahalleli görmeyeli ne kadar zaman oldu?

Sandalyesini iş makinasının önüne çekip oturan "Edirneli teyze"yi anımsıyor musunuz?

Rize'nin yaylalarında "HES"e ya da madenci Ege'nin ovasında "JES"e itirazın tonu farklı değil mi?

Ama dediğim gibi, Gezi'nin etkisi *parçada* değil *bütündedir.* Daha net görmek için toplumsal formasyonun bütününe bakmak gerekir.

1992 yılında 263 işçinin öldüğü Kozlu'da olmayan toplumsal sahiplenmenin 2014 Mayıs'ında 301 işçi ekmeğini kazanırken Soma'da öldüğünde ortaya çıkmasının izahı Gezi değil midir?

Folklorumuzun yeni ve pek mühim unsuru *sandığa sarılma* Gezi'nin "hem sokak hem de sandık" çıkarımıdır denemez mi?

7 Haziran'dan bu yana tüm *seçim* dönemleri Gezi'nin hegemonyadaki etkisi altında yaşanmadı mı?

Sözü daha uzatmayalım; İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul Planlama Ajansı yayınında Gezi hakkında söyleşiyor oluşumuz repertuarımızın ne kadar çeşitlendiğinin, ne denli zenginleştiğinin nişanesi değilse nedir?

Teşekkürler; selamlar...

Silivri A-47
06 Eylül 2022

Demokrasinin Ön Koşulu Kent Meydanları ve Gezi Direnişi

Meydanlar, MÖ 5. yüzyıldan beri kentlerin bir araya gelme, yüz yüze iletişim kurma, tartışma, uzlaşma, beraber karar alma, beraber hareket etme mekânları olageldi. İstanbul'un tarihi boyunca hem siyasî hem de sosyal buluşmaların gerçekleştiği, konuşma, tartışma ve itirazları dile getirme mekânları olan Sultanahmet, Beyazıt ve Taksim Cumhuriyet meydanları zaman içerisinde değiştirildi, dönüştürüldü, kısıtlandı. Yerel demokrasinin başlıca unsurlarından kent meydanına sahip çıkan Gezi de çok uzun zamandır otoriterleşen iktidar tarafından ayrıştırılan, düşmanlaştırılan, sansürlenen ve yok sayılanların görülme, duyulma çabasıdır.

Meriç Demir Kahraman[·]

· Dr.

Bugün 2013 yılında yaşanan Gezi Direnişi'nden ve onun sahnesi Gezi Parkı ile Taksim Cumhuriyet Meydanı'nda kronolojik olarak yaşananlardan bahsetmek, 2022 yılından MÖ 5. yüzyıla geri bakmayı gerektiriyor. Bugünü anlamak, kamusal, meydan ve demokrasi kavramlarını hem ayrı ayrı hem de bir bütün olarak anlamlandırmak için, bu kavramların ortaya çıktıkları tarihe, 2700 yıl geriye gitme ihtiyacı hepimizi düşündürmeli ve düşündürdüğü kadar da utandırmalı.

Her ne kadar bu kavramlar tarihte ilk kez MÖ 5. yüzyılda ortaya çıktıysa da, bir ateş etrafında toplanan ilk insanların dahi çeşitli konulara dair karar almak ve gerek birbirlerini gerekse temel ihtiyaçlarını korumak için bir araya geldiklerini biliyoruz. Dolayısıyla, belki de bugün demokrasinin, kent meydanının, kamusallığın ne olduğunu ve nasıl olması gerektiğini konuşuyor olmanın utancı henüz gün yüzüne çıkmamış veya yorumlanmamış arkeolojik verilerle daha geç tarihlere de uzanabilir.

Bugün biliyoruz ki gelişmiş klasik dönem Antik Yunan kent devletleri kamusal, özel ve kutsal olmak üzere üç temel kullanım alanından oluşmaktaydı. Kente hakim bir tepede konumlanan surlarla çevrili akropol kutsal mekân, kişisel ve hane içi hayatı temsil eden konut alanları özel mekân iken kelimenin tam anlamıyla "toplanma yeri" olan agora ise kamusal hayatın merkezi, tüm özgür vatandaşların bir araya gelme mekânı olarak karşımıza çıkıyor. Kamusallık kavramı bu dönemde "bir topluluğun siyasî olarak karar alabilme kapasitesiyle bir arada yaşaması" olarak tanımlanan *sinokizm* ve onun mekânsal karşılığı olan *polis* kavramları ile beraber ortaya çıktı .[1]

Nitekim, bu siyasal birliktelik tarihte bilinen ilk demokrasi modeli olan Atina Demokrasisi (Doğrudan Demokrasi) ile beraber gelişti. Bu modelde, tüm "vatandaşların" herhangi bir konuya dair bir araya geldiğini ve fikirlerini belirterek oylama yolu ile karar aldıklarını biliyoruz. Tabii, dönemin koşullarında Atina Demokrasisi her ne kadar katılımcı bir model olarak düşünülse de vatandaşlık hakkına sahip olmayan kadınlar, köleler, yaşlılar, çocuklar ve yabancıların karar alma süreçlerine katılamadıklarını da hatırlamak gerekir.[2]

Diğer taraftan, her çağda toplulukların bir araya gelme ihtiyacını karşılamak için ortak açık mekânlar olmasına rağmen tarih öncesi çağlarda; demokrasi, yurttaşlık ve siyaset kavramlarının gelişmediği koşullarda kamusallıktan ve mekânsal olarak üç boyutlu olarak düzenlenecek öneme sahip bir meydan kavramından söz edilemeyeceğinin altı çizilmeli. Buna rağmen, adı kamusal olmasa ve demokrasiden bahsedilemese de, Arkaik dönemde veya daha öncesinde dahi bir araya gelinen yerlerin -izleyen dönemde agora olarak düzenlenecek olan- tamamının, etraflarındaki yerleşim alanlarının topografik merkezi olduğunu da unutmamak gereklidir. Her ne kadar nüfus büyüdükçe ve yerleşim alanı genişledikçe, farklı işlev alanları ile de ilişkili olarak, bir kentte birden çok agora'nın geliştiğini görsek de, kentin ana meydanı olan agora her zaman merkezî konumunu sürdürmüştür.[3]

Mutlak monarşi ile yönetilen toplumlarda bile, insanların karar alma süreçlerine yasal olarak katılım hakkının olmadığı koşullarda dahi kitlelerin siyasî erke destek çıktığı veya protestolarını görünür ve duyulur kıldığı, siyasî erkin de kendine destek aradığı açık mekânlar olarak meydanlar toplumsal yaşamın merkezleri olarak var oldu ve bu işlevlerini sürdürdü.

Aradan geçen 2700 yılda farklı coğrafyalarda, farklı yönetim biçimlerinde, büyük sosyolojik, ekonomik kırılma dönemlerinde kamusallığın ve kent meydanlarının anlamsal, işlevsel ve mekânsal olarak nasıl evrim geçirdiğine ilişkin benim de katkıda bulunmaya çalıştığım tartışmaları günümüzü anlamak ve yönetmek için okumalı, üzerine düşünmeli, yazmalıyız. Şunu biliyoruz: Mutlak monarşi ile yönetilen toplumlarda bile, insanların karar alma süreçlerine yasal olarak katılım hakkının olmadığı koşullarda dahi kitlelerin siyasî erke destek çıktığı veya protestolarını görünür ve duyulur kıldığı, siyasî erkin de kendine destek aradığı açık mekânlar olarak meydanlar toplumsal yaşamın merkezleri olarak var oldu ve bu işlevlerini sürdürdü.

Dolayısıyla, tarih boyunca Yunan agorasından Roma Forumu'na, Kızıl Meydan'dan Tiananmen Meydanı'na, Trafalgar Meydanı'ndan Concorde Meydanı'na, Puerta del Sol Meydanı'ndan Taksim Cumhuriyet Meydanı'na dek tarihsel birikime ve temsil kabiliyetine sahip, kent ölçeğinde düzenlenmiş, etrafındaki işlevler bir bütün olarak kentsel imge niteliği taşıyan kent meydanları, iktidarlar ve toplumlar arasında iletişimsel bir ara yüz, toplumsal olaylara ev sahipliği yapan dönüştürücü mekânlar oldu.

İnsanlık kadar, demokrasi mücadelesi kadar eski meydanlar, bir arada yaşayan bizler var oldukça var olmaya devam edecekler. Burada önemli olan, bir arada yaşamak denilenin aynı zaman diliminde, aynı gezegende ve aynı coğrafyada tesadüfen canlı olmak anlamına gelmediğini, aradan geçen binlerce yıl sonra, tüm farklılıklarımızla eşit ve özgür bir hayat kurmak ve söz söylemek hakkına sahip olduğumuzu görebilmek. Maslow teorisindeki insan ihtiyaçları hiyerarşisinin ilk basamağındaki temel gereksinimlerimizi dahi tek tek bireyler olarak karşılayamayacağımız gerçeğiyle aslında insanın en temel gereksiniminin yine insan olduğunu görebilmeliyiz. Bu temel gereksinimin karşılanması için teknoloji ne denli gelişirse gelişsin yüz yüze iletişim kurmak, tartışmak, uzlaşmak, karar almak için meydanlara ihtiyacımızın su gibi, hava gibi yaşamsal olduğunu görebilmeliyiz.

Peki, hâl bu iken binlerce yıl sonra neden hâlâ bunları konuşuyoruz? Bu soruya İstanbul gibi kadim bir kentin kent meydanlarının -Sultanahmet Meydanı, Beyazıt Meydanı ve Taksim Cumhuriyet Meydanı- tarihsel dönüşümüne bakarak yanıt vermeyi deneyeceğim.[4]

Bugünün Sultanahmet Meydanı, Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'in hipodromudur. İmparatorun kendini sadece mekânsal olarak bütünden ayrıştıran özel locası kathisma ile sarayına bağlanan hipodromda görünür kılması nedeni ile Konstantinopolis Hipodromu'nda yalnızca at yarışları ve şenlikler değil önemli toplumsal olaylar da gerçekleştiriliyordu. Bu anlamda da mekânsal organizasyonu sağlanmış 6 adet forum olmasına rağmen politik temsiliyet kabiliyeti, konumu, etrafındaki işlevler ile bir bütün olarak Hipodrom, kent meydanı işlevini üstlendi. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise yıkık durumda olan Hipodrom, yeniçerilerin talim alanı olarak Atmeydanı'na dönüştü, ancak bu dönüşümde dahi mekânsal hafızasını korudu. Dönemin İstanbul'unda tek tören mekânı ve günlük yaşamın ana sahnesi idi. Gösterilerin, geçit törenlerinin, şölenlerin yapıldığı, yeniçeriler için bir eğitim alanı, cirit oynayanlar için bir spor mekânı ve pazar yeri olan Atmeydanı kente sırtında yükleriyle yeni gelenlerin dahi ilk durağı konumundaydı. Diğer taraftan, 19. yüzyıla kadar tıpkı Roma Hipodromu gibi Atmeydanı da kitlesel itirazların, gösterilerin, tüm kritik toplumsal olayların mekânıydı.

Tarih boyunca Yunan agorasından Roma Forumu'na, Kızıl Meydan'dan Tiananmen Meydanı'na, Trafalgar Meydanı'ndan Concorde Meydanı'na, Puerta del Sol Meydanı'ndan Taksim Cumhuriyet Meydanı'na dek tarihsel birikime ve temsil kabiliyetine sahip, kent ölçeğinde düzenlenmiş, etrafındaki işlevler bir bütün olarak kentsel imge niteliği taşıyan kent meydanları, iktidarlar ve toplumlar arasında iletişimsel bir ara yüz, toplumsal olaylara ev sahipliği yapan dönüştürücü mekânlar oldu.

Fotoğraf Bekir Dindar

Günümüze geldiğimizde, Sultanahmet Meydanı tarihi kent merkezlerinin müzeleştirilmesi anlayışı doğrultusunda, etrafındaki işlevlerin de değişmesiyle toplumun gündelik hayatının kamusal merkezinden ziyade bir turist odağı hâline geldi.

19. yüzyıl sonrasında yaşanan sosyal, politik ve ekonomik değişimlerle beraber İstanbul'un kent meydanları önemli mekânsal değişim ve dönüşümlere sahne oldu; Atmeydanı da Sultanahmet Meydanı olarak yeniden adlandırıldı. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde batılılaşma etkisi ve modern ordu düzenlemesi ile kullanımı artan Seraskerat Meydanı (Beyazıt Meydanı) da Sultanahmet Meydanı ile beraber kent meydanları olarak işleyen toplumsal ve mekânsal bir ilişki kurmuştur. Anadolu'ya yayılan Milli Mücadele'nin öncü adımlarından olan Halide Edip'in 23 Mayıs 1919 tarihli konuşmasını da içeren ve "Sultanahmet Toplantıları" olarak bilinen Türk bağımsızlık protestolarının Sultanahmet Meydanı'nda yapılması son derece mühim. Bugüne geldiğimizde, Sultanahmet Meydanı tarihî kent merkezlerinin müzeleştirilmesi anlayışı doğrultusunda, etrafındaki işlevlerin de değişmesiyle toplumun gündelik hayatının kamusal merkezinden ziyade bir turist odağı hâline geldi. Özellikle, 1980'lerden itibaren Sultanahmet Meydanı ve çevresinde yaşanan bu değişimle İstanbulluların gündelik yaşam pratikleri bölgeden önemli ölçüde uzaklaştı ve bu ilişki sadece yılda bir kez Ramazan aylarında kurulan iftar çadırlarına kadar daraldı. Uzun yıllar sonra, İBB tarafından yapılan organizasyonla 2021 yılında 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının Sultanahmet Meydanı'nda gerçekleşmiş olması ise bu kaybedilen gündelik yaşam pratiklerinin ve mekânsal hafızanın geri kazanılmasının mümkün olduğunu gösteriyor.

Beyazıt Meydanı'nın bir toplanma mekânı olarak hafızası Forum Tauri/ Theodosius'a kadar uzanır. Cumhuriyet'in ilk göz ağrısıdır Beyazıt Meydanı.

Beyazıt Meydanı'nın bir toplanma mekânı olarak hafızası Forum Tauri/ Theodosius'a kadar uzanır. Cumhuriyet'in ilk göz ağrısıdır Beyazıt Meydanı. Dönemin ilk valisi Ali Haydar Yuluğ'nun önerisi ve mimar Asım Kömürcüoğlu'nun tasarımı ile son derece basit ve yalın dokunuşlarla merkezinde eliptik bir havuz ve çeşme, etrafında dönen tramvay hattı, büyük ağaçlar ve eleştirel kamuoyunun da mekânı olan kahvehanelerle çevrili Beyazıt Meydanı, İstanbul'un ilk düzenlenmiş kamusal mekânı özelliğine sahip. Beyazıt Külliyesi ile beraber 1933 yılında Darülfünun'un İstanbul Üniversitesi'ne dönüşmesi, toplum

bilimleri fakültelerinin de varlığı ile bu dönemin hem muhafazâkar hem de eleştirel topluluklarının odağı oldu. Öyle ki, Beyazıt Meydanı gerçekten de Cumhuriyet Dönemi'nin simgesi olarak tasavvur edilmekteydi; hatta tüm resmî günlerin kutlanıp ve diğer geçit törenlerinin yapıldığı ve halkın toplandığı yer olarak adı 1933 yılında "Cumhuriyet Meydanı" olarak değiştirilmişti. 1934 yılında kadınlar, seçme ve seçilme haklarını Beyazıt yani Cumhuriyet Meydanı'nda kutladı. O günden bugüne Beyazıt Meydanı askerî darbeler ve tamamlanamayan mekânsal düzenlemeler ile derin yaralar aldı. 1960 darbesi öncesinde Turan Emeksiz'in vurulduğu meydanın adı darbeden sonra Hürriyet Meydanı olarak değiştirildi. Bu ismiyle de siyasî cinayetlere sahne olan meydanda 1969 yılında Taylan Özgür, 16 Mart 1978'de Beyazıt Katliamı'nda 7 öğrenci daha öldürüldü. 1980 darbesi sonrasında ise derhal Beyazıt Meydanı olarak yeniden adlandırıldı. 1957 yılında Ordu Caddesi'nin açılışı ve Darülfünun Caddesi'nin yer altına alınışı ile beraber çevresindeki insan hareketliliğiyle bağlantıları kesildi ve hem mekânsal hem toplumsal olarak hafızasını ve kent meydanı işlevini yitirdi. 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ile beraber "Doğu Bloku" işporta pazarı hâline gelen Beyazıt Meydanı, bugün hâlâ kaderine terk edilmiş bir hâlde. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin uyguladığı Beyazıt Meydanı çevre düzenleme projesi bu nedenle hayatî bir öneme sahip.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı ile beraber Sultanahmet ve Beyazıt Meydanları ile var olan İstanbul'un ikili kent meydanı yapısına Taksim Cumhuriyet Meydanı da eklendi. Taksim, 1928 yılında Cumhuriyet Anıtı'nın inşası ile beraber erken Cumhuriyet ideolojisinin bütün mekânsal yansımalarını yakın çevresi ile beraber bir bütün olarak taşıyan bir odak hâline gelmeye başladı: Atatürk Kültür Merkezi, Atatürk Kütüphanesi, Cumhuriyet Caddesi, İnönü Gezisi (Gezi Parkı), İnönü Stadı, İnönü Caddesi, Demokrasi Parkı, Kurtuluş Mahallesi, Harbiye (Askeri) Mahallesi vb.[5] Ancak Taksim 1970'lerin sonuna kadar hâlâ ulaşılan, Beyazıt ise toplanılan noktaydı. Kitleler Beyazıt Meydanı'nda ve Beyazıt'tan Taksim'e giden yolda toplanıyordu ve bu nedenle aralarındaki anlamsal ilişki hâlâ sembolik ve birbirine bağlıydı; "Taksim'e çıkmak" o zamanlardan bir deyim olarak kullanılagelmiştir. Nitekim, Beyazıt ve Taksim güzergâhı 1960-1980 arası dönemin şiddetli çatışmalarına, trajedilerine ve travmalarına tanık oldu. Taksim'de, bu güzergâhın sonundaki ilk trajedi, üniversite öğrencilerinin İstanbul'u ziyaret eden ABD Altıncı Filosu'na karşı 16 Şubat 1969'da düzenlediği mitingde yaşanan "Kanlı Pazar"dır; iki öğrenci gerici çetelerin saldırısıyla öldürüldü, yüzden fazla öğrenci yaralandı.[6]

Fotoğraf Bekir Dindar

Taksim Cumhuriyet Meydanı, kent meydanı olarak toplumsal hafızadaki yerini ve manifestal kimliğini 1 Mayıs 1977 katliamı ile edindi; o tarihten bugüne dek de 1 Mayıs İşçi Bayramı – Emek ve Dayanışma Günü'nün Taksim'de kutlanıp kutlanamayacağı her daim gündemi işgal ediyor.

Ancak, Taksim Cumhuriyet Meydanı, kent meydanı olarak toplumsal hafızadaki yerini ve "manifestal" kimliğini 1 Mayıs 1977 katliamı ile edindi; İşçi Bayramı kutlamaları esnasında düzenlenen katliamda 34 kişi öldürüldü, 136 kişi yaralandı. O tarihten bugüne dek de 1 Mayıs İşçi Bayramı – Emek ve Dayanışma Günü'nün Taksim'de kutlanıp kutlanamayacağı her daim gündemi işgal ediyor. Diğer taraftan, Taksim Cumhuriyet Meydanı'nın yakın çevresi de neoliberal kentleşme politikalarından nasibini aldı. 1988 yılında Tarlabaşı Bulvarı'nın açılması ile daha da ivmelenen bir şekilde hem işlevsel hem de mekânsal olarak değişti, özellikle 2 Numaralı Park ile insan hareketleriyle bağlantıları koparıldı. Bugün, Gezi Direnişi'ne konu olan Gezi Parkı (İnönü Gezisi) ise, Türkiye ve

İstanbul'da planlı şehirleşmenin öncü çalışmalarından olan 1940'ların Prost Planı'nda, Taksim Cumhuriyet Meydanı ile bir bütün olarak tasarlanan Maçka, Harbiye, Taksim ve Dolmabahçe arasındaki yaklaşık 20 hektarlık alanı kapsayan 2 No'lu Park'ın, Hilton Oteli ile başlayıp Hyatt Oteli ile biten otel inşaatları sonucunda paramparça edilmesinden geriye kalan az sayıdaki yeşil alandan biridir.

Gezi çok uzun zamandır otoriterleşen iktidar tarafından ayrıştırılan, düşmanlaştırılan, sansürlenen ve yok sayılanların görülme ve duyulma çabasıdır.

Bugün, Sultanahmet, Beyazıt ve Taksim Cumhuriyet Meydanlarının tarihsel dönüşümü bize olmamız gereken yerden binlerce yıl geride olduğumuzu söylüyor. Bir araya gelmek, yüz yüze iletişim kurmak, tartışmak, uzlaşmak, ortaklaştığımız hayatlarımıza dair beraber karar almak, beraber hareket etmek zorundayız. Bunun bir zorunluluğun ötesinde toplumsal/kamusal yaşamın özü olduğunu önümüze koymalıyız. "Gezi Direnişi ne idi?" diye düşünenler, soranlar için bu bir yanıttır: Gezi çok uzun zamandır otoriterleşen iktidar tarafından ayrıştırılan, düşmanlaştırılan, sansürlenen ve yok sayılanların görülme ve duyulma çabasıdır. Gezi bu nedenle "aşağıdan bir kardeşleşme inadıdır" diyor doktor şehir plancı, dönemin Şehir Plancıları Odası İstanbul Şube Başkanı ve Taksim Dayanışması sözcülerinden Tayfun Kahraman.

Meydansız kent yoktur. Ancak meydan dediğimiz şey bugün ne Sultanahmet'tir ne Beyazıt'tır ne de Taksim'dir. Kent meydanları herkese, her sese, tüm farklılıklara, her kesimden tüm "kamulara" açık mekânlardır. Şüphesiz bu açıklık bireylerin fiziksel erişimi ile ölçülemez. Meydan "toplanma" yeridir. Üstelik, meydan herhangi bir kentin herhangi bir köşesinde, dolgu alanlarda sonradan tasarlanarak var olmaz. Toplumun hafızasında ve içinde yaşandıkça var olur; tıpkı Sultanahmet gibi, Beyazıt gibi, Taksim gibi.

Kent meydanları herkese, her sese, tüm farklılıklara, her kesimden tüm kamulara açık mekânlardır.

Kent meydanları ve demokrasi her yurttaşa, hepimize lazım; işçilere, kadınlara, LGBTİ+ bireylere, azınlıklara, yoksun ve yoksullara...

Bugün artık 1 Mayıs İşçi Bayramı nerede kutlanacak diye tartışmak bir demokrasi ayıbı, demokrasi yoksunluğudur. "Birileri ne derse desin biz yapacağız" diyenler ne demokrasiden ne de meydanlardan bahsedebilirler. "Siz de gidin Maltepe dolgu alanında, Yenikapı dolgu alanında bir araya gelin" diyenler bilirler ki ne politik temsiliyet ne demokrasi ne de meydan bu kent suçu alanlarında aranabilir. O yüzden, 15 Temmuz Darbe Girişimi'ni protesto mitingleri tam da olması gerektiği gibi Taksim Cumhuriyet Meydanı'nda gerçeklemişti. Ancak, kent meydanları ve demokrasi her yurttaşa, hepimize lazım; işçilere, kadınlara, LGBTİ+ bireylere, azınlıklara, yoksun ve yoksullara... Dahası, her birimiz, tüm farklılıklarımızla bir arada olma hakkımıza, eşit sözümüze, eşit yaşamımıza sahip çıkmakla yükümlüyüz; ya hep beraber ya hiçbirimiz!

Notlar

1 Hilberseimer, L. (1955). The Nature of Cities. Chicago: Paul Theobold, s. 42; Lefebvre, H. (1991). The Production of Space. D. Nicholson-Smith (terc). Oxford: Blackwell Publishing, s. 274

2 Urbinati, N., (2006). Representative Democracy: Principles and Genealogy. The University of Chicago Press: London, s. 17; Raaflaub, K.A.J. Ober ve R. W. Wallace (2007). Origins of Democracy in Ancient Greece. Berkeley: University of California Press, s. 189.

3 Zucker, P. (1959). Town and Square, Colombia University Press, New York; Mumford, L. (1961). The City in History. New York: Harcourt Brace & World Inc..

4 Demir Kahraman, M. (2017). Reclaimin the City Square; Social Production of Public Space Sultanahmet – Beyazıt – Taksim Republican Squares (Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

5 Karabey, H., Akyol, I. & Göğüş, B. (2015). "Kentsel Boşluk Mu Dediniz? Kamusal Mekânda Kamusal Alanda İktidar - Siber Kamusal Mekâna Doğru Yeni Umutlar", 27. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi Bursa Yapı ve Yaşam Fuarı, Bursa.

6 Batuman, B. (2015). "Everywhere Is Taksim: The Politics of Public Space from Nation-Building to Neoliberal Islamism and Beyond". Journal of Urban History. 41:5:. 1-27.

Fotoğraf Bekir Dindar

· SÖYLEŞİ · RÖPORTAJ ·

Gezi'den Çoğalan Dayanışma

Gezi öncesi kentsel toplumsal muhalefet 2013 yazına yaklaşırken iktidarın Taksim Meydanı ve Gezi Parkı'na yönelik tasarrufuna karşı yeni sayılabilecek örgütlenme biçimlerinden biri sayılabilecek pek çok örgütün bileşeni olduğu Taksim Dayanışması ile kamuoyuna seslenmeye başlamıştı. O yıldan bugüne dayanışma kelimesi ve nice yerel demokrasi mücadelesi benzer biçimleri kendisine örnek aldı. Dayanışmanın işleyişini, seyrini ve benzer yerel demokrasi inisiyatifleriyle ilişkisini yapının sekreteryasını sürdüren TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi ve TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi'ne sorduk.

Pek çok farklı bileşeni bünyesinde barındıran platformun işleyişini özetleyebilir misiniz?
Böyle bir yapıyı sürdürülebilir kılmanın zorlukları ve imkânlarına dair deneyimleriniz nasıl?

Taksim Dayanışması'nın oluşumuna giden süreç, İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nin, "Beyoğlu İlçesi Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi'ne ait 1/5000 ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Plan Tadilatları" başlığı altındaki plan değişikliği teklifini karar altına alması ile başlamıştı. Bunun üzerine, Taksim Meydanı ve Gezisi'ni yok edeceği açık olan ve bizzat dönemin Başbakanı tarafından üç boyutlu modellemeler ile topluma "yayalaştırma" ve "ihya" olarak sunulan projelerin bilim, teknik ve hukuk tanımazlığını ortaya koymak üzere meslek odaları, sendikalar, sivil toplum örgütleri, semt inisiyatifleri, mahalle dernekleri ve siyasi partiler 15 Şubat 2012 tarihinde bir araya geldi. Bu birliktelikteki temel amaç, hukuksuz Taksim Yayalaştırma Projesi'ne itiraz ederek Taksim bölgesine ilişkin düzenlemelerde halkın söz sahibi olmasını sağlamaktı. Toplantıda alınan kararla, Taksim Dayanışması kuruldu. Dayanışmanın sekreteryasını, bileşenlerin ortak kararıyla kamu yararını benimsemiş ve bu amaçla kent ve planlama sorunlarını bir kamusal mücadele alanı olarak görev edinen iki oda olan TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi ve TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi, gerek mesleklerinin etik ve bilimsel ilkeleri gerekse meslek odası olmanın sorumluluğu ile yürütmeye başladı.

Taksim Dayanışması bileşenleriyle bir araya geldiği günden bu yana çok sayıda toplantı ve basın açıklaması yaparak "yayalaştırma projesi" adı altında İstanbul'a dayatılan bu hukuksuz ve antidemokratik proje süreci hakkında kamuoyunda duyarlılık oluşturmaya çalıştı. 27 Mayıs 2013'te iş makinelerinin gece 22.00 civarında Taksim Gezisi'ne girerek, parkın Asker Ocağı Caddesi'ne bakan duvarının 3 metrelik kısmını ağaçlarıyla birlikte hukuksuz bir şekilde yıkmasının ardından, Taksim Dayanışması'nın bileşenlerinin çağrısıyla parka gelen insanlar iş makinelerinin önüne geçerek daha fazla yıkım yapılmasını engellediler ve 50 kişi parkta çadır kurarak sabaha kadar nöbet tuttu. Gezi Parkı direnişi bu şekilde başlamış oldu. Yapılan imar planlarının iptali ve hukuksuz projelere karşı odalar tarafından davalar açıldı, suç duyuruları yapıldı. Bu olayların ardından, o dönemki oda yöneticilerinin ve çalışanlarının (beraat etmelerine rağmen) üç kez arka arkaya yeniden yargılandıkları ve sonunda da 18 yıl ceza alarak cezaevine gönderildikleri süreç başladı.

Arkadaşlarımızın cezaevine gönderilmesinin ardından, Taksim Dayanışması düzenli olarak toplantılarına devam etti ve konuya ilişkin eylemler planlayarak, toplumsal düzlemde farkındalığı artırmak amacıyla yaptığı basın açıklamalarını sürdürdü. İktidar tarafından özellikle ve bilinçli olarak suçla ilişkilendirilmeye çalışılan Gezi Direnişi'nin gerçek sürecini kamuoyuyla paylaşmayı da sürdürdü. Gerek mahkeme süreçlerinde gerekse Gezi Direnişi sürecinde kolluk kuvvetleri tarafından uygulanan şiddet sonucu yaralananlarla -uygulanan şiddet sonucu ne yazık ki gözünü kaybeden, yaralanan çok kişi oldu- ve hayatını kaybeden gençlerin aileleriyle dayanışma içinde oldu ve olmaya da devam ediyor.

Böyle bir toplumsal sorumluluğu sırtlanmış bir kurum olan Taksim Dayanışması'nı demokratik bir örgütlenme modeliyle tanımlamak mümkün. Elbette ki bunca çeşitlilik içeren bir yapı içerisinde tek bir doğruya odaklanmak, alınan kararlarda ortaklaşmak, tek bir ses olarak itirazları yükseltmek kolay değil. Bu yüzden de alınacak kararlar konusunda bazen uzun ve etraflı tartışmalar yapılması gerekiyor. Buna rağmen oybirliği ile karar almak Dayanışma'nın ortak kabulü. Özellikle de hukuksuz yargılamaların ardından, Taksim Dayanışması TMMOB bünyesinde kurulmuş olan koordinasyon grubuyla eşgüdümlü çalışmalarını sürdürüyor. Birçok etkinlik ve basın açıklamasını birlikte örgütlüyor.

Türkiye genelindeki benzer yapılarla ilişkiniz var mı? Benzer mücadeleler için nasıl bir dayanışma oluşturuyorsunuz? İstanbul'da Gezi'den ilhamla kurulan yerel forumlar ve sonrasında bu forumlardan türeyen yerel demokrasi inisiyatifleriyle nasıl bir ilişki içindesiniz?

Gezi Direnişi ve bu direnişle oluşan deneyim ve birikim; kent, çevre ve kamusal alan mücadelelerini yükseltmesi ve bu konudaki toplumsal refleksleri daha da görünür kılması, dayanışma kültürünün gelişmesi, birçok yerel kent inisiyatifinin bu hedef doğrultusunda örgütlenmesi, kentsel ve kamusal yaşam alanlarına bu dayanışma kültürü içerisinde sahip çıkılmasının öneminin anlaşılması açısından bir kırılma noktasıydı. Bu sürecin ortaya çıkardığı birikim, Haydarpaşa Dayanışması, Taksim Dayanışması, Cevizli Tekel Dayanışması, Haliç Dayanışması, Validebağ Dayanışması ve Gönüllüleri, Fenerbahçe-Kalamış Dayanışması, Maltepe Çevre ve Yaşam Platformu gibi birçok yerel inisiyatif ile birlikte, toplumun parklara, yaşam alanlarına, kültürel ve endüstriyel mirasa sahip çıkması adına bir yol çizdi. TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi ve TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi bu oluşumların içerisinde, mesleki etik ve sorumlulukları gereği yer alıyorlar. Hatta bazılarının bu iki odanın öncülüğünde kurulduğunu da söyleyebiliriz.

Fotoğraf Ömer Melikoğlu

· SÖYLEŞİ · RÖPORTAJ ·

“Fazla büyümek yerine öncelikle sürekliliği sağlamayı tercih ettik.”

Komşu Kapısı Derneği, mahalle ve sokak temelinde dayanışma için İstanbul’daki en önemli girişimlerden biri olma özelliğini taşıyor. Komşu Kapısı Derneği Başkanı Tolga Bektaş ile derneğin faaliyetlerini, sürekliliği koruma tecrübelerini konuştuk.

Pek çok farklı yerel örgüt ve dayanışma zamanla çalışmalarına ara verirken Komşu Kapısı uzun yıllardır sürekliliğini korudu. Bu çalışma düzenini nasıl oturttunuz?

Tolga Bektaş · Kuruluşumuzdan itibaren kendimize küçük, ulaşılabilir ama sonuçlarının oldukça değerli olduğu hedefler koymaya özen gösterdik. Önceliğimiz kök salmaktı. Bu köklerin de doğrudan doğruya mahallede, mahallelinin de sahipleneceği, kendini ait hissedeceği bir ortamın oluşturulmasıyla olacağının farkındaydık. Sürecin yerelde başlaması, ortaklaşa atılan adımlarla olumlu sonuçların elde edilmesi, mahallelinin yapılan işlerin sahiplenmesi sürekliliğini de beraberinde getirdi.

Pandeminin yanında yaşanan siyasî, toplumsal, ekonomik zorluklar karşısında kısa sürede bir araya gelmek, dayanışmak birbirimizi daha yakından tanımamızı, güçlü ve zayıf yönlerimizi görmemizi, birbirimizi anlamamızı, birlikte çalışmanın hazzını yaşamamızı sağladı. Samimiyet temelinde kurulan ilişkilerimiz sayesinde bağlarımız güçlendi, ağımız genişledi.

Siyasî ve toplumsal olarak kamusal, ekolojik, emek ve özgürlük mücadelesinin tarafındayız. Kurulduğumuz günden bu yana hiçbir siyasî yapının angajmanında olmadan, bu zeminde çalışan siyasî yapı, düşünce ve kişilerle ortak iş yapmaya özen gösterdik. İttifaklara, platformlara destek olduk. Bağımsızlığımızı koruyarak, olabildiğince ahenkli, kapsayıcı bir yapı olmaya çalıştık.

Yeni veya eski tüm arkadaşlarımızın değerlendirmeleri, güncel hayattaki öncelikler, kendi aramızdaki düzenli, yapıcı tartışmalar, alınan ortak kararlar doğrultusunda yapılan çalışmalar nasıl bir yol izlememiz gerektiğini iyice belirginleştirdi.

Belli bir yaşam düsturu olan, bir tür yaşayan bir organizma gibi yol alıyoruz şimdi. Didaktik, üstenci bir kurum olmaktan ziyade işlik/atölye/ortak alan durumundayız. Bu iş yapma biçimi yeni arkadaşlarımızın aramıza katılmasını sağlayarak yürütücü kadronun da fikirlerinin ve iş yapma biçimlerinin öneriler doğrultusunda değişmesine, gelişmesine vesile oluyor.

Arada bir zorlandığımız, gücümüzün tükendiği zamanlar da oldu. Ama bugün Komşu Kapısı zorlandığımız, kendimizi nefessiz hissettiğimiz zamanlarda bize ihtiyacımız olan nefesi veriyor.

Günümüzde ne tür faaliyetlere odaklanıyorsunuz, önümüzdeki dönemde gündeminiz ne yönde ilerleyecek?

Mekân içi günlük etkinlik sezonumuz ekim-haziran ayları arasında oluyor ve düzenli etkinliklerde herhangi bir ara verilmiyor. Mekân dışı yürüttüğümüz faaliyetlerde doğal olarak bir sezonumuz yok. Bu sezon, Komşu Kapısı’nda devam eden erbane dersleri, Komşu Koro, Adsız Narkotikler Terapisi çalışmaları sürecek. Artık klasikleşen Dünya Halklarının Müzikleri dinletileri, söyleşiler, belgesel gösterimlerimiz olacak. Yetişkinlere ve gençlere

Fotoğraf Komşu Kapısı arşivi

yönelik tüm sezon sürecek bir Felsefe Okulu çalışması gündemimizde. Ortak emek verdiğimiz Bellek Şişli Kültürel Miras Kolektifi, Teşvikiye Sakinleri Mahalle Ağı, 2. Bölge (Beşiktaş-Tatavla-Beyoğlu-Şişli) Gıda Ağı, Teşvikiye Muhtarlık Gönüllüleri, Şişli Mahalle Afet Gönüllüleri çalışmaları da bu sezonun devam edecek işleri. Genel olarak iki türlü faaliyet alanımız var.

Birinci alan: Mahalle ve sokak temelinde mahalleli ve dayanışmacıların ortak iş yapma kültürünü geliştireceği, kamusal bir fayda yaratırken bunu ortaya koyanların yaşadıkları yerle bağını, mensubiyetini, dayanışmasını güçlendirecek işler.

İkinci alan: Daha öznel, Komşu Kapısı'na yoğun katkı sunan ekibin, belli bir alana yoğunlaşmış arkadaşların ve bize ulaşan mahallelinin istek, öneri ve imkânları dâhilinde ortaklaşılan işler. Bu işlerle ekip ruhu güçleniyor, farklılık kazanıyor. Kentin kültür ve politika alınana katkı sağlanıyor.

Her iki alanda da iş yaparken çalışma ekibinin özerkliğini çok önemsiyoruz. Komşu Kapısı'nın geleneğinin sadece yapılacak işlerin bir tür ilkelilik ve mekân oluşturmaktan öteye gitmemesine, çalışma ekibinin veya gönüllüsünün özgün önerilerinin yansıtmasına özen gösteriyoruz.

Komşu Kapısı deneyimi, yerel oluşumlar için çok önemli deneyim barındırıyor. Forumdan sürdürülebilir bir derneğe varan süreciniz, farklı oluşumlara ne gibi tecrübeler aktarabilir?

Bu tür yerelde başlayan bir araya gelişlerde bir kurucu iradeye ihtiyaç olduğunu söyleyebiliriz. Bu kurucu irade, sekterliğe kaçmayan bir sebatkarlıkla yeni bir serüvenin acemisi olma arzusu arasında gidip gelebilen bir esneklikte olabilmeli. Ulaşılabilir küçük hedefler koyarak kendini gerçekleştirme ve tanıma noktaları keşfedilebilir. Her sonuçlanan veya sonuçlanamayan işin (başarılı veya başarısız) o işin unsurlarını da en başta başkalaştıracağı gerçeğini akılda tutmak iyi olacaktır. Kolektifimiz büyük, makro, ütopik hayallerin yeri yurdu olurken çocuk oyuncaklarının, küçük mutlulukların, sokağa ekilen bir dut ağacının, eskiyen-bozulan eşyaların tamirinin, komşu dayanışmasının, kapının önünü süpürmenin de mekânı olmayı gerçekleştirdi.

Özetleyecek olursak; insanlara bir arada olmanın, üretmenin, toplumsal ve evrensel fayda yaratmanın kıymetli, şifalı bir yol olduğunu hissettirecek vesileler yaratmak anlamlı oluyor.

Bu vesilelerin yaratılma sürecinde ise genel iş yapma ilkesi ve kolaylaştırıcı lojistik altyapının zorunluluğu bir ihtiyaç olarak devreye giriyor. Bu minvalde yaşam alanları yaratılarak, keşfedilerek kolektif yurtlar, mekânlar, ocaklar, işlikler, parklar, kafeler vb. yaratılabilir. Günümüzde yaşadığımız yabancılaşma ve doğal sonucu olarak manipülasyonlara karşı bir araya gelmeye uygun vesilelerin ve mekânların yaratılması insanî, doğal, politik bir ihtiyaç ve harekettir.

· SÖYLEŞİ · RÖPORTAJ ·

Park Forumlarında Doğan Bir Kadın Örgütlenmesi

Türkiye'de uzun zamana yayılan ve farklı aşamalardan geçen kadın hareketi maruz kalınan tüm otoriter müdahaleler karşısında mücadelesini sürdürüyor. Kadın hareketi farklı talep ve mücadelelerin bir arada ifade edildiği Gezi'de ve sonrasındaki park forumları süreçinde de ana unsurlardan biri oldu. Kadın hareketinin Gezi ile karşılıklı ilişkisini, Gezi sonrasında ortaya çıkan kadın hareketi örgütlenmelerinin bugüne kadar süren eylemlerini ve örgütlenmelerini park forumlarından doğan Yoğurtçu Kadın Forumu ile konuştuk.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusuna eğilen inisiyatifiniz hangi ihtiyaç ve motivasyonlarla örgütlendi?

Gezi Direnişi'nde feministler bütün diğer politik özneler gibi kendi sözlerini söyleyebilmek, patriarkal sistem karşısındaki mücadelelerini görünür kılabilmek, bu konuda farkındalık yaratabilmek ve feminist politika üretebilmek için mor çadırlarını kurdular. Gezi sürecinde yaşadıklarımızı konuşmak üzere İstanbul Feminist Kolektif (İFK) bir de çağrı yapmıştı ama Yoğurtçu Kadın Forumu'nun (YKF) İFK ile bir bağı yoktu. Bu anlamda YFK tamamen bağımsız bir örgütlenme ve forum. Forum fikrinin Gezi'deki o çadırdan çıktığını, çağrının bunun üzerine yapıldığını söylemek gerekiyor. Ne yapabiliriz, sorunlarımızı nasıl konuşabiliriz, çözüme yönelik adımları nasıl atabiliriz yani nasıl bir araya gelebiliriz? Sosyal medyadan Avrupa yakasında Maçka Parkı'na, Anadolu yakasında da Yoğurtçu Parkı'na yapılan çağrı sonrasında YKF 26 Haziran 2013'te ilk toplantısını yaptı. YKF'nin ilk toplantısında katılımcılar her hafta çarşamba akşamları bir araya gelme ve forum şeklinde devam etme kararı aldı. Forumun katılımcıları farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden, yaşlardan, sosyal sınıflardan, inanç gruplarından, farklı politik görüşlerden örgütlü veya örgütsüz, sakat olan veya olmayanlardan ve vegan-vejetaryanlardan oluşuyor. Kısacası rengarenk bir yelpaze. Bugüne kadar da foruma katılan kadınların ortaklaşa belirlediği gündemlerle, feminist ilkeler temelinde düzenli olarak devam ediyor. Yalnız bu sene Temmuz ve Ağustos'ta ara vermeye karar verdik ama Eylül'den itibaren oluşturacağımız yeni forum gündemlerimiz için yazışıyoruz, bir araya geliyoruz.

Kadınlar ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği meseleleri üzerine bugüne kadar hangi faaliyetleri yürüttünüz? Ekoloji, emek, gıda gibi diğer meseleler gündeminizde ne kadar yer alıyor, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerin arasındaki bağı nasıl kuruyorsunuz? Forumlardaki ana temaların başında mahallelerle ilişki geliyordu. Forumlardan çıkmış bir grup olarak mahalle düzeyinde hangi faaliyetleri ve nasıl gösteriyorsunuz?

YKF kendi çerçevesindeki gündemleri, etkinlikleri ve eylemleriyle politik varlığını sürdürürken hareket içerisindeki diğer kadın ve LGBTİ+ örgütleri ve yapılarıyla da temas halindeyiz. Patriarkal sistemin dayattığı kalıplara, hükümetin kadın ve LGBTİ+ karşıtı politikalarına, erkek şiddetine, savaşa, homofobiye, transfobiye, ırkçılığa, kısacası tüm tahakküm ve sömürü biçimlerine karşı ortak eylemler yapıyoruz. 8 Mart Feminist Gece Yürüyüşü, 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü eylemleri gibi...

İlkeler ve örgütlenme biçimimiz dışında gündemleştirdiğimiz konularla kadınların LGBTİ+'ların hayatlarına dokunurken her alandan öznenin sözünün duyulduğu bir zemin olmayı amaçlıyoruz. Hayatlarımıza değen

Fotoğraf Nazım Serhat Fırat

her konu, her gündem forumda konuşulmak üzere önerilebiliyor. Forumun gündemi o günün katılımcıları tarafından belirleniyor, feminist politika ile bağdaştırılarak tartışılıyor. Kent ve kadın politikalarından, mahalle örgütlenmelerine ve ekolojiye, cinsiyetçilikten aile ve devlet ataerkine, LGBTİ+ hareketten siyasi seçimlere, kürtajdan haz, cinsellik, aşka kadar... Dediğimiz gibi, hayatlarımıza değen her konu. Forum bazen konu üzerine çalışmış alandan bir arkadaşımızın giriş sunumu ile başlayıp tartışmalarla devam ediyor; kimi zaman da forum katılımcılarının doğrudan tartışmaları ile gündemleştiriliyor

Yeldeğirmeni'nde iyi aydınlatılmayan, daha doğrusu karanlık bir sokakta sürekli yaşanan tacizler üzerine yüz civarında kadın mahalledeki bütün sokakları dolaşarak "bu sokak niye karanlık?", "Bu sokakta taciz var!" diye eylem yaptık. Benzer bir eylemi bir bar sahibi için barın önüne giderek ve yine sokakları dolaşarak yaptık. Kadınların sokaklardaki, kentlerdeki varlıklarına, var olamama hâllerine dair, yaşadığımız riskleri, sıkıntıları anlatan videolar çektik. "Kadınlar belediyelerden, yerel yönetimlerden ne istiyor?", seçim döneminde broşür ve videolar hazırladığımız bir çalışmaydı.

Türkiye'de uzun soluklu ve farklı aşamalar hâlinde gelişmiş bir kadın hareketi bulunuyor. Gezi'nin bu kadın hareketi üzerinde hangi etkileri oldu? Bugün toplumsal hareketler ve sivil toplum üzerindeki baskısını giderek arttıran bir otoriterleşme ile karşı karşıyayız. Buna rağmen kadın hareketinin görünürlüğü diğer hareketlere göre daha fazla diyebiliriz. Gezi'nin bu durum üzerinde etkisini görmek mümkün mü? Diğer yandan kadın hareketi ve Gezi arasındaki ilişkiyi çift yönlü okumak mümkün. Kadın hareketinin Gezi ve forumlar üzerindeki etkisi nelerdir?

Gezi eylemleri sırasında birçok arkadaşımız geceleri daha önce hiç hissetmedikleri kadar kendilerini güvende hissettiklerini söylemişlerdi. Üstelik bütün polis şiddetine rağmen. Güven ilişkisi, dayanışma o güne kadar deneyimlediklerimizin çok üstündeydi. Forumlarda birçok kadın bunu dile getirdi; sokakta olmanın tadına varılmıştı. "Sokakları da geceleri de terk etmiyoruz!" Bu önemli bir deneyimdi ve o günlerde eyleme değişik biçimlerde katılan kadınlar tarafından günümüze kadar süren "Türkiye'nin en diri hareketi" olma özelliğinin harcı karılmış oldu. Gezi Direnişi'ndeki kadın katılımının yüksekliğinin yıllardır verilen kadın hareketi mücadelesinin bir sonucu olduğunu söylemek de mümkün. Kimisi balkonlarından tencere tava çalmış, kimisi sosyal medya üzerinden destek vermiş, bazıları yemek taşımış, polisten kaçanlara kapılarını açmıştı. Elbette feministlerin sokakla tanışması Gezi sırasında olmadı. Kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığa karşı, demokratik hakların kısıtlanmasına karşı, yükselen savaş çığlıklarına ve milliyetçiliğe karşı, homofobik, transfobik saldırılara karşı (tabii ki bunlarla da sınırlı değil) zaten sokaktaydı. Ve bu talepler Gezi'nin taleplerine eklenmiş oldu.

Irkçı, militarist, homofobik, cinsiyetçi sloganlara karşılık -feministlerin eril dil temizliği- "Küfürle değil inatla diren!" sloganları o günden sonra atılan sloganların yapısını değiştirdi. Park içi yaşamın örgütlenmesinde tüm işlerin cinsiyetçi olmayan bir iş bölümüyle yapılması, feministlerin hiyerarşik olmayan, şiddetsiz, dayanışmacı iş yapma anlayışının benimsenmesiyle mümkün oldu. Feminist sözler daha geniş bir kadın grubuna ulaştı ve geçen 9 yıldan bu yana YKF herkesin kendi olabildiği, kimliğini, sesini sözünü var edebildiği "temiz hava sahası" oldu.

· SÖYLEŞİ · RÖPORTAJ ·

Gezi'den İlhamla Farklı Bir Spor Müsabaka Kültürü Deneyimi

Mahallelerde bir araya gelip Gezi'deki dayanışma, karar alma ve eyleme deneyimini devam ettirenlerden bir kesim bu anlayışı amatör ve yerel bir futbol ligi fikrine aktarıyor. Pandemiye kadar istikrarlı şekilde müsabakalarını sürdüren Karşı Lig ile oluşumlarını endüstriyel futboldan nasıl farklı kıldıklarını, sürekliliğin neye dayandığını ve Gezi'yle olan ilişkilerini Kadim Fırat'la konuştuk.

Fotoğraf Karşı Lig arşivi

2013 yazında futbol müsabakaları organize etme fikri ve ihtiyacı nasıl ortaya çıkmıştı ve Karşı Lig nasıl organize oldu? Ana akım profesyonel veya amatör spor turnuva kültür ve sisteminden kendini neden ve nasıl farklılaştırıyor?

Kadim Fırat · Gezi'den parklara, mahallelere geçerken forumlar, eylemler ve işgal hareketi başladı. Yeldeğirmeni ve Caferağa işgal evlerinde direnişçiler bir araya geldi. Pek çok işi, aktiviteyi birlikte kotarmaya başladı. Her iki işgal evinde de direnişçiler futbol oynuyordu ve dayanışmalarla ilişkili olan başka topluluklar da benzer şeyler yapıyordu. Yavaş yavaş "Bir lig kurabilir miyiz?" tartışmaları başladı. Hem oynamak, kaynaşmak hem de işgal evlerinde elde ettiğimiz yeteneği, anlayışı ve kazanımları yeşil sahalara taşımak gibi bir arayışımız vardı. Birlikte üretmek, birlikte oynamak, bütün kimliklerle birlikte yeni bir kulvar açmak gibi düşüncelerimiz vardı.

Karşı Lig, Gezi Direnişi'nin cüretiyle hareket etti; iki mahallenin işgal hareketi, Gezi'de öğrendikleriyle yeni olanaklar açmaya çalıştı. Gezi aynı zamanda direnirken oynayan, itiraz ederken alternatif üretmeye çalışan bir varlıktı. Neşe ve oyun onun bakiyesiydi. Park forumlarında, işgal evlerinde bir araya gelen insanlar bir yandan direnişi çeşitli biçimlerle devam ettirirken bir yandan da kültürel ve sportif faaliyetleri direnişle iç içe geçirmeye çalıştı. Mahalle dayanışmalarında oynayan insanlar, dağınık şekilde duran bu güçlerini ve olanaklarını birleştirerek, ortaya bir lig attılar. Lig kurmak kolay değildi; fikstürü olan, her hafta oynanması gereken bir turnuva idi, dahası sahada yeni bir yaşam kurmaya iddialı olmak gerginliklerle ve belirsizliklerle dolu bir süreçti. Ama bir iddiamız vardı. "Başka bir futbol mümkün" diyorduk ve bunu göstermek istiyorduk.

Endüstriyel futboldan haz etmiyorduk, ona benzeyen halı saha kültüründen de hoşlanmıyorduk. Gezi'nin özgürlükçü kudretini de arkamıza alarak, endüstriyel futbol dışına çıkmış liglere de bakarak yeni bir şey yapmak istiyorduk. Endüstriyel futbol zenginlik, servet ve hiyerarşi üzerine kurulmuştu. Her şey pazarın ihtiyaçlarına göre dizayn edilmişti. Biz bunun tersi ne varsa onu yapmak istiyorduk. Para yok, transfer yok, şiddet yok, hakem yok, düdük yok, ofsayt yok, sınıf yok, uzmanlık yok, cinsiyet yok, bahis yok, şike yok. Çok bilen az bilen yok, oynamak isteyen herkes, ilk defa ayağına top değmiş biri de olsa atmalıydı kendini sahaya. Acemilik, gerçek bir dostluk, dayanışma ve en önemlisi yaparak öğrenmek vardı. Bunları başarmak için sahalara çıkıyorduk.

Pek çok benzer faaliyetin devamlılık ve kalıcılık sağlayamadan tarihsel bir deneyim hâline geldiğini de gördük. Karşı Lig'in yakın zamana kadarki sürekliliği sizce neye dayanıyor?

Oyunun kendini süreklileştirme imkânı var her zaman. Oynamak arzusu, bedensel ve zihinsel bir ihtiyaç ve bunu özgür bir ortamda yapmak daha fazla haz veriyor. Futbol bağlamında, her takımın ve her bireyin kendini ifade etme, gerçekleştirme ve potansiyelini açığa çıkarma imkânı yaratıldı. Karşı Lig'de zamanla futbol hızı düştükçe, ayağına ilk defa top değen oyuncu sayısı arttıkça ilgi arttı. Rekabet mefhumu azaldıkça oynama dürtüsü başat hâle geldi. Bireylerin birbiri ile rahat ilişki kurup sosyalleşme, dayanışma ve başka ortaklıklar kurma şansı arttı. Aktüel politika ile ilişkili bağlamları da olduğu için Karşı Lig toplulukları kolay pes etmedi, inatçı davrandı, çıkan sorunları çözmeyi başardı, çözemediklerini zamana yaydı.

Karşı Lig, her zaman çeşitlenerek devam etme konusunda arzulu ve kararlı oldu. Ortaya bir irade koydu ve bu konuda gayretli oldu. Zoraki devam, görev gibi bir şey değildi bu. Doğalında işleyen bir süreçti. Önceki yıllarda yorulan oyuncular, takımlar geriye çekildi, taze "kramponlar" devam etti. Saha içinde ve dışında, takımlar arası geçişlerde kolaylık sağlandı, hangi takımın eksiği varsa diğer takımdan destek aldı. Hem de maç içinde... Keskin katılığın işlememesi süreklilik için avantaj sağlayan faktörlerden biri oldu.

2015'ten sonra ülkede yoğun bir politik-toplumsal baskı süreci başladı. Karşı Lig oyuncuları hem oyun oynamaya devam etti, hem sözlerini söyledi, eylemlerini yaptı, hem de bir arada durup nefes alma inisiyatifini gösterdi. Zor zamanlarda yaslanacak bir omuz, karanlık zamanlarda bir fener, fırtınalı havalarda sığınılacak bir liman oldu. Tam da karanlık zeminin ilk perdesi kapanırken, Karşı Lig giderek olgunlaşırken COVID-19'un insanlığın huzursuzluğunu artırmasıyla beraber ara vermek zorunda kaldık. Karşı Lig oyuncuları lig formatında olmasa bile oynamaya devam ettiler, elde ettikleri kazanımları yaygınlaştırmaya çalıştılar.

Karşı Lig ve benzer ana akım dışında, farklı iddiaları olan spor müsabaka organizasyonlarının Gezi'nin ortaya koyduğu iddia ile paralellik ve farklılıkları sizce nelerdi?

Karşı Lig farklılıkların kendine alan bulmasında özenli bir hassasiyet gösterdi. Adeta yeni bir demokrasi anlayışını kurmak istedi. Çoğulculuk, birlikte koşma, düşünme ve eyleme geçme konusunda sabırlı bir uğraş içinde oldu. Yeniliklere açık oldu. Hayvan hakları ve türcülük, toplumsal cinsiyet konularında bir hayli tartışma döndü. Ve Lig 2014'te başlarken mottosu şöyleydi: "Endüstriyel futbola, ırkçılığa, milliyetçiliğe, cinsiyetçiliğe, her türlü nefret söylemi ve ayrımcılığa KARŞI LİG." Buna "türcülüğe karşı" ibaresi eklendi. Kendi dışında farklı kümelerle etkileşimler kurdu. Bir sezon Wernicke Korsakoff sendromluları, bir sezon çocukları, başka bir sezon hayvanları düşünsel dünyasının merkezine taşıdı. Onlar için kampanyalar yaptı. Tüm genel konulara dair söz ve eylem üretti, ilişki ağını genişletti, etkiledi ve etkilendi. Her emeği kapsamaya çalıştı. İlkelerinden ödün vermedi; onların kutsal metinler olmadığının bilincinde olarak, zaman zaman esnekleşme payı tanıyarak, değişime açık olduğunu hissederek yoluna devam etme kabiliyeti gösterdi. Parlamentodan daha renkli bir kapsam ve çeşitliliğe sahip oldu. Ezilen tüm kesimlerin kendilerini ifade edebileceği bir zemin kurdu. Saha içinde çıkan sorunlar maçlardan sonra sıcağı sıcağına konuşulup çözüme bağlandı. Burada ilerleme sağlanmadığında, ihtilaflar ve kazanımlar Karşı Lig Forum/Meclis'e taşındı. Yöneticisi olmayan, rotasyona dayalı ve eş kaptanların kolaylaştırıcı hüviyeti dışında ayrıcalıklı bir hüviyete sahip olmaması ifade özgürlüğünü ve katılımı artırdı.

Burada Birlikte Hareketi

Yerel Yönetimde Katılımcı Model ile Kamusal Mekânda Uygulamalar

İstanbul'un ortak açık alanlarını kent sakinlerinin gündelik hayatında daha çok sahiplenilen ve farklı kullanımlara imkân veren şekle büründürmek için yerel yönetim birimleri uzun süredir katılımcı araçlar geliştirmeye çabalıyor. Burada Birlikte Hareketi de bu araçları geliştiren mecralardan biri.

Gökçer Okumuş˙ - Kübra Elif Durğun¨ - Başak Çelik¨ - S. Benan Kaya¨

˙ Dr., Kamusal Tasarım Ofisi Koordinatörü, İstanbul Planlama Ajansı
¨ Kamusal Tasarım Ofisi, İstanbul Planlama Ajansı

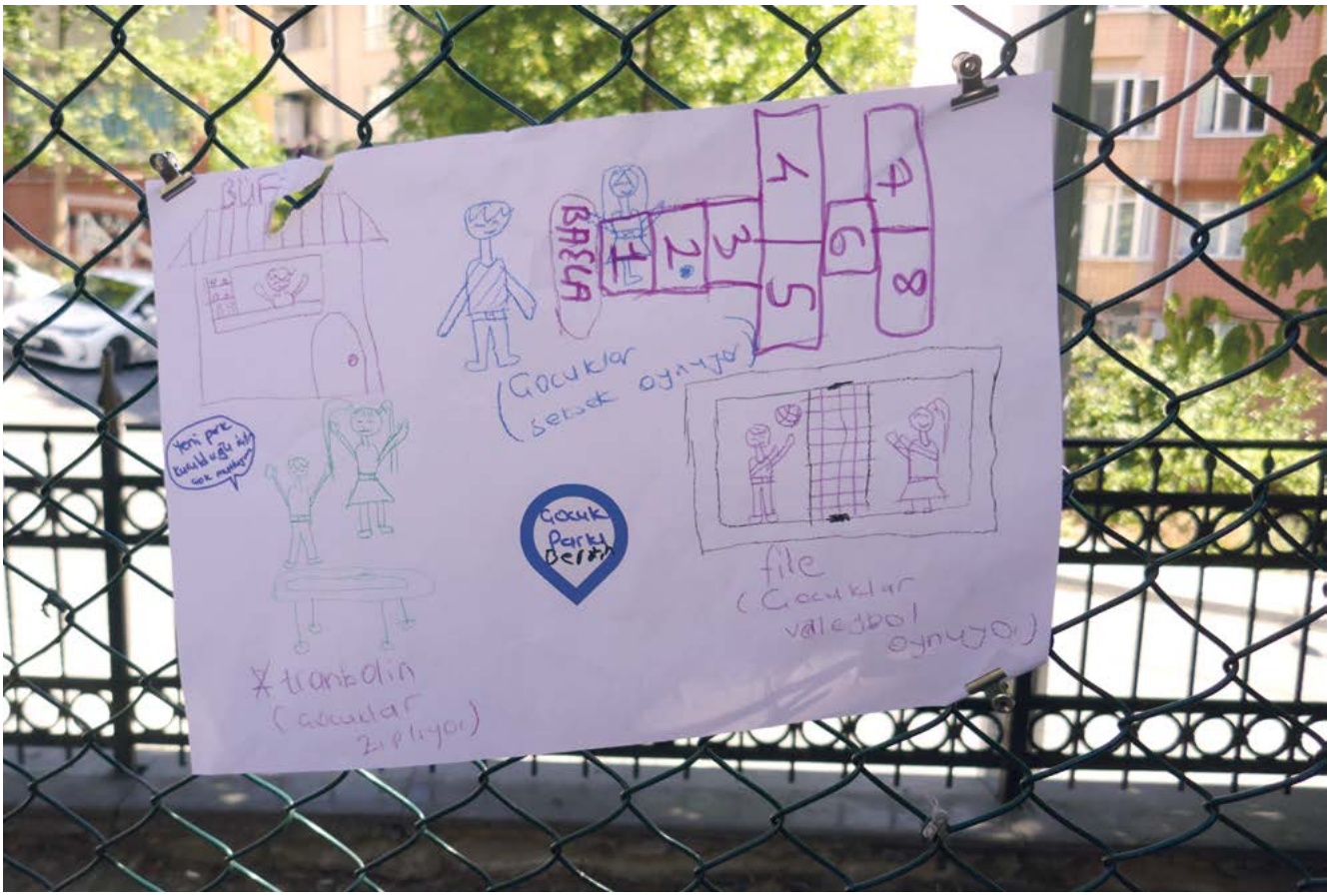
Katılımcılık, son yıllarda özellikle planlama alanında gündemde olan, halkın kentsel alanda kendilerini etkileyecek her türlü karar alanında söz sahibi olmasına olanak sağlayan bir yaklaşım. Yerel yönetimler şehir planlama süreçlerinde katılımcılık yaklaşımını çeşitli yöntemler ve araçlar ile hayata geçiriyor. Planlama ölçeğinin yanında kamusal mekânı daha detayda ilgilendiren kentsel tasarım, peyzaj, mimari ve kent mobilyaları tasarımı konuları da halkın tasarıma katılımıyla ele alınmaya başlandı.

Kamusal mekân tasarımında katılımcı modelleri tasarlayıp uygulayan birçok kurum, kuruluş, STK ve dernek bulunmakta. Bu anlamda UN-Habitat, Superpool ve Oyun İstanbul, İstanbul Planlama Ajansı Kamusal Tasarım Ofisi'nin kendisine örnek aldığı ve iletişime geçtiği, farklı bağlamlarda çalışmalar yaparak, farklı katılımcı araçlar kullanarak, farklı yaş grupları ile çalışmalar yapan başarılı ekiplerden.

UN-Habitat, 2012 yılında hayata geçirdiği Küresel Kamusal Alan Programı (Global Public Space Program) ile herkes için daha iyi bir yaşam kalitesi sağlayacak sürdürülebilir şehirler için kamusal alanların desteklenmesini temel alan bir yaklaşım geliştiriyor. Program, yıllar içinde çeşitli normatif ve operasyonel araçlar, metodolojiler ve uygulamalar içeren kamusal mekâna yönelik yinelemeli bir yaklaşım geliştirerek "kamusal alan değerlendirmeleri dijital aracı, politika kılavuzları, stratejiler ve tasarım ilkeleri, katılımcı araçlar, teknoloji ve yenilik projeleri ve savunuculuk çalışmaları ve uygulamalarının yürütülmesi" konulu çıktılar ortaya koyuyor.[1]

Bugüne kadar dünya çapında 90 farklı şehirde yaklaşık 2,3 milyon insanın hayatına dokunan 137 adet kamusal mekân iyileştirme ve geliştirme projesi tamamlayan UN-Habitat, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları arasından 11. amaç 7. hedef olan "2030 yılı itibarıyla, özellikle kadınlar ve çocuklar, yaşlılar ve engelliler için güvenli, kapsayıcı ve erişilebilir, yeşil ve kamusal mekânlara evrensel erişim sağlamak" hedefi ile uyumlu olan bir program geliştirerek dünya çapında bu konuda çalışma yapmak isteyen kurum ve kuruluşlar için rehberler hazırlıyor.

Ülkemizdeyse sivil toplum kuruluşları, bağımsız ofisler ve yerel yönetim kuruluşları ortaklaşa katılımcı süreçler yürütmekte. Özellikle, araştırma odaklı multidisipliner bir mimarlık ofisi olan Superpool'un, Bernard van Leer Vakfı desteğiyle Kent 95 programı kapsamında ve T.C. Maltepe Belediyesi iş birliğiyle İstanbul Maltepe İlçesi Zümrütevler Mahallesi'nde gerçekleştirdiği "aşamalı tasarım stratejisi ve dönüşüm provası" başarılı bir çalışma.[2] Bu çalışmada, aşamalı tasarım stratejisiyle büyük bütçeli yatırımlar öncesinde, yapılmak istenen tasarımın ve işin aşamalı olarak küçük bütçelerle ve basit malzemelerle prova edilmesine dayalı uygulamalar yapıldı. Katılımcı bir süreç işletilerek karar

Fotoğraf Kamusal Tasarım Ofisi arşivi

vericilerin, kamu çalışanlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve vatandaşların bir arada çalışmasını sağlamak ve teşvik etmek hedeflendi. Ağustos - Aralık 2019 arasında veri toplama, katılım etkinliği, tasarım, koordinasyon ve prova uygulama aşamaları sonrası kalıcı uygulama için veri toplama ve değerlendirmeyle programlama aşamaları gerçekleştirildi.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park, Bahçe ve Yeşil Alanlar Dairesi Başkanlığı'nın İstanbul'un Çocukları Parklarını Tasarlıyor projesiyse park kullanıcısı çocuklarla düzenlediği katılımcı tasarım etkinlikleriyle dikkat çekiyor. 2020 yılında Beykoz'un Akbaba Mahallesi'ndeki (Köyü) bir çocuk parkının köy okulundaki öğrencilerle birlikte yeniden tasarlandığı katılımcı tasarım etkinliği 100 çocuğun katılımı ile gerçekleşti. Çocuklar hayal ettikleri parkı profesyoneller ve eğitmenlerle birlikte tasarladı ve ardından İBB Park, Bahçe ve Yeşil Alanlar Dairesi Başkanlığı tasarımı çocukların da isteğiyle 23 Nisan 100. Yıl Parkı adıyla yeniden hayata geçirdi.

Katılımcı planlama ve tasarım yaklaşımı hem gerçek ihtiyaçları tespit etmek için halk ile bir araya gelmeyi hem de halkı tasarım sürecinin bir paydaşı yapmayı sağlıyor. Bu paydaşlık aynı zamanda kamusal mekânın sahiplenilmesini sağladığı gibi sürdürülebilirliğine de katkıda bulunuyor. Katılımcı süreç, tüm paydaşların kamusal mekân tasarımı konusunda fikir sahibi olmasını sağlarken, tasarımcılara halkın ihtiyaçlarını öğrenmek için yeni yöntemler, halka da kendi kamusal mekânlarını profesyoneller ve yerel yönetim aktörleriyle beraber tasarlama ve süreci öğrenme ve takip etme imkânı sağlıyor.

İstanbul'un tüm kamusal mekânlarını bu örneklerdeki gibi katılımcı yöntemle tasarlamak mümkün. Bu kapsamda İstanbul Planlama Ajansı Kamusal Tasarım Ofisi'nin geliştirdiği *Burada Birlikte Hareketi* isimli proje öne çıkıyor. Açık kamusal mekânların öncelikli olarak ele alındığı bu katılımcı tasarım sürecindeki olası paydaşlar, her yaştan yakın çevre kullanıcıları, çevredeki sivil toplum kuruluşları, muhtar, ilçe belediyesi, büyükşehir belediyesi ve ilgili birimleriyle kent konseylerinden oluşmakta. Projede ele alınan her alan ve konu için, daha önce kamusal mekânda benzer çalışmalar yapmış STK'lar ya da tasarımcı ekiplerle iş birliği yaparak, tasarım öğrencileri ve tasarımcıların katılımıyla, ilgili paydaşların hangi aşamada nasıl katılacağı, kamusal mekânın nasıl ele alınacağı gibi katılımcı sürece dair kurguları ele aldığımız, saha çalışmaları ve tasarım çalışmaları yaptığımız atölyeler düzenliyoruz.

Atıl Alanların Dönüşümü Atölyeleri, İPA Kampüs'te Atölyeler ve Kamusal Alanda Tasarım Denemeleri Atölyeleri başlıkları ile çeşitlenen Burada Birlikte Hareketi kapsamında 2022 yılının yaz döneminde dört atölye tamamlandı.

Burada Birlikte Hareketi'nin ana çatısını oluşturan *Atıl Alanların Dönüşümü Atölyeleri,* İstanbul'un dezavantajlı bölgelerinde İBB'ye ait kentsel kullanımı zayıf ve fiziksel niteliği kötü durumda olan kamusal alanları katılımcı bir yöntemle yeniden ele alarak, tekrar hayata kazandırmayı hedefliyor. Süreçte ilgili tüm paydaşlarla (muhtar,

ilçe belediyesi, ilgili kamu kurumları vb.) iletişime geçilip ön görüşmeler yapılıyor ve atölye yürütücüsü belirleniyor. Atölye katılımcıları, mimarlık, peyzaj mimarlığı, şehir planlama, endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinin yanı sıra ilgili sosyal bilim alanlarını da kapsayacak şekilde açık çağrı yöntemi ile seçiliyor. Katılımcılarla sürece dair çalışmalar yapıldıktan sonra saha çalışması gerçekleştiriliyor; kullanıcıların şikayet, öneri ve istekleri dikkate alınıyor, kullanıcılarla anketler yapılıyor, örnek ve konsept tasarımlar üzerinden görüşler alınıyor.

Atölye süreci devam ederken bölgedeki muhtarlar, İBB'nin sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren birimleri ve ilçe belediyeleriyle iletişim sürdürülüp, bölgenin ihtiyacı doğrultusunda çözücü paydaşlar ile bir araya gelmeye devam ediliyor. Bu anlamda projenin sadece atıl bir alanın tasarım olarak iyileştirilmesi değil, aynı zamanda alanın hem paydaşlar hem de mahalleli tarafından sahiplenilmesi amaçlanıyor. Atölye sonunda katılımcı sürecin aktarıldığı bir rapor hazırlanarak, rapordaki veriler doğrultusunda kalıcı bir tasarımın uygulanması için ilgili daire başkanlıkları ile süreç başlatılıyor. Belirlenen aralıklarla paydaş görüşmelerinin devam etmesi ve uygulama aşamasında da yurttaş katılımının sağlanması hedefleniyor.

İPA Kampüs'te Atölyeler Florya'da bulunan kampüste gerçekleşiyor. Tasarım ve sanat konularında uygulama pratiklerini de içeren bu atölyelerde bir atölye yürütücüsü seçilip, ilgili bölümler için açık çağrı yapılarak atölye katılımcıları belirleniyor ve en fazla 2 haftalık bir süreçte üretim yapılıyor. Yapılan üretimler İPA Kampüs'te sergileniyor.

Kamusal Alanda Tasarım Denemeleri Atölyeleri İBB'ye ait kamusal alanlarda (meydan, park, metro istasyonu, alt geçit vb.) atölye yürütücüsü ve açık çağrı ile seçilen tasarım öğrencileri ve tasarımcıların atölyeye katılımıyla, yerinde hızlı tasarım pratikleri yapılmasını hedefliyor. Kullanıcıları da interaktif bir şekilde tasarım ve uygulama aşamasına dahil etmeyi amaçlayan bu atölye başlığında yapılan üretimlerin kamusal alanda sergilenmesi planlanmakta.

Fotoğraflar Kamusal Tasarım Ofisi arşivi

2022 Yaz Döneminde Gerçekleştirilen Atölyeler

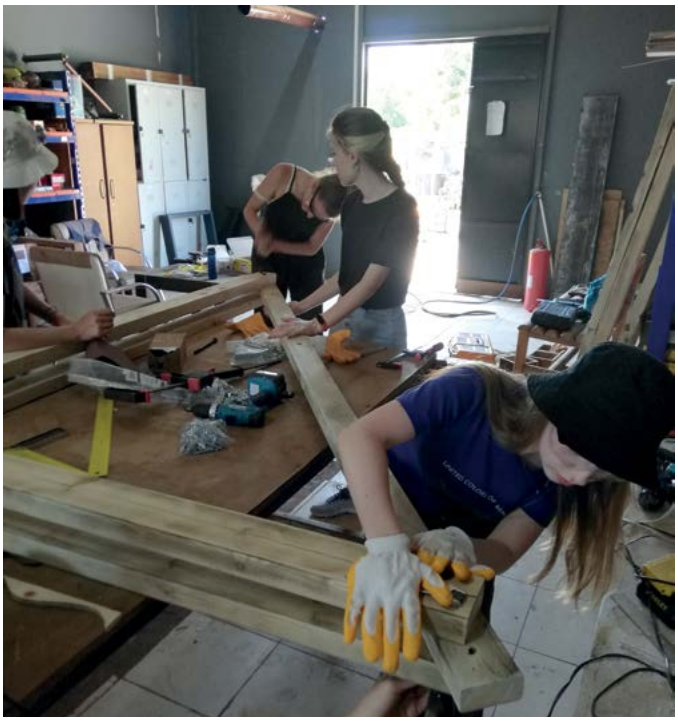
Kentsel Mobilya Tasarımı Atölyesi

Burada Birlikte Hareketi İPA Kampüs'te Atölyeler kapsamında 11-19 Haziran 2022 tarihleri arasında ürün tasarımcısı Mete Godollar yürütücülüğünde, açık çağrıyla seçilen 16 endüstriyel tasarımcı ile bir atölye gerçekleştirdi. Katılımcılar İBB Park Bahçeler ve Yeşil Alanlar Dairesi Başkanlığı'nın Küçükçekmece'de bulunan Dönüşüm Atölyesi'ndeki artık malzemeleri kullanarak, tasarımlarıyla ileri dönüşümü ele aldı. 3 gün tasarıma, 3 gün detaylandırmaya ve 2 gün üretime ayrılan süreçte tüm tasarımlar ve üretimler 16 genç tasarımcı tarafından yapıldı ve toplamda 4 farklı yeni tasarım ürünü ortaya çıktı: Sergi elemanı, gölgede dinlenme elemanı, katlanır oturma birimi ve birbiri içine girebilen oturma ve masa birimi.

Süreç Tasarım Atölyesi

Burada Birlikte Hareketi - Atıl Alanların Dönüşümü kapsamında sahada yapılacak çalışmaların yöntemleri, bu yöntemler için kullanılacak araçların (anket, haritalama, maket vb.) dünya örnekleri araştırılarak tasarlanması ve üretilmesi için açık çağrı ile seçilen, şehir plancısı, mimar ve peyzaj mimarlarından oluşan 10 kişilik ekip İPA Kamusal Tasarım Ofisi'nde çalışmalarına devam etmekte.

Gaziosmanpaşa Kazım Karabekir Mahallesi'nde Atıl Alanların Dönüşümü Atölyesi

Burada Birlikte Hareketi - Atıl Alanların Dönüşümü kapsamındaki ilk saha çalışması Herkes İçin Mimarlık Derneği yürütücülüğünde Kazım Karabekir Mahallesi'nde gerçekleşti. Alandaki İBB'ye ait 8 park alanı incelendiğinde, 3 parselde mevcut çocuk oyun parkı olduğu, 2 parselin işgal edildiği, 3 parselin pasif ve bakımsız yeşil alan olduğu görüldü. Bu alanların daha nitelikli ve kullanıcı dostu tasarım uygulamalarına kavuşması için mahallelinin görüşlerini almak üzere 2 kez sahada katılımcı etkinlikler düzenlendi.

İlk katılımcı etkinlik, 1-6 Temmuz tarihleri arasında, açık çağrı ile seçilen şehir plancısı, mimar ve peyzaj mimarlarından oluşan 10 kişilik ekibin saha çalışmaları ile gerçekleşti. İkinci katılımcı etkinlik ise 26 Temmuz'da süreç tasarımı atölyesi katılımcıları ile gerçekleşti. Katılımcı etkinliklerden elde ettiğimiz verilerin dijitale aktarılması, sentezlenmesi ve tasarıma altlık olacak girdilerin hazırlanması için süreç tasarım ekibi çalışmalara devam etti. Tasarımın geliştirilmesi ve sahada uygulanması için tüm sürecin raporu İBB Park, Bahçe ve Yeşil Alanlar Dairesi Başkanlığı'na Eylül ayında iletildi.

İleri Dönüşüm Uygulama Atölyesi

Burada Birlikte Hareketi İPA Kampüs'te Atölyeler kapsamında, MEF Üniversitesi Alternatif Mimarlık Pratikleri yüksek lisans öğrencileri tarafından, "atık" üzerine yapılan geniş bir araştırmanın ardından elde edinilen bilgilerle, İPA Kampüs'te uygulanmak üzere bir pavilyon önerildi. İsmi "Yoo, Bence Güzel Pavilyon!" olan projenin temel amacı, atık olarak nitelendirilen ancak kullanım potansiyellerini kaybetmemiş olan çıkma malzemelerin yapısal olarak tekrar kullanılabileceğini vurgulamak. 15-26 Ağustos tarihleri arasında MEF Üniversitesi yüksek lisans öğrencileri ve açık çağrı aracılığıyla seçilen 7 katılımcı ile gerçekleşen atölyede yapılan üretim İPA Kampüs'te kalıcı olarak kullanımda.

Devam eden atölyeler ile *Burada Birlikte Hareketi* projesinin bundan sonraki hedefleri arasında katılımcı süreçten edindiği deneyimleri özümseyerek, atölyeler sonucu ortaya çıkan fikirlerin uygulanmasını sağlamak ve proje uygulandıktan sonra belirli aralıklarla projeyi takip etmek de yer alıyor. "Proje uygulandıktan sonra hedeflendiği gibi işliyor mu?", "Uygulama ihtiyaçlara yanıt verdi mi?", "Başka ihtiyaçlar doğdu mu?", "Kullanıcı memnuniyeti nasıl?" gibi araştırmaların da raporlanması ve gerekli aksiyonların alınması *Burada Birlikte Hareketi* için oldukça önemli. Ayrıca *Atıl Alanların Dönüşümü Atölyeleri*'nin sayısını artırmak ve İBB'ye ait açık kamusal mekânlarda başlayan bu atölyeler serisini kapalı kamusal alanlar için de devam ettirmek hedeflerimiz arasında.

39 ilçeye yayılmasını hedeflediğimiz *Burada Birlikte Hareketi*'yle paydaş ağını geliştirerek katılımcı tasarım süreçleri alanında uzman veya gelişimini sürdüren sivil veya kamu oluşumlarına kapasite gelişimi konusunda destek vereceğiz ve iyi uygulamaların paylaşıldığı ortamları yaratmış olacağız. Bununla beraber halkın kamusal mekânları sahiplenmesine ve geliştirilmesini talep etmesine katkı sağlayacağını düşünerek İstanbul'da başlayan bu projenin tüm Türkiye'ye yayılarak "katılımcı tasarım" için bir model oluşturması da geniş hedeflerimiz arasında yer almakta.

Notlar

1 Global Public Space Programme Annual Report 2021, UN-Habitat, 2022.

2 Zümrütevler Meydanı Dönüşüm Provası, Superpool, 2020.

Gençlik Katılımında Sivil Toplum, Yerel Yönetimler ve Üniversiteler Arasında İş Birliği ve Muhtemel Yeni Yaklaşımlar

"Gençlerin politika yapım, karar alma süreçleri ve kentsel organizasyona aktif katılımını sağlayacak alternatif mekanizmalar nasıl geliştirilebilir ve çoğaltılabilir? Bu amaçla yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler arasında nasıl iş birlikleri oluşturulabilir, hangi yöntemler uygulanabilir?" sorularına İstanbul Kent Konseyi ve Kadir Has Üniversitesi arasında 2021-2022 bahar döneminde yürütülen protokol örneği üzerinden yürütülen tartışma ve bu süreçteki deneyimler üzerinden cevap aranıyor.

Necati Mert Gümüş˙ - Yağmur Yıldırım¨

˙ Lyon Üniversitesi - ¨Kadir Has Üniversitesi

Kadir Has Üniversitesi'nin ortak dersler bölümü ile oluşturulan protokol dâhilinde, farklı bölümlerden birinci sınıf üniversite öğrencileri toplumsal sorumluluk projesi dersi kapsamında kent demokrasisi temelli dönem projeleri geliştirdi. İstanbul Kent Konseyi ile iş birliğinde uygulanan mentorluk modeli, öğrencilerin kendilerinin belirledikleri konu ve problemlere ilişkin kendi projelerini ve katılımcı süreçlerini geliştirip Kent Konseyi'nin imkânlarını kullanarak yürütmelerine olanak sağladı. Böylece farklı temalarda farklı yöntemler kullanan, gençlerin daha yaşanabilir bir Haliç ve İstanbul için taleplerini ve ihtiyaçlarını araştırıp öneriler sunan dört farklı katılımcı proje geliştirildi. Oluşturulan bu çalışma yöntemi, diğer kent konseyleri ve üniversiteler arasındaki iş birliği protokollerinden farklılaşarak yeni bir katılımcı araç ortaya koymuş oldu. Bu iş birliğinin pedagojik çıktıları olarak üniversite birinci sınıf öğrencilerinin aktif yurttaşlık ve sivil topluma katılım deneyimi kazanmaları, kentsel karar alma süreçlerine ilişkin bilgilerinin, yetkinliklerinin ve becerilerinin geliştirilmesi amaçlandı. İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin de temel politikaları arasında olmakla beraber, bu metinle, Türkiye'de gençlik katılımı konusunda yeni tartışmalar açmak, böylece bu alanda var olan çalışmalara katkı vermek amaçlandı.

Türkiye gerek genç nüfusu gerekse son yıllarda üniversite ve üniversiteli genç sayısının artması ile dikkat çekiyor. Bugün yaklaşık 208 üniversite, 8 milyon 295 binden fazla yüksek öğrenim öğrencisi mevcut.[1] Böylece üniversitelerin özellikle kent hayatında ve yerel yönetim süreçlerinde önemli bir yer tutmaya başladığı rahatlıkla ifade edilebilir. Bu durumun üniversiteler ile merkezî yönetim ve kurumları, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kurumları arasındaki ilişkilere ve üniversitelerin toplumsal misyonuna dair yeni tartışma alanları yarattığını da iddia etmek mümkün. Türkiye'de son dönemde bu konuda gerçekleşen çalıştayların sayıca artışı da bu iddiayı destekliyor.[2] Öte yandan güncel araştırmalar, Türkiye'de üniversite öğrencisi gençlerin yaşam memnuniyetinin ve gelecek umudunun gittikçe düştüğünü çarpıcı verilerle gösteriyor.[3] Bu araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlardan biri gençlerin yeterince desteklenmediklerini, sözlerinin siyasette değer görmediğini, belirsiz ve güvensiz bir ortamda bulunduklarını düşünmeleri. Gençlerin daha demokratik, ifade özgürlüğüne değer verilen, kapsayıcı bir siyasi ortamda yaşama isteği yine bu araştırmaların ortak bulguları arasında. Bu ortamda, daha adil, özgür ve dirençli bir İstanbul'un nasıl planlanabileceği sorusu ile geliştirilen İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'ndeki yedi temel politikanın gençlerin güçlendirilmesi ve kentsel politikaya daha etkin katılımlarının sağlanması hedefini içermesi şaşırtıcı değil. Gençlerin toplumda bağımsız ve aktif vatandaşlar olmaları, birlikte üretme ve ortak fikir geliştirip ifade etme alanlarına erişimleri, yaşadıkları yere ilişkin karar alma süreçlerinin ve kentsel organizasyonun önemli bir parçası hâline gelmeleri

Görsel 1 Öğrencilerin organize edip yürüttüğü, yüz yüze ve çevrimiçi (Discord uygulaması üzerinden) katılımcı toplantılardan fotoğraf

strateji belgesinin öncelikli amaçları arasında belirtiliyor. Bir başka amacı ise eşit ve özgür bir toplum için sivil alanı ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmek olarak belirtilen strateji belgesinde, gençlerin yerel yönetimlerde ve daha genel olarak siyasette temsiliyetine imkân sağlayacak teşvik edici mekanizmaların kurgulanıp hayata geçirilmesinin gerekliliği ve aciliyeti vurgulanıyor.[4]

Kadir Has Üniversitesi ortak dersler bölümü ve İstanbul Kent Konseyi arasında geçtiğimiz bahar döneminde imzalanan iş birliği protokolü, ortaya çıkış motivasyonlarında bu amaçlar üzerinde ortaklaşıyor. Gençlerin kendi potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri becerileri kazanmaları, yaşadıkları sivil alana ilişkin bilgi ve yetilerini artırmaları, kendilerini ilgilendiren kentsel karar alma süreçlerinde birer aktör olarak yer almaları bu iş birliği kurgulanırken gerçekleştirilmesi umulan öğrenme çıktılarıydı. Kent konseyleri ve üniversitelerin bu süreçte nasıl birlikte çalışabileceği ve konvansiyonel işleyişlerinin ötesinde öğrenciler için nasıl alan ve imkânlar sunabileceği de sürecin başında üzerine tartışılan sorulardı. Bu işleyiş ve amaçlar, Kadir Has Üniversitesi ortak dersler bölümünün kuruluş temelindeki ilkeleri de yansıtıyor. Üniversitenin farklı bölümlerindeki tüm birinci sınıf öğrencileri için ortak bir akademik müfredat olarak tasarlanan program, üniversite öğrencilerine barışçıl ve sürdürülebilir bir dünyaya katkıda bulunabilmek için gerekli bilgiyi, değerleri, eleştirel düşünce ve yaratıcı sorgulama yetilerini kazandırmayı, ilgi ve meraklarını ortak çalışmaya dayalı projelerle geliştirmelerini hedefliyor.[5] Programın zorunlu dersleri arasındaki toplumsal sorumluluk projesi dersi de bu pedagojik yaklaşımla, öğrencilerin sivil toplum kuruluşlarıyla beraber çalışarak sosyal fayda içerikli projeler oluşturmalarını veya mevcut projelere dâhil olmalarını, saha çalışmalarıyla dönem boyunca bu projeleri yürütüp tamamlamalarını öngörüyor. Bu yapıda, dersi veren öğretim üyelerinin koordinasyonu ile üniversite birçok sivil toplum kuruluşu ile iş birlikleri gerçekleştirdi. Şubat-Mayıs 2022 tarihleri arasındaki eğitim-öğretim dönemi boyunca, bu dersi alan öğrencilerin katılımcılık, katılımcı demokrasi, yerel demokrasi ve araçları gibi konular üzerine projeler geliştirip uygulayabilmeleri için Kadir Has Üniversitesi ortak dersler bölümü ve İstanbul Kent Konseyi tarihinde ilk defa olarak bir iş birliği protokolü imzalandı.

Bu iş birliğinin diğer kent konseyleri ve üniversiteler arasında imzalanan protokollerden farklı olarak yenilikçi birkaç yanı bulunuyor. Bunların ilki, protokolün bir ders özelinde imzalanmış olması ve ortak çalışmanın bir gönüllü mentorluk sistemiyle işlemesi. Çalışma için Kent Konseyi'nden bir proje koordinatörü ve üniversiteden bir görevli akademisyenin yanı sıra, katılım alanında uzman bir kişi mentor olarak belirlendi. Mentorun başlıca görevi bu alandaki uzmanlığını hem dersin akademisyenlerine ve öğrencilerine hem de İstanbul Kent Konseyi'ne sunmak olsa da süreç içinde hem bu aktörler arasında koordinasyonu sağlamak hem de farklı alanlarda öğrenim gören öğrencilerin yaş, konu hakkında bilgi seviyeleri ve diğer farklılıklarını göz önünde bulundurarak öğrencilerle yürütülecek sürecin pedagojik içeriğini hazırlamak ve takip etmek gibi ek görevleri de ortaya çıktı. Bu sayede iletişim ve koordinasyon problemlerinin giderilerek, iş birliğinin kesintisiz şekilde işlemesi ve bitirilmesi sağlandı. Böylece mentor sürecin içindeki bütün aktörleri (yerel yönetim, üniversite, öğrenciler, kent konseyi) bilen, bunların ihtiyaçlarına cevap veren bir rol alarak kilit bir konumda yer aldı. Bu iş birliğindeki gözlemlerimize göre bu tür bir mentorluk pratiğinin sosyal bilimlerde kendilerini bu alanlarda uzmanlaştıran yüksek lisans ve doktora araştırmacılarının akademik çalışmaları için yeni bir alan açtığını ve mentorluğun bu kişiler tarafından iş birlikleriyle yürütülebileceğini düşünmekteyiz.

Farklı Bir Katılımcılık, Farklı Bir Pedagoji

Geliştirilen çalışma modelinin önemli bulduğumuz bir başka yeniliğiyse öğrencilerin daha önceden kurgulanmış katılımcı araç ve süreçlere katılmasındansa bu araçları kendilerinin belirlemesini, tasarlamasını, organize edip hayata geçirmesini ve yürütmesini sağlaması. Dönem başlangıcında öğrencilerin katılımcılık konusundaki bilgi eksiklerinin fark edilmesiyle, proje mentoru ve İstanbul Kent Konseyi tarafından katılımcılık, katılımcı demokrasi, kent konseyi gibi kavramlar üzerine bir rehber kitapçık hazırlanarak öğrencilerle paylaşıldı ve sonrasında yapılan toplantıda öğrencilerin bu konudaki soruları cevaplanarak bilgilenmeleri sağlandı. Bunu takip eden haftalarda İstanbul Kent Konseyi ile çalışmayı seçen öğrenciler mentor ile düzenli toplantılar gerçekleştirdi, bu toplantılarda işletilecek katılımcı sürecin bölgesine, konusuna, hedef kitlesine ve içeriğine karar verildi. Öğrenciler dört çalışma grubu oluşturdu, bu gruplar başta İstanbul'da farklı çalışma grupları seçse de daha sonra tümü kendi gündelik yaşam alanları olan Haliç bölgesini, bu bölgenin üniversitelerini ve gençlerini konu ve hedef kitle olarak seçmeye karar verdi. Var olan dört grubun çalışma konuları ve belirledikleri katılımcı araçlar Tablo 1'deki gibidir.

Bu proje konuları dâhilinde gruplar daha önce belirtildiği gibi farklı katılımcı araçlar kullanmayı tasarlamış ve bu süreçleri farklı tarihlerde hayata geçirmişlerdir. Öğrenciler içerikleri belirlemenin yanı sıra davet metinlerini, anket sorularını, afişlerin tasarımlarını da yürütülecek katılımcı sürece, hedef kitleye ve alana göre kendileri hazırladılar (Görsel 2). Ayrıca öğrenciler bu katılımcı süreçlerde eksik temsil edilen grupları belirleyip, ek katılımcı araçlarla bu eksikleri gidermeye çalıştılar. Dönem sonunda öğrenciler projelerini ve bu süreçlerde ortaya çıkan sonuçları, dersleri dâhilinde hazırladıkları raporlarda sundular. Bu raporların, daha sonra Haliç bölgesinde okuyan bütün öğrencilerin ve gençlerin sorunlarına, ihtiyaçlarına, taleplerine cevap veren çözüm önerilerinin geliştirilmesi için gerek Büyükşehir Belediyesi'ne gerekse üniversitelere

Grup 1 Haliç bölgesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin kentsel hareketliliği	**Araç** Odak grup toplantıları ve yüz yüze anketler
Grup 2 Haliç bölgesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin sorunları, talepleri ve çözüm önerileri	**Araç** Discord Katılım Kafe toplantısı (çevrimiçi)
Grup 3 Haliç bölgesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin kültür ve sanata erişebilirliği	**Araç** Katılım Kafe toplantısı (fiziki)
Grup 4 Haliç bölgesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin müzelere erişimi ve görüşleri	**Araç** Müze gezisi ve sonrasında yüz yüze anketler

Tablo 1 İstanbul Kent Konseyi ile çalışan dört öğrenci grubunun geliştirdikleri çalışma konuları ve araçlar

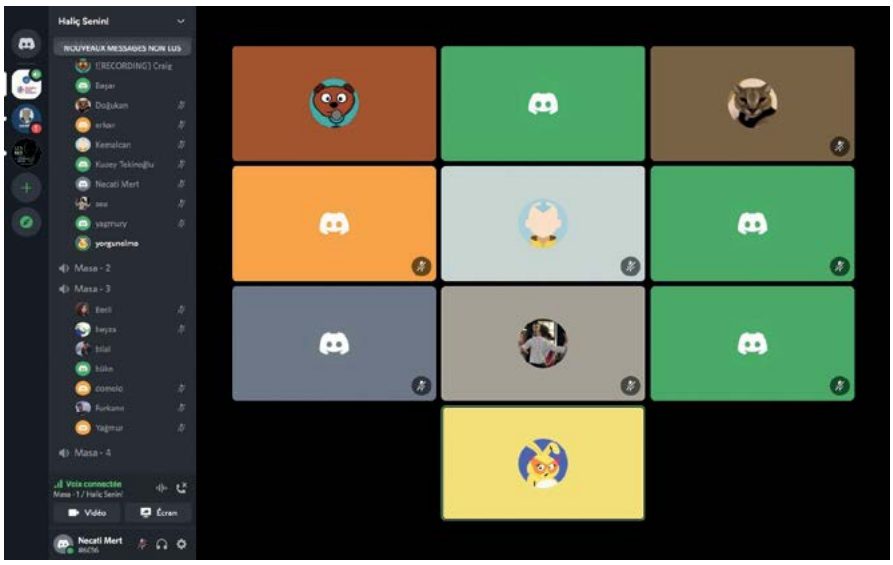

Resim 1 Öğrencilerin tasarladıkları ve üniversitelerde dağıtılan veya e-posta ile paylaşılan afişler

sunulması düşünüldü (Görsel 1 ve 3). Ayrıca bu süreçten çıkan bir projenin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin katılımcı bütçe uygulaması olan Bütçe Senin'e sunulması da tartışmalar içerisinde yer aldı.[6]

Hem Üniversitelere Hem Kent Konseylerine Yeni Bir Alan

Deneyimlenen ve paylaşılan bu çalışma modeli hem kent konseylerine hem de üniversitelere yeni bir toplumsal ve siyasal görev sağlıyor. İlk olarak, 2000'li yılların ortalarından beri yerel yönetim seviyesinde kentlerde ve ilçelerdeki ana katılımcı araç olan kent konseylerinin, konvansiyonel çalışma biçimlerini aşıp üniversiteler ile katılımı deneyimleyerek öğrenme, çocuk ve gençlerde katılım kültürünü oluşturma konularında yeni olanaklar yaratması amaçlandı. Eğitim kurumlarının gençlerin siyasal katılımı üzerindeki etkisine güncel bilimsel çalışmalarda da işaret edildi.[7] Ayrıca, günümüzde kent konseyleri halihazırda üniversitelerle protokoller imzalasa da bu iş birliklerinin nasıl olacağı konusunda somut öneriler ve çalışmaların bulunmadığı gözlemlenebilir. Dünya genelinde gençlerin siyasal katılımının yetişkinlere göre daha az olduğu yapılan araştırmalarla bilinmekte.[8] Bu nedenle bu modelde gençlik katılımının artırılması için somut bir çalışmadan yola çıkılarak öneri geliştirilmesini önemsemekteyiz. Özellikle katılımcılık pedagojisi konusunu mentorluk gibi bir uzmanlık süreci ile birleştirip, deneyimlemeye dayanan bir öğrenme süreci ile yeni uygulama alanları oluşturmayı hedefledik. Aynı şekilde akademinin de gelenekselleşmiş eğitim ve öğretim yöntemlerini aşarak deneyime dayalı bir öğrenme modeli sunmasını, toplumun ve yerelin sorunlarına sivil toplumla ortak çözümler üretmek için yeni imkânlar oluşturmasını önemli buluyoruz. Bu imkânların daha da çoğalabilmesi için, bu türden çalışma modellerinin başka üniversitelerde de hayata geçirilmesinin gerekliliğine inanıyoruz. Son zamanlarda İstanbul Planlama Ajansı gibi kurumlar tarafından da yaygınlaştırılan katılımcılık atölyeleri ve pratikleriyle bu alan yakın gelecekte daha da zenginleşecektir. Böylece katılım kültürünü daha katılımcı bir ortamda tartışma imkânı bulacağımıza inanıyoruz.[9]

Görsel 3 Öğrenci gruplarından birinin gerçekleştirdiği çevrimiçi Katılım Kafe toplantısından ekran görüntüsü

Notlar

1 Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. URL: https://istatistik.yok.gov.tr/ Erişim tarihi: Eylül 2022.

2 Örn. Active Involvement of Civil Society to Higher Education System, Dış İşleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı ve Sivil Toplum Destek Programı-III, Sinop Üniversitesi, 9-10 Haziran 2022; Sivil Toplum-Akademi İş Birliği Çalıştayı, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 10 Aralık 2020; Sivil Toplum Sektörü Üniversiteler ile Diyalog Çalıştayı, 3. Sivil Toplum Sektörü Çalıştayları, TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Ankara, 7 Haziran 2017.

3 Çağlar, A. ve Çağlar, T. (2021) Türkiye Gençlik Araştırması, Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS) Derneği Türkiye Temsilciliği. URL: https://www.kas.de/documents/283907/16886777/Turkish+Youth+2021_KAS.pdf/e430a8e7-a-1e1-6b55-4a74-e77c4b2a8652?version=1.3&t=1655118037331 Erişim tarihi: Eylül 2022; Habitat Derneği (2021) Türkiye'de Gençlerin İyi Olma Hali Araştırması Raporu – 4. URL: https://habitatdernegi.org/wp-content/uploads/turkiyede-genclerin-iyi-olma-hali-arastirmasi-raporu-4-ozet.pdf Erişim tarihi: Eylül 2022; Friedrich Naumann Vakfı (2021) Türkiye'nin Geleceğine Genç Bakış Raporu. URL: https://www.freiheit.org/sites/default/files/2021-11/turkiyenin-gelecegine-genc-bakis_0.pdf Erişim tarihi: Eylül 2022.

4 İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul Planlama Ajansı (2022). İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, s. 68, 69, 83, 249, 273.

5 Kadir Has Üniversitesi Ortak Dersler Bölümü. URL: core.khas.edu.tr Erişim tarihi: Eylül 2022.

6 Bütçe Senin URL: https://butcesenin.istanbul/ Erişim tarihi: Eylül 2022.

7 Koskimaa, V. ve Rapeli, L. (2015). Political socialization and political interest: the role of school reassessed. J. Politic. Sci. Educ. 11, 141–156; Quintelier, E. (2015). Engaging adolescents in politics: the longitudinal effect of political socialization agents. Youth Soc. 47, 51–69.

8 İngiltere'de Kimberlee R.H. (2002); Belçika'da Hooghe M. ve arkadaşlarının (2004)'nın çalışmaları; Fieldhouse E. ve arkadaşlarının (2007) Avrupa ülkelerindeki araştırmaları gerek seçimlere gerekse siyasi partilere katılımın gençlerde azlığını gösteriyor.

9 Gerçekleştirdiğimiz iş birliğinde Canem Kurtoğlu İstanbul Kent Konseyi'ni temsilen koordinatör, Yağmur Yıldırım Kadir Has Üniversitesi toplumsal sorumluluk projesi dersinin koordinatörü, N. Mert Gümüş bağımsız proje mentoru olarak çalışma yürütmüştür. İstanbul Kent Konseyi başkanı Tülin Hadi de sürecin özellikle başında ve sonunda koordinasyona dâhil olmuştur.

Türkiye'de Genç İstihdamı
Efsaneler ve Gerçekler

Uluslararası Çalışma Örgütü ve Genç İşi Kooperatif'in hazırladığı rapor, pandeminin ve ekonomik bunalımın etkilerinin gençlere yansımasını, gençlere insana yaraşır çalışma hakkını temin eden bir geleceği tartışmaya açıyor. Rapor, tüm kalkınma paydaşlarının gençlerin insana yakışır iş haklarından yararlanmalarının önündeki engellerin kaldırılmasında iş birliği yapmaları için bir eylem çağrısı niteliğinde.

Berkin Şafak Şener[*]

[*] Genç İşi Kooperatif Ortağı

Uluslararası Çalışma Örgütü ve Genç İşi Kooperatif 27 Haziran 2022'de "Türkiye'de Genç İstihdamı: Yapısal Zorluklar ve Pandeminin Ev Sahibi Topluluklar ile Suriyeli Mülteciler Üzerindeki Etkileri"[1] başlıklı bir araştırma raporu yayımladı. Rapor, 18-29 yaş aralığındaki 1.800 katılımcıyla 15 Kasım 2021 ve 14 Aralık 2021 tarihleri arasında yapılan anketin çarpıcı bulgularını içeriyor:

1. Türkiye'deki gençlerin sosyoekonomik profiline ilişkin genel bir çerçeve sunuyor,
2. Pandeminin etkilerini de göz önünde bulundurarak gençlerin iş gücü piyasasına dair ihtiyaç ve beklentilerini yansıtıyor,
3. Gençlerin istihdam aracılık hizmetlerine ilişkin algı ve deneyimlerini ortaya koyuyor, ve
4. Gençlerin kadın istihdamına yaklaşımlarını ve Türkiye'den göç etme eğilimlerini aktarıyor.

Araştırma, Türkiye'de genç emeğinin iş gücü piyasasındaki konumuna ilişkin yaygın varsayımları yanlışlıyor.[2]

Fotoğraf M. Cevahir Akbaş

Rapor bulguları, İstanbullu gençler ile 4 Ağustos 2022'de İPA Kampüs'te yapılan tanıtım etkinliğinde "Genç İstihdamında Efsaneler ve Gerçekler" başlığı altında tartışıldı. Panelde, pandeminin ve ekonomik bunalımın süreğen etkilerinin gençlerde nasıl yansıdığı, gençlerin insana yaraşır çalışma hakkını temin eden bir geleceğin nasıl tasarlanabileceği değerlendirildi. Bu yazı, panelde tartışılan 12 efsane ve gerçeğe mercek tutuyor.

Efsane 1: Gençler geniş iş imkânlarına rağmen yeterince çalışmıyor.

Gerçek 1: Gençler fazla mesai yapıyor, güvencesiz çalışıyor, maaşını elden alıyor.

Araştırmaya göre, haftalık ortalama çalışma saati Suriyeliler arasında 59 saat, Türk çalışanlar arasında 46 saat olarak hesaplanmıştır. Ortalama bir genç, haftalık 45 saati aşarak fazla mesai yapmaktadır. Kayıtlı ve sigortalı çalışan Türk çalışanların oranı (yüzde 85) aynı şekilde çalışan Suriyelilere kıyasla (yüzde 29) yüksektir. Kayıt dışılığın bir sonucu olarak, Suriyelilerin yüzde 75'i, Türklerin yüzde 25'i maaşlarını elden nakden almaktadır.

Efsane 2: Türkiye'de istese herkes iş bulur, koşullar müsait!

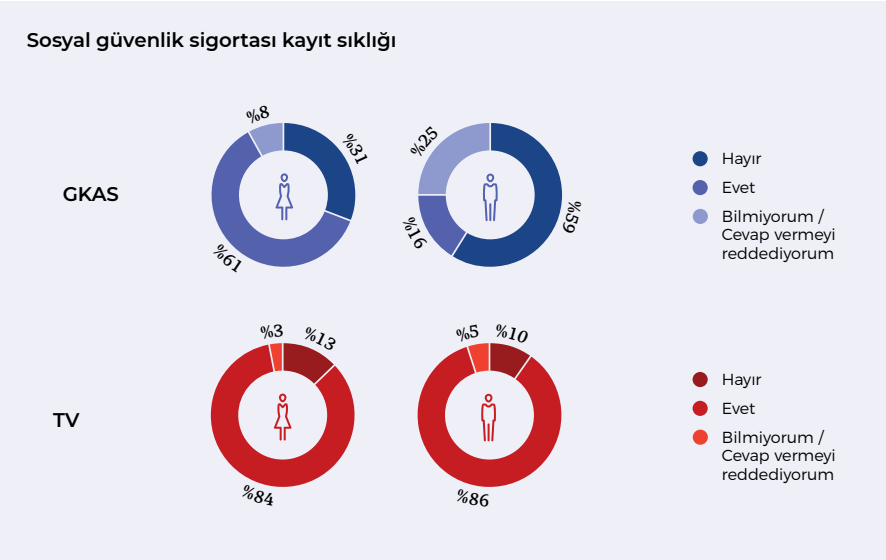
Gerçek 2: Gençler arzu ettikleri koşullarda iş bulamayacaklarını düşünüyor ve hanedeki bakım yükünden ötürü iş aramıyor.

Suriyeli mülteciler (18-29) için NEET (ne eğitimde ne istihdamda olma) oranı, yüzde 38 gibi yüksek bir rakamda seyretmektedir. Bu rakam Türk vatandaşları arasında yüzde 31 olarak hesaplanmıştır. Bunun başlıca nedeni, Türk kadınlarının iş gücüne daha yüksek katılım göstermesi ve okula devam oranlarının daha yüksek olmasıdır. NEET oranlarında cinsiyet eşitsizliklerinin üstünde durmak önemlidir: Suriyeli erkekler arasında NEET oranı yüzde 19, Suriyeli kadınlar arasında ise yüzde 56'dır. Türk vatandaşları arasındaki farklar da kayda değerdir: Kadınlar arasında yüzde 37, erkekler arasında ise yüzde 25.

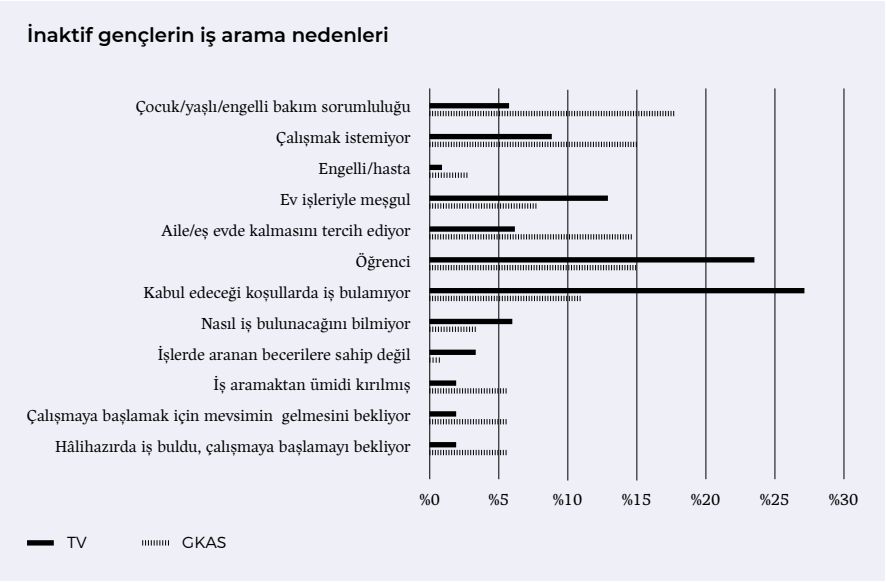
Efsane 3: Çalışma koşulları uygun olduğu hâlde gençler işlerini bırakıyor.

Gerçek 3: Gençler uzun çalışma saatleri, düşük maaş, şehir değişikliği ve hanedeki bakım yükünden dolayı işten ayrılıyor.

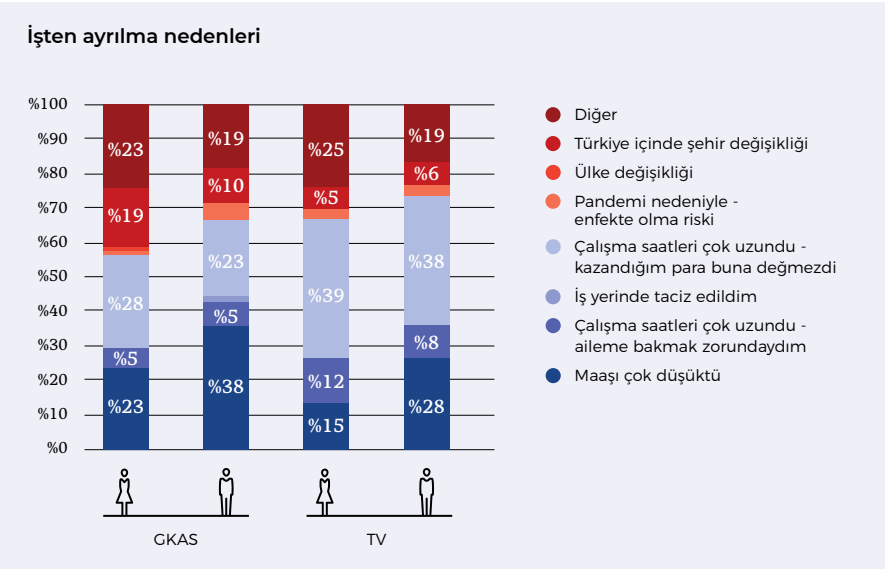
İnaktif gençlerin üçte birinden fazlasının (yüzde 38) geçmiş iş tecrübesi bulunmaktadır. Çalışan statüsündeyken istifa edenlerin başlıca işten ayrılma nedenleri arasında uzun çalışma saatleri, düşük maaş, ikamet edilen şehrin değişmesi ve ortaya çıkan ailevi sorumluluklar yer almaktadır. Erkekler kadınlara kıyasla düşük maaşı daha fazla gerekçe olarak göstermiştir.

Şekil 1. Kayıt dışı çalışanlar: genç çalışanların sosyal güvenlik sigortası kayıt durumu

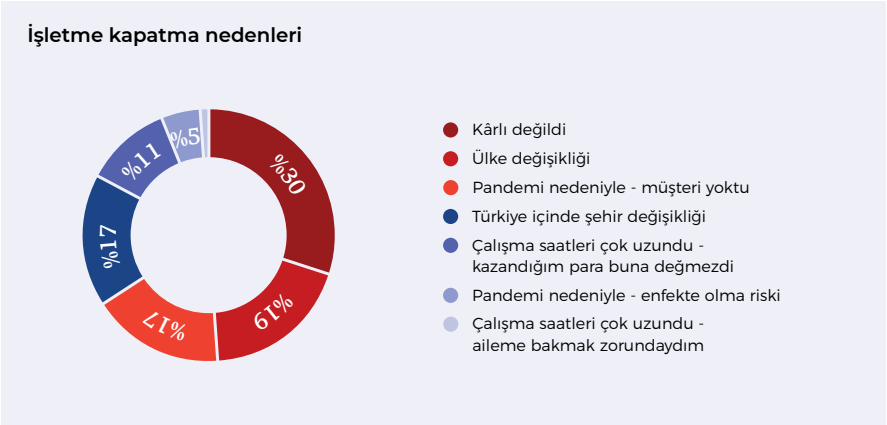
Şekil 2 İnaktif gençlerin iş arama nedenleri

Şekil 3. Milliyet ve cinsiyete göre çalışan gençlerin öne sürdüğü işten ayrılma nedenleri

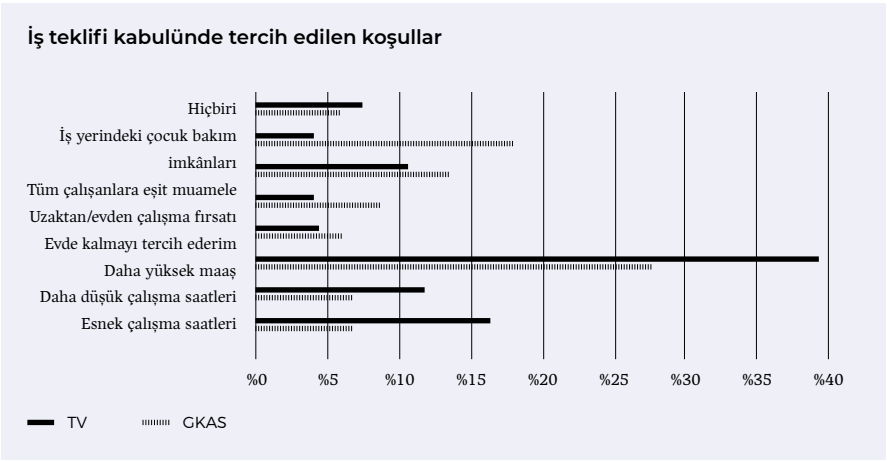
Kadınlar istifa gerekçesi olarak evlilik, hamilelik ve ortaya çıkan çocuk bakım sorumluluklarının yanı sıra staj işlerinin geçici niteliğinden bahsetmiştir.

Efsane 4: Pandemi gençleri çok da etkilemedi.
Gerçek 4: Pandemide, gençler işten çıkarıldı, hanedeki bakım yükleri arttı veya işletmelerini kapatmak zorunda kaldılar.
Önceki işlerinden çıkarılanların başlıca işten çıkarılma nedenleri, pandemi (yüzde 44) ve ortaya çıkan yeni ailevi sorumluluklarıdır (yüzde 17). Kendi iş yerini kapatanların yüzde 30'u işletmenin kârlı olmadığını belirtirken yüzde 22'si başlıca nedenin pandemi olduğunu vurgulamıştır (yüzde 17 müşteri olmadığını, yüzde 5 enfekte olma riskiyle karşı karşıya olduğunu ifade etmiştir).

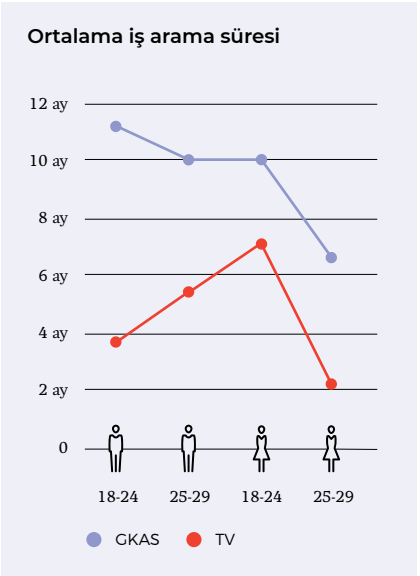
Şekil 4 Daha önce işletmesi olan gençlerin öne sürdüğü işletme kapatma nedenleri

Efsane 5: Bu devirde çalışmayan genç, iş beğenmiyordur.
Gerçek 5: Hâlihazırda iş aramayan gençler, eğer ücretler yükselir, çalışma saatleri esnekleşir ve eşit muamele görürlerse çalışmayı kabule yakındır.
Araştırma, hâlihazırda çalışmayanların yüzde 81,6'sının iş aramadığını ortaya koymuştur. İnaktif topluluk çoğunlukla kadınlardan oluşmaktadır: İnaktif Türk gençlerinin %61'i, inaktif Suriyeli gençlerin ise yüzde 74'ü kadındır. NEET'lerin çoğu (yüzde 82) iş arayışı içinde değildir. İnaktif gençler; maaşın daha yüksek olması (yüzde 39), çalışma saatlerinin esnek olması (yüzde 16), çalışma saatlerinin daha az olması (yüzde 12) ve tüm çalışanlara eşit muamele edilmesi (yüzde 11) hâlinde kendilerine yapılacak iş teklifini kabul edeceklerini belirtmişlerdir.

Şekil 5 İnaktif gençlerin iş teklifi kabülünde tercih ettikleri koşullar

Efsane 6: Gençler iş arasa, hemen bulur. Piyasada iş çok.
Gerçek 6: İş arayan gençler ortalama yaklaşık 6 ayda iş buluyor.
Çalışmayan gençlerin yüzde 18'i iş aramaktadır. Bu oran Türk gençleri arasında yüzde 17, Suriyeli gençler arasında ise yüzde 29'dur. İş arayanlar çoğunlukla kadındır: İş arayan kadınların oranı Türkler arasında yüzde 54, Suriyeliler arasında ise yüzde 71'dir. İşsiz gençler ortalama 5,6 aydır iş aramaktadır (Suriyeliler arasında 9,4 ay, Türk gençleri arasında 5 ay). İş arayan gençlerin üçte ikisinden fazlası (yüzde 73)

Şekil 6. İş arayanların ortalama iş arama süresi

tam zamanlı işleri, yüzde 19,3'ü yarı zamanlı işleri ve yüzde 5'i de serbest/evden çalışmayı tercih etmektedir.

Efsane 7: Yeter ki istesinler, gençlere iş çok. İş bulamayınca mazeret üretiyorlar.

Gerçek 7: Gençler ülkenin ekonomik koşulları, ücretlerin düşüklüğü ve iş bulmaya yardımcı olacak referans eksikliğinden dolayı iş bulamıyor.

NEET'lerin iş bulamama nedenleri arasında Türkiye'nin ekonomik koşulları (yüzde 23), teklif edilen maaşların beklenenden düşük olması (yüzde 21), iş bulmaya yardımcı olacak bir referans/tanıdık olmaması (yüzde 15) ve istenen düzeyde iş deneyimlerinin olmaması (yüzde 7) yer almaktadır.

Efsane 8: Gençler ülkeyi terk ediyor, başka ülkelere göçüyor.

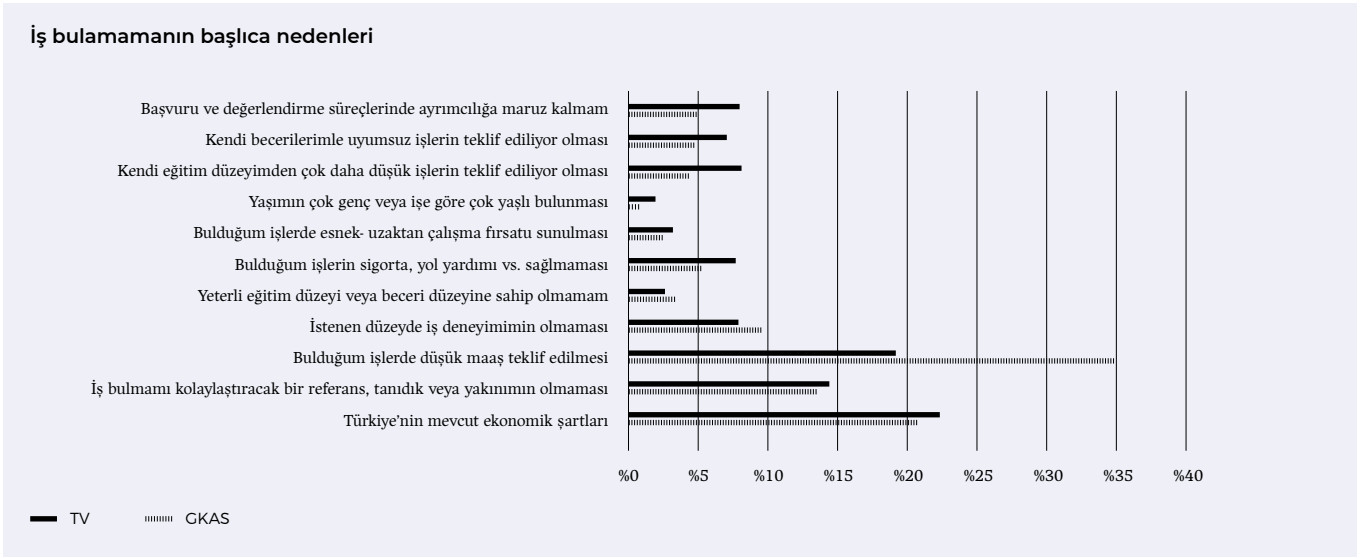
Gerçek 8: Mevcut vize rejimlerinin ve maddi imkânların elverdiği ölçüde özellikle eğitimli gençler göçmeyi düşünüyor.

Türk gençlerinin yüzde 3'ü beş yıl içinde ülkeyi terk etmeyi planlarken, yüzde 5'i de bu olasılığı değerlendirmektedir. Ülkeyi terk etmeyi planlayanların yüzde 49'unun üniversite eğitimi almış olması (bu oran kalmak isteyenler arasında yüzde 28'dir), muhtemel bir beyin göçüne işaret etmektedir. Buna karşılık, Suriyeli gençlerin yüzde 18'i beş yıl içinde Türkiye'yi terk etmeyi planlarken, yüzde 48'i çekimser kalmış, yüzde 34'ü ise Türkiye'de kalmayı planladığını ifade etmiştir.

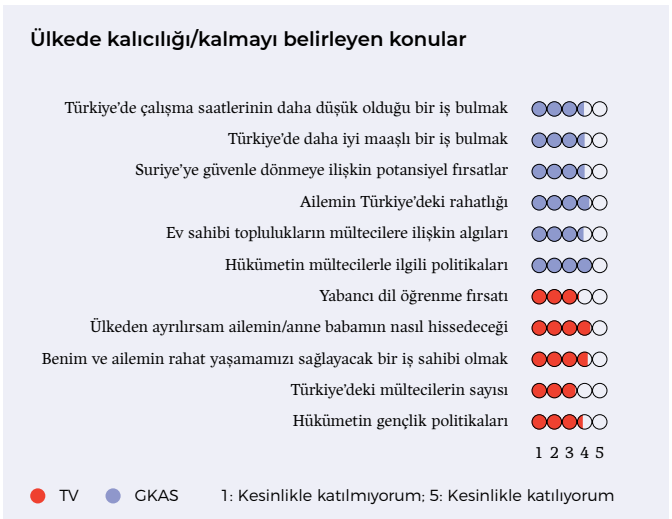
Efsane 9: Yeni nesil çok farklı, kadın-erkek ayrımı azalıyor.

Gerçek 9: Hanedeki bakım yükü ve ev dışında çalışma konularında genç kadınlara yönelik ayrımcılık sürüyor.

Gençlerin dörtte biri (yüzde 27) ev işlerinin kadınların sorumluluğu olduğu düşüncesindedir. Her beş gençten biri, kadınların ancak belirli işlerde çalışabileceği görüşündeyken, yüzde 15'i kadınların ev dışında çalışamayacağını ifade etmiştir. Suriyeli erkekler toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin ifadelere önemli ölçüde daha az katılmaktadır. Suriyeli erkeklerin dörtte biri (yüzde 25) eşlerinin dışarıda çalışmasına izin vermemekte, bu oran, Türk erkeklerine kıyasla (yüzde 6) daha yüksek seyretmektedir. Suriyeli erkeklerin dörtte biri

Şekil 7 İş arayanların ifade ettikleri başlıca iş bulamama nedenleri

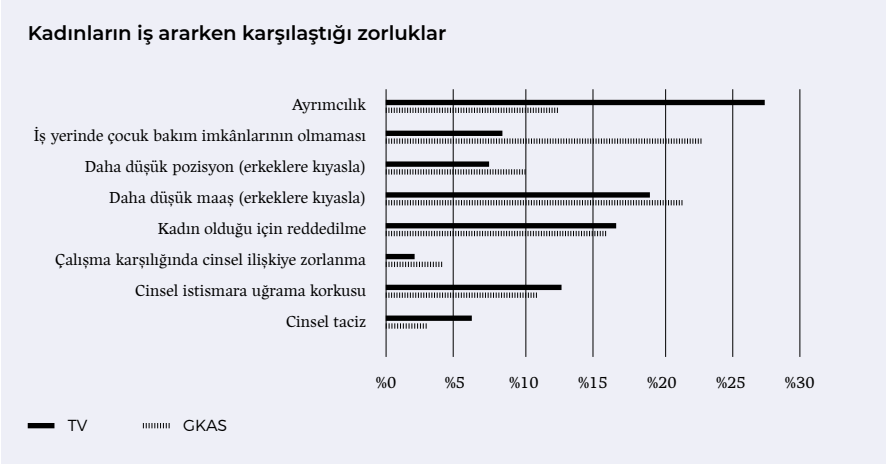
Şekil 8 Türk ve Suriyeli gençler için uzun vadede Türkiye'de kalmayı belirleyen konular, ortalama puanlar

Şekil 9 Gençlerin kadın istihdamına ilişkin algıları

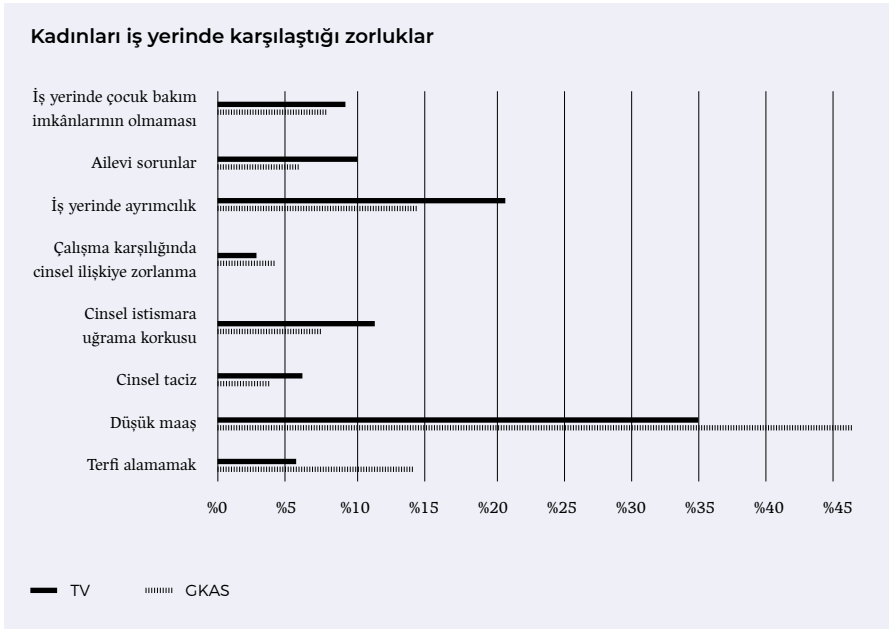
(yüzde 30) kızlarının dışarıda çalışmasına izin vermemekte, yine bu oran da Türk erkeklerine kıyasla (yüzde 10) daha yüksek seyretmektedir.

Efsane 10: Çalışmak isteyen kadına engel yok, yeter ki çalışmak istesin.
Gerçek 10: Genç kadınlar iş ararken ve çalışırken çoklu ayrımcılığa maruz kalıyor. Ücret ayrımcılığı, kadın olduğu için reddedilme ve cinsel istismar temel engellerdir.
Daha önce çalışmış, hâlihazırda çalışan veya iş arayan kadınların dörtte biri (yüzde 26) ayrımcılığa maruz kalmış, yüzde 19'una benzer yeterliklere sahip erkeklere kıyasla daha düşük maaş teklif edilmiş, yüzde 16'sı kadın olduğu için reddedilmiş, yüzde 13'ü cinsel istismar korkusu yaşamış, yüzde 9'u ise çocuk bakım imkânlarının olmaması nedeniyle zorluklarla karşılaşmıştır. Kadınların üçte birinden fazlası (yüzde 35) düşük maaş almış, yüzde 20'si ayrımcılığa uğramış, yüzde 12'si cinsel istismar korkusu yaşamış ve yüzde 10'u ailevi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

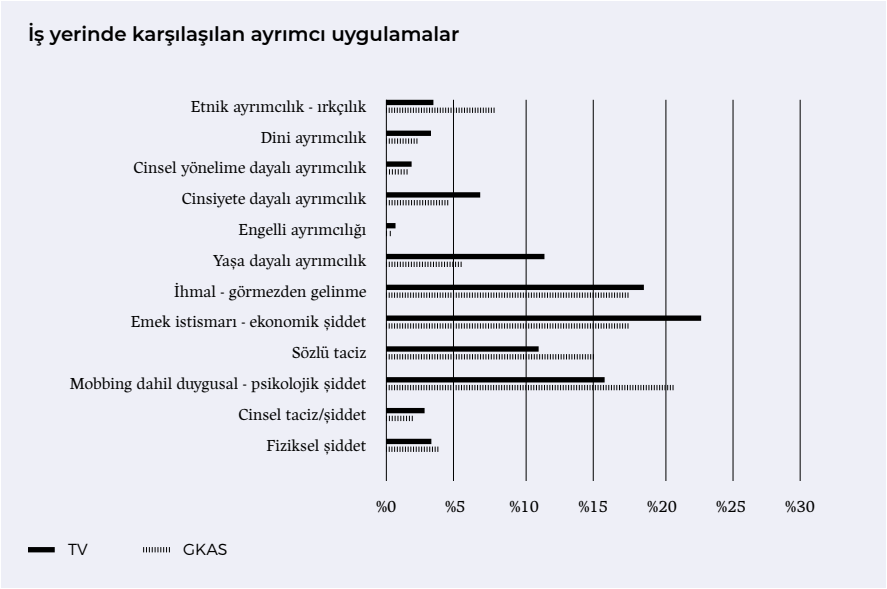
Şekil 10 Milliyete göre kadın olarak iş ararken karşılaşılan zorluklar

Efsane 11: İş yerinde öyle güzel ortamlar var; gençler hâlâ şikayet ediyor.
Gerçek 11: Gençler iş yerlerinde emek sömürüsü, ihmal, duygusal-psikolojik şiddet, sözlü taciz ve yaşa dayalı ayrımcılık gibi kötü muameleye maruz kalmaktadır.
Suriyeli gençlerin yarısından azı (yüzde 46) ve Türk gençlerinin yüzde 68'i iş gücü piyasasında kötü muamele/şiddet gördüklerine dair herhangi bir bildirimde bulunmamıştır. Kötü muameleye maruz kalanlar arasında maddi istismar (yüzde 22), ihmal (yüzde 19), duygusal-psikolojik şiddet (yüzde 17), sözlü taciz (yüzde 11), yaşa dayalı ayrımcılık (yüzde 11) ve cinsiyete dayalı ayrımcılık (yüzde 8) en üst sıralarda yer almaktadır. Kadın olmak, Suriyeli olmak ve yükseköğretim diplomasına sahip olmak, kötü muameleye maruz kalma ihtimalini artırmaktadır.

Şekil 11 Milliyete göre kadınların çalışırken karşılaşılan zorluklar

Efsane 12: Gençler rahat iş arıyor. Çalışmadan para kazanmak istiyorlar.
Gerçek 12: Gençler insana yaraşır iş arıyor. Ücret düzeyi, sigortalılık, çalışma saatleri, çocuk bakım imkânları ve yapıcı bir çalışma ortamı temel beklentileri oluşturuyor.
İdeal çalışma koşulları söz konusu olduğunda, Türk gençleri maaş düzeyine, emekli aylığına, sağlık sigortasına, işsizlik sigortasına ve çalışma saatlerine öncelik vermektedir. Suriyeli gençlerse en çok maaş düzeyine, çalışma saatlerine ve sağlık sigortasına öncelik vermektedir. Suriyeli gençler, önerilen her bir çalışma koşuluna Türk gençlerinden daha az önem atfetmiştir. Genç kadınlar ücretsiz çocuk bakım imkânlarına erkeklere kıyasla daha fazla önem verirken, erkekler de çalışma ortamı/iş yeri kültürüne kadınlardan daha fazla önem vermektedir.

Şekil 12 Milliyete göre iş yerinde karşılaşılan ayrımcı durumlar

"Adil yönetim, hakkaniyetli ekonomik karşılığı alabilmek, huzurlu çalışma ortamı, personele dil kursları gibi kişisel gelişim imkânı."

- TC vatandaşı, Erkek

"Ayrımcılığın olmadığı, herkesin birbirine saygılı olduğu, işçi haklarının korunduğu, işini severek yapan ve pozitif enerjili bir ortamda çalışmak isterdim."

- TC vatandaşı, Kadın

"Ben freelance çalışmak isterim. Çünkü mesleğim buna uygun. Bu şekilde daha verimli olacağımı düşünüyorum. Yani bir iş yerine ofise gitmem gerekmiyor aslında."

- TC vatandaşı, Kadın

"Esnek çalışma saatleri, çalıştığım işe karşılık maaş almak, iş yerinin kurallara uygun hareket etmesi."

- Suriyeli, Kadın

Sonuç

Derinleşen ekonomik bunalım ve pandemi gençlerin iş gücü piyasasındaki deneyimlerini olumsuz etkilemektedir. Türkiye'de yaşayan gençler iş gücü piyasasında çoklu ve bileşik engellerle karşılaşmaktadır. Türkiye'nin ekonomik koşulları, düşük ücretler, iş bulabilmek için bir tanıdık ve referansın olmaması, istenen düzeyde iş deneyimlerinin olmaması ve iş yerindeki ayrımcılık ve hak ihlalleri gençlerin önündeki temel engellerdir. Bu engeller, kadınlar, mülteciler, düşük vasıflılar, hiç iş deneyimi olmayanlar, kayıt dışı çalışanlar ve evde bakım sorumluluğu olanlar için daha da ağırlaşmaktadır. İş beğenmemek, işten kaçınmak veya devamsızlık gibi önyargıların aksine gençler emek piyasasında ayrımcılığın ve sınıfsal baskının türlü hâlleriyle bezeli bir geçim mücadelesiyle karşı karşıyadır.

Türkiye'nin serbest piyasa kapitalizmi, temel evrensel bir insan hakkı olan insan onuruna yaraşır çalışma hakkını, özellikle gençler arasında adaletsiz, bireysel ve zorba bir rekabet alanına çevirmiştir. Hâlbuki, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne göre (Madde 23):

1. Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.
2. Herkesin, herhangi bir ayrım gözetilmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır.
3. Çalışan herkesin, kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır bir yaşam sağlayacak düzeyde, adil ve elverişli ücretlendirilmeye hakkı vardır; bu, gerekirse, başka toplumsal korunma yollarıyla desteklenmelidir.
4. Herkesin, çıkarını korumak için sendika kurma ya da sendikaya üye olma hakkı vardır.

Yaşam hakkı, eğitim hakkı, kanaat özgürlüğü gibi temel bir hak olan çalışma hakkını temin için bütünlüklü ve kapsayıcı bir sosyal koruma ve istihdam politikasına ihtiyaç vardır. Bu amaçla yapılan kamu harcamaları bir maliyet olarak değil bir yatırım olarak değerlendirilmelidir. Bu makale, tüm kalkınma paydaşlarının gençlerin insana yaraşır iş haklarından yararlanmalarının önündeki engellerin kaldırılmasında iş birliği yapmaları için bir eylem çağrısıdır.

Notlar

1 Araştırma raporunun İngilizce tam metnine çevrimiçi ulaşabilirsiniz: https://gencisi.org/genc-istihdami-arastirmasi/

2 Araştırmada geçici koruma altındaki Suriyeliler (GKAS) ve Türk vatandaşları (TC) yer almışlardır. Anket sonuçları, 2021 yılının 4. çeyreğinde Türkiye'nin kentsel bölgelerinde yaşayan gençleri (18-29) temsil etmektedir.

İstanbul'un Geleceğe Attığı Bir Adım: Vizyon 2050 Strateji Belgesi

Yurttaşların giderek daha da artan bir kesimi, şehirlerin gelecek seyrine şekil veren çevre düzeni, nazım imar, stratejik gibi nitelemelerle anılan planların en azından bir kısmına, neredeyse meselenin uzmanları kadar aşinalar. İnsan yerleşimlerinin nasıl gelişeceğinin yalnızca uzmanların değil o yerlerde yaşayanların da meselesi olduğunun kabulü ve karar alma süreçlerine yurttaşları katmaya dönük mecraların artmasının, söz konusu aşinalığın artmasında bir payı olduğu kesin. Ancak sıraladıklarımızdan farklı bir formatta hazırlanan vizyon planları, dünya kentleri için oldukça yeni girişimler. Bu yeni eğilime erken denebilecek bir evrede katılmaya karar veren İstanbul Büyükşehir Belediye yönetiminin kurduğu İstanbul Planlama Ajansı tarafından 2020 Şubat'ta hazırlığına başlanan ve 2022 Temmuz'da açıklanan İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi de Türkiye kentleşmesi için öncü bir girişim sayılabilir.

İstanbul'un dünden bugüne nasıl evrildiği ve gelecekte nasıl şekilleneceği üzerine düşünmek plancıların en temel motivasyonu olageldi. İPA'da uygulanan yeni kuşak planlamayı uzak ve yakın geçmişteki yaklaşımlardan iki temel nokta ayırıyor. Gelecek tahayyülü bakımından şehrin paydaşlarını olabildiğince kapsayıcı bir şekilde karar alma süreçlerine katmak ve bu tahayyülü birlikte şekillendirmek bu iki noktadan ilkini oluşturuyor. İkinci olarak ise İPA, söz konusu süreçte gittikçe daha da belirsizleşen geleceği planlarken dünyadaki kentleşme akımlarını yakından takip ederek İstanbul'a bu yaklaşımları uyarlıyor. Temel olarak planlama düşüncesi, gelecek tahayyülünü netleştiren ve bu netliğe yönelik sınırlı esneklikte yaklaşımlar sunarken, Vizyon çalışması, geleceğin belirsizliği ön kabulü ile planlama yaklaşımını şekillendiriyor.

Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'ndaki konu başlıklarını böylesi bir gelecek vizyonunun temel aksları kabul ederek üretim sürecine başlarken ilgili tüm sivil özneleri çeşitli araçlarla tartışma sürecine katmak, uluslararası standartlarla eşgüdümlü olmak İstanbul'un gelecek vizyonunu belirlemede temel bir öncelik. Bunun yanı sıra yeni kentsel hareketlilik organizasyonları, iklim kriziyle mücadele, metropoliten alanların karar alma süreçlerinde büyük veri kullanımı, geleceğin kentleri için önemli temalardan sadece birkaçı.

İPA Kampüs'te, Vizyon 2050 Strateji Belgesi lansmanı vesilesiyle alanında uzman ulusal ve uluslararası pek çok ismin katıldığı etkinlikler serisine ev sahipliği yaptı. Dosya kapsamında kamuoyuyla paylaşılan Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin ana hatları kadar, bu isimlerden bazılarının uzman görüşlerine de yer veriyoruz.

Fotoğraf İBB arşivi

Vizyon 2050: İstanbul'un Geleceğine İlişkin Umut, Çaba ve Meydan Okuma

İstanbul'un meselelerinin bir kısmı geçmişten bu yana birikenler, bir kısmı da tüm dünya kentlerinin payını alacağı kuvvetle muhtemel konulardan oluşuyor. Vizyon 2050 Strateji Belgesi, bunları uzun erimli bir şekilde ele alma iradesini sergileyen bir çalışmanın ürünü. Geleceğin kentsel meselelerinin genel hatlarının neler olduğunu sıralamak kadar bunlara karşı geliştirilen bu türden belgelerin sürekliliği için nelerin gerektiği de bir o kadar önemli.

Gürkan Akgün[*]

[*] İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanı

Kentlerin geleceğini ne bekliyor? Daha doğrusu yakın gelecekte, 2050'li yıllara gelindiğinde yaklaşık 10 milyar insanın yaşamasının beklenildiği (ve bunun üçte ikisinin de kentlerde ikamet edeceğinin öngörüldüğü) yerküre-de, insanlığın geleceğini ne bekliyor? Her şeyi bilmeye çalıştığımız bu çağda, muazzam bir belirsizlik ve gelecek kaygısıyla karşı karşıyayız sanki.

Peki, çerçeveyi daraltalım. İmparatorluklara başkentlik yapmış 16 milyonluk bu kadim şehrin daha adil ve daha yaşanabilir bir kent olması için nasıl bir yol haritasına ihtiyaç var? Geçtiğimiz aylarda kamuoyu ile paylaşılan Vizyon 2050 Strateji Belgesi, dünyanın diğer pek çok küresel kenti gibi işte tam da bu temel sorulara yanıt aramak için yola çıkmıştı. Yıllardır sahipsiz, yönünü, yolunu kaybeden İstanbul'a uzun vadeli, bütüncül, katılımcı ve yenilikçi bir planlama bakış açısıyla bir rota sunmak, hep birlikte yeniden sahiplenmek için... Temel yaklaşımı bu dergide de çeşitli yazılara konu olduğundan, burada tekrara düşmeden Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin bundan sonraki mekânsal ve stratejik planlara, eylem planlarına evrilme sürecindeki kavramsal altyapıyı ortaya koymanın önemli olduğunu düşünüyorum.

21. yüzyılın kentlerinin bugünü ve geleceği üzerine düşünürken "kriz" kavramının anahtar bir rol üstleneceği ve krizlere karşı küresel kentlerin vereceği cevapların son derece kritik olacağı ortada. Vizyon 2050 Strateji Belgesi de aslında bu krizleri öngören bir "meydan okuma" metni ve programı. Artan çelişkiler doğrultusunda çok boyutlu ve çok katmanlı krizlerle karşı karşıya olduğumuz malum. Kriz meselesini her ne kadar ekonominin lügatından devşirsek ve aklımıza ilk bu alan gelse de -ki gerçekten de bu alan en yakıcı ve süreklilik arz eden kısmı- yaşadığımız pandemi döneminin küresel sağlık krizinden gıda güvenliğine, iklim değişikliğinden, mülteci ve göçmen sorununa kadar her küresel kentin özgün ve öte yandan giderek benzeşen taraflarıyla yaşadığı kriz koşullarını olgunlaştırdığı ortada.

Dünyanın diğer bir ucunda kira fiyatlarının önlenemez artışından dolayı insanlar sokağa dökülürken, İstanbul'dakine benzer bir biçimde lüks konut arzının küresel kentlerde giderek arttığını, boş konutların bir şehircilik/barınma krizine yol açtığını görüyoruz. Artan yoksulluk, işsizlik, güvencesizlik koşulları krizler karşısında insanların yaşamını daha belirsiz kılarken; eğitim, sağlık gibi temel hizmetlere tüm yurttaşlar açısından eşit bir şekilde erişimin sağlanması, bu alanların büyük ölçüde özelleştirilmesi ve kamu-özel iş birliklerine emanet edilmesiyle birlikte giderek daha imkânsız hâle gelmiş durumda. Tüm bunların ortasında insanların yaşamlarına ilişkin karar alma mekanizmalarının çeşitli açılardan tıkanmış olması, yeni ihtiyaçlara ilişkin eskimiş kurumsal yapıların yeterince çözüm üretememesi bir demokrasi krizini de beraberinde getiriyor. Özetle toplumsal yeniden üretim alanının tümü çok katmanlı, yapısal bir krizle karşı karşıya.

Fotoğraf İstanbul Planlama Ajansı arşivi

Peki bu kara tablo karşısında bize tam olarak gereken nedir? Açıkçası en temeldeki gereksinimiz "politikleştirilmiş bir umut"tur. Ancak böylesine bir umut ilkesi, krizlere karşı bir meydan okuma programına dönüşebilir. "İstanbul'un Gelecek İçin Bir Planı Var" sloganı, Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin toplumla buluşması için bir dil kurarken, umutlu bir geleceğin, ancak kendisi de bir kriz içerisinde olan planlama paradigmasını dönüştürüp, içselleştirerek hayatta karşılığını bulduğu sürece gerçekçi olabileceğini ortaya koymakta.

Vizyon 2050 Strateji Belgesi; küresel, ulusal, bölgesel ve kentsel ölçekte, bugünden izleri görülen ancak geleceğin dünyasının şekillendireceği şu beş temel kriz alanına bir *meydan okuma* programıdır:

- Yönetişim ve Demokrasi
- Ekonomi ve Kalkınma
- Ekoloji ve Çevre
- Kentsel Yapılı Çevre, Ulaşım ve Altyapı
- Toplumsal Refah ve Adalet

Belge, bu başlıklar altında İstanbul'un geleceğe yönelik strateji ve hedeflerini tanımlamış ve mekânsal altlıklarını oluşturmuştur. Bundan sonrası, sürecin aktörleriyle birlikte geliştirilecek uygulama adımlarını, geri izleme ve değerlendirme mekanizmalarını tanımlayacak eylem planlarının oluşturulmasını içeriyor. Bu anlamda zorlu bir görev hem İstanbul Büyükşehir Belediyesi, hem İstanbul Planlama Ajansı ama hepsinden daha çok tüm İstanbulluların avuçları arasında.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, yukarıda bahse konu olan ana başlıklarda yaşanabilecek krizleri öngören, eşitsizliği temel bir mesele olarak ele alan ve İstanbul'un gücüne, birikimine ve insanına güvenen bir gelecek planı ortaya koymakta. Bu noktada İstanbul, önümüzdeki dönemde ekolojiden, ekonomi ve toplumsal refah arayışına geniş bir yelpazede küreselleşme sürecinin yol açtığı hasarları en aza indirecek ve bu alanlarda demokratik karar alma süreçlerini öne çıkaracak bir çabanın öncülüğünü yapma iddiasını ortaya koydu. Bu iddia ancak güçlü bir iradeyle vuku bulabilir. Ve bu irade yalnızca yerel yönetimin görev ve sorumluluğu ile değil, güçlü bir toplumsal mutabakat, karar alma ve eyleme iradesine ihtiyaç duymaktadır.

Vizyon 2050 Strateji Belgesi'ni belki dünyadaki diğer çalışmalardan farklılaştıran tarafı, katılımcı pratikler ekseninde büyütmeye çalıştığı bu toplumsallaşma çabası olarak görülebilir. Eksiği, yanlışı elbette olmakla birlikte; ortaya koyduğu niyet başlangıcından beri bu şekildedir ve bu, başarılı olduğu ölçüde yaşadığımız demokrasi krizine de bir cevap oluşturma gayesini taşımaktadır. Özü itibarıyla planlama ve karar alma süreci, bir demokratikleşme mücadelesidir. Ancak kentin geleceğine dair gençlerin, kadınların, çocukların, uzmanların, insanlarının, meslek insanlarının, bürokratların ve sivil toplumun; İstanbul'da yaşayanın, İstanbul için düşünenin söz ve karar sahibi olduğu bir süreç daha adil, yeşil, yaratıcı bir kenti bugünden kurabilir.

Önemli bir husus olarak da şunu belirtmek gerekir; bu yol haritası, ortaya konan/konacak planlama çalışmaları, hemen tüm meydan okuma alanlarında kapsamlı bir reforma ihtiyaç duyuyor. İstanbul'u, Türkiye'nin diğer kentlerini ve dolayısıyla tüm Türkiye'yi yükseltecek, demokratikleştirecek, yerel yönetimlerle merkezi hükümet arasındaki iş birliğini verimli ve çözüm odaklı bir yere taşıyacak kapsamlı bir "Yerel Yönetim Reformu" zaman kaybedilmeden hayata geçirilmeli. Yerindenlik ilkesinden yola çıkacak biçimde; yoksulluk, işsizlik, konut sorunu, göç ve benzer konularda yerel yönetimlerin çözüm odaklı programlara öncülük yapmalarına olanak verecek düzenlemelerin yapılması toplumsal refahı sağlayabilmek için elzemdir, acildir. Bu reform sürecinin mekânsal karşılığını bulabilmesi ancak imar, şehircilik ve planlama alanında kamu yararını ve ekoloji meselesini kendine eksen alan, bütünlüklü bir yenilenmeyle mümkün olacak.

İstanbul tarihsel arka planına, ulusal ölçekte ve küresel dünya içerisindeki konumuna uygun, temsiliyeti yüksek, güçlü bir kentsel liderlikle tüm bu krizlere meydan okuyabilecek ve öncülük yapacak potansiyele sahip. "Her şey çok güzel olacak"tan, "İstanbul'un gelecek için bir planı var"a doğru giden bir yolculuktayız. Takvimler 2050'yi gösterdiğinde demokrasisi gelişmiş, ekonomisi güçlü, toplumsal refahı toplumun tüm kesimleri için sağlamış, planlı bir kentsel yapılı çevre ile ekolojik olarak sürdürülebilir bir İstanbul'u hep birlikte kuracağımız zorlu bir yolculuk... Bu yolculuğun çok daha fazla insana, birikime ve katkıya ihtiyacı var. Bugün özellikle akademi ve mesleki uzmanlık alanlarında Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin yeterince irdelendiğini söyleyemeyiz. Oysa en çok ihtiyacımız olan şey bu planın hem küresel hem de yerel ölçekte tartışılması, didik didik edilmesi, eleştirilmesi ve böylelikle kendini yenileyebilmesi. Ancak bu şekilde İstanbul 2050 yılında **"Hayatın tüm çeşitliliği ile canlı ve özgür olduğu, herkesin iyi yaşadığı demokratik bir dünya kenti"** olma vizyonuna ulaşabilir. Ulaşacaktır da...

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'ni Hazırlarken Geleceği Birlikte Planlamak

İstanbul Planlama Ajansı öncülüğünde Vizyon 2050 tarafından İstanbullulara gelecekte daha iyi bir yaşam kurmayı hedefleyerek hazırlanan strateji belgesi tamamlandı. Belgenin hazırlık süreci; katılım planlaması ve kentsel durum analizi ile İstanbul'un 2050 vizyonunun politika, amaç ve hedeflerinin belirlenmesi aşamalarını içeriyordu.

Burcu Özüpak Güleç[*]

[*] Y. Şehir ve Bölge Plancı, İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi Koordinatörü

İstanbul, dünyanın en büyük metropollerinden biri. Türkiye'nin de başta ekonomi olmak üzere pek çok açıdan merkezi. Sunduğu imkânlar, özgün unsurlar ve gücünün yanı sıra aynı büyüklükte zorlukları ve riskleri de bünyesinde barındıran bir kent. 16 milyon İstanbullu, ulusal ve uluslararası düzeyde İstanbul'un hizmetlerinden faydalanan ziyaretçiler ve etkilediği diğer kentler hesaba katıldığında İstanbul çok büyük bir alana ve nüfusa hizmet ediyor.

Ölçeğin büyüklüğü, sektörlerin çeşitliliği ve ilişkilerin çok boyutlu olması İstanbul'un geleceğini düşünürken çok yönlü ve disiplinlerarası bir yaklaşımı, bilimsel ve veriye dayalı değerlendirmeleri ve iyi planlanmış, çok boyutlu ve samimi bir katılım sürecini gerektiriyor. İki yıllık bir süreye yayılan İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin (Vizyon 2050) hazırlık süreci de bu yaklaşımla hayata geçirildi.

Vizyon 2050, İstanbulluların büyük desteğiyle hazırladığımız 16 milyon İstanbulluya ait bir gelecek tasarısı; İstanbul'da herkes için iyi bir yaşam sağlamayı hedefleyen, uzun erimli ve stratejik bakışı sağlayacak ilk plan çalışması. Bunun yanı sıra İstanbul'un, uzun dönemli geleceğini planlayan öncü metropoller arasında yer almasını sağlayan önemli bir uluslararası iyi uygulama örneği de oldu.

Vizyon 2050 İstanbul'da herkes için iyi bir yaşam sağlamayı hedefleyen, uzun erimli ve stratejik bakışı sağlayacak ilk plan çalışması.

Vizyon 2050 hazırlık süreci ve belgenin kendisi, üst düzeyde politik sahiplenme ve yaygın sivil katılımla önemli bir yerde duruyor. Bizzat belediye başkanı tarafından önemsenen, sahiplenilen ve hazırlık sürecine, üzerinde birlikte düşünmeye İstanbulluların davet edildiği belgenin en büyük gücü politik olarak en üst düzeyde sahiplenili-yor oluşundan kaynaklanıyor.

Sürecin bir diğer özgünlüğü ise Vizyon 2050 hazırlık sürecinin ve İstanbul Planlama Ajansı'nın (İPA) kuruluşunun birbirinden beslenen ve birbirini güçlendiren simbiyotik bir ilişkisinin olması. İPA aracılığıyla İstanbullulara gerçek sorunlarını ve geleceklerini açıkça tartışabilecekleri, seslerinin duyulduğuna güvendikleri, kararlara etki edebildikleri bir ortam sağlanıyor. İstanbullulara, özellikle de gençlere, katılım için alan açan ve Vizyon 2050 sürecini modere eden İPA da bu sürecin sonucunda yaratıcı ortak düşünme alanı olarak bilinir bir platform, bir buluşma noktası ve deyim yerindeyse bir İstanbul laboratuvarı hâline geldi. Vizyon 2050 hazırlık sürecinin en önemli özelliklerinden biri ise, başta genç İPA ekibi olmak üzere, sürece katılan herkes için karşılıklı öğrenmeye imkân sağlaması, süreçte önemli bir ortak tecrübenin biriktirilmiş olmasıydı.

Katılımcılığı esas alan bir yöntem ve disiplinlerarası bir yaklaşımla hazırlanan İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, farklı uzmanlık alanlarından bilim insanları, sivil toplum örgütleri, özel sektör ve kamu kurumlarının temsilcilerinden oluşan 1100 paydaşın ve 20.216 İstanbullunun katılımıyla iki yıllık bir süreçte nihai hâlini aldı. Sivil toplumun yaygın bir katılım ve destek sağladığı Vizyon 2050 hazırlık süreci, gerçek ihtiyaçları gören, bilimsel ve sivil bir belge olma özelliğini taşıyor.

Belge, değişim talebinin ve ihtiyacının yüksek olduğu bir dönemde hazırlandı. Bu talebi anlamanın ve yakalayabilmenin ötesinde, bu süreç değişim için de bir katalizör olmayı hedefledi. Önümüzdeki dönemde yapılacak çalışmalar da bu değişim talebinin gücünü sahiplenen ve bunu gerçekleştirecek kapasiteyi oluşturacak, bunu elbette yine İstanbullularla birlikte planlayacak ve gerçekleştirecek adımları içermeli.

Fotoğraflar İstanbul Planlama Ajansı arşivi

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, İstanbul'u verilerle anlamaya ve İstanbul'un geleceğini İstanbullularla "birlikte planlamaya" yönelik "uzun vadeli bir yol haritası". Sürece daha detaylı baktığımızda plan; verinin toplanması, verinin analizi, verinin birlikte yorumlanması, değişime birlikte karar verilmesi gibi, analiz ve katılım süreçlerini birlikte içermekte.

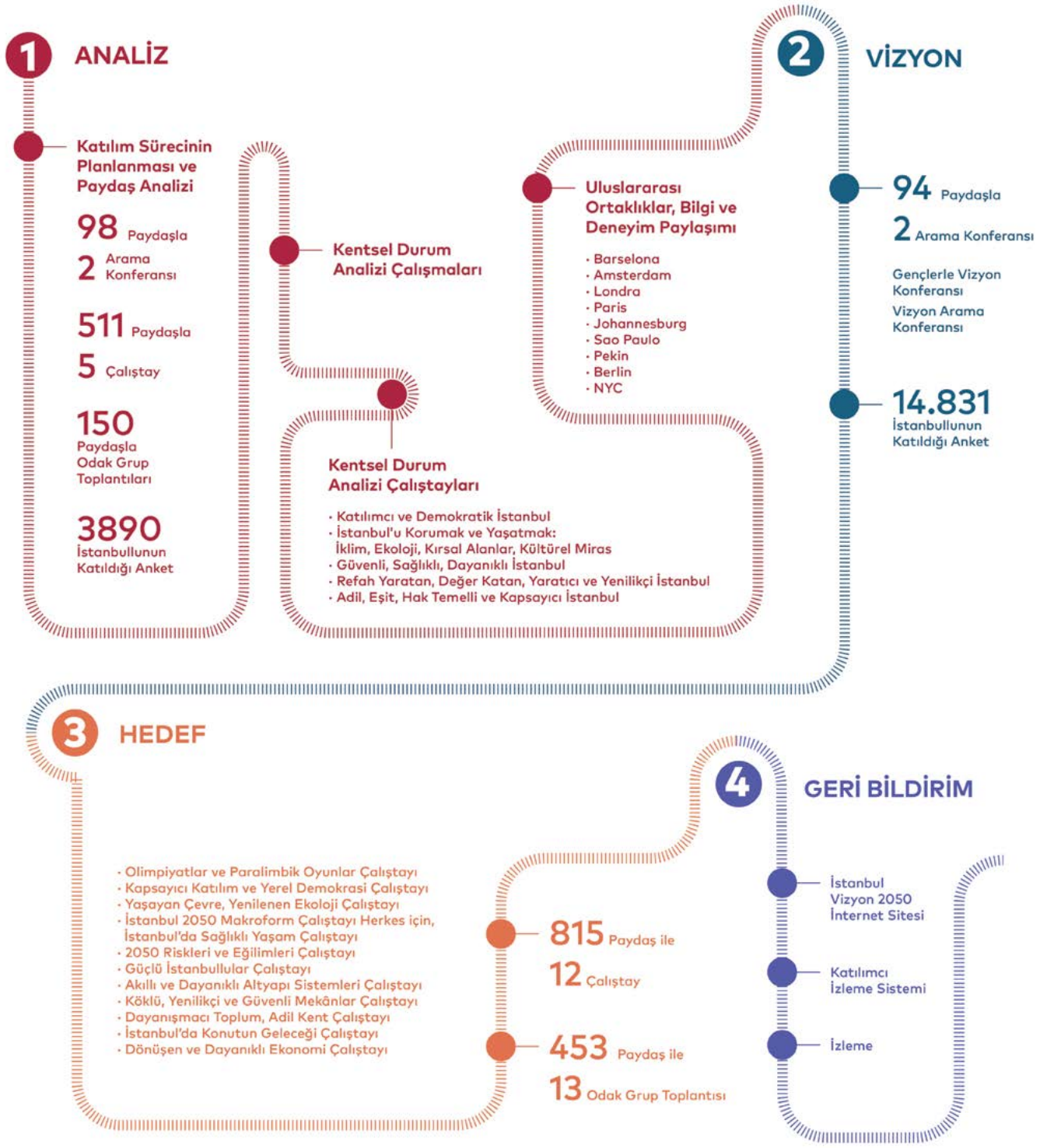
Vizyon 2050 hazırlık süreci İPA'da kurulan farklı disiplinlerden ve alanlardan uzmanların buluştuğu bir ekip tarafından yürütüldü. Süreçte Vizyon 2050 danışmanlarının yanı sıra ekibin çalışmalarını, sayısı 120'yi bulan çok daha geniş bir uzman ve akademisyen ağı yakından destekledi. İPA içerisinde, başta İstatistik Ofisi tüm birimlerin kendi uzmanlıkları çerçevesinde sağladığı katkıya ek olarak, tüm aşamalarda öncelikle İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı olmak üzere, İstanbul Büyükşehir Belediyesi uzman ve danışmanları kendi çalışma alanlarında katkı yaptı. İBB'nin tüm verisinin ve bilgisinin kullanıldığı Vizyon 2050 süreci, katılım sürecinde bilgisi ve fikirlerini paylaşan binlerce katılımcının yanı sıra İstanbul'un kurum ve kuruluşları tarafından güçlü bir kapasiteyle desteklendi. Bunun yanı sıra İstanbul'a dair tüm mevcut veriyi bir araya getiren bir hafıza da İPA bünyesinde oluşturulmuş oldu.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, İstanbul'u verilerle anlamaya ve İstanbul'un geleceğini İstanbullularla "birlikte planlamaya" yönelik "uzun vadeli bir yol haritası". Sürece daha detaylı baktığımızda plan; verinin toplanması, verinin analizi, verinin birlikte yorumlanması, değişime birlikte karar verilmesi gibi analiz ve katılım süreçlerini birlikte içermekte. Belgenin hazırlık süreci ise üç temel adımdan oluşuyor. Bunlar katılım planlaması ve kentsel durum analizi, İstanbul'un 2050 vizyonunun politika, amaç ve hedeflerinin belirlenmesi aşamaları olarak sıralanıyor.

İstanbul'u Anlamak, Politika Geliştirmeye Hazırlanmak; Katılım Planlaması ve Kentsel Durum Analizi

Vizyon 2050 politika ve stratejilerinin oluşturulması için bazı altlık çalışmaların gerçekleştirilmesi sürecin ilk adımlarını oluşturdu. İstanbul'un mevcut durumunu bilimsel ve veri temelli bir yaklaşımla anlamak üzere yapılan analizler, dünyadaki diğer planlama birimleriyle tecrübe paylaşımının yapılması ve uzman paydaşlarımızın katkısıyla İstanbul yaklaşımının geliştirilmesi, İstanbulluları birlikte planlamaya davet edecek bir katılım sürecinin planlanması gerçek ihtiyaçlara ve beklentilere cevap veren bir belgenin üretilmesi için önemliydi.

İstanbul'un 2050 vizyonuna İstanbulluların "anlamlı katılımını" sağlamak, danışma ve fikir sormadan öte politikaları "beraber üretmeyi" samimi ve bilimsel bir katılım süreci çerçevesinde gerçekleştirmek hedeflendi.

Katılım Sürecinin Planlanması ve Paydaş Analizi

İstanbul'un 2050 vizyonuna İstanbulluların "anlamlı katılımını" sağlamak, danışma ve fikir sormadan öte politikaları "beraber üretmeyi" samimi ve bilimsel bir katılım süreci çerçevesinde gerçekleştirmek hedeflendi. Bunun için kapsamlı bir paydaş analizi ve kentin temel konuları ve öncelikli politika alanlarını gündemine alan paydaşlarla görüşmeler gerçekleştirildi. Paydaş analizi kapsamında ilgili paydaşlar tüm tarafları içerecek şekilde tanımlandı, böylece sürece doğru ve katkılarının en yüksek olduğu aşamalarda katılımlarını sağlayacak bir planlama yapıldı, paydaşların hazırlık sürecine hangi aşamalarda ve hangi yöntemlerle dâhil olacaklarına dair bir "Katılım Planı" hazırlandı. Tüm aşamalarda paydaşlar bu "esnek ve geliştirilebilir" katılım planı çerçevesinde sürece davet edildi.

Katılım planında geniş bir uzman paydaş kurulu ile daha sık gerçekleştirilen görüşmeler ve düzenlenen etkinliklere daha geniş paydaş katılımının sağlanması ile yalnız fikir sorma ve görüş alma yerine kararların İstanbullular tarafından alındığı bir yaklaşım esas alındı.

İstanbul Kentsel Durum Analizi Çalışmaları ve Çalıştayları

İstanbul'u anlamak, çok boyutlu değerlendirmek ve geliştirilecek politikalara bilimsel temel sağlamak üzere; kenti küresel ve ulusal konumu, riskler, sorun ve ihtiyaçlar, potansiyeller ve fırsatlar çerçevesinde on yedi konu başlığında veriye dayalı olarak analiz edildi. Bu, elbette bugünü anlamak yeterli değildi, geleceğe dair politika geliştirebilmek için İstanbul'un 2050 yılına dair projeksiyon, trend analizi ve kıyaslama çalışmaları da gerçekleştirildi. Yanı sıra, İstanbul'un öncelikli sorunlarının sorulduğu anket çalışması da (3.980 kişi) kentsel durum analizlerine girdi sağladı.

Düzenlenen Kentsel Durum Çalıştayları'nda, bu analizler kapsamında ortaya çıkan bulgular; sorun, ihtiyaç ve beklentileri disiplinlerarası bir yaklaşımla, uzmanlığı ve çalışmaları ilgili alanlarda olan sivil toplum, akademi, özel sektör ve kamu kurumlarından 511 paydaşın katılımıyla değerlendirildi.

Uluslararası Ortaklıklar, Bilgi ve Deneyim Paylaşımı

"Stratejik Kentsel Planlama" konusunda tecrübesi olan ve İstanbul için sürdürülebilir iş birlikleri geliştirilebileceği öngörülen Barselona, New York, Londra, Berlin, Sao Paulo, Pekin, Amsterdam, Paris ve Johannesburg yerel yönetimleri ve stratejik planlama birimleriyle deneyim aktarımı ve bilgi paylaşımı toplantıları düzenlendi. Dünyadaki değişim eğilimleri, metropollerin ortak sorunları ve çözüm üretebilmek için benimsenen yeni planlama yaklaşımları birlikte değerlendirildi. Devamlılığı olan bir iş birliği, başta bu ekiplerle ve diğer uluslararası ağlarla Vizyon 2050 hazırlık sürecinin bütününde sağlandı.

Nasıl bir İstanbul? İstanbul'un 2050 Vizyonunu Belirlemek

Tüm Vizyon 2050 çalışmasının ama omurgasını oluşturacak, tüm fikirleri geleceğe taşıyacak bir 2050 tasarısının oluşturulması; bunun da tüm hayallerin buluştuğu, İstanbul'u harekete geçirecek bir tasarı olması gerekliliği ortadaydı. İstanbul'un vizyonunun ortak akılla belirlenmesinin hedeflendiği, 30 yıl sonrasına yönelik senaryoların geliştirildiği bu aşama hem Vizyon 2050 ekibinin, hem de etkinlik katılımcılarının birlikte hayal ettiği ve heyecanlandığı bir aşama oldu. Bu aşamada düzenlenen iki arama konferansının ve İstanbul'un tüm ilçelerinde sahada gerçekleştirilen anket çalışmasının sonuçları bir araya getirilerek 2050 yılının vizyonu, vizyon hikâyesi ve temel politikaları oluşturuldu. Gençlerle ve daha tecrübeli paydaşlarımızla aynı metodolojiyi kullanarak yaptığımız iki arama konferansının sonuçlarının birbirinden son derece ayrışması, Türkiye ve İstanbul'un son on yıl içerisindeki değişimini yakalamamız açısından ayrıca önemli oldu.

Vizyon 2050 Arama Konferansları

Yalnızca genç katılımcıların davet edildiği "Gençlerle Vizyon 2050 Arama Konferansı" 26 Ağustos 2021 tarihinde gerçekleştirildi. İstanbul'un farklı kesimlerini ve alt bölgelerini temsil eden, farklı alanlarda savunucu, girişimci, sanatçı, sporcu, ama mutlaka kendi alanında öncü olan 16-22 yaş aralığındaki 46 harika gençle İstanbul'un 2050 vizyon senaryoları çalışıldı. Gençler hikayeleştirme, resimleme gibi kendilerini en iyi ifade ettikleri yöntemle, ortak hayal ettikleri geleceği birbirleriyle ve bizimle paylaştı.

8 Eylül 2021 tarihinde ise "Vizyon 2050 Arama Konferansı" düzenlendi. Yine aynı metodoloji ile gerçekleştirilen bu etkinliğe farklı disiplinlerden uzmanlar, iş insanları, sanatçılar, mimarlar, sivil toplum temsilcilerinden oluşan 48 kişi katıldı, gün boyunca İstanbul'un gelecek senaryolarını birlikte tartıştı, renkli ve ahenkli bir gelecek hayalini birlikte kurdu.

Vizyon 2050 Anketi

Vizyon 2050 anketi, "Yarın nasıl bir İstanbul görmek istiyorsun?" sorusuyla İstanbul'un tüm ilçelerine ulaşacak ve

sahada gerçekleştirilecek şekilde planlandı. İlçe nüfusları dikkate alınarak anket uygulanacak kişi kotası belirlendi; yaş ve cinsiyet grupları oranlarının temsili sağlandı. İstanbullulara aşağıdaki sorular soruldu:

- Otuz yıl sonra nasıl bir İstanbul'da yaşamak istiyorsunuz; 2050 yılında nasıl bir İstanbul hayal ediyorsunuz?
- Bu hayalinizin gerçek olabilmesi için İstanbul'da ilk olarak ne yapılmalıdır?
- İstanbul şehrini sizin için vazgeçilmez kılan üç özellik nedir?
- Kendinizi 2050 yılında İstanbul'da yaşarken görüyor musunuz?

İstanbul'un 39 ilçesinde meydanlarda yüz yüze gerçekleştirilen bu anket çalışmasına (9.371 kişi) ek olarak, çevrimiçi platformlar üzerinden (5.460 kişi) anket çalışması gerçekleştirildi. Toplamda 14.831 kişinin katıldığı bu anket, İstanbul'un 2050 vizyonunun belirlenmesinde çok önemliydi.

İstanbullular gelecekten ve kentten ne bekliyor, hayalleri neler, değişim odakları ne olmalı bu aşamada belirlendi, İstanbul vizyonu ve temel politikaları büyük ölçüde bu aşamada netleşti, bunlar sonraki aşamaların çerçevesini çizdi.

İstanbullular bu aşamada bize dedi ki; 2050 yılında İstanbul, "hayatın tüm çeşitliliği ile canlı ve özgür olduğu, herkesin iyi yaşadığı bir dünya şehri" olmalı. Bunun için;

- İstanbul, acil olarak adil bir kente dönüşmek zorundadır.
- İstanbul'da iyi yaşam herkesin hakkıdır.
- Özgürlük, İstanbul'un ruhundadır.
- İstanbul'un doğası önceliklidir.
- İstanbul dayanıklı ve güvenli bir kent olmalıdır.
- İstanbul, canlıdır ve yenilikçidir. Dün de bugün de yarın da!
- İstanbul, çeşitliliğiyle güçlüdür.
- Gençler, İstanbul'un enerjisidir.

2050 Vizyonuna Ulaşmak; Politika, Amaç ve Hedefleri Belirlenmek

Bu vizyona nasıl ulaşılacak ve bu temel politikalar nasıl hayata geçirilecek? Eğitim, sağlık, konut, ulaşım, kentin doğal ve yapılı alanları, ekosistemi, ekonomisi, kısaca yaşamı nasıl iyileştirilmeli, hangi yönde ve nasıl dönüşmeli? Bu sorular etrafında tüm alanlarda kentin geleceğini birlikte tartışmak, mevcut sorunlara çözüm üretmek amacıyla hem sektörel hem de yatay kesen temalarda çok sayıda buluşma düzenlendi. İstanbul 2050 Vizyonu ve temel politikalarına nasıl ulaşılacağının yol haritasının çizildiği Politika ve Strateji Çalıştayları, alt politika alanlarında sözü olan tüm uzmanların kapsanması, birincil paydaşların görüşlerinin stratejilerin oluşturulmasında mutlaka bilinmesi, toplumda ortaklaşan ve ayrışan hususların anlaşılmasını sağlayacak şekilde gerçekleştirildi. Bu çalıştayların çerçevesini önceki aşamalarda belirlenmiş olan İstanbul 2050 Vizyonu ve temel politikaları belirlerken, "Kentsel Durum Analizi" bulguları altlığını oluşturdu.

Düzenlenen 13 "Politika ve Strateji Çalıştayı" ve 6 odak grup görüşmesine ilgili alanlarda uzmanlığı ve çalışmaları olan sivil toplum, akademi, özel sektör ve kamu kurumlarından 800 katılımcı katkı sağladı, geleceğe dair strateji ve eylemleri birlikte tartıştı. Bu yapılandırılmış etkinliklerin ötesinde, sözü olan herkesle bir araya gelmeye ve birlikte düşünmeye gayret gösterdik.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi ile İstanbul'un 2050 yılı vizyonu ve temel politikaları, bunları hayata geçirmek üzere, yedi ana tema altında toplam 38 stratejik amaç ve bu amaçların yol haritasını ortaya koyan 246 hedef tanımlandı.

"Kentsel Durum Analizi" bulguları, "İstanbul 2050 Vizyon Raporları ve Politika ve Strateji Çalıştayları" sonuçları bütünleştirilerek İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin temel politikaları, stratejik amaç ve hedefleri oluşturuldu. Hazırlanan stratejik çerçeveyi, konunun uzmanlarıyla düzenlediğimiz odak grubu toplantılarında belgeyi oluşturan yedi tema eşliğinde katılımcılarla birlikte tekrar ele aldık. Böylelikle belge son hâline getirildi.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi ile İstanbul'un 2050 yılı vizyonu ve temel politikalarını hayata geçirmek üzere, yedi ana tema altında toplam 38 stratejik amaç ve bu amaçların yol haritasını ortaya koyan 246 hedef tanımlandı. Belgenin uygulamasına yönelik ilk buluşma da Vizyon 2050 lansmanında gerçekleştirildi, eylem ve projelerin geliştirilmesine yönelik süreç gençlerle başlatıldı.

İstanbul'un ortak aklının ürünü olarak görülmesi gereken bu belgenin uzun dönemde şeffaf şekilde izlenmesi, uygulamaya konulacak politikaların takibine imkân sağlayacak verinin üretilmesi ve de ihtiyaca uygun olarak ara dönemlerde revizyonun yapılması gerekiyor.

İstanbul artık, dünyadaki geleceğini uzun erimli planlayabilen büyük metropoller arasında yer alıyor. Ancak bu metropoller planın gerçekleşmesini izliyor ve kamuoyu ile paylaşıyor. İstanbul'un ortak aklının ürünü olarak görülmesi gereken bu belgenin uzun dönemde şeffaf şekilde izlenmesi, uygulamaya konulacak politikaların takibine imkân sağlayacak verinin üretilmesi ve de ihtiyaca uygun olarak ara dönemlerde revizyonun yapılması gerekiyor.

Vizyon 2050, İstanbul için çalışan tüm kurum kuruluşlara ve tüm İstanbullulara ait, güçlü bir iş birliği ve birlikte hareket ile hayata geçirilebilecek büyük bir dönüşümün yolunu tanımlıyor. Bu nedenle planlama sürecinde olduğu gibi, uygulanma ve izlenme süreçleri de katılıma imkân veren, birlikte düşünmeyi ve karşılıklı öğrenmeyi tetikleyen, değişim ve katılım talebini güçlendiren şekilde gerçekleştirilmeli.

ULAŞTIRMA SEKTÖRÜNDE

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ PROJESİ'NİN

paydaşı olmanın gururunu yaşıyoruz.

İstanbul'da toplumsal cinsiyete duyarlı ulaşım hizmetleri sunmayı ve istihdam sağlamayı amaçlayan proje ile yolumuza birlikte güçlenerek devam ediyoruz.

#EşitlikBurada

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ | İPA İstanbul Planlama Ajansı | Bimtaş | METRO İSTANBUL | European Bank for Reconstruction and Development

YUVARLAK MASA

Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin Hazırlık Süreci ve Bundan Sonrası "İstanbul'u 2050'ye Hazırlamak"

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi tanıtım etkinlikleri kapsamında belgenin hazırlık sürecinde danışmanlık yapmış akademisyenler "İstanbul'u 2050'ye Hazırlamak" başlıklı panelde Vizyon 2050 sürecini masaya yatırdı.

Moderatörlüğü, İBB İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanı Gürkan Akgün tarafından yapılan tartışma Prof. Dr. Hatice Kurtuluş, Prof. Dr. Aliye Ahu Akgün, Prof. Dr. Ferhan Gezici, Prof. Dr. Ömer Lütfi Şen ve Prof. Dr. Erbay Arıkboğa'nın katkılarıyla gerçekleşti. Çalışmaya dair öne çıkan noktaların ve Vizyon 2050'nin bileşenlerinin (adil, eşitlikçi ve imkân sunan, özgür kılan, dayanıklı ve güvenli, canlı ve yenilikçi, çeşitliliğiyle güçlü, iyi yaşam sağlayan, iklime duyarlı ve doğayla barışık) farklı açılardan nasıl yorumlandığının tartışıldığı ve İPA Youtube kanalından tamamına erişilebilecek tartışmanın öne çıkan kısımlarını aktarıyoruz.

İPA Youtube hesabında yer alan tartışmanın tamamını izlemek için QR kodu kullanabilirsiniz.

Fotoğraflar İstanbul Planlama Ajansı arşivi

Gürkan Akgün · Politika ve stratejilerin detaylandırıldığı bu çalışmanın, belki sonrasında aynı doğrultuda mevzuata da uygun planlama sürecinin yürütülmesi ve yasallaştırılması ile bütünleşen ve tabii ki kentlinin de sahip çıkacağı, İstanbul'un ana stratejik belgesi olması gerekiyor. İsterseniz Ferhan hocam sürecin başından beri Vizyon 2050 çalışmasının içerisinde olduğunuz için sizinle başlayalım. Bize bu stratejik planlama sürecini, belgenin yenilikçi taraflarını ve gelecekte kendini de iyileştirerek nasıl bir hat çizmesi gerektiğini aktarabilirsiniz diye düşünüyorum.

Ferhan Gezici · İstanbul bir dünya kenti, hep öyleydi ve olmaya da devam edecek. Doğayı ve kaynakları tüketen, eşitsizlikleri artıran, ekonomik büyümeyi öncelikli gören anlayışın politikaları, hepimizin nelerin çok kıymetli olduğunu, daha önemli olduğunu anlamamızı ve bunlarda ortaklaşmamızı sağladı. 20 yılı aşkın bir süreç sonrasında İstanbul yönetiminin değişimi, gelecek tahayyülü için yeni bir başlangıç fırsatı da sundu. Bu fırsat iyileştirici ve onarıcı olmasının ötesinde dönüştürücü de olmalı diyoruz hep birlikte ve bence bundan sonraki tartışmalar bunun üzerinden devam edecek.

Vizyon 2050 nasıl bir süreç derseniz; kaybedilenler üzerinden değerlerin yeniden keşfi, geniş kitleler için konsensüs sağlayacak hedeflerin belirlenmesi ve aynı zamanda gelecek için bir tahayyülün yapı taşlarının döşenmesi olarak tarif edebilirim. Planlama çok uzun zamandır teknik bir işin ötesine geçmiş durumda ve bu süreçte plancılarla birlikte çok farklı disiplinlerin yer aldığı ve onların bilgilerinin paylaşıldığı bir sürece ve tartışma ortamına ihtiyaç var. İşte Vizyon 2050 çalışması da, böyle bir dönemde akademik gücü arkasına alarak start aldı. Şubat 2020'deki İstanbul Planlama Ajansı lansmanı ve hemen ardından 100'e yakın akademisyenin bir araya geldiği arama toplantısı, "İstanbul Vizyon 2050 için nasıl bir süreç ve yöntem izlemeliyiz?" sorusunu tartıştığımız kritik önemde toplantılardı. Bu heyecanlı yeni başlangıç dönemi ve devamında Vizyon 2050 çalışmasının danışman hocaları olarak (bugün burada olamayan) Fatma Ünsal, İclal Dinçer ve Yüksel Taşkın'ın sürece verdikleri katkı ve emekleri de hatırlatmak isterim.

Şubat 2020'nin hemen ertesinde başlayan pandemi Vizyon 2050 için de bir kırılma noktası oldu. İlişkilerin yüz yüze yürütülerek güçlü bir iletişimin kurulması gereken bir süreci biz evlere kapanarak, uzaktan çalışarak yürütmek durumunda kaldık. Ama öte yandan online toplantılara çok hızlı adapte olabildiğimiz için, Vizyon 2050 çalışmaları kapsamında danışmanlar ve uzmanlar arasındaki toplantılar ve süreçte düzenlenen çalıştaylara katılım açısından pandemi bir anlamda avantaj da sağladı diyebiliriz.

Yalnızca akademiyi değil, akademi dışındaki paydaşları da bu sürece dâhil eden katılım yönetimi de bu sürecin esas temelini oluşturdu. Çok disiplinli, çok aktörlü geniş bir ağın oluşması da bugün aslında önemli bir kazanımdır. Sonuçta Vizyon 2050 Strateji Belgesi kolektif bir ürün olarak ortaya çıktı. Ama esas şimdi başlıyor diyebiliriz. Strateji dokümanının nasıl hayata geçeceği sorusuna cevap vermek durumundayız.

Vizyon 2050 çalışması, her şeyin hızla değiştiği, belirsizliklerin olduğu bir ortamda bir öğrenme süreciydi. Daha önce İstanbul Metropoliten Planlama (İMP) bünyesinde hazırlanan Çevre Düzeni Planı çalışmalarında da görev aldığım için bazı karşılaştırmaları yapma şansına sahibim. Bu deneyim de tıpkı İMP deneyimi gibi İstanbul ve Türkiye planlama tarihi içinde önemli bir yere sahip olacaktır kuşkusuz. İstanbul Vizyon 2050 çalışmasının, şimdiye kadarki çalışmalardan temel farkı, sektörel temalar değil, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkili çalışma başlıklarının belirlenmesiydi. Süreç içinde konu ve temaların birbirleri ile ilişkiselliğini sorgulayan ve çalıştayların altyapısını oluşturan temalar ortaya çıktı. Öncelikle İstanbul'un güncel durumunu ortaya koyma gereği vardı. Bu süreç hem akademik temel paydaşların katkılarının alınması hem de veri temini üzerinde çalışılarak ilerledi. Temel akademik paydaşlar önemli bir destek havuzu oluşturdu ve konuların gelişmesine katkı sundular. Konu özelinde farklı katılım yöntem ve süreçleri tartışıldı. Veri elde etme konusunda yaşanan sorunlar, çalışmanın en kısıtlayıcı aşamalarından biriydi diyebilirim. Aynı zamanda İstanbul metropolü gibi dinamik bir kent için bir çalışma yürütüyorsanız, güncel ve kritik konulara

da dahil olma durumunda kalıyorsunuz. Vizyon 2050 Ofisi uzmanları, aynı zamanda Validebağ Korusu, müsilaj, olimpiyat gibi gündem oluşturan konularla ilgili de aksiyon aldı, toplantılar düzenleme görevini üstlendi.

Uluslararası deneyim paylaşımları yine aslında online iletişim imkânlarının bize sağladığı bir olanaktı. Çok sayıda kentin stratejik planlarını hazırlayanların deneyimlerini paylaştıkları bir süreci yaşadık. Bu da yeni ve önemli bir katkıydı. Yalnızca akademiyi değil, akademi dışındaki paydaşları da bu sürece dâhil eden katılım yönetimi de bu sürecin esas temelini oluşturdu. Çok disiplinli, çok aktörlü geniş bir ağın oluşması da bugün aslında önemli bir kazanımdır. Sonuçta Vizyon 2050 Strateji Belgesi kolektif bir ürün olarak ortaya çıktı. Ama esas şimdi başlıyor diyebiliriz. Strateji dokümanının nasıl hayata geçeceği sorusuna cevap vermek durumundayız.

Türkiye strateji dokümanlarının kâğıt üzerinde kalması konusunda epey deneyimli ne yazık ki. Bu anlamda yeni bir hayal kırıklığına tahammülümüz olmadığını düşünüyorum. Ama lansman esnasında gördüğümüz kararlılık ve irade bu konuda önemli bir umut vadediyor.

Türkiye strateji dokümanlarının kâğıt üzerinde kalması konusunda epey deneyimli ne yazık ki. Bu anlamda yeni bir hayal kırıklığına tahammülümüz olmadığını düşünüyorum. Ama lansman esnasında gördüğümüz kararlılık ve irade bu konuda önemli bir umut vadediyor. İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu önemli bir hedef olarak "yerel yönetim reformu" meselesini önümüze koydu. Bu, yasal ve yönetsel çerçevenin uygulanabilirlik açısından daha derin ele alınabilmesi ve belirlenen hedeflerin temenni ötesine geçebilmesi için çok kritik bir konu. Bunun yanında belli bir aşamaya gelmiş olan çalışmanın, hedeflerin mekânda karşılıklarını bulabilmeleri için mekânsal planlara yol gösterici olmasını sağlamak gereği var. Ayrıca, açık veri sisteminin oluşturulması izleme süreci için çok önemli. Kentin geleceği için, aktif yurttaşlık ve sahadan beslenmenin önemi önümüzde duruyor. Kaynakların değerler sistemiyle ilişkili olarak nasıl kullanıldığı konusu, söylem ve eylem birliği ile güven ortamının tesis edilmesi olmazsa olmaz. Yine İBB Başkanı kaynaklarını arttıran yerel yönetimlerden bahsetti ve aslında bize bir ipucu verdi ve "Alabora edecek projeler yok" dedi. Bu bir taahhüttür bence. Son olarak diyebilirim ki; sorunların aciliyetini görerek gelecek için umudu canlı tutmak, İstanbul'u 2050'ye hazırlamada kritik bir önem taşıyor.

Gürkan Akgün · Dün Sayın İmamoğlu'nun da söylediği gibi vizyonun gerçekleşmesi için yerel yönetim reformunun talep edilmesi gerekli. Vizyonun gerçekleşebilmesi için arkasında güçlü bir siyasi irade olması gerekiyor. Bu gerçekleşmediği takdirde kararların hayatta karşılık bulması çok mümkün olmayacaktır. Önceki planların gerçekleşmemesi aslında biraz da bundan kaynaklı. Yerel yönetimler bağlamında da sözü Erbay hocaya bırakmak isterim. Bu planın nasıl gerçekleşmesi gerektiği ve geleceğin yerel yönetimlerinin nasıl şekillenmesi gerektiğine dair fikirlerinizi dinlemek isteriz.

Erbay Arıkboğa · Üç konuya değinmek istiyorum. Birincisi bu tür büyük kapsamlı ve uzun vadeli planları hayata geçirebilmek, tek bir kurumun kaynaklarıyla başarılabilecek bir şey değil. Bunu hayata geçirebilmek için pek çok kurumun hedeflerinin ortak amaçlarda buluşması ve farklı faaliyetlerinin bütünleştirilmesi gerekir. Bu şehirde bulunan farklı kurumların, iş dünyası, sivil toplum gibi farklı sektörlerin, örgütlü kesimlerin, örgütsüz kesimlerin, daha dezavantajlı kesimlerin hedeflerinin olabildiğince uyumlu hâle gelmesi veya paylaşılan bir vizyon oluşturmak gerekiyor. Bunun yolu da yönetişim ve katılım süreçlerinin en başından hazırlık sürecine dahil olmasını sağlamaktan geçiyor. Vizyon belgesinden bahsedilirken "mutabakat metni" tabiri kullanıldı, en azından katkı verenler açısından burada belli ölçüde ortaklaşmanın sağlandığını belirtmemiz lazım.

İkinci olarak da bu tür çalışmalarda ortaya bir ürün çıkar ama ortaya çıkan ürün kadar önemli olan süreçte yapılan tartışmalardır. Bunun için çok fazla istatistik toplarsınız, çeşitli grupların taleplerini öğrenir, trendleri öngörüp projeksiyonlar yaparsınız. Bunlar kentin dinamiklerini kavramanıza, sorunları tespit etmenize imkân verir. Bunun iki sonucu oluyor, biri buradaki somut vizyon belgesi; tartışmalar orada çeşitli hedef ve temalar olarak yer almış durumda. Bir başka sonuç da bu tartışmalarla birlikte görülen ve o güne

kadar karanlıkta kalmış bazı sorunlar, bu süreç içinde somut projelere dönüştürülüp uygulamaya aktarılabiliyor. Dolayısıyla bu tartışmalar bir taraftan bugünü şekillendirirken bir taraftan da geleceği şekillendirme konusunda oldukça önemli.

Bugün ortaya çıkan Vizyon 2050 Strateji Belgesi üzerinde kimi zaman siyasî eleştiriler, kimi zaman farklı tür eleştirilerle tartışmak da aslında bu sürecin önemli bir başarısı olacaktır. Bu tartışmalar belgenin kamuoyunun henüz ulaşılamamış kesimlerine ulaşmasına ve merak uyandırmasına, eksik tarafları varsa bunların tamamlanmasına da imkân verecektir diye düşünüyorum.

Üçüncü hususu bir somut örnek üzerinden, bu tür çalışmaların zamanında yapılmasının önemini kavramamızı kolaylaştırması açısından söylemek istiyorum. 1960'larda, 70'lerde İstanbul'da bugünkü "Büyükşehir Belediye Modeli" yoktu. Ama büyük şehirlerin sorunlarını yaşamaya başlamıştık. İstanbul hızla göç alıyordu, İstanbul Belediyesi'nin sınırları dışındaki pek çok alanda yeni yeni yerleşmeler oluşuyordu, buralarda pek çok belediye kurulmuştu ve idare olarak baktığımızda kaotik bir durum söz konusuydu. 60'larda, İstanbul başta olmak üzere, bu tür şehirlerin nasıl yönetilmesi gerektiği ve bu sorunları çözebilmek için nasıl bir belediye modeli geliştirilmesi gerektiği konuları hem yerel düzeyde hem merkezî düzeyde tartışılmaya başlandı. Çeşitli çözüm önerileri de bu tür tartışmalarda somutlaştı fakat Türkiye bunları 1980 öncesinde hayata geçirme konusunda mesafe kat edilemedi. Bir taraftan baktığımızda 20 yıldır süregelen tartışmaları bir somut sonuca bağlayamamış olmamız meseleleri teşhis edip çözme konusunda bizim zayıflığımızı gösterebilir ama diğer taraftan bu tartışmalara 1960'larda başlamasaydık, 1980'lerde ulaştığımız noktaya da ulaşamayacaktık. Dolayısıyla bu tür tartışmaları zamanında başlatmanın önemli olduğunu düşünüyorum.

Bugün ortaya çıkan ürün Vizyon 2050 Strateji Belgesi'ne ilişkin Burcu Hanım (Özüpak Güleç) bence çok iyi bir meseleye temas etti: "Bu belgeyi şekillendirdik, iki kapak arasına koyduk ama nihai belgemiz değil, bu bizim için yeni bir başlangıç, tartışmayı yeniden belli bir istikamette yürütmemizi sağlayacak bir metin." Bu tür vizyon belgelerinde kent dinamizmini ve yeni gelişmeleri dahil edecek kapıların açık olması gerekir. Ayrıca her ne kadar bu süreçte düzenlenmiş olan çok sayıda çalıştay ve toplantılarla farklı görüşlerin toplanması için ciddi bir süreç yönetilmiş olsa da Türkiye'nin mevcut siyasî koşullarında bunun belli ölçülerde kalmış olabileceğini tahmin edebiliyoruz. Dolayısıyla bugün ortaya çıkan Vizyon 2050 Strateji Belgesi üzerinde kimi zaman siyasî eleştiriler, kimi zaman farklı tür eleştirilerle tartışmak da aslında bu sürecin önemli bir başarısı olacaktır. Bu tartışmalar belgenin kamuoyunun henüz ulaşılamamış kesimlerine ulaşmasına ve merak uyandırmasına, eksik tarafları varsa bunların tamamlanmasına da imkân verecektir diye düşünüyorum.

Gürkan Akgün · Şimdi konuyu yerel yönetim, yerel siyaset ve katılımcılık meselesi üzerinden derinleştirebiliriz. Vizyon çalışmalarının başından beri yöntem olarak iddiası, katılımcı olması ve bu süreci devam ettirmesi oldu diyebiliriz. Aslında plan, demokrasinin dünyanın her yerinde bir kriz içerisinde olduğu bu süreçte "Kentsel mekânda karar alma mekanizmalarını nasıl demokratikleştirebiliriz?" sorusu kapsamında bir yöntem denemesi olarak değerlendirilebilir. Katılım konusu biraz netameli bir konu olsa da en temelde şunu söyleyebilirim ki sonunda vizyon belgesinin dağıtımı gerçekleştiğinde; insanların çeşitli çalıştaylarda söylediklerinin, dile getirdiklerinin, kendi fikirlerinin kent yönetiminde karşılık bulduğunu görmeleri bu planı yaşayabilir, hayata geçebilir, evrilebilir kılan önemli bir etken olacaktır diye düşünüyoruz. Bir yandan da planı hayata geçirme konusunda katılımcı bütçe gibi çalışmaları yürütmeyi amaçlıyoruz. Biraz bu meseleyi isterseniz Hatice hocam sizinle derinleştirelim.

Hatice Kurtuluş · 2019 yerel seçiminin hemen öncesinde bir gazeteci arkadaş, kent sosyolojisi alanında çalıştığım için İstanbul'un sorunları üzerine konuşmak istemişti. İstanbul'un gerçekten çok ağır olan sorunları ve önümüzde yaklaşan seçim ile ilgili devam eden konuşmamız esnasında bana, "Peki hocam elinizde bir sihirli değnek olsa ne yaparsınız bu şehri değiştirmek için?" diye sordu. Ben de dedim ki "Hiç sihirli değneğe falan ihtiyacımız yok; bizim güçlü bir halk desteğiyle gelen ve siyasî iradesinde samimi olan bir yöneticiye ihtiyacımız var".

İhtiyacımız olan tam da bu aslında ama siyasî irade yetmiyor, siyasî iradenin arkasında duran bir halk desteği de gerekiyor. Eğer halk desteği olmazsa siyasî irade tek başına yetemediği için bugünkü gördüğümüz model gibi sert otoriter bir iktidar biçimi yerleşebiliyor. Güvenini vererek seçmiş olan halkın gözü kulağı olacak, "Halk ne düşünüyor, neye ihtiyacı var?" diye gözetecek bir siyasî iradeye ihtiyaç var. Bu çok demokratik bir şey çünkü siyasî iradenin kendisi ancak birisini temsil ettiği zaman güçlü oluyor. O temsil azaldığında zaten gücünü kaybediyor ve demokratik yönetimden başka bir yönetime doğru gidiyoruz.

Esasında ilk önce söylemek istediğim şey şu: Biz İstanbul için konuşuyoruz. Biz bu kentte aslında bir mücadele içerisindeyiz. Bu kentte, bu kenti bir birikim aracı olarak gören küçük bir kesim ile bu kenti evi, yuvası, hayatı yapan büyük bir kesim olan "kentliler" var. İki grup arasında çok boyutlu bir mücadele var ve mücadelede güç araçları, "silahlar", daha çok "öbür grubun" elinde olduğu için, büyük kesimi temsil eden, bu kenti kendi yuvası yapmış olanların fazla bir gücü olmuyor. O nedenle o güç belirli yerlerde, belirli zamanlarda konsolide oluyor. Bunlardan bir tanesi Gezi'dir. İstanbul'da Gezi'de 1 milyon insan vardı. Bizim bu kenti kendimizin yapma mücadelemizin bir temsili, bir tezahürüdür orası ve bu nedenle de o mücadelede orada olan hepimiz adına şimdi cezaevinde olan arkadaşlarımız var. Mücella ve Tayfun başta olmak üzere diğer arkadaşlarımızdan bahsetmem bir vefa borcu. Hepimizin onlara teşekkür değil minnet borcu var çünkü hepimizin adına oradalar. (İzleyicilerin alkışı üzerine) Bu alkış onlara gitti onun için çok seviniyorum.

İkinci bir teşekkür daha yapayım, çok uzatmayacağım, vizyon sürecinde şimdi burada isimlerini sayarsam çok zaman alacağı için sayamayacağım arkadaşlar, gençler, genç plancılar ve diğer alanlardan gelen arkadaşların inanılmaz yoğun çalışma süreçlerine ben tanıklık ettim. Altı tane çalıştaya katıldım ve sınıflar arasında gerçekleşen çok zor ve karmaşık tartışmaları nasıl yürüttüklerine şahit oldum. Bir şey sınıf içinde olduğu zaman kolaydır ama sınıflar arası olduğu zaman çok zordur. Siz bir konut kurultayında konut üreticileriyle konut talep edenleri ve özellikle konutsuzları, yoksulları ve onların temsilcilerini bir araya getiriyorsanız oradan bir belge çıkarmaktan daha zor bir şey yoktur. Arkadaşlar çok büyük bir emekle bu Vizyon 2050 Strateji Belgesi'ni çıkarttılar, belgenin içinde bunların hepsi var, onlara çok çok teşekkür ediyorum.

Metin zaten konuşuldu, Burcu (Özüpak Güleç) geniş bir perspektiften anlattı. Ben şimdi başka bir şey konuşmak istiyorum metinle ilgili. Eleştirel realist yaklaşım olguları kavramak için belli düzlemlerden bahseder. Bir olgunun ortaya çıkması bu düzlemlerle bağlantılıdır. Gerçeklik düzlemi bizim tamamını kavrayamayacağımız, hesaplayamayacağımız sonsuz değişkeni barındırır. Biz gerçeklik düzlemini algılayamayız. Biz gerçekleşmiş, ortaya çıkmış olanı algılarız. Ve bunu ortaya çıkaran mekanizmalar, yapılar, onlar arasındaki ilişkileri çözümleyerek olguyu ortaya çıkaran nedensellikleri analiz ederiz. Şimdi bu metne biraz böyle bakarsak, arzu ettiğimiz demokratik kenti bütün gerçekliğiyle bu metinde ortaya koyabilmemiz mümkün değil. Ama gerçekleşenleri biliyoruz ve gerçekleşenlerin nasıl ve hangi mekanizmalar çalıştığı için su yüzüne çıktığını biliyoruz. Bu metinler, bütün mekanizmalar, yapılar sonucunda ortaya çıkmış durumu belgeleyen metinler. Yani eleştiri de içeriyorlar. Daha önce yapılmış, yanlış yapılmış, kaybedilmiş bir sürü şeyi, demokratik olmayan bir kent hâlini bir düzlem olarak ortaya koyuyorlar ve sonra da bunun nasıl olması gerektiğini anlatıyorlar. Dijital sistemlerdeki ara yüzler gibi. Biz burada eleştiriler yapıyoruz; bu yanlış, bunun olmaması gerekir diyoruz. Öbür tarafta da şunları yaparsak iyi olur, bunu yaparsak bu değişir diyoruz. Peki arada ne var? Bizi buradan oraya götürecek o mekanizmalar, o yapılar, ilişkiler neler? Hem teknik hem felsefî mekanizmaları sürekli demokratik süreçlerden beslenerek, demokratik olarak kurabilmek, burası biraz zor bir alan. Mesela bir kent planına, kente, kentin doğasına zarar verecek hiçbir şeye izin vermeme diye bir anayasal madde koyarsınız, bu gerçekten çok felsefî bir şeydir. Çok tartışılabilir ama onun altında mekanizmalarla

bu zarar vermemenin nasıl gerçekleşebileceğini kurgularsanız, o felsefi düzlemle yapılabilirlik düzlemi arasında ilişki kurmuş olursunuz. Şimdi bizim buna çok ihtiyacımız var. Başta söylediğim gibi, siyasi otoritenin yani kentin siyasî iradesinin bunları hep dinliyor olması ve bu çerçevede hareket ediyor olması perspektifini kenarda tutarak söylüyorum.

Bu metinler, Vizyon 2050 metninde de olduğu gibi bize çok avantaj sağlıyor. Nasıl bir avantaj derseniz, bu tür vizyon metinleri, felsefe metinleri bizi hizaya sokarlar. Yani eğer metin dışında bir şey yaparsanız size söylerler. "Siz aylarca çalıştınız, bu kentin emeği ile, talebiyle çalıştınız ama neden bunu uygulamıyorsunuz?" diye sorarlar, tıpkı şimdi hepimizin "Niçin 3. Havalimanı'nı Silivri'ye değil de Kuzey Ormanları'nın içine yaptınız?" dememiz gibi. "Üçüncü köprüyü neden yaptınız?" dememiz gibi. Demokratik bir toplumda bu eleştiriler çok daha güçlü olur elbette. Planlar bizi hizaya sokar bu iyi bir şeydir, hizaya gelmek benim çok sevmediğim bir şeydir ama böyle metinsel felsefî hizalar insanın bilgisinin ve kendi istediklerinin üstünde olduğu için iyidir.

İkincisi bu metinler bize veri verir ve bizim kentlerimizin ayrıntılarını, ince kılcal damarlarını görmemizi sağlar, çalışmalarımızı kolaylaştırır. Bu metin altında da müthiş bir veri var. Bir yandan Vizyon Strateji Belgesi'ni hazırlayan arkadaşların elinde olmayan imkânsızlıklar nedeniyle ulaşamadıkları veriler de bulunuyor çünkü bizim hâlâ ciddi veri problemimiz var. Üçüncü olumlu yan olarak metnin demokratik bir şekilde inşa olmasını söylememiz gerekir.

Bu metinlerin dikkat edilmesi gereken bir olumsuz yanı olarak tepemizde yağmur yağdıramadan sadece güneşimizi engelleyen bir buluta dönüşme ihtimalinden bahsedebiliriz. Çok iyi niyetle yapılmış belirli metinlerin, sonra başka niyetlerle o yağmuru yağdıramadan güneşimizi örttüğü örnekler de oldu hayatımızda. Hepimizin yuvasına dair bu metnin oraya dönüşmesine izin vermememiz gerekir. Bu demokratik kuraklıkta bizim öyle bir yağmura çok ihtiyacımız var.

Bu metinlerin toplumca sahiplenilmesini sağlamak lazım. Hangi mekanizmalarla biz bu vizyonu bu kente sahiplendiririz? Sadece siyasi iradenin sahiplenmesi değil bizim de sahiplenmemiz lazım. Benim mahallemdeki gençlerin, kadınların, çocukların da sahiplenmesi lazım; oraya indirecek mekanizmaları da aramamız gerekiyor. Çünkü bu sadece akademik bir planlama, teknik bir metin olarak kalmamalı, aynı zamanda bu kentin metni hâline dönüştürülmeli, onun mekanizmalarını aramak zorundayız.

Bir başka şey, bu tür metinlerde biliyorsunuz topluma çok inilmez, metinlerin inmesi aksiyonla olur. Mesela Gezi'de, Derelerin Kardeşliği'nde, Kuzey Ormanları'nın savunulmasında, başka mücadelelerimizde çok metin yoktur ama daha üstte felsefî metinler vardır, onlara göre hareket ederiz ama orada meseleyi topluma indiren esas olarak metinden çok hareket-tir, aksiyondur. Yani demokratik bir toplum talebimizi hangi unsurlarla isteyeceğimizi, neler istediğimizde aslında bir demokratik kent talep etmiş olduğumuzu biz sahada görebiliyoruz, metinlerle göremiyoruz. Yoksa Thomas More'dan itibaren şahane metinlerimiz var, Anayasalarımız da aslında çok iyi. Bizim Anayasa'mızda bile -çok eleştirdiğimiz bir darbe anayasası olan '82 Anayasası, '82 Anayasası'nın devamı bu yasalar- barınma hakkına dair unsurlar var. Ama biz barınma hakkını aşağıya indiremedik, anayasal bir hak olmasına rağmen topluma indiremedik. Hak talebimizi ancak aksiyonla indirebiliyoruz. Hangi mekanizmalarla biz bu vizyonu bu kente sahiplendiririz? Sadece siyasi iradenin sahiplenmesi değil bizim de sahiplenmemiz lazım. Benim mahallemdeki gençlerin, kadınların, çocukların da sahiplenmesi lazım; oraya indirecek mekanizmaları da aramamız gerekiyor. Çünkü bu sadece akademik bir planlama, teknik bir metin olarak kalmamalı, aynı zamanda bu kentin metni hâline dönüştürülmeli, onun mekanizmalarını aramak zorundayız. Erbay hocam konuşurken de onu düşündüm aslında, bizim '84 reformumuz, yani kent belediye reformumuz bize çok şey kazandırmadı. Bu kentin daha çok yağmalanmasına imkân verdi. Aslında yerel demokratik katılımı yükseltmesi gerekiyordu, kentsel kararlarda yerelin yetkilerinin artmasının demokratikleşme için iyi olacağını düşünürken belde belediyelerine sadece imar hakkı verdiler ve bizim kentimizde ikinci, üçüncü metropoliten çeperi bir yandan gecekondularla, bir yandan da yeni konut alanlarıyla yani ruhsatlı konut alanları ile çok şiddetli ve plansız bir biçimde yapılandı. Bizim daha demokratik bir reforma ihtiyacımız var. O nedenle reformlar, bu tür vizyonlardan ve felsefi yani kent hakkı gibi metinlerden yola çıkan ama o felsefî metni yukarısında tutan, yani ondan korkan reformlar olmalı. '84'te yaşanan yukarıdan aşağıya metinlerle demokratikleşme meselesinden farklı olarak '70'lerde kentsel mücadelemizde aşağıdan yukarı bir eksende demokratikleşme süreci ve yerel demokrasi anlayışı yaşandı, bunu da hiç atlamayalım.

Gürkan Akgün · İstanbul Planlama Ajansı'nın kuruluşunda da emeği çok olan Tayfun ve diğer arkadaşlarımız bugün burada olamasa da daha demokratik bir ülkede bizlerle birlikte olacaklar ve o açıdan da umudumuz yüksek. Vizyon 2050 çalışmasında dünyada da olduğu gibi iklim krizi ve ekoloji meselesini en önemli noktaya aldık. Tüm dünya bu krizi tartışıyor, bunun nasıl çözümlenebileceğine dair stratejiler üretiyor ve bütün yaklaşımlarını aslında buna göre şekillendiriyor. Bu noktada ben sözü Ömer Lütfi hocama bırakmak isterim. Hem plan çalışmasının içeriği hakkında hem de yaşanan ekolojik krizin gelecek politikalarımızı nasıl şekillendireceği hakkında konuşalım.

Ömer Lütfi Şen · Öncelikle küresel bir resim çizmek istiyorum iklim değişikliği açısından. Sonra da Türkiye ve İstanbul açısından. Biliyorsunuz endüstrileşmeyle beraber atmosfere salınan sera gazları arttı ve günümüzde yıllık 50 milyar tonun üzerine çıktı. Bununla beraber endüstrileşme öncesi bir milyon parçacıkta 280 parçacık olan atmosferdeki karbondioksit konsantrasyonu günümüzde 420 parçacığa geldi ki bu %50 artırmışız demek ve bunun sonucunda sera etkisi dediğimiz etki güçlendi. Küresel çapta sıcaklıklar arttı. 2021 Ağustos'ta paylaşılan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli 6. Değerlendirme Raporu'nda insan etkisi şüphe götürmez bir gerçek olarak vurgulandı. Küresel ısınmanın iklim parametrelerine yansımalarına bakarsak, buzullar eriyor, deniz seviyesi yükseliyor ki bunları çok iyi gözlemleyebiliyoruz. Ama onların haricinde son zamanlarda yağış rejiminde de etkisini görmeye başladık. Özellikle kurak bölgelerin genişlediğini, yağışlı bölgelerde de yağışların arttığını görüyoruz. Son zamanlarda sadece Türkiye'de değil dünyanın her tarafında can ve mal kaybına yol açan sel ve taşkın olaylarına şahit oluyoruz. Bir diğer olay da yine sıcaklıklar arttıkça orman yangınlarının tetiklenmesi ve yangınların çok büyük alanları etkilemesi. Yani sonuç itibarıyla iklim değişikliğinin artık doğal ve beşeri sistemleri etkiler hâle geldiğini söyleyebiliriz. Gelecekte durum nasıl? Gelecekte bu bahsettiğim değişimler aynı istikamette devam edecek. Gelecek iklim değişikliği projeksiyonları bunu gösteriyor bize. En azından 100 yılın ortasına kadarı, 2050'yi hedef aldık madem. 100 yılın ortasına kadar, sıcaklıklar artıyorsa artmaya devam edecek, yağışlar azalıyorsa azalmaya devam edecek.

İstanbul gerçekten iklim riskleri açısından aslında tehlike kısmına baktığımızda çok tehlikeli bir yerde değil ama maruziyet İstanbul'u sıkıntılı duruma çekiyor ve risk oranını arttırıyor... Çözüm için irade var, bu yerel yönetim reformu gerçekleşirse, İstanbul, örneğin Tokyo gibi *metropolitan government* şeklinde bir yönetim şekli aslında olsa, İstanbul'un pek çok sorunu daha hızlı bir şekilde çözülebilir.

Peki İstanbul bu resmin neresinde diye sorarsak iki durumdan söz edebiliriz. Bir iklim değişikliğine katkı veren bir İstanbul var. Bir de etkilenen İstanbul var. Katkı veren yönüne bakarsak 50 milyon ton civarında bir sera gazı salımı yapıyor. Bu rakam Türkiye sera gazı salımının 10'da birine tekabül ediyor. Dünyanın sera gazı salımının yaklaşık binde birine tekabül ediyor. Burada enerji kullanımı, ulaşım, atık gibi sektörler ön plana çıkıyor. İstanbul'un 2050 yılında karbon nötr bir şehir olma hedefi var. Bu doğrultuda İstanbul iklim Değişikliği Eylem Planı'nda 2030 için bir hedef konulmuştu. Ama o çok yetersiz bulundu ve revize edildi %52'ye çıkarıldı. Yani 2030 yılında %50 azaltmamız gerekiyor.

İklim değişikliğine katkı verme açısından kentleşme ile beraber yüzey değiştiği için ortaya çıkan kent ısı adası etkisinden bahsetmemiz gerekiyor. Bu kentleri çevresindeki kırsal kesime göre daha sıcak hâle getiriyor. İstanbul'da özellikle yaz aylarında bu etkiyi çok daha güçlü görmekteyiz. Kent ile kırsal kesim arasındaki sıcaklık farkı artıyor. Günün öğle saatlerinde Bahçeköy'deki sıcaklıkla Merter'deki Güngören'deki yapı stoğunun fazla olduğu yerlerdeki sıcaklık farkı 10-15 dereceyi bulabilir. Gelecek iklim değişikliği projeksiyonlarında maalesef bu kentleşmenin etkisi yok, yani yüzeydeki değişimin etkisi projeksiyonlara yansıtılmamış. Eğer biz analiz yapacaksak bu konuda mutlaka kentleşmenin etkisini de küresel ısınmanın üzerine eklememiz gerekiyor.

Etkilenme anlamında, dünyanın her tarafı gibi İstanbul da iklim değişikliğinden etkileniyor ve gelecekte de etkilenmeye devam edecek. Türkiye'de diğer illerle mukayese ettiğimizde İstanbul'un iklim değişikliği açısından daha az sıcaklık artışına ve daha az yağış değişimine maruz kalacağı görece şanslı bir konumda olduğunu söyleyebiliriz. Ama bu olumlu resme rağmen İstanbul'un yine iklim değişikliğinin etkisinden kaçınması mümkün değil.

Sıcaklıkların yükselmesi ile artacak olan buharlaşma ve yağış miktarında az da olsa azalma su kaynaklarını önemli oranda azaltacaktır. 80'lerin sonu 90'ların başında İstanbul'da bir su krizi vardı. 2007-2008'de yine kuraklıktan dolayı öyle bir kriz yaşadık. Thomas Malthus'un bir teorisi var: "Kaynaklar nüfusa yeterli olmadığı durumda kriz noktasına yaklaşılır" ve oraya geliyoruz. Bu tip olaylar gelecekte daha fazla meydana gelebilir. Şimdi sizi böyle hayalen 2050 yılına götüreyim. Ve bir dergide şöyle bir yazı okusak nasıl olur? Buradan okumak istiyorum. Bu

bir dergide bir yazımdan aldığım bir kısım: "İstanbul'da 27 Kasım 2041 tarihinde Richter ölçeğine göre 7.4 büyüklüğünde bir deprem meydana geldi. Binlerce bina yıkıldı. On binlerce insanımız hayatını kaybetti. Milyarlarca dolar zarar oluştu. Büyük afet olarak kayıtlara geçen bu olayın üzerinden 10 yıla yakın bir süre geçmiş olmasına rağmen felaketin yaraları henüz tam sarılamadı ve ekonomik toparlanma sağlanamadı. Yapılan değerlendirmeler bu afetin boyutunun katlanmasında küresel ısınma ve olay öncesinde ve sırasında Marmara bölgesiyle Karadeniz bölgesinin batısında etkili olan kuraklığın da büyük katkısı olduğuna işaret etmektedir. Depremin kuraklık nedeniyle su kesintilerinin yaşandığı bir zamanda oluşması geniş halk kesiminin temiz suya ulaşımını aksatmış ve aynı zamanda gerçekleşen soğuk hava şartları, hastalıkların artmasına ve yayılmasına zemin hazırlamıştır."

Bu yazı şöyle de olabilir: "İstanbul'da 27 Kasım 2041 tarihinde Richter ölçeğine göre 7.4 büyüklüğünde bir deprem meydana geldi. Yapılan değerlendirmeler büyük bir deprem olmasına rağmen ve aynı zamanda Marmara Bölgesi ile Karadeniz Bölgesi'nin batısında kuraklığın etkisi olmasına rağmen 2020'lerin başında hazırlanan ve uygulamaya konan Vizyon 2050 Strateji Belgesi kapsamında alınan tedbirler sayesinde bu olayın İstanbul'a ve ülkemize etkisinin sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır."

Yani böyle iki yazı olasılığı var. Ama hangisi? Artık eğer İstanbul'a bakarsak; İstanbul gerçekten iklim riskleri açısından aslında çok tehlikeli bir yerde değil ama maruziyet İstanbul'u sıkıntılı duruma çekiyor ve risk oranını artırıyor. Maruziyette nüfus ve nüfus yoğunluğu gibi göstergeler ve parametreler olduğunu söyleyebiliriz. Çözüm için irade var, bu yerel yönetim reformu gerçekleşirse, İstanbul, örneğin Tokyo gibi *metropolitan government* şeklinde bir yönetim şekli aslında olsa, İstanbul'un pek çok sorunu daha hızlı bir şekilde çözülebilir.

Gürkan Akgün · Tabii bu stratejilerin mekâna yansıması konusu önemli. Vizyonun getireceği önemli bir ayrıcalık olarak bundan bahsedebiliriz.

Mekânda nasıl karşılık bulacak? Tamam, Kuzey Ormanları'nı koruyacağız. Ama hangi stratejiyle, hangi mekânsal kararlarla? Dereler ne olacak, sanayi nerede gelişecek, bilgi inovasyon hangi bölgelerde daha ön plana çıkacak diye tartışmalar yürüttük. O tartışmaları da bize aktarması için Ahu hocama sözü bırakıyorum.

Aliye Ahu Akgün · Burada ve dışarda gördüğünüz mekânsal gelişim şeması bir şema. Bugün burada hocalarımın da dile getirdiği iradeyi aldık arkamıza ve yürüdük o anlamda ve bunu şematize ettik, nerelerde bizim stratejilerimizle eşleşebiliyor diye. Ve artık eylem zamanı. Biz mekânsal stratejiyi anlatırken 4 temel sorudan bahsederiz. "Neredeyiz, nereye varmak istiyoruz, nasıl varacağız ve vardık mı?" Umarım "Vardık mı?" sorusunun cevabına ömrümüz yeter.

Bugüne kadar zaten neredeyiz sorusunu çok tartıştık. Erbay hocam da söyledi. Artık aksiyon zamanı. Bu tartışmaların sonucunda önerileri üretme zamanı. 2050'de nereye varmak istediğimiz belli. Bu belgenin içerisinde nasıl varacağız sorusunu ana hatlarıyla stratejilerimizde ortaya koyduk. Hedefimiz belli. Nereye gitmek istediğimiz belli, nasıl yapacağımızı da daha detaylı bir şekilde yine katılımcı süreçlerle ve sizlerle tartışıyor ve karar veriyor olacağız. Aslında yeni başlıyoruz diyelim. Bu sürecin devamı olacak. İki gündür panellerimiz var, yabancı konuklarımız geldi; öğrenme sürecimiz hâlâ devam ediyor. Onların deneyimlerini duymak ve onların İstanbul için önerilerini duymak bizim için çok kıymetli.

Artık aksiyon zamanı. Bu tartışmaların sonucunda önerileri üretmek zamanı. 2050'de nereye varmak istediğimiz belli. Bu belgenin içerisinde nasıl varacağız sorusunu ana hatlarıyla stratejilerimizde ortaya koyduk. Hedefimiz belli. Nereye gitmek istediğimiz belli, nasıl yapacağımızı da daha detaylı bir şekilde yine katılımcı süreçlerle ve sizlerle tartışıyor ve karar veriyor olacağız. Ama aslında yeni başlıyoruz diyelim. Bu sürecin devamı olacak.

Gürkan Akgün · Ben tüm hocalarımıza katkılarından dolayı çok teşekkür ediyorum. Tekrar tekrar bu çalışmayı yapan, emek veren bundan sonra verecek olan herkese teşekkür ediyorum. Bu başlamış ve bitmiş bir çalışma değil, devam edecek.

· SÖYLEŞİ · RÖPORTAJ ·

İstanbul gibi Metropollerin Gelecek Vizyonunda Akıllı Şehircilik Uygulamalarının Yeri

Uzun erimli kent planlarının dünyanın önde gelen metropollerinin gündemine yeniden geldiği bir dönemde büyük verinin, akıllı şehircilik uygulamalarının, bu alanlarda güçlü kamu ve özel sektör aktörlerinin rolü de önem kazanıyor. MIT Senseable City Lab yöneticisi Prof. Dr. Carlo Ratti ile yeni veri üretim yöntemlerinin kentsel politikalar ve uzun erimli vizyon belgelerindeki güncel ve olası yerini konuştuk.

Röportaj: Ayşegül Özbakır
Çeviri: İpek Gencosman

Metropollerin geleceğini, kavramsal ve pratik sorunlarını, yani kurumsal kapasiteler, planlama, uygulamalar bakımından, gerçek zamanlı veriye dayalı konsept ve yöntemler temelinde nasıl görüyorsunuz? Sizce, metropollere dair büyük vizyoner planlar, veriye dayalı büyük sorunlar vasıtasıyla nasıl yansıtılabilir?

Carlo Ratti · Sorduğunuz soru bence çok ilginç çünkü uzun vadeli planlama ve strateji ile günlük eylem arasındaki gerilimi ortaya koyuyor. Yaklaşık 30 yıl sonrasına, diyelim 2050'ye dair amaçları hedef alırken, bunları nasıl aynı zamanda günlük eylemlere dökebilirsiniz? Hem uzun vadeli vizyon dahilinde ilgili aktörleri uyum içinde tutmayı, hem de günlük eylemleri uygulamayı nasıl başaracaksınız? Bana göre, burada önemli olan şey, geri bildirim döngüleri. Kastım, gerçek zamanlı, çok ama çok hızlı gelişen geri bildirim döngüleri. Veri bu noktada büyük bir rol üstlenebilir; kentte ölçüm yapabilir, sorunun nerede olduğunu görebilir ve sorunu çözebilirsiniz. Bu güzel alışveriş doğada da böyledir. Doğadaki her etkileşim, geri bildirim döngüleri üzerine kuruludur. Dolayısıyla, geri bildirim döngüleri kısa vadedeki verilerde ortaya çıkabileceği gibi uzun vadeli projelerde de ortaya çıkabilir. Önemli olan bunları sürekli gözden geçirmemiz, geri bildirim almayı sürdürmemiz, insanların bir şeyler önermeye devam etmesini sağlamamız ve yine geri bildirimle düzeltme yapmamız.

Üç yıl öncesini düşünelim, COVID-19'un başlarında, herkes kentlerin işinin bittiğini düşünüyordu. Birçok insan sonsuza dek evden çalışacağımızı, kırsalda yaşayacağımızı, kent diye bir şeyin kalmayacağını dile getirmişti ve aslına bakarsanız bu kadar yanlış bir öngörü olamaz. Buna katılmayan az sayıda görüşten biri de Richard Florida ile benim görüşümüzdü. Yazdığımız birkaç makalede "Bakın arkadaşlar, kentler hayatımıza geri dönecek" demiştik ve öyle de oldu. O sıralar geleceği öngörmek zordu. İki yıl sonrasını bile öngöremiyorken, önümüzdeki 30 yılı öngörmenin ne kadar zor olduğunu tahmin edersiniz. Dolayısıyla önemli olan, geri bildirim döngülerine dayalı esnek bir süreci devam ettirebilmek. Kısa vadede, bunu günlük, haftalık, yıllık düzende yaparız. Böylece, önceden planlama yapar, geri bildirim alır, düzeltme yapar ve buna devam edersiniz. Ancak tüm vektörlerin birbiriyle uyumlanması için en uzun vadeyi içermesi gerekir.

Geri bildirim mekanizmasıyla ilgili sorun, bunun yapısının, yani geri bildirim döngüsü mekanizmasının da gözden geçirilmesi gerekliliği değil mi? Çünkü, geri bildirim mekanizması modelinin işe yaramadığı durumlar da var.

Geri bildirim kentle ilgili konuları oldukça somutlaştırıyor, çünkü biliyorsunuz ki geri bildirimi yurttaşlar olarak bizler sağlıyoruz ve bunun meseleyi o yere özgü kılması kaçınılmaz. Belirtmemiz gereken önemli bir konu da şu; biliyorsunuz bugünlerde insanlar akıllı kentlerden bahsediyor. Fakat bana kalırsa akıllı kentleri genel geçer bir çözüm gibi düşünüyorlar. Oysa bence her çözüm belirli bir yere özgü olmalı. Zira, farklı kentler farklı boyutları deneyimliyor. Singapur'da hareketlilik (mobilite), Kopenhag'da sürdürülebilirlik, Boston'da yurttaş katılımcılığı, Milano'da kent içi doğal alanlar... Yani bir biçimde, farklı yerler için farklı çözümleriniz olmalı ve geri bildirim mekanizması tam da bunu yapmanıza olanak veriyor. Mimarlar

veya yönetimler bir öneri ortaya atar, siz de kentten geri bildirim alırsınız, bunu test eder, işe yarayıp yaramadığını görürsünüz ve gerekli düzeltmeleri yaparak devam edersiniz. Böylece yerel çözümler de üretmiş olursunuz.

Peki, geri bildirim mekanizmalarının verimli bir biçimde çalışmasından söz açılmışken, kurumsal kapasite ve dönemsel/mevsimsel kapasite hakkında düşünceleriniz nedir?
İyi bir noktaya değindiniz. Bunun taşıdığı bir zorluk var, çünkü bence yönetim olarak, en azından belediye düzeyinde, bu işi çaprazlama biçimde yürütebilmelisiniz. Örneğin Vizyon 2050 Strateji Belgesi üzerinden açıklanan İstanbul'un 2050 vizyonu kentin tüm departmanlarını kapsıyordu. Ağaçları, trafiği, suyu, metropol yönetişimine ilişkin sözünü ettiğim her şeyi konu ediyordu. Bu fikri ele aldığınızda, geri bildirim alabilmek için tüm farklı basamakları birbirine bağlayacak, hepsini çapraz kesen bir katman olarak düşünmelisiniz.

İlk soruyla bağlantılı olarak, geleneksel istatiksel veri, yani geniş kapsamlı planlama ve diğer stratejiler için kullanageldiğimiz veriye karşı, günümüzde çok daha büyük, kentsel, gerçek veriden söz eder olduk. Geleneksel verilerin planlama yaklaşımlarına entegrasyonundan gerçek zamanlı veriye doğru bu geçişi nasıl yorumluyorsunuz?
ABD nüfus sayımlarını ele alalım. Genelde yıllar önce yapılmış sayımlardır bunlar; 10 yıl önce toplanmış bir veridir. Oysa geri bildirim döngüsü kurmak istiyorsanız, verilerinizin taze olması çok önemli. Yoksa, miadı çoktan dolmuş olan bir şey üzerine geri bildirim döngüsü inşa ederseniz işe yaramaz. Geri bildirim mekanizmalarındaki gecikmeler ıraksamaya neden olur. Hepimizin kolay anlayabileceği bir örnek üzerinden düşünelim: İnsanlara telefonları üzerinden gerçek zamanlı trafik durumunu iletirseniz, kendilerini buna göre ayarlayabilir ve trafiğin daha az olduğu yolu seçebilirler. Fakat mekanizmada bir gecikme varsa ve insanlara şu andaki trafik durumunu değil de 20 dakika öncesini gösteriyorsanız, başlangıçta trafiğin yoğun olmadığı bir yerde trafik tıkanır, çünkü herkes aynı bilgiyi almıştır fakat bilgi güncel değildir. Yani, bazı durumlarda bilginin güncel olması geri bildirim döngüleri için çok önem taşıyor. Az önce verdiğimiz trafik örneğinde olduğu gibi, geri bildirimde gecikme oluşursa, bazen, geri bildirim döngüleri işe yaramaz, hatta olumsuz etki yaratabilir. Dolayısıyla, uzun zaman önce toplanmış veriyi bırakıp güncel veriye geçmek, geri bildirim döngülerini çok daha yerinde ve etkili kılmada asıl işimize yarayacak şeydir. Böylece, bir şeyi denediğiniz zaman, bunun işe yarayıp yaramadığını hemen anlarsınız.

Peki, Google ve benzeri yeni tür veri üreticisi şirketleri, uygulamaya konulan -iptal edilen Toronto örneği gibi- yeni tür kentsel dönüşüm projelerindeki rollerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bir yönetişim sorunu mu var?
Toronto konusunu iyi biliyorum, çünkü iki ayrı rol üstlenmiştim. Bunlardan biri oradaki tüm inşaatçıların idaresini sağlayan yönetim organı olan Waterfront Toronto'nın danışmanlığıydı. Araziyi Google gibi firmalara veren onlardı. Teklifleri değerlendiren danışma kurulunun bir parçasıydım. Aynı zamanda, bizim tasarım ofisimiz de siber konular üzerine çalışıyordu. Mesele tam olarak veriyle ilgili değil, daha çok iki kültürün çatışmasıyla ilgiliydi. Silikon Vadisi'nin gizlilik sözleşmeleri üzerine kurulu tepeden inmeci kültürü ile açıklık üzerine kurulu kent kurma kültürü bir çarpışmanın içine sürüklendi. Silikon Vadisi'nin kültürü ile açık, iş birliğine yatkın, aşağıdan yukarıya bir kültür olan kent yapıcılığı arasında genel olarak var olan kültür farkının, Toronto özelinde ortaya çıkmasıydı. Değindiğiniz diğer noktaya, veri konusunda şirketlerin rolünün ne olması gerektiğine gelecek olursak; bu oldukça önemli, çünkü belirttiğimiz gibi veri çok güncel ve geri bildirim döngülerini iyileştirmemize çok yardımcı oluyor. Öte yandan, bu veriler Google'ın, Apple'ın ya da bir başkasının elinde ve bunlara erişmenin çok daha zor olduğunu biliyorsunuz. Burada bence, kentlerin üstlenmesi gereken büyük bir görev var. Tarih boyunca kentler, hareketliliği, apartmanları, otelleri ya da başka şeyleri yönetmeliklerle düzenlemiştir. Dolayısıyla, Paris'te olduğu gibi buna düzenleme getirebilirler. Paris ve Amsterdam, bu gibi şirketlere yönetmelik dayatan iki kent. Tabii, burada daha çok Airbnb, Uber ve benzerlerinden söz ediyorum. Dolayısıyla, bence bu önemli. Önemli çünkü veriler en azından kamu yararına ve başta söz ettiğimiz bu geri bildirim mekanizmasının yararlanacağı biçimde kullanılmalı.

Fotoğraf İstanbul Planlama Ajansı arşivi

“Yeni Bir Uygarlığı Beraber Kuracağız ve Hayatımızı, Kentlerimizi Yaşanabilir Kılmanın Ön Koşulu İklim Dostu Olmak”

İklim kriziyle mücadele uygarlığın ve giderek daha da yoğunlaşan ve genişleyen kentlerin en önemli sınavlarından biri. Uzmanlar kent yönetimlerinin en az ulusal hükümetler ve uluslararası kurumlar kadar sorumluluğu olduğunu sıkça tekrarlıyor. Vizyon 2050 Strateji Belgesi’nin lansmanına eşlik eden oturumlarda ICLEI-Sürdürülebilirlik İçin Yerel Yönetimler Küresel Savunuculuk Direktörü Yunus Arıkan ile iklim krizine karşı mücadelede yerel yönetimlerin görevlerini konuştuk.

Röportaj: Baran Alp Uncu, Büşra Allı Bingöl

İklim krizinin devam etmesi halinde bizi atmosferde çok büyük bir sera gazı birikimi bekliyor. Bunun kentleri nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?

Yunus Arıkan · Açıkçası IPCC’nin son raporlarında da artık bu oldukça detaylı incelenmeye başlandı. Sonuncudan önceki beşinci raporda esasında bu kadar yoğun çalışılmamıştı. Son rapordaki bulgular yine “network”lerin çabasıyla ve bilincin yükselmesiyle ortaya çıkan bir şey. İklim değişikliğinin durumu, uyum ve azaltım ile ilgili çok detaylı çalışmalar var IPCC’nin bu raporunda. Rapora baktığımızda durum gerçekten hiç parlak değil. Sera gazı salınımlarının geri döndürülemez durumda olduğunu kabul edip kaynaklarımızı uyuma mı ayırmamız gerektiği, stratejik bir konu. Bu yüzden de bir kriz yönetimi anlayışında ilerlemek gerekiyor artık. Zaten Birleşmiş Milletler genel sekreteri bunu söylüyor. Bunun da belediyeciler için kolay olmadığını pandemide gördük. İki yıllık bir pandemide bile belediyelerin ne kadar zorlandığı ortada. Vatandaşların kendi konfor alanlarında fedakârlık yapmaları istenmişken bunun benzerini iklim krizi vesilesiyle bir kere daha kabul ettirmek çok zor olacak. İklim krizinde yeni bir dil kullanmak gerekecek: “Daha iyi yaşamak istiyorsak bu adımları atmalıyız.” Konumuz sadece iklim kriziyle mücadele değil, yeni bir uygarlık kurmanın krizinde, bu uygarlığı beraber kuracağız ve hayatımızı, kentlerimizi yaşanabilir kılmanın ön koşulu iklim dostu olmak. Dolayısıyla atılan adımlarda, toplu taşıma, atık yönetimi, bina yapımı veya enerji kullanımı konularında vatandaşa getirdiği değeri, bunun, vatandaşın bütçesi veya yaşam standardının sürdürülebilirliği için olduğunu göstermek gerekiyor. Bisiklet yollarının, toplu taşımanın arttırılmasının kentleri rahatlattığını hep söylüyorduk. Ama pandemiyle birlikte bu bir fırsata dönüştürüldü. Ciddi çözümler, fiziksel anlamda büyük atılımlar gerekiyor ama bunu ancak toplumu bu dönüşümden fayda sağlayacağına inandırarak hayata geçirebiliriz. Bu da tabii ki iletişim gerektiriyor ve atılan adımların çok çabuk sonuç vermesi gerekiyor. Ne belediye başkanlarının ne de halkın ne yazık ki çok bekleme lüksleri yok. 2050 gibi uzun vadeleri planlıyoruz ama bugünümüzü, yarınımızı değiştirebilmemiz lazım. O da tabii ki doğrudan yatırım, bütçe, kapasite ve uygulama gerektiriyor. Şunu belki tekrar hatırlatmak gerekiyor: Bu adımları iklim için değil, sizlerin daha iyi yaşaması için atıyoruz, bizler doğru kentlerde yaşadığımız zaman iklim krizi çözülecek, diyebilmemiz lazım. Belediyeler için de ulusal hükümetler için de iklim krizinden çıkışta gerekli finansman ve teknik desteği sunmak için bu son şans ve bu bilinç çok daha net.

COVID-19 pandemisi bir yanda sağlık krizi olarak karşımıza çıktı. Bir yandan da aslında ekolojik krizden bahsediliyor. Bu tip çoklu ve eş zamanlı krizlerin etkilerinden bir kent olarak nasıl korunabiliriz?

İstanbul gibi neredeyse 20 milyonluk bu karmaşık yapının çözümünün bir başka kentten aynen alınmasını

Fotoğraflar İstanbul Planlama Ajansı arşivi

beklemek doğru değil. Ama vizyon ve stratejinin benzer olması lazım. Siyasi bilimciler olarak hep söylediğimiz şey şu: Yönetici kademesindeki karar vericilerin, bütçeye onay veren kişilerin iklim krizinin bugünkü ve gelecek nesli korumak için kritik olduğu bilincine sahip olması, çok iyi kanıtlarla bilgilendirilmesi ve onların da aynı dili konuşabilmesi lazım. Basitçe uygulanabilir olduğu mesajını vermek lazım. Belediye personelinin yetkin, araçlarla donatılmış olması, analiz ve uygulama kapasitesinin gelişmiş olması gerekiyor. Son olarak da bunları halkla beraber yapmak gerekiyor. Para elbette önemli ama paradan çok daha önce bunun önünü açacak bilinç ve irade gerekiyor. O da İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'ni oluşturan bu tip "network"ler ve toplantılarla belediye başkanlarının, belediye personelinin kendilerine güvenmesi ve bunu sürekli halka anlatmasıyla olabilecek bir şey.

Vatandaşları sürece dâhil etmek ve oradan gelecekle ilgili fikirlerle ilgili geri bildirim almak için İPA bünyesinde bir iklim platformu yürütüyoruz. Birçok toplantıda gelen soru şu: Sokakta yürüyen vatandaş gerçekten sorunun boyutuna dair bilgi sahibi mi? Şimdi gerçekten bu iklim kriziyle mücadele bir kalıp haline geldi ve ilçe ve büyükşehir belediyelerinde, derneklerde, ulusal ve uluslararası kurumlarda aslında bir eylem başladı. Bir yandan kurumların ve uygulayıcıların yetki kısıtlarını diğer yandan iklim krizinden etkilenen kırılgan grupların acil ihtiyaçları ile ilgili açmazları nasıl değerlendirirsiniz?

Benzer tartışmayı biz mayıs ayında ICLEI'nin Malmö kongresinde de yaptık. İklime duyarlı kentleşme, yapılaşma sadece zenginlerin işi mi? Sadece işte elektrikli otomobillere binenlerin yapabileceği bir şey mi? Malmö, ta 1990'larda fosil yakıtların kullanımına son verme kararı almış, bu alanda İskandinavya'nın en başarılı, dünyada en önde gelen kentlerden bir tanesi olmasına rağmen onlar da değişimi tabana yayamadıklarını, kırılganlıkların sürdüğünü görmüşler. Dolayısıyla bu kent yoksullarının ya da kentlerdeki diğer toplumsal katmanların umursamadığı bir konu olmamalı. Bir toplu konut projesinde, halk evinde, belediye barınağında da iklime duyarlılık, enerji tasarrufu, alet ve cihazlarda geri kazanımın, nihayetinde döngüsel ekonominin aile ekonomisine ve kent ekonomisine katkısı olduğunu, yeni istihdam alanları yaratıldığını anlatalım ki bu projenin içerisine katılsınlar. Bu bakış açısını Malmö gerçekten başarılı bir şekilde ortaya koydu. Belediyeler artık sadece dar gelirlilere değil, bütün gruplara ulaşabilmeli ve onları hayatın içerisine katabilmeli. İnsanları tasarrufa yönlendirme, insanlara daha az ama daha sürdürülebilir tüketim sunma şansımız var. Yeni belediyelerimiz kamusal güçlerini daha net ortaya koyarak tüketici kooperatiflerini üreticilerle buluşturmaya, kır-kent ilişkisini güçlendirmeye çalışıyor. Bu adımlar hem belediyenin masraflarını azaltıyor hem halkın ekonomik darboğazda kendisine daha iyi bir hizmet ve mal edinmesini sağlıyor hem de çevreyi koruyor. Topyekün bir mücadeleyi

örneklerle büyütmek gerekiyor. İkna sürecimizi çok hızlı yapmak zorundayız. Bu yüzden de büyük atılımlara ihtiyacımız var. Büyük atılımlar da ne yazık ki bir belediye bütçesiyle kolay olmuyor. O yüzden uluslararası iş birlikleri gerekiyor.

Vizyon 2050 planı aslında 30 yıl sonrası için bir plan. Bu tip uzun vadeli planları da aslında birçok dünya kentinde de görüyoruz. Karbonsuz kent tahayyülü mümkün mü?

Kesinlikle mümkün. Devlet Planlama Teşkilatı'na saldırıyı ne yazık ki 90'larda acı bir şekilde yaşadık hepimiz. Sadece Türkiye'de değil tüm dünyada her şeyin serbest piyasa ve özel sektör aracılığıyla işlemesi gerektiği söylemi kuvvetliydi. Öyle ülkeler vardı ki belediyeleri lağvettiler. Bunun en acı örneklerinden bir tanesi Londra. 2000'li yılların başına kadar Londra'da belediye başkanı yoktu. Sonra yaptıkları hataları anladılar ve kapitalizmin en gelişmiş olduğu ülkelerden bir tanesinde Londra Belediyesi bu konuda en öncü kentlerden bir tanesi haline geldi. Türkiye siyasetinde veya çoğu zaman gelişmekte olan ülkelerde ne yazık ki siyaset vademiz çok kısa: "2050'ye kim öle kim kala." Maalesef toplumun ilk tepkisi bu oluyor. Bu planı benim için, Ekrem İmamoğlu için yapmıyorsunuz. Bu kentte sıkıntılar yaşayan insanlar için ve onlarla beraber yapıyorsunuz. Halkı kattıkça onların sahiplenmesini sağlıyorsunuz. Plana bir müdahale olduğunda da tüm kent buna destek çıkıyor. Birleşmiş Milletler yarın kararlarını değiştirebilir ama eğer dünyadaki bütün kentliler "Bizim kendi 2050 planımız var ve ne olursa olsun uygulamaya geçireceğiz" diyebilirse, başa kim gelirse gelsin bunu durduramaz. Fosil yakıttan kurtulmakta avantajımız Malmö, Freiburg veya Seattle gibi kentlerin sayesinde bu teknolojilerde inanılmaz bir ilerleme sağlanması. 30 yılda güneş pilleri, elektrikli araçlar, değişik yöntemler artık çok daha ucuzladı. Bilinçli yöneticilerin bilinçli satın alma ve bilinçli ihale dokümanları sayesinde planlarına girerse eskisinden çok daha ucuza mal oluyor. Bir çatıyı güneş paneliyle donatabilmek eskiden çok daha maliyetliydi. Bu bizim gibi geriden gelen ülkelerin aslında aynı hataları yapmadan, bazı gelişmeleri sıçrama yaparak sağlaması için önlerindeki en büyük fırsat. Kısa vadeli yatırım, uzun vadeli bilinç; birbirinin alternatifi değil. Belediyeler bunların hepsine yatırım yapmalı. Eğitim dairesi de, kültür dairesi de, çevre dairesi de, stratejik planlama da ilgilenmeli. Burada konuşmacılardan bir tanesi Barselona kent meclisi üyesiydi. Barselona dünyanın en çevreci kentlerinden bir tanesi ve en pahalılarından aynı zamanda ama 1990'lara kadar dünyada kimse bu kentten bahsetmiyordu. Franco rejiminin baskısı altındaydı. Katalan-İspanyol tartışmasının gündemde olduğu İspanya'da Barselona'nın sürdürülebilir kentleşmeye geçişiyle demokratikleşme süreci başa baş ilerledi. Barselona'daki evsizler hareketi İspanyol ve Katalan siyasi partilerinden ayrı yeni parti kurdu ve bu yeni parti belediye meclisinde söz, yetki ve kararı aldı. Yaptıklarının siyaset üstü olduğunu ortaya koydu. Benzer şekilde Yeni Delhi merkez konseyinin 70 sandalyesinin 67'si aslında sadece Yeni Delhi'de kurulmuş bir partinin elinde. Bu tip örnekler artıyor. Yeni siyaset, yeni siyaset tarzı da artıyor. Siyaset yapma alışkanlıklarımız, tarzlarımız da bu süreçle beraber gelişmeli ki sonuç üretebilelim.

İSTANBUL PLANLAMA AJANSI

İstanbul'un Gelecek İçin Bir Planı Var!

5-6 Temmuz tarihlerinde düzenlenen İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi Tanıtımı etkinlikleri kapsamında düzenlenen paneller

YouTube kanalımızda yayında!

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İPA İstanbul Planlama Ajansı

ipaistanbul
ipaistanbul
ipaistanbul
ipa.istanbulplanlamaajansi

ipa.istanbul

16 MİLYON İÇİN Çalışıyoruz

· SÖYLEŞİ · RÖPORTAJ ·

Gelecek Kent Hareketliliği ve Yerel Hizmetlere Erişimde 15 Dakikalık Kent*

Mahallelerde yürüme mesafesinde kentsel hizmetlerin erişimini sağlayacak şekilde planlaması yeni olmasa da özellikle pandemi koşullarıyla birlikte 15 dakikalık kent konseptinin önerileri bu organizasyonla ilgili yeni bir tartışmayı ve uygulama denemelerini gündeme getirdi. İstanbul'un 2050 vizyonu için de kentsel hareketliliğin, hizmetlere adil erişimin ekolojik bir bakış açısıyla sağlanması hedefler arasında. Prof. Dr. Carlos Moreno'ya bu yaklaşımın öncekilerden farkını, olasılık ve engellerini sorduk.

Çeviren: İpek Gencosman

Fotoğraflar İstanbul Planlama Ajansı arşivi

* Söyleşi hazırlığındaki katkılarından dolayı Prof. Dr. Aliye Ahu Akgün'e teşekkür ederiz.

15 dakikalık kent sizce kısaca nedir ve neden buna ihtiyacımız var?
Carlos Moreno · 15 dakikalık kent konsepti, insan odaklı şehirciliği savunan, yeni bir şehir planlama modeli. Çok merkezli bir organizasyon yapısına dayalı olan bu konsept, kent sakinlerinin günlük gereksinimlerine (ev, iş, ihtiyaçların temini, uğraşlar, sağlık hizmetleri, eğitim vb.) yürüyerek veya bisikletle 15 dakika içinde erişebildikleri bir düzenlemedir. Bu konsept kentsel düzenlemede, çevresel ve toplumsal aciliyetlere cevap verme amacının yön verdiği bir paradigma değişikliğini temsil ediyor. Dünya genelinde kentsel alanlar, çoğu motorlu taşıtlardan salınmak üzere küresel sera gazlarının en az %60'ından sorumlu. Bu durum, uzun mesafeli günlük yolculuklar üzerine inşa edilmiş olan kentsel yaşam tarzından kaynaklanıyor ve bu yaşam biçimi zamanlarının çalındığını hisseden kent sakinlerinde yorgunluğa, bunalıma ve strese neden oluyor.

Oysa 15 dakikalık kent, yakın mesafe üzerine kurulu organizasyonu sayesinde en azından iki sorunla mücadelede faydalı oluyor: Karbonsuzlaştırma yoluyla iklim değişikliği sorunu ve yaşam tarzı değişikliği dolayısıyla insan mutluluğu. 15 dakikalık kent aynı zamanda, ulaşım için harcanan süreyi azaltarak insanların hoşlandıkları şeylere daha fazla zaman ayırmasına imkân verdiği için iş-özel yaşam dengesini iyileştirmeyi de vaat ediyor.

Kentler, sosyal, ekonomik ve tarihsel dinamikleri bakımından çeşitlilik gösterdikleri için, ortaklaşan özellikleri olmakla birlikte, hareketlilik ve yaşam pratikleri açısından birbirinden farklılaşabiliyor. Peki, 15 dakikalık kent, farklılıklarına bakılmaksızın tüm kentlere uygulanabilecek, her duruma uyan bir model mi? Eğer öyle değilse, 15 dakikalık kent modeli farklı özellikler ve dinamikler taşıyan kentlere nasıl uyarlanabilir?
15 dakikalık kent "konsept"inin elbette ki büyük bir iddiası var: Gezegenimize karşı daha saygılı olacak biçimde yakın mesafe üzerine kurulu bir kentsel organizasyonla kent sakinlerinin yaşam kalitesini iyileştirmek. Bu iddiayı sürdürmek ve bunun dolaşımını sağlamak, kentlerimizin sürdürülebilirliğine, dolayısıyla da dünyamızın yaşayabilmesine katkısı açısından elzem.

Ancak, bu konsept ve eylemlerin her bir kentin ve yaşam biçiminin barındırdığı özgünlüklere göre uyarlanması gerektiği çok açık. Söz gelimi, aynı geliştirme faaliyetlerinin hem Paris hem Mexico City'de uygulamaya alınması düşünülemez. Her kent bunu bir konsept olarak benimsemeli ve bizler de bu konuda yardımcı olabiliriz. Örneğin uluslararası kurum ve kuruluşların (C40, UCLG, UN HABITAT, UNEP) desteğiyle çeşitli gözlemleri ve çözüm yelpazelerini paylaşıyoruz; böylelikle kentler bunlardan esinlenerek kendi dönüşüm süreçlerine girme imkânı buluyor.

15 dakikalık kent konseptinin, sosyal hizmetlere mahalle ölçeğinde erişim sağlamayı hedefleyen geleneksel planlama hiyerarşisinden farkı nedir?
15 dakikalık kentin yeniliği, mesafe yakınlığını zamansallık ve karbonsuzlaştırılmış ulaşım üzerinden ele almasında yatıyor. Dahası, bu konsept mesafe yakınlığını ele alırken "sosyal hizmetlerin" ötesine geçiyor ve yaşam kalitesini geniş bir işlev yelpazesi içinde değerlendiriyor. Bunlar arasında kamusal ve sosyal hizmetlerin yanı sıra yeşil alanlara, buluşma alanları ve mekânlarına, sağlık hizmetlerine yakınlık, taze gıdaya erişim olanağı, kentin yaşamında rol üstlenme olanağı da yer alıyor. Kısaca, insanların yalnızca temel sosyal hizmetlere erişmesini sağlamakla kalmıyor, kendi mahallelerinde mutlu ve sürdürülebilir bir yaşam sürmelerine olanak sağlıyor.

Ne gibi zorluklar ve engellerle karşılaşılabilir? 15 dakikalık kent modeli uygulanırken, toplumsal ayrışma ve ekolojik sınırların aşınması gibi savaş sonrası banliyöleşme tuzaklarından kaçınmanın yolları neler olabilir?
Değişmesi gereken en büyük engel; siyasi ve sivil irade eksikliği. 15 dakikalık kente doğru dönüşüm kademeli olarak, adım adım yapılabilir. Yıkımlar ve inşaatlarla ilerleyen dev bir kentsel proje olması gerekmez. Sil baştan yapmakla değil, sürdürülebilir bir mantıkla, var olanın üzerine kurmakla ilgili bir mesele bu.

Esasen, 15 dakikalık kentin önündeki temel zorluklardan biri, kentsel işlevlendirmenin üstesinden gelmek. Bunun basit ve esnek bir çözümü ise bakış açımızı değiştirmek: Kentsel organizasyon bir günde değiştirilemez belki ama yaşam tarzları kolaylıkla değiştirilebilir. Örneğin, uzaktan çalışma, kent sakinlerini bir araya getirici etkinlikler, bina ve boşlukları yeşillendirmek...

15 dakikalık kent halihazırda yoğun ve sık yapılaşmış yerleşim alanlarına sahip kentlerde de uygulanabilir mi? İstanbul'un 15 dakikalık bir kente dönüşebilmesi için neler önerirsiniz?
Aslına bakarsanız 15 dakikalık kent modeli, yoğun ve sık yapılaşmış kentlerde oldukça etkili oluyor. Hizmet, ihtiyaç, donanım ve altyapıya olan talebin incelikli yerel ağlar geliştirmek için yeterli olmasını sağlayan bir nüfus yoğunluğuna sahip olmaları nedeniyle, büyük şehirler için 15-20 dakikalık zaman aralığı çok uygun oluyor. Geniş kentlerde mahalle ölçeği genellikle orada yaşayanların temel ihtiyaçlarını karşılamaya çok uygundur. Ayrıca, kentsel ağın sık kompaktlığı bir noktadan diğerine, evden işe, okuldan parka ulaşım süresinin azaltılmasına olanak veriyor. Paris şehri, Belediye Başkanı Anne Hidalgo 2020'den itibaren 15 dakikalık kent modelini başarıyla uygulamaya başladığından beri buna çok iyi bir örnek.

İstanbul'un 15 dakikalık kente doğru dönüşümü konusunda burada ancak basit önerilerde bulunabilirim. Gerçek bir dönüşüm için gerçek bir teşhise, ilkelere ve dönüşüm planına ihtiyaç var. Dolayısıyla ilk önerim, elbette yurttaşların sürece dahil olacağı biçimde, teşhisin, ilkelerin ve bu konudaki iletişimin ortaya konması olacaktır. Ardından, farklı noktalara odaklanan üç adımlı bir strateji öneririm: Karbonsuz ve aktif hareketlilik, kamusal hizmet ve imkânların yoğunluğunun artırılması, yapılı çevrenin sosyalleşmeyi teşvik edecek biçimde dönüştürülmesi.

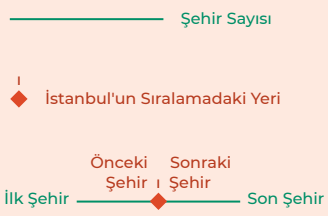
KÜRESEL KENT ENDEKSLERİNDE İSTANBUL'UN GÜNCEL KONUMU

Caner Murat Doğançayır *

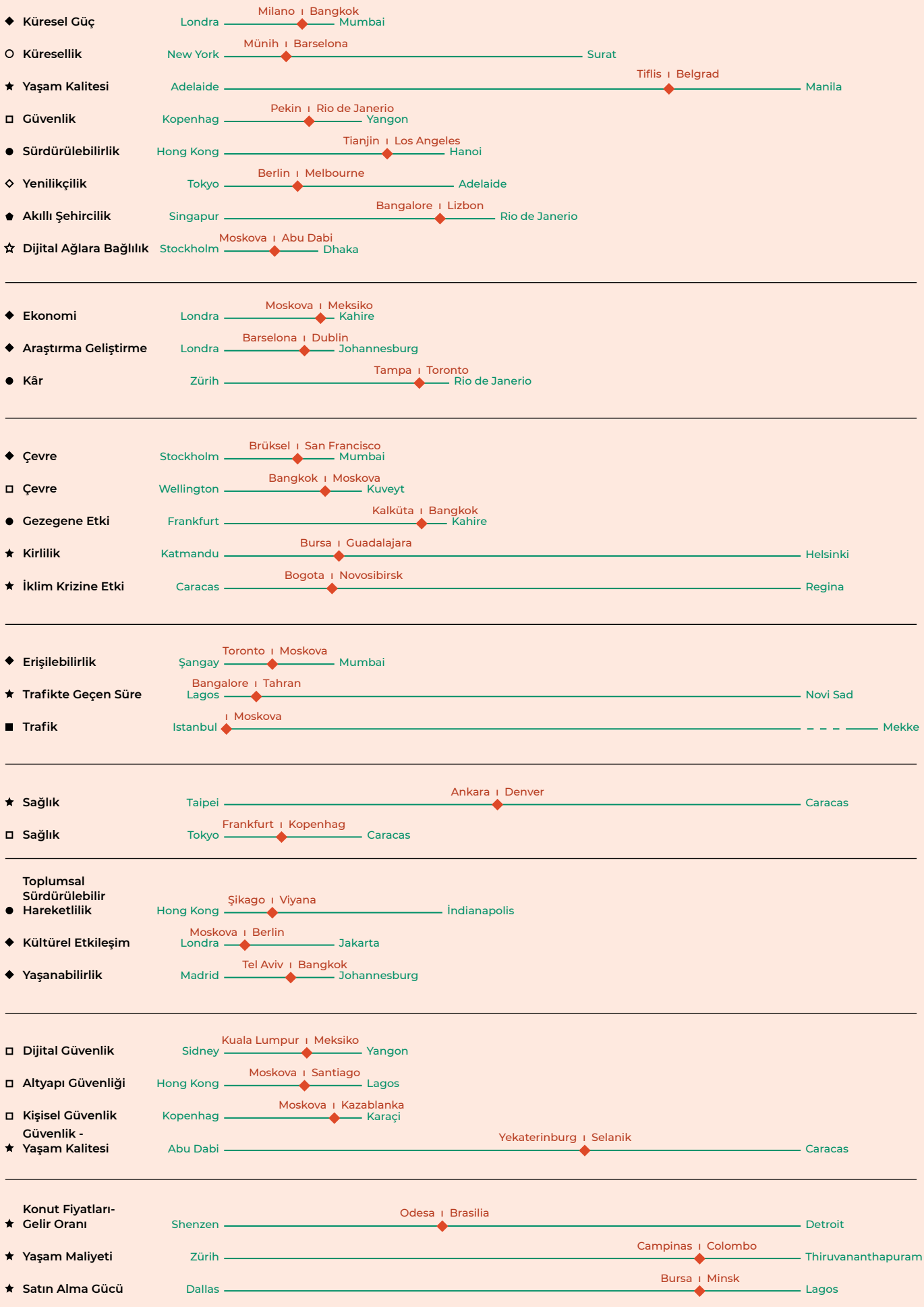
* Doktora Adayı, Araştırmacı, İstanbul Planlama Ajansı

Geçtiğimiz yıllarda küresel kentleri birbiriyle karşılaştıran, yıllar içinde kentlerin farklı alanlardaki performans değişimini takip eden endeks hesaplamaları ve kent sıralamaları giderek çoğaldı. Küresel kent endeksleri ana akım medya mecralarında hem o senenin zirvesindeki kentlerin hangileri olduğuyla ilgili övünç veya gıpta hem de hangilerinin olamaması üzerine eleştirilerin birer kaynağı hâline geldi. Bu sıralamalar, popüler tartışmaların ötesinde evrensel bazı standartların kentlerin önüne yol haritası olarak konulmasına da yaradı. Toplumların ve yeryüzünün geleceğinde hem sorunların hem de bu sorunlara geliştirilecek çözümlerin merkezleri olarak öne çıkarılan dünya metropolleri, uzun bir süredir ödevlerini yerine getirmeye çabalıyor. Bu ödevler için girişilen rekabette hem birbirleriyle kıyas ve hem de dayanışma için dünyanın önde gelen kentlerinin yöneticileri en az yirmi yıllık süreçte benzer kriterler üzerinden sınamaya tabi tutulur oldu.

İstanbul'un Vizyon 2050 Strateji Belgesi hazırlığında da metropolün yerel dinamikleriyle ilgili toplanan veriler dışında İstanbul'un benzer dünya kentleriyle karşılaştırmalı pozisyonu önem teşkil ediyordu. Bazısını İstanbul Planlama Ajansı'na bağlı İstanbul İstatistik Ofisi'nin derleyip paylaştığı, kimini Vizyon 2050 Ofisi'nin strateji belgesi hazırlığında referans aldığı ve/veya raporunda yer verdiği endekslerde öne çıkan veriler, farklı alanlarda kentin dünyadaki yeriyle ilgili fikir veriyor. Verisini dokuz farklı kurumun hazırladığı genel sıralama ve bunlardan dördünün farklı alt başlıklarda daha detaylı ele alındığı sıralamalardan hazırladığımız bu derleme; kentlerin küresel gücünden çevresel etkiye, trafikten çeşitli hizmetlere erişime, güvenlikten ekonomik refaha yedi başlıktan oluşuyor. Her bir endeksin kapsamına aldığı kent sayısı oldukça farklılaşıyor. Çoğunda en yakın tarihli sıralamalara yer vermeyi amaçladığımız için kentlerin ağırlıklı olarak 2021 tarihindeki konumlanışını göreceksiniz. Bu sıralamaların ilk ve son basamaklarındaki kentleri, İstanbul'un bu sıralamalardaki yerini ve İstanbul'un önünde ve gerisinde yer almış kentleri grafikten takip edebilirsiniz. Bu endeksler, İstanbul'un Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin amaç, hedef ve eylem planlarını tasarlaması ve tüm bu alanlarda metropolü daha iddialı sıralara taşıması için katkı sağlamaya devam edecek.

- Küresel Güç Şehirleri Endeksi (Global Power Cities Index) *2021 - 48 Şehir*
- Küresel Şehirler Kearney Endeksi (Global Cities Kearney Index) *2021 - 156 Şehir*
- Yaşam Kalitesi Endeksi (Quality of Life Index) *2021 - 251 Şehir*
- Güvenli Şehirler Endeksi (Safe Cities Index) *2021 - 60 Şehir*
- Sürdürülebilir Şehirler Hareketlilik Endeksi (ARCADIS) *2017 - 96 Şehir*
- Yenilikçi Şehirler Endeksi (Innovation Cities Index) *2021 - 100 Şehir*
- Akıllı Şehirler Endeksi (IMD) *2021 - 118 Şehir*
- Ağa Bağlı Toplum Şehir Endeksi (Networked City Index - Ericsson) *2016 - 41 Şehir*
- Tomtom Trafik Endeksi (Tomtom Traffic Index) *2021 - 404 Şehir*

◆ Küresel Güç
Londra
Milano ı Bangkok
Mumbai
○ Küresellik
New York
Münih ı Barselona
Surat
★ Yaşam Kalitesi
Adelaide
Tiflis ı Belgrad
Manila
□ Güvenlik
Kopenhag
Pekin ı Rio de Janerio
Yangon
● Sürdürülebilirlik
Hong Kong
Tianjin ı Los Angeles
Hanoi
◇ Yenilikçilik
Tokyo
Berlin ı Melbourne
Adelaide
⬟ Akıllı Şehircilik
Singapur
Bangalore ı Lizbon
Rio de Janerio
☆ Dijital Ağlara Bağlılık
Stockholm
Moskova ı Abu Dabi
Dhaka
◆ Ekonomi
Londra
Moskova ı Meksiko
Kahire
◆ Araştırma Geliştirme
Londra
Barselona ı Dublin
Johannesburg
● Kâr
Zürih
Tampa ı Toronto
Rio de Janerio
◆ Çevre
Stockholm
Brüksel ı San Francisco
Mumbai
□ Çevre
Wellington
Bangkok ı Moskova
Kuveyt
● Gezegene Etki
Frankfurt
Kalküta ı Bangkok
Kahire
★ Kirlilik
Katmandu
Bursa ı Guadalajara
Helsinki
★ İklim Krizine Etki
Caracas
Bogota ı Novosibirsk
Regina
◆ Erişilebilirlik
Şangay
Toronto ı Moskova
Mumbai
★ Trafikte Geçen Süre
Lagos
Bangalore ı Tahran
Novi Sad
■ Trafik
Istanbul
ı Moskova
Mekke
★ Sağlık
Taipei
Ankara ı Denver
Caracas
□ Sağlık
Tokyo
Frankfurt ı Kopenhag
Caracas
Toplumsal Sürdürülebilir
● Hareketlilik
Hong Kong
Şikago ı Viyana
İndianapolis
◆ Kültürel Etkileşim
Londra
Moskova ı Berlin
Jakarta
◆ Yaşanabilirlik
Madrid
Tel Aviv ı Bangkok
Johannesburg
□ Dijital Güvenlik
Sidney
Kuala Lumpur ı Meksiko
Yangon
□ Altyapı Güvenliği
Hong Kong
Moskova ı Santiago
Lagos
□ Kişisel Güvenlik
Kopenhag
Moskova ı Kazablanka
Karaçi
Güvenlik -
★ Yaşam Kalitesi
Abu Dabi
Yekaterinburg ı Selanik
Caracas
Konut Fiyatları-
★ Gelir Oranı
Shenzen
Odesa ı Brasilia
Detroit
★ Yaşam Maliyeti
Zürih
Campinas ı Colombo
Thiruvananthapuram
★ Satın Alma Gücü
Dallas
Bursa ı Minsk
Lagos

“İstanbul Planlama Tarihi Sergisi” Neyi Sergiliyor?

Güven Erten[*]

[*] Şehir Plancısı, İBB

19. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu’nun geçirdiği sosyal ve siyasi dönüşümün payitaht İstanbul’un fiziki mekânında son derece kökten değişimci etkileri olmuştur. Fakat, İstanbul’un 1850 yılından sonra yaşadığı büyük yangın felaketleri, salgınlar ve yoğun göçlerin neden olduğu değişimler uzun erimlidir.

1839 yılında Tanzimat Fermanı’nın ilanı Osmanlı devlet idaresini, bulunduğu çağın gereklerine göre reformlara tabi tutmuştur. Tanzimat ile birlikte payitaht İstanbul’un kentsel dokusunun yenilenmesi istikametinde bir büyük süreç başlamıştır.

İstanbul Planlama Ajansı tarafından İPA Kampüs’te ziyarete açılan “İstanbul Planlama Tarihi Sergisi”, İstanbul’da ilk kapsamlı kentsel müdahalelerin ana kararları bakımından 1860’lı yıllarda başlayarak 1960 yılına kadar bir sürekliliğinin olduğuna ışık tutmaktadır. Yol genişletmeleri, yapı stokunun ahşaptan kagire ve betona dönüşmesi, otomobil ağırlıklı bir kentsel işleyiş için yeni bulvarların açılması, sayfiye yerlerinin yeni mahalleler olarak gelişmesi gibi değişimler bir yüzyıl içinde meydana gelmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu’nun Birinci Dünya Savaşı’nda mağlup olması, İstanbul’un işgal edilmesi ve Milli Mücadele sonrasında Türkiye Cumhuriyeti’nin kurularak Ankara’nın başkent ilan edilmesi, sadece on yıllık bir zaman zarfına sıkışmıştır. Fakat bu on yıl İstanbul’un kaderini yeniden çizmiştir.

Yeni Cumhuriyet idaresinin başkent olarak Ankara’nın imarına başlaması neticesinde yüzyıllardır başkent olan İstanbul’da kentsel gelişim, 1920-1940 arasında adeta durmuştur. Nüfus ve ekonomisi küçülen bir kent olarak İstanbul’da ancak 1933 yılından itibaren yeni imar süreçleri başlamıştır. İlk kapsamlı uygulamalar ise ancak 1940’lı yıllara rastlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı dönemi koşullarına rastlayan bu dönemin imar uygulamaları, 1954 yılından sonra hız kazanmış, 1960 yılına kadar İstanbul kent mekânı, tarihi çevrelerin yıkılması pahasına, bir bakıma yeniden şekillenmiştir.

1960 yılından sonra, İstanbul’un kentsel planlaması temel manada yeni bir içerik kazanmış ve İstanbul’da iki ana planlama gündemi var olmuştur.

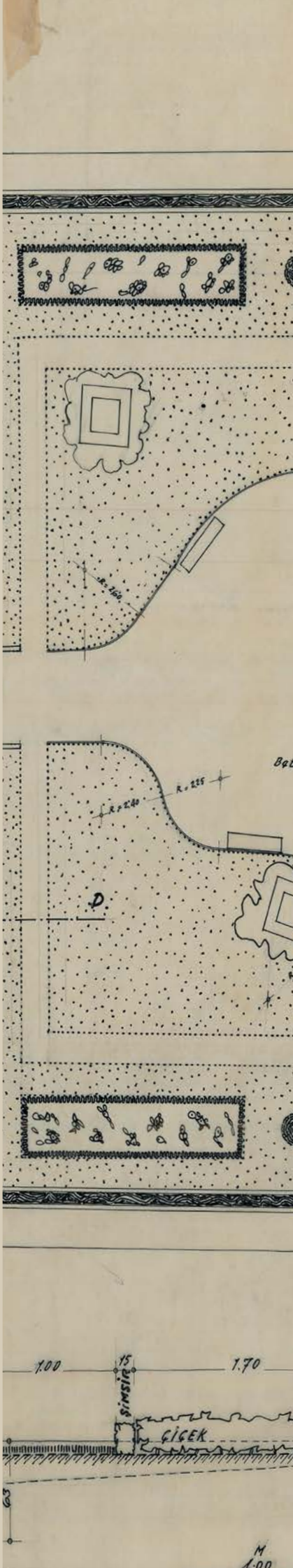
Birincisi, mevcut ve yaygın bir sahaya yayılmış İstanbul’un mevcut büyüklüğünü yeniden organize etmektir. İkincisi ise, metropolleşen bir kentin çeperlerine doğru büyüme sürecini yönlendirmektir.

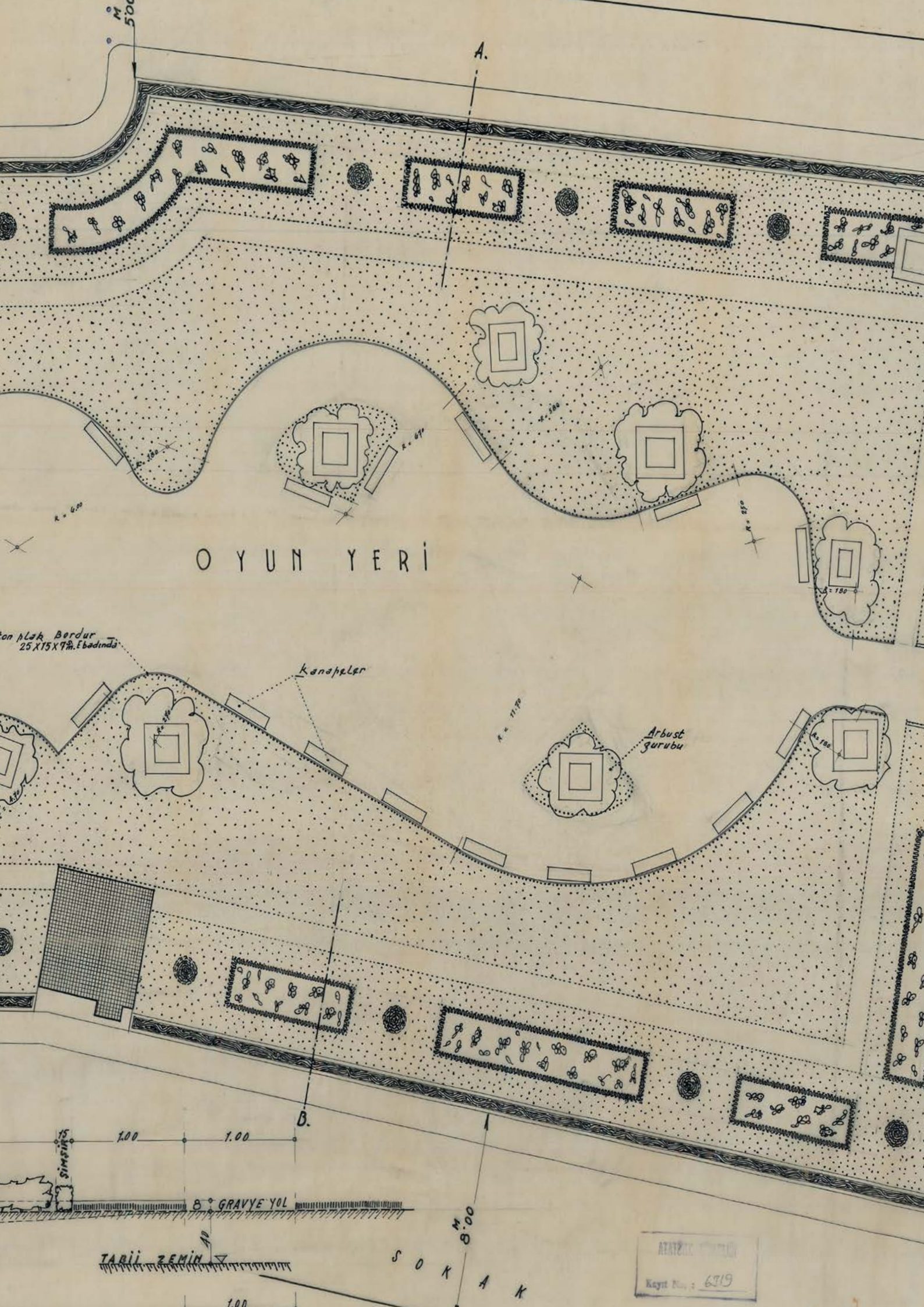
1960-1980 yılları arası, İstanbul’da kent planlama pratiğinin içeriği, hayata geçirdiği yeni kurumsallaşmaları, merkezi ile yerel idareler arası süreçlerin yönetimi bakımından canlı ve verimli bir dönemdir.

1980 yılı sonrasında İstanbul’da yoğun olarak hayata geçirilen küreselleşme ve neoliberal ekonomik politikalar, İstanbul’un Türkiye’nin diğer şehirleriyle arasında gelişmişlik düzeyinin farklılığını daha da arttırmıştır.

Bu süreç kent planlamasını dışlamıştır. 1960-1980 yılları arasındaki kurumsal ve yönetsel kazanımlar terk edilmiştir. Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu’nun kapatılması, belediyelere imar planı üretme verilse de belediye meclislerine imar planlarını rahatlıkla değiştirebilme yetkisi verilmesi kent planlama pratiğini tüm Türkiye’de geriye götürmüştür. Plan yapma ve onama süreçlerinde çok başlı ve muğlak süreçler üreterek yasal ve idari boşluklar içinde uygulama yapmanın olanakları doğmuştur. İstanbul bu süreçte, özellikle 1980-1990 yılları arasında en başta tarihî ve kültürel mirasını, mahalle dokusunu; 1990-2000 yılları arasında ise doğal sistemini, ormanlarını ve su havzalarını kaybetmeye başlamıştır.

Fakat, 2000 yılı sonrasında, bütüncül planlamadan uzaklaşıldığı, hazırlanan üst ölçekli planların işlevsiz bırakıldığı, İstanbul’un doğal ve sosyal dengesini tehlikeye atan uygulamaların gerçekleştiği emsalsiz tahripkâr bir dönem yaşanmıştır. Bütün bu sürece dair ayrıntılar, görselleri, karar mekanizmaları ve planlar hakkında bilgiler kapsamlı bir şekilde “İstanbul Planlama Tarihi Sergisi” kapsamında sergilenmektedir.

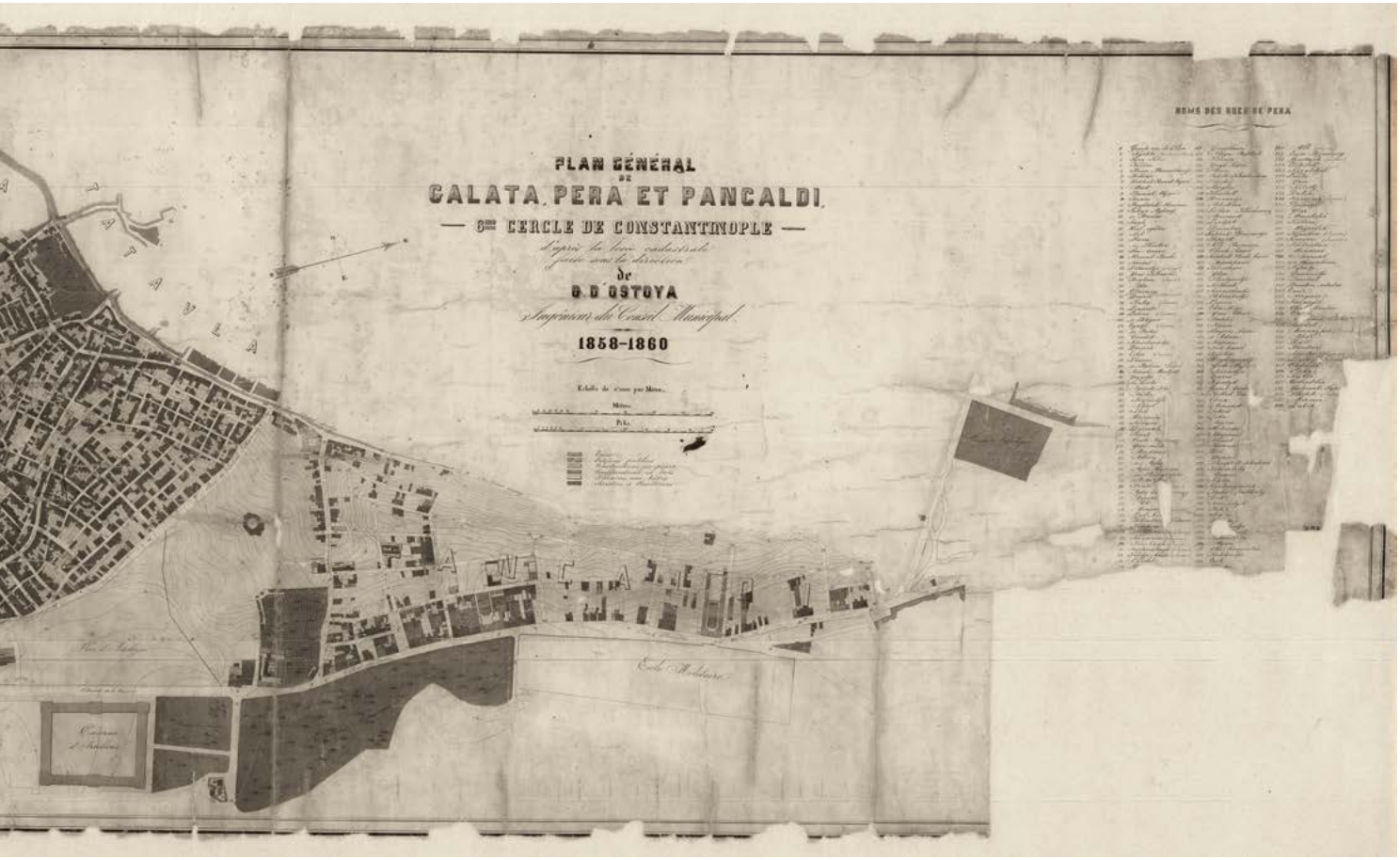

Kayıt No. : 6319

KASSYMPAL

Galata, Pera ve Pangaltı'nın 1858-1860 yıllarında hâlihazır durumu, G. D'Ostoya Haritası.

İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi

İstiklal Caddesi'nin 19. yüzyıl boyunca genişlemesine dair 1874 tarihli harita: "Beyoğlu Caddesi'nin [İstiklal] istikameti 1860'da 10 zira, 1871'de 20 zira ve 1874 sene-i Rumisinde 12 zira' olması hakkında ol-vakitlerde verilen kararlar üzerine başka başka tanzim kılınan harita."

İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi

Tarihi Yarımada İstanbul
Ciheti Nazım İmar Planı, 1938.

İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi

Cihangir Yangın Yeri Haritası, İstanbul Harita Şirketi, Tarihsiz.

İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi

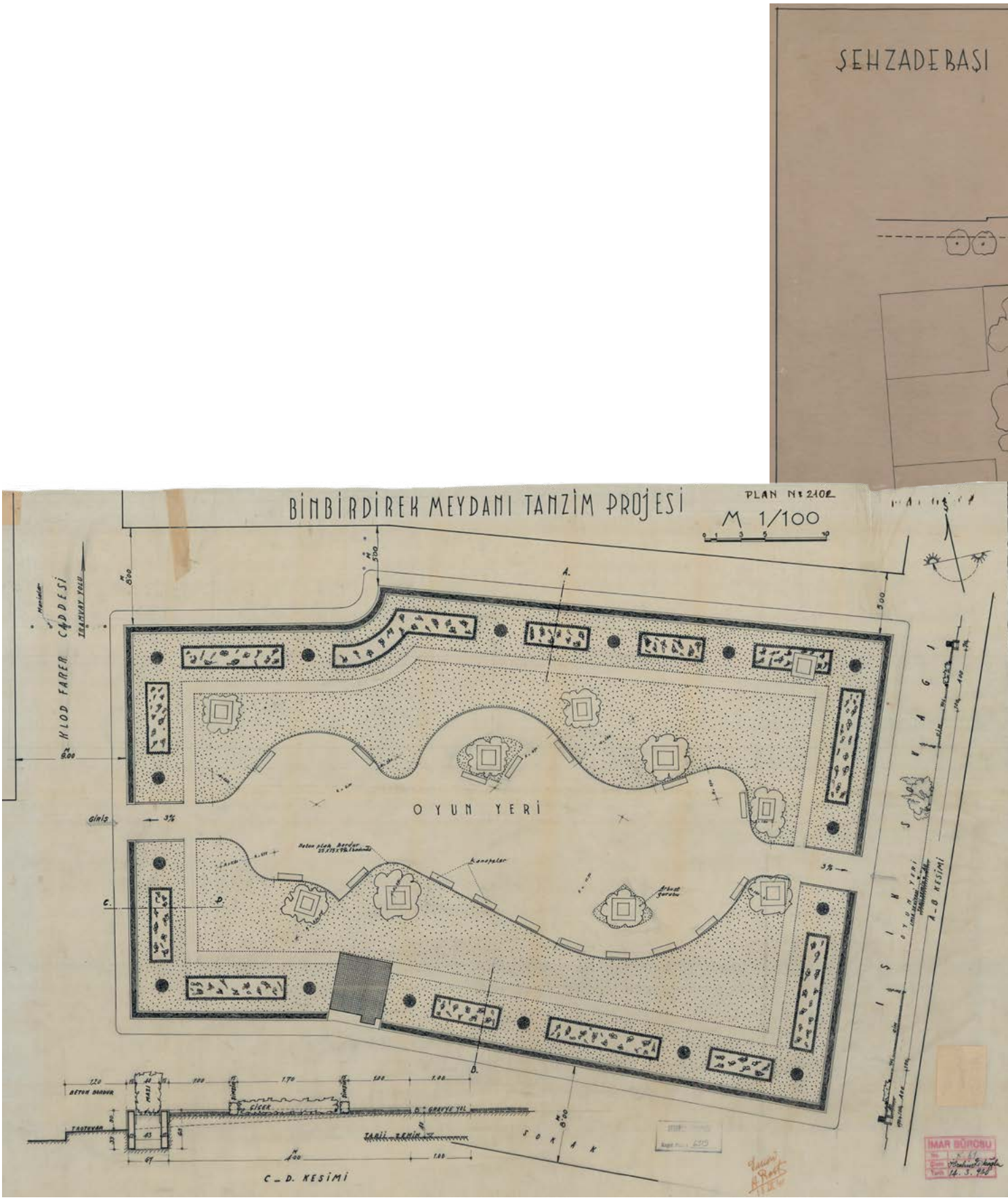
Edirnekapı-Fatih-Çarşamba İmar Planı.

İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi

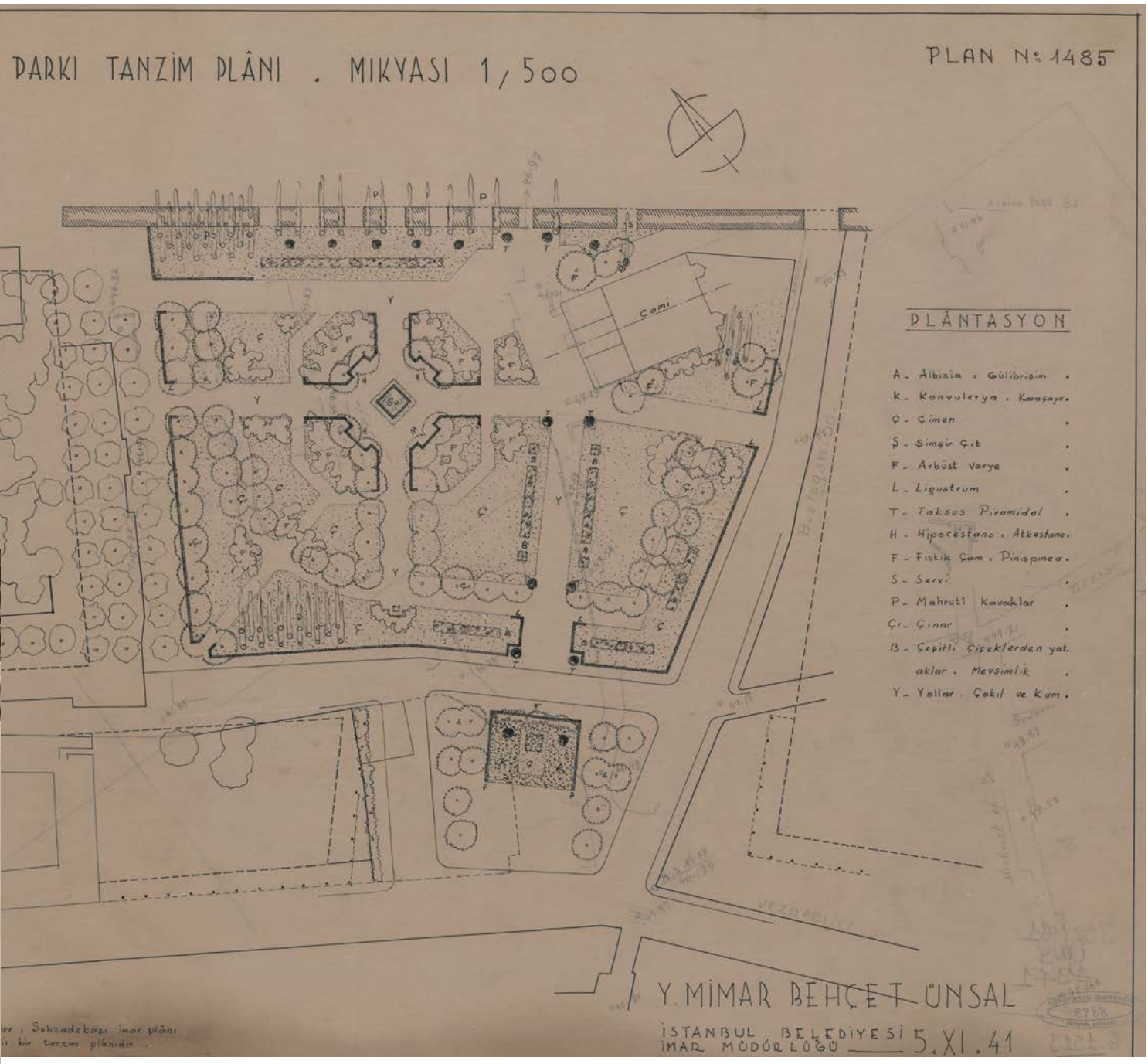
İstanbul sentezin Haliç yamacına ait imar planı istimlâki yapılmış olduğundan 2.5.1944 tarihli toplantısında 46 sayılı kararıla şehrin ihtiyaçlarına uygun olduğu tasvip ve kabul edilmiştir.

4.9.944

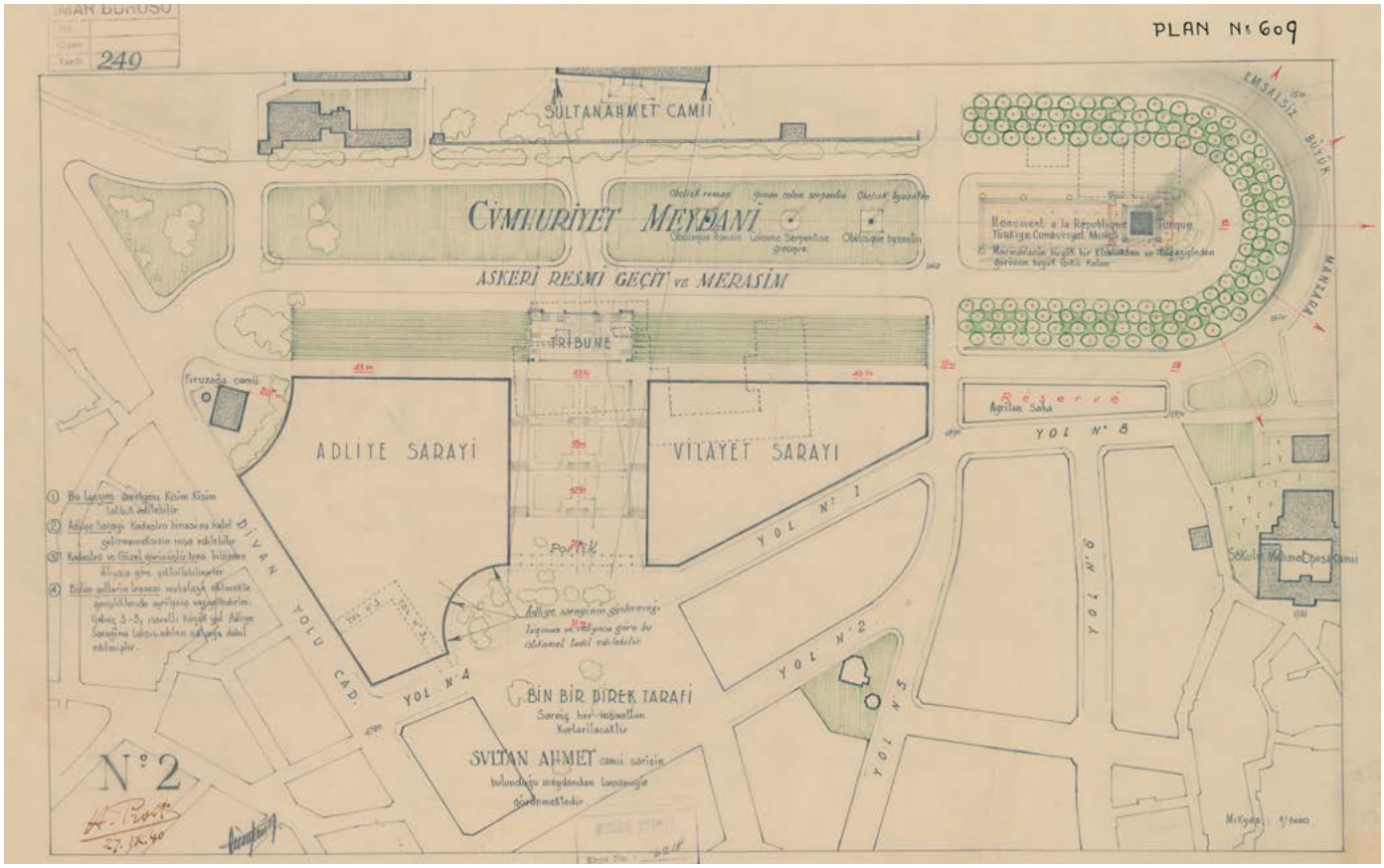
Binbirdirek Sarnıç Alanı Tasarımı.

İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi

Şehzadebaşı (Fatih) Parkı Tasarımı.

İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi

Hipodrom –Atmeydanı Alanının Cumhuriyet Meydanı Olarak Yeniden Düzenlenmesi Önerisi.

İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi

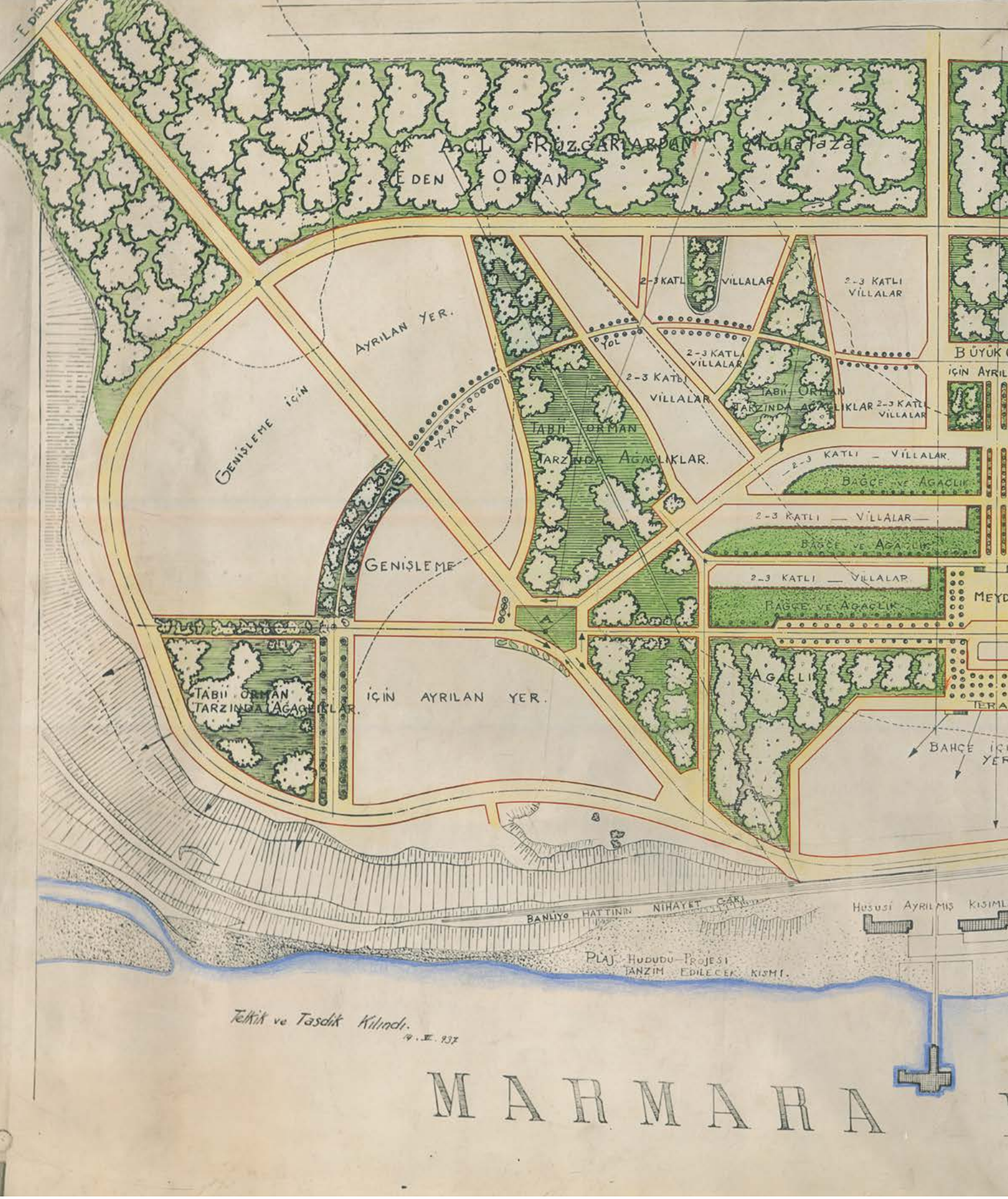
2 No'lu Park (Gezi Parkı) Alan Düzenlemesi.

İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi

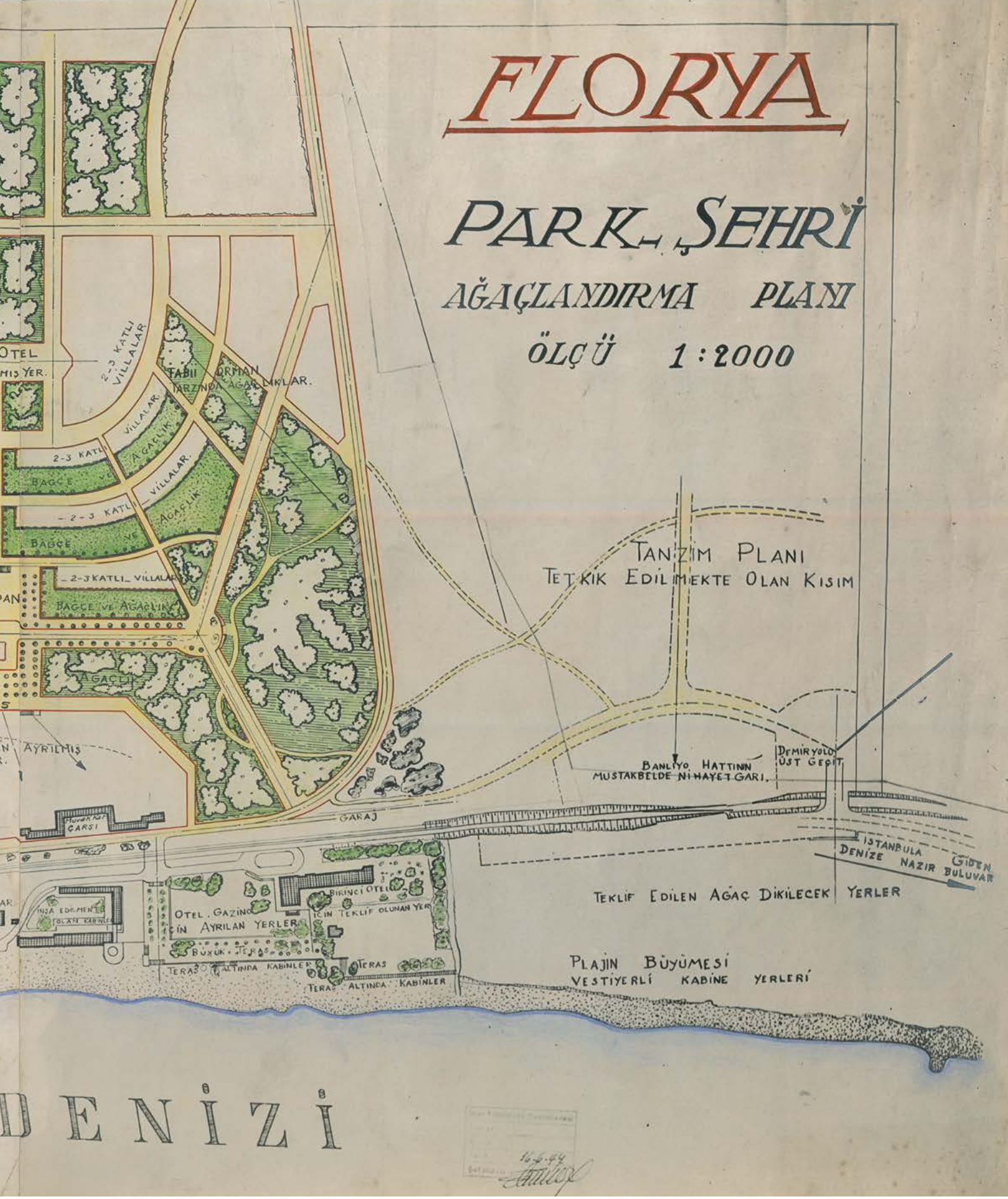
Atatürk Bulvarı, 1957.

İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi

Florya Kent Ormanı Sahası Düzenleme Projesi: Park Şehri Önerisi.

İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi

FLORYA
PARK-ŞEHRİ
AĞAÇLANDIRMA PLANI
ÖLÇÜ 1:2000
TANZİM PLANI
TETKİK EDİLMEKTE OLAN KISIM
2-3 KATLI VİLLALAR
TABİİ ORMAN
VİLLALAR
AĞAÇLIK
BAĞÇE VE AĞAÇLIK
AYRILMIŞ
GARAJ
DEMİRYOLU ÜST GEÇİT
BANLİYÖ HATTININ MÜSTAKBELDE NİHAYET GARI
İSTANBULA GİDEN DENİZE NAZIR BULUVAR
TEKLİF EDİLEN AĞAÇ DİKİLECEK YERLER
OTEL, GAZİNO İÇİN AYRILAN YERLER
BİRİNCİ OTEL İÇİN TEKLİF OLUNAN YER
TERAS ALTINDA KABİNLER
PLAJIN BÜYÜMESİ
VESTİYERLİ KABİNE YERLERİ
DENİZİ

Acı Gerçek: Gıda Fiyatları Krizi

Tarım-gıda sistemindeki sorunların en gözle görünür sonuçları fiyat etiketlerinde kendine yer buluyor. Yapısal sorunlar ancak kentlere etki ettikçe hem kamuoyunda hem karar alıcıların gündeminde kendine daha fazla yer bulabiliyor. Peki mevcut duruma nasıl geldik, nasıl etkileniyoruz ve daha önemlisi nereye gideceğiz?

Berkan Özyer *

* Vizyon 2050 Ofisi, İstanbul Planlama Ajansı

Fotoğraf M. Cevahir Akbaş

Türkiye'nin dört bir yanında raflarda, tezgahlarda gıda enflasyonu ete kemiğe bürünmüş hâlde dolaşıyor. Yerel, ulusal, küresel pek çok dinamiğin, akut ya da kronik sorunun bir araya gelmesiyle özellikle Aralık 2021'den beri Türkiye tarihinin ender fiyat artışlarından birini yaşıyor. Özellikle gıdaya erişim konusunda şoklara karşı en kırılgan kesimlerden birini oluşturan metropol sakinleri, başta İstanbul olmak üzere, bu fiyat artışından da sert etkileniyor. Nüfusun beşte birini barındıran, gayrisafi yurt içi hasılanın yaklaşık üçte birini üreten İstanbul'un ülke genelindeki sorunların en gözle görünen sonuçlarını tecrübe etmesi ve burada başarılı olacak çözümlerin ülke geneline yayılma potansiyeli nedeniyle bu yazıda söz konusu krizin nedenleri ve sonuçları, çeşitli önerilerle birlikte İstanbul özelinde değerlendiriliyor.

Gıda Sistemi

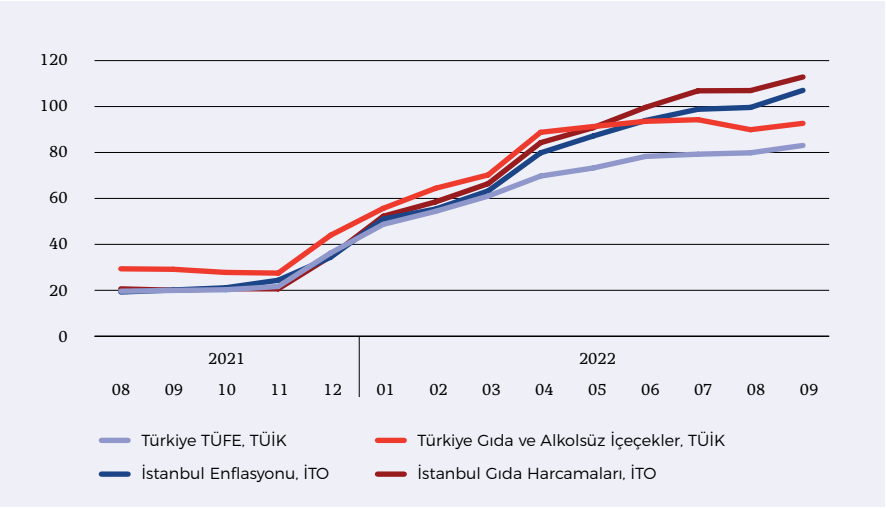
Öncelikle son on yıllarda iyice yaygınlaşan akademik tartışmalar neticesinde tarım-gıda konusunu bütüncül bir sistem olarak değerlendirildiğinin ve sorun tespit ile çözüm önerilerinin bu çerçevede ele alınması gerektiğinin altını çizmek gerek. Buna göre "gıda sistemi" salt tarımsal üretim değerleri değil, bunun çok daha ötesinde, gıda güvencesinin bütüncül ve siyasi bir konu olmasından hareketle hayatın pek çok alanına temas ediyor. hayatın pek çok alanına temas ediyor. Söz konusu sistem, üretim değerlerinin ve zirai meselelerin yanında, mevsimlik tarım işçileri üzerinden göçmen politikalarına, tedarik açısından lojistik ve altyapı hizmetlerine, karbon ayak izi üzerinden iklim krizine, ayrıca istihdam, enerji, halk sağlığı, atık yönetimi, şehir planlama, ekonomi, yönetişim ve demokrasi başta olmak üzere pek çok başlık ve disiplinle doğrudan etkileşim hâlinde.

Söz konusu çerçeveden hareketle bu yazıda, sayfa kısıtından ötürü bu sistemik yapının bugün küresel anlamda içinden geçtiği krizi, gıda enflasyonu üzerinden açıklayacak ve en somut yansımaları olan metropollerde sağlıklı gıdaya erişim açısından değerlendireceğim.

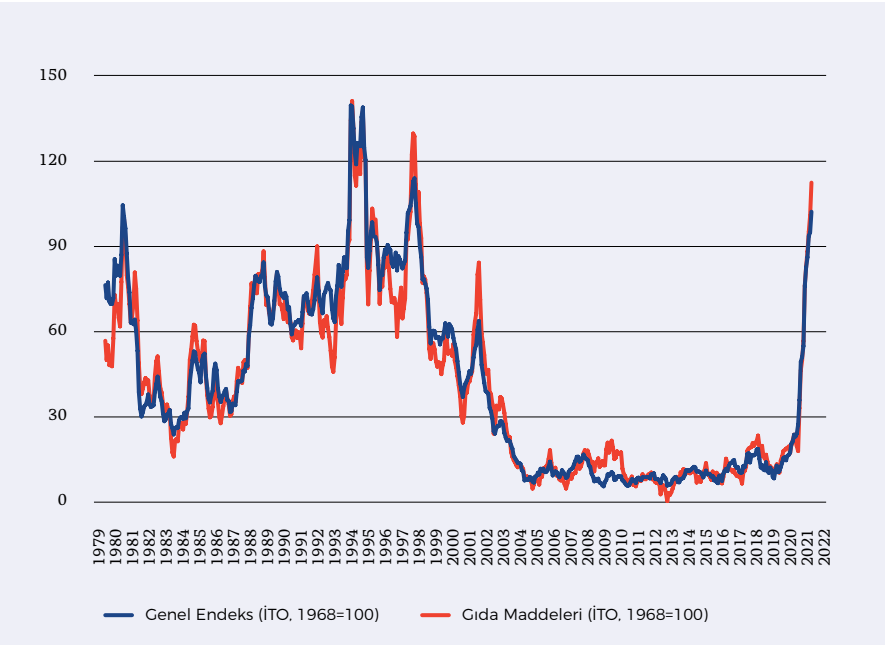
Gıda Enflasyonu

Türkiye son bir yıldır hızla artan enflasyon oranlarına tanık oluyor. Resmî veriler ile dahi genel durum hayli çarpıcı iken farklı veri kaynakları ile karşılaştırınca çıkan manzara konunun ne kadar istisnai olduğunu gösteriyor. İstanbul'un genel enflasyonu ve gıda enflasyonu çok hızlı bir şekilde artmış durumda. TÜİK'in Türkiye ve İstanbul oranlarının birbirine çok yakın olmasından ve il bazında enflasyon oranlarının en son Nisan 2022'de açıklanmasından hareketle TÜİK'in Türkiye geneli oranlarını İstanbul Ticaret Odası'nın 1995 baz oranlı verileri ile karşılaştırmak mümkün.[1] Buna göre sadece son bir yıl içinde Türkiye gıda enflasyonu TÜİK verilerine göre yüzde 29'dan yüzde 90'a, İTO verilerine göre ise İstanbul gıda enflasyonu yüzde 20'den yüzde 113'e çıktı (Şekil 1).

Söz konusu yüksek enflasyonun ne kadar istisnai olduğunu görmek adına İTO'nun daha geçmişe giden verilerini incelemek yerinde olacak. 1968 baz yılı verilerine göre İstanbul yaklaşık son 25 yılın en yüksek (2001 krizinden dahi daha yüksek) enflasyonuna tanık oluyor (Şekil 2). Ve hatta 1979 yılından bugüne bakıldığında 1994-95 ve 1997-98 yılları arasında ilk defa enflasyon yüzde 100'ün üzerine çıkmış durumda (1980 yılının ilk aylarında yüzde 95-100 arasında seyrettiğinin altı çizilmeli).

Şekil 1 TÜİK ve İTO verilerine göre genel enflasyon ve gıda enflasyonu oranları, 09.2021-09.2022.

Şekil 2 İTO 1968 baz yılı verilerine göre aylık genel ve gıda enflasyonu oranları 01.1979-09.2022.

Fotoğraf M. Cevahir Akbaş

İstanbul Planlama Ajansı (İPA) tarafından hazırlanan Yaşam Maliyeti araştırması da benzer bir tablo sunuyor.[2] Buna göre Aralık 2021'de yüzde 55 olan İstanbul Yaşam Maliyeti yıllık artış oranı, Ağustos 2022'de yüzde 102'ye ulaştı. Ekonomik sorunların, ülkenin gerçek gündeminin başında yer alması da bu tablonun kaçınılmaz sonucu. İPA araştırmalarına göre ev içi gündemde en başa ekonomik sorunları koyanların oranı Ocak 2021'de yüzde 31 iken Ağustos 2022'de yüzde 70'e ulaştı. Giderlerin gelirlerle eşleşmediği bir ortamda genel olarak enflasyondaki özel olarak gıda fiyatlarındaki artış kendini en somut şekilde sağlıklı gıdaya erişim açısından göstermekte, gıda harcamalarındaki kesintilerle vücut buluyor.

Gıda Harcamalarındaki Kesinti

Tüketicilerin gıda harcamaları ve gıdaya erişimi konusunda yürütülen düzenli nadir çalışmalardan İPA İstanbul Barometresi'ne göre Temmuz 2022'de alt sosyoekonomik seviyeye ait katılımcıların yüzde 73,1'i genel katılımcıların ise yüzde 61,8'i yeterli gıdaya ulaşamayacağından endişe ettiğini kaydetti. Bu endişe kendisini fiili olarak da beslenme açısından iki yönde gösteriyor. Yine aynı aydaki araştırmaya göre alt sosyoekonomik seviyeye ait katılımcıların yüzde 80,1'i maddi yetersizlikten dolayı tercih ettiği gıdaya erişemediğini vurguladı. Bu oran genel katılımcılar açısından ise yüzde 70,2 olarak kaydedildi. Dahası alt sosyoekonomik seviyeden katılımcıların yüzde 72,1'i, genel katılımcıların ise yüzde 62,2'si yeterli gıdaya ulaşamadığı için porsiyonlarını küçülttüğünü belirtti.[3]

Farklı güncel araştırmalar da bu sonuçları destekliyor. İPA tarafından hazırlanan Ekonomik Krizin Kıskacında: İstanbul'da Geçim ve Dayanışma Raporu ve rapor kapsamında yapılan anketin sonuçlarına göre ev kadınlarının "yüzde 62'si temel gıda ürünleri dışında gıda alışverişi yapmayı kestiğini, yüzde 42'si taneyle ve gramla alışveriş yapmaya başladığını, ancak bu şekilde temel gıda ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini" kaydetti.[4] Rapor, gıdaya erişimin artık temel gıda maddeleri seviyelerine düştüğünü, akşam pazarlardan çıktı diye tabir edilen kalmış ürünlere artan talebi, kent sakinlerinin kaliteden ziyade ucuzluğu önceliklendirdiğini, en pahalı öğün olarak görülen kahvaltının ilk vazgeçilen öğün olduğunu gösteriyor. Ayrıca tüketicilerin farklı uygulama ve marketlerin indirimlerini sürekli takip edip buna göre farklı ürünleri farklı günlerde farklı yerlerden almak zorunda kaldığı, çocuklar doysun diye kendi öğünlerinden vazgeçildiği gözlemleniyor.

Öte yandan yapılan harcamaların da artan oranda kredi kartıyla yapıldığı gözlemleniyor. Uzun yıllar Merkez Bankası danışmanlığı yürüten Ercan Türkkan'ın bağımsız araştırmasına göre 23 Eylül haftasında kartlı işlem tutarı bir önceki yıl aynı haftaya göre yüzde 128,1 artış gösterirken bu artışta en büyük payı 34,4 puanla "market-çeşitli gıda" harcamalarının aldığı görülüyor.[5] Dolayısıyla bu kredi kartı alışverişlerinin aylar ilerledikçe ciddi bir ödeme olumsuzluğunu tetikleyeceğini öngörmek zor değil.

Önceden 3-5 kilo aldığımız meyveyi şu an sayılı bile alamıyoruz. Kişi sayısınca birkaç çeşit meyve aldım ve 95 lira ödeyip çıktım. Çocuk sayısınca muz aldım, nar aldım. Kendini zaten hesaba bile katmıyorsun. Küçük çocuklara alıyorsun, bu kez büyükler "Biz de çocuğuz, bize niye yok?" diyorlar. Kim hastaysa ona veriyorsun meyveyi ya da.

- Asgari Ücretli Çalışan Anne, Sultangazi

Siz buraya akşam yedide gelin. İnsanlığımdan utanıyorum. Tezgah altından, çöpten meyve sebze toplayan insanları görünce anlarsınız kriz var mı yok mu! Bari yerlerde sürünmesinler diye bir kenarda topluyorum satılamayacakları.

-Pazarcı, Gaziosmanpaşa

Fotoğraf Bekir Dindar

Kaçınılmaz Sonuç: Beslenme Bozukluğu

Gıdaya erişimde yaşanan sorunlar kaçınılmaz şekilde beslenme bozukluğu olarak kendini gösteriyor. Sağlıklı gıdaya erişim kaynaklı yetersiz beslenmenin yaygınlığını açlık ile fazla kilo ve obezite oranları üzerinden ölçmek mümkün. Her iki alanda da son yıllarda oranlar artarken, olumsuz bir trend çizgisi daha belirgin hâle geliyor. Mevcut durumu gösterecek bilimsel çalışmalar sınırlı olsa dahi, son yıllardaki araştırmalar Türkiye genelinde özellikle çocuklar açısından durumun ne kadar acil müdahaleye ihtiyaç duyduğunu gösteriyor.

Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı tarafından hazırlanan Açlık Haritası'na göre Haziran ayında Türkiye'de 14,8 milyon kişi yetersiz besleniyordu (Açlık Haritası haftalık güncellenmekle birlikte Türkiye ile ilgili veriler güncellenmiyor. Hatta haritadan Türkiye verileri geriye dönük şekilde kaldırıldı).[6] Öte yandan obezite verilerine bakıldığında ise Türkiye ve İstanbul dünya genelinde çok olumsuz bir konumda. Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması'na göre Türkiye toplumunun yaklaşık üçte biri obezdir ve bu oran artıyor. Üstelik İstanbul için bu oranlar Türkiye ortalamasının da üstünde. Türkiye'de yüksek kilolu ve obez birey toplam oranı 2010-2017 yılları arasında yüzde 64,9'dan 70,7'ye, İstanbul'da 67,1'den 72,5'e yükseldi. Yani düşük kilolular da çıkartıldığında Türkiye nüfusunun sadece yüzde 27,7'si normal kilolu. Üstelik hem söz konusu oranların hem de obezitenin ekonomik maliyetinin artacağı öngörülüyor. Yakın zamanda yayımlanan ve 161 ülke için öngörülerde bulunan bir makaleye göre Yunanistan'ın hemen arkasından Avrupa'nın en yüksek obez oranına sahip Türkiye'de bu oran 2060 yılında yüzde 94,2'ye ulaşacak, böylece Türkiye nüfusu 20 milyonu geçen ülkeler arasında en yüksek obez ve kilolu oranına sahip ülke olacaktır.[7]

Acil Gündem: Okul Menüsü

Artan enflasyonun, yetersiz beslenmenin uzun vadeli en kırılgan kesimi kuşkusuz çocuklar. Ve akademik araştırmalar da bu konudaki sorunların altını çiziyor. Örneğin Eğitim Sen "Türkiye'de çok sayıda öğrenci okula kahvaltı yapmadan gitmekte, yine birçok öğrencinin okulda yemek yemeden günü tamamladığı ve eve döndüğü" tespitini yapıyor.[8] Bursa'da öğretmenlere yönelik yapılan bir araştırmaya göre ise öğrencilerin sadece yüzde 10'u düzenli süt içerken sadece yüzde 12,5'i yumurta yiyor. Yüzde 25'i kahvaltı yapmazken öğrencilerin aldığı gıdaların sadece yüzde 6,7'sini meyve sebze gibi besleyici gıdalar oluşturuyor.[9]

İstanbul özelinde bir araştırma ise Gaziosmanpaşa'daki bir aile hekimliği birimine kayıtlı 6-19 yaş arası çocukların verilerinden hareketle hazırlandı.[10] Buna göre beş çocuktan biri düşük kilolu, dört çocuktan biri ise yüksek kilolu. Ayrıca toplamda yüzde 76,6'sına kansızlık tanısı konmuşken kız çocuklarında bu oran yüzde 85,2'ye çıkıyor.

Böylesi bir manzara içerisinde Türkiye'deki okullar sağlıklı besinleri öğrencilere sunmaktan çok uzakta. Atılan

adımlar da ya ertelenmekte ya da yetersiz kalıyor. Örneğin 2019 başında okul kantinlerinde sağlıklı gıdaların satılması amacıyla duyurulan "okul gıdası" projesi Eylül 2019'da uygulamaya girecekken her sene erteleniyor (Son olarak Eylül ayında, 2023 eğitim yılının başlangıcına ertelendi).[11] Ayrıca uzun yıllardır tartışılan ve dünyanın pek çok ülkesinde uygulanan "Okul Yemeği Programları" (OYP) için artan şekilde Türkiye'de de talep dile getiriliyor, çeşitli yerel yönetimlerde uygulamaları görülüyor.[12] Ayrıca aynı TBMM çatısı altında kanun tekliflerine de konu oluyor.[13] OYP konusunda yapılmış en kapsamlı raporlardan 2011 tarihli araştırmada aktarılan, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan üst düzey yetkililerin "Mesele kaynak yokluğu değil kaynakların yeniden dağıtımıdır" sözü, konunun bir önceliklendirme ve siyasi mesele olduğunu gösteriyor.[14]

Neden Bugün?

Bu olumsuz manzara elbette bu konuda çalışan araştırmacılar için sürpriz olmaktan çok uzak. Gıda sistemindeki sorunlar nihayet fiyat etiketine yansıdığında kendini çok hızlı hissettirmekle birlikte görece normalleşme ile gündemden düşmesi de bir o kadar çabuk oluyor. Örneğin 2019 başlarında daha düşük oranlarda olmakla birlikte yaşanan gıda fiyatlarındaki artış, uzun süre ülkenin gündeminde yer etmiş, karar alıcılar o gün hayli eleştirilen "tanzim satış noktaları" gibi palyatif çözümler sunmuştu. Tarım–gıda sisteminde o dönem de altı çizilen sorunlar bir sonraki kriz anında katmerlenmiş hâlde kendini gösteriyor ve sistemik çözümlerin kaçınılmaz olduğunu kanıtlıyor. İPA tarafından yayımlanan "Gıda Fiyatları Krizi: Neden Şimdi, Neden Yine?" araştırmasında, Türkiye tarım gıda sistemindeki sorunlar arasında:

- Veri eksikliği
- Azalan üretici sayısı ve artan kayıt dışı – güvencesiz istihdam
- Tarımsal girdilerde yüksek enflasyon ve dövize bağımlılık
- Hal yasası, perakende yasası, büyükşehir yasası gibi yasalar üzerinden yasal belirsizlikler ve öngörülemezlik
- İklim krizi etkileri
- Çok aktörlü ve düzensiz uzun tedarik zinciri öne çıkarılıyor.[15]

Söz konusu sorunlar elbette küresel gelişmelerden bağımsız değerlendirilmemeli. Özellikle pandemi ile birlikte son 15 yılda üçüncü gıda fiyatları krizinin yaşandığı göz önünde bulundurulduğunda daha sık ve daha ağır krizlerin –Türkiye gıda sisteminde olduğu gibi– "yeni normal" olmaya doğru gittiği tespiti yapılabilir. Ve hatta yapılmalı ve buna göre kökten ve kalıcı çözümler oluşturulmalıdır. Sürdürülebilir Gıda Sistemlerine dair Uluslararası Uzmanlar Paneli (IPES-Food) tarafından yayımlanan Mayıs 2022 tarihli rapor, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ve küresel buğday üretiminin dörtte birini oluşturan iki ülkedeki çatışmaların ticarete etkileri üzerinden küresel gıda sisteminin dört yapısal sorununu belirledi:[16]

- Gıda ithalatına bağımlılık
- Yerleşik üretim sistemleri ve belirli ürünlerin üretiminin belirli bölgelerde aşırı yoğunlaşması
- Piyasa başarısızlığı ve spekülasyon
- Çatışma, iklim değişikliği, yoksulluk ve gıda güvensizliği kısır döngüleri

Bu çerçevenin sonunda kaçınılmaz şekilde dünyada da yetersiz beslenme ve gıda güvencesizliği artıyor. Gıda Krizine Karşı Küresel Ağ (GNAFC) araştırmasına göre 2021 yılında 53 ülke veya bölgede 193 milyon kişi kriz veya daha sert seviyede gıda güvencesizliği yaşadı. Bu sayı bir önceki yıl verilerine göre 40 milyon kişilik artış gösterdi.[17]

Sonuç

Yazının girişinde vurgulandığı üzere bu yazıda tarım gıda tedarik zincirinin son halkasında yer alan tüketiciler üzerinden mevcut gıda fiyatları krizi değerlendirildi. Bu sorunun temelinde elbette üretimdeki sorunlar yatmakta, üretici refahına yönelik meseleler çözümün de temelini oluşturmakta. Üretim ve üreticiyi odağına almayan çözümler sadece bir sonraki krize kadar etkileri hafifletmeye yarayacaktır. Ancak konunun bu ayağı bir başka yazının konusu olmalı.

Konunun ister sadece üretim tarafına ya da sadece tüketim ve tüketici enflasyonu, halk sağlığına odaklanılsın, her halükârda yapılması gereken günü kurtarmaktan uzak kalıcı programların sadece internet arşivlerinde, mevzuatlarda kalmasını engelleyecek şekilde önceliklendirilmesi, katılımcı politikaların oluşturulması ve azami oranda sübvansiyon ve desteklerin yardım bağımlılığına neden olmayacak şekilde uygulamaya konması; özellikle hem dünya genelinde hem Türkiye'de görüldüğü üzere yerel yönetimlerin bu konuda artan rollerine alan açılmalıdır. Gıda egemenliğini ve iklim dostu uygulamaları merkezine alan bir tarım-gıda sistemi metropolleri de üretimin yoğunlaştığı bölgeleri de krizlere karşı çok daha dayanıklı kılacaktır.

Fotoğraflar M. Cevahir Akbaş

Notlar

1 TÜİK ve İTO verileri için bkz. Türkiye Cumhuriyeti Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS) https://evds2.tcmb.gov.tr/

2 İstanbul Barometresi'nin aylık raporlarına bu adresten ulaşılabilir. https://ipa.istanbul/yayinlar/

3 İstanbul Barometresi, Temmuz 2022 https://ipa.istanbul/urun/istanbul-barometresi-temmuz-2022/

4 Ekonomik Krizin Kıskacında İstanbul'da Geçim Ve Dayanışma, Mart 2022. https://ipa.istanbul/urun/ekonomik-krizin-kiskacinda-istanbulda-gecim-ve-dayanisma/

5 ETTE Haftalık Bülten - 23 Eylül 2022. www.researchgate.net/publication/364011255_ette_haftalik_bulten_-_23_Eylul_2022_ette_weekly_bulletin_-_September_23_2022

6 HungerMap LIVE : Middle East and Northern Africa insights and key trends. 7 Haziran 2022. https://static.hungermapdata.org/insight-reports/2022-06-07/rbc-summary.pdf

7 Okunogbe A, Nugent R, Spencer G, vd. Economic impacts of overweight and obesity: current and future estimates for 161 countriesBMJ Global Health 2022;7:e009773.

8 Eğitim Sen. 2022/2023 Eğitim Öğretim Yılı Başında Eğitimin Durumu. Eylül 2022. https://egitimsen.org.tr/2022-2023-egitim-ogretim-yili-basinda-egitimin-durumu/

9 Eğitim İş Bursa Şubesi. Öğrencilerde Sağlıklı Beslenme Düzeyi Araştırması. Mayıs 2022. https://www.egitimisbursa.org.tr/HaberDetay/OGRENCILERDE-SAGLIKLI-BESLENME-DUZEYI-ARASTIRMASI-.html

10 Ay Akdoğan S, Mercan Başpınar M, Basat O. (2021). Okul çağı çocuklarında obezite, hipertansiyon ve anemi sıklığı: Bir aile sağlığı merkezinden retrospektif kesitsel bir çalışma. Türk Aile Hek. Derg., 25(3):69-75.

11 Resmi Gazete Sayı: 31948. 9 Eylül 2022. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/09/20220909-5.htm

12 Örneğin Beylikdüzü Belediyesi'nin başlattığı "Beslenme Saati" projesi. https://www.beylikduzu.istanbul/haber/1756/beslenme-saati-projesi-yuzlerce-ihtiyac-sahibine-ulasacak

13 TİP İstanbul Milletvekili Sera Kadıgil ve HDP İstanbul Milletvekili Saruhan Oluç 1 Ekim 2022 tarihinde iki ayrı kanun teklifi vermiştir. https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-4600.pdf; https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-4602.pdf.

14 Candaş, A., Ekim-Akkan, B., Günseli, S. ve Deniz, M. B. (2011). Devlet ilköğretim okullarında ücretsiz öğle yemeği sağlamak mümkün mü? Farklı ülke modelleri ve Türkiye'ye yönelik öneriler. İstanbul: Açık Toplum Vakfı.

15 İPA, Gıda Fiyatları Krizi: Neden Şimdi, Neden Yine?. Haziran 2022. https://ipa.istanbul/wp-content/uploads/2022/06/KENT-GUNDEMI_GIDA-KRIZI-2.pdf

16 iPES-FOOD. Another Perfect Storm? Mayıs 2022. https://ipes-food.org/_img/upload/files/AnotherPerfectStorm.pdf

17 GNAFC. 2022 Global Report on Food Crises. Mayıs 2022. www.fightfoodcrises.net/fileadmin/user_upload/fightfoodcrises/doc/resources/GRFC_2022_FINAL_REPORT.pdf

İstanbul Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planı ve Gelecek Adımlar*

Hızla büyüyerek "ucu olmayan bir bölge kent" hâline gelen İstanbul, Türkiye'de ve dünyadaki 15 milyondan fazla nüfusa sahip mega-kentler arasında "Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planı'nı (SKHP) tamamlayan ilk kent oldu. İstanbul SKHP kapsamında, geniş bir paydaş ve vatandaş grubunun katılımı ve disiplinlerarası bir yaklaşımla önerilen projeler aracılığıyla yaşam kalitesinin yükseltilmesi, herkes için daha eşit erişim ve hareketlilik olanaklarının sağlanması, ulaşımdan kaynaklanan olumsuz çevresel etkilerin, otomobil bağımlılığının ve trafik tıkanıklığının azaltılması ve trafik güvenliğinin artırılması amaçlandı. Bu yeni planlama yaklaşımı; bir yandan toplu taşıma, yürüme ve bisiklet gibi sürdürülebilir ulaşım türlerinin kullanımını teşvik edip kentlileri planlama sürecinin odağına alırken diğer yandan planın uygulanmasına ilişkin etkin bir izleme ve değerlendirme sisteminin kurulmasını öneriyor.

Haluk Gerçek [·]

[·] İTÜ İnşaat Fakültesi, Emekli Öğretim Üyesi

Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planı (SKHP) kavramı, 2009 - 2013 yılları arasında Avrupa Birliği'nde (AB); geleneksel ulaşım planlaması uygulamalarının, çağdaş kentlerde yaşanan hareketlilik sorunlarına etkili çözümler sağlayamadığının anlaşılmasıyla ortaya çıktı. AB'deki SKHP uygulamaları, 2013 yılında ELTIS (AB'nin Hareketlilik ve Ulaştırma Genel Müdürlüğü tarafından finanse edilen Kentsel Hareketlilik Gözlemevi) tarafından yayınlanan, "Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planı Hazırlama ve Uygulama Rehberi" doğrultusunda yürütülüyor.[1] SKHP zorunlu bir planlama belgesi olmadığı ve genellikle, herhangi bir uluslararası ya da ulusal kurum tarafından yasal olarak uygulanmadığı hâlde, bu rehber birçok Avrupa kentindeki planlama çalışmalarında yaygın bir şekilde kullanılıyor. Ayrıca, SKHP ile henüz tanışmamış kentlerin, bu rehberi ve SKHP yaklaşımlarını kullanması teşvik edildi. İstanbul, SKHP hazırlanırken de bu rehberden yararlandı.

Yeni nesil bir planlama yaklaşımı olan SKHP, daha iyi bir yaşam kalitesi sağlamak amacıyla; insanları, erişilebilirliği, halkın ve paydaşların katılımını planlama sürecini odağına alır.

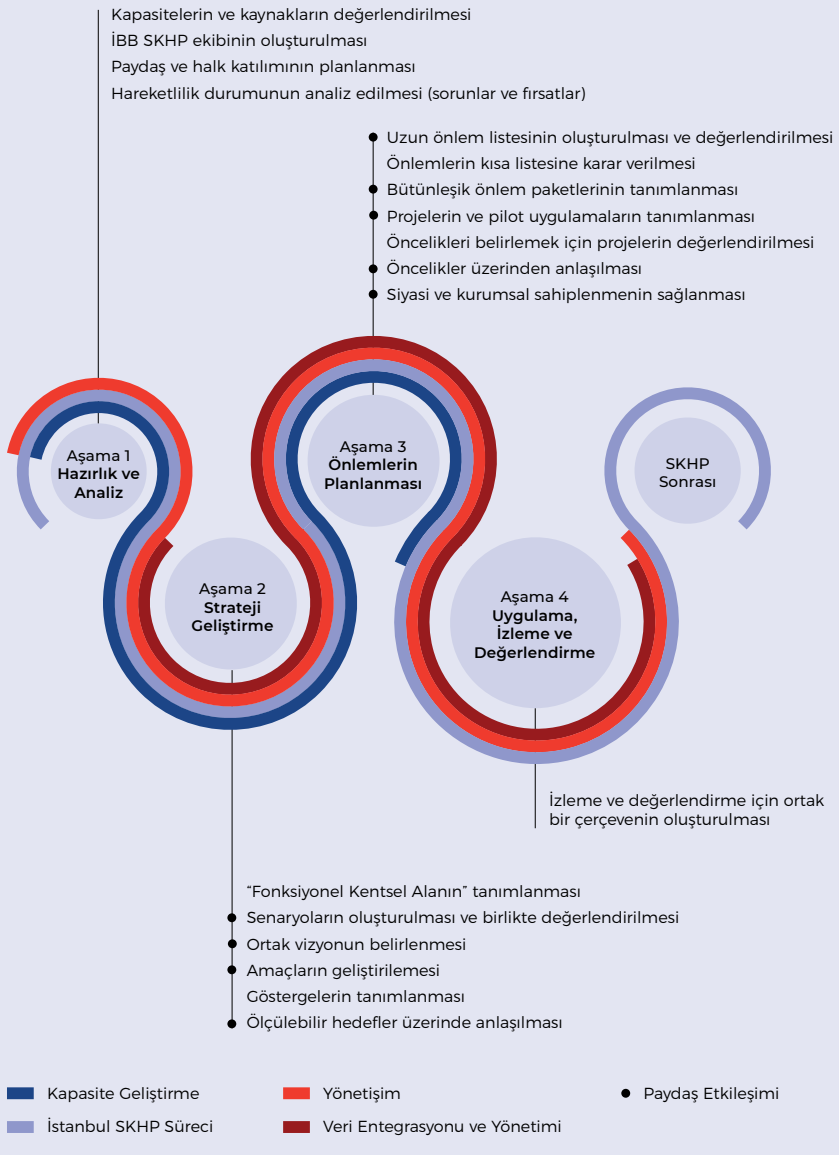
İstanbul ve Türkiye'deki ulaşım planlaması çalışmaları oldukça eskiye dayanıyor. Geleneksel ulaşım planları, trafik sorunlarının çözümü için ulaştırma ağının kapasitesini artırmak amacıyla altyapı projelerinin geliştirilmesine öncelik verir ve uzmanlar tarafından hazırlanır. Yeni nesil bir planlama yaklaşımı olan SKHP ise daha iyi bir yaşam kalitesi sağlamak amacıyla; insanları, erişilebilirliği, halkın ve paydaşların katılımını planlama sürecinin odağına alır. İdari sınırların ötesinde "işlevsel bir kentsel alanda" belirlenmiş olan hedeflere erişmeyi amaçlayan bir uygulama planı sunar. Planın uygulanması sistemli bir izleme ve değerlendirme süreci ile birlikte yürütülür. Ayrıca SKHP'nin, önceden kurgulanmış ve belirlenmiş adımlarla yürütülen bir plan olmasına karşın, aynı zamanda, kentin özel gereksinimlerine odaklanan ve özelleştirilmiş eylem planlarının geliştirilmesini de sağlayan esnek bir süreç olduğunun altını çizmek gerekir. Geleneksel ulaşım planlaması ve SKHP arasındaki temel farklar Tablo 1'de özetlenmiştir.

İstanbul SKHP'da uygulanan planlama ve uygulama süreci aşağıda özetlenen 4 aşamadan oluşuyor (Şekil 1).

* İstanbul SKHP konusunda bu yazıda verilen bilgiler "Birleşik Krallık Küresel Geleceğin Şehirleri Programı, Arup, UN Habitat, İBB (2022), İstanbul Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planı Final Raporu"ndan özetlenmiştir.

Geleneksel Ulaşım Planlaması	Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planlaması
Trafik odaklı	**İnsan** odaklı
Temel hedefler: Trafik akış kapasitesi ve hızı	Temel hedefler: Toplumsal eşitlik, sağlık ve çevre de dahil olmak üzere **erişebilirlik ve yaşam kalitesi**
Ulaşım türü odaklı	**Tüm ulaşım türlerinin bütünleşik olarak geliştirilmesi** ve sürdürülebilir hareketliliğe geçiş
Ana konu altyapı	**Altyapı, pazar, düzenleme, bilgilendirme ve tanıtımın birleşimi**
Sektörel planlama belgesi	**İlgili politika alanlarıyla tutarlı** planlama belgesi
Kısa ve uzun dönemli teslim planı	**Uzun dönemli bir vizyon ve strateji** içine yerleştirilmiş kısa ve orta dönemli teslim planı
İdari bir alanı kapsar	İş trafiği akışlarına dayalı **işlevsel kentsel alanı** kapsar
Trafik mühendislerinin alanı	**Disiplinlerarası** planlama ekipleri
Uzmanlarca yapılan planlama	Şeffaf ve katılımcı bir yaklaşım kullanılarak **paydaşların ve vatandaşların katılımıyla planlama**
Sınırlı etki değerlendirmesi	**Öğrenme** ve gelişmeyi kolaylaştırmak için etkilerin **sistematik olarak değerlendirilmesi**

Tablo 1 Geleneksel Ulaşım Planlaması ve SKHP Arasındaki Farklar[2]

Şekil 1 İstanbul SKHP Planlama ve Uygulama Aşamaları[3]

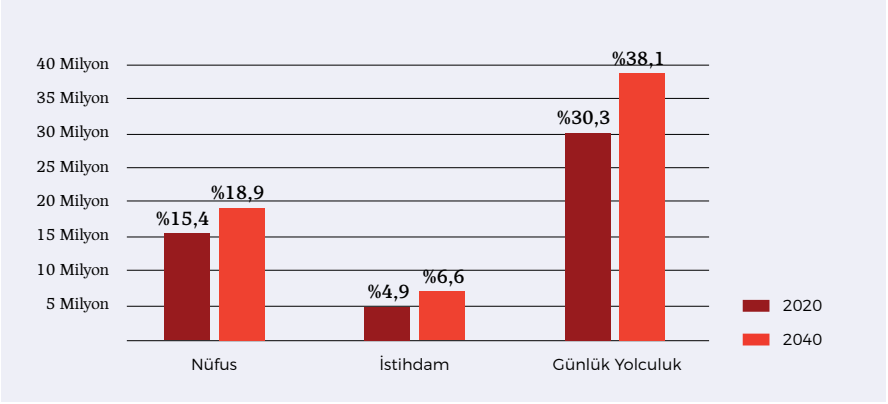
Hazırlık ve Analiz: Bu aşamada, kurumsal kaynaklar ve yerel planlama koşulları değerlendirildi. Disiplinlerarası işbirliğini teşvik etmek ve SKHP'nin yürütücülüğünü üstlenmek amacıyla, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) bünyesinde bir SKHP ekibi kuruldu. Ayrıca, kapsamlı bir paydaş katılımı ve iletişim stratejisi oluşturuldu; toplumsal kapsayıcılık analizi ile yetersiz temsil edilen gruplar belirlendi. Paydaş katılımı süreçlerinde, Küresel Geleceğin Şehirleri Programı'nda tanımlanan; kadınlar, yaşlılar, çocuklar/gençler, düşük gelirli gruplar/işsiz nüfus, engelliler, etnik azınlıklar, mülteciler ve yabancılar/turistlerden oluşan yetersiz temsil edilen grupların tamamının temsil edilmesi ve katılımı sağlandı. Ek olarak; kentteki mevcut durum, demografi, istihdam, ekonomi, iklim değişimi, yönetişim ve diğer açılardan değerlendirildi.

Strateji Geliştirme: Bu aşamada, İstanbul SKHP'nin işlevsel kentsel alanı tanımlandı. Ayrıca; Sivil Toplum Kuruluşları (STK), ticari işletmeler, meslek odaları, uzmanlar ve İBB SKHP Ekibi'nin katılımı ve katkılarıyla, SKHP'nin senaryoları, vizyonu ve amaçları belirlendi. Bu kapsamda, belirlenen SKHP amaçlarının değerlendirilmesinde kullanılmak üzere göstergeler geliştirildi.

Politika Önlemlerinin Planlanması: Bu aşamada ilk olarak, paydaşların ve İBB SKHP Ekibi'nin katkılarıyla, politika önlemlerinin uzun listesi hazırlandı. Bu listede yer alan bütün politika önlemleri, toplumsal kapsayıcılık ve cinsiyet eşitliğine yönelik iyileştirmeleri içeriyor. Bu adımı, politika önlemlerinin kısa listesinin ve önlem paketlerinin oluşturulması izledi. Bir sonraki aşamada, uluslararası en iyi uygulamalar, uzman deneyimleri, İBB'nin mevcut projeleri ve paydaş çalıştaylarında önerilen eylemler dikkate alınarak İstanbul SKHP'nin projeleri belirlendi. Son olarak, niceliksel ve niteliksel değerlendirme sonuçları ve İBB'nin uygulama programı göz önüne alınarak, projelerin öncelikleri tanımlandı.

Uygulama, İzleme ve Değerlendirme: Bu aşamada, önerilen projelerin başarısının gözlenmesi için sistematik bir izleme ve değerlendirme çerçevesi oluşturuldu.

Bunlara ek olarak, İstanbul SKHP'nin planlanması ve uygulanması sırasında dikkate alınması gereken temel ilkeleri içeren bir "yönetişim" çerçevesi ortaya kondu. Ayrıca, SKHP sürecinin farklı adımlarında, İBB'nin insan kaynağı gereksinimlerine göre bir kapasite geliştirme programı yürütüldü. Bunun yanında, SKHP'nin kuramsal ve uygulamalı açılardan temel özelliklerine odaklanan bir eğitim programı uygulandı ve çeşitli atölyeler düzenlendi. Son olarak, veri yönetimi ve entegrasyonu konusunda ayrı bir çalışma yürütüldü (Şekil 1).

Şekil 2 Nüfus, İstihdam ve Günlük Yolculuk Sayısı Öngörüleri[5]

İstanbul SKHP, İstanbul'da vatandaşların ve paydaşların, planlama ve uygulama süreçlerine etkin katılımını sağlamayı ve başta yetersiz temsil edilen gruplar olmak üzere herkesin hareketlilik gereksinimlerini karşılamayı amaçlıyor.

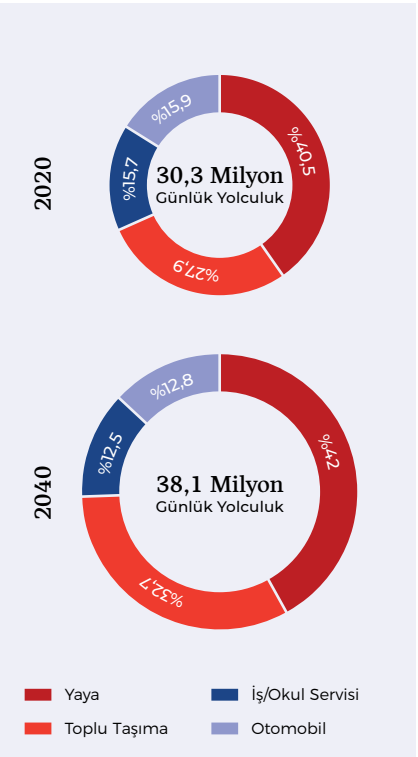
İstanbul SKHP, İstanbul'da vatandaşların ve paydaşların, planlama ve uygulama süreçlerine etkin katılımını sağlamayı ve başta yetersiz temsil edilen gruplar olmak üzere herkesin hareketlilik gereksinmelerini karşılamayı amaçlıyor. Bu kapsamda, COVID-19 pandemisinin yarattığı kısıtlara karşın, İstanbul SKHP için belirlenen 255 paydaştan 134'üne 24 çevrimiçi oturumda düzenlenen çalıştay ve odak grup toplantılarının yanı sıra çeşitli anketler aracılığıyla ulaşıldı ve paydaşların SKHP çalışmaları boyunca sürekli olarak etkin katılımları sağlandı.

Eğilim Senaryosu ve Öngörüler

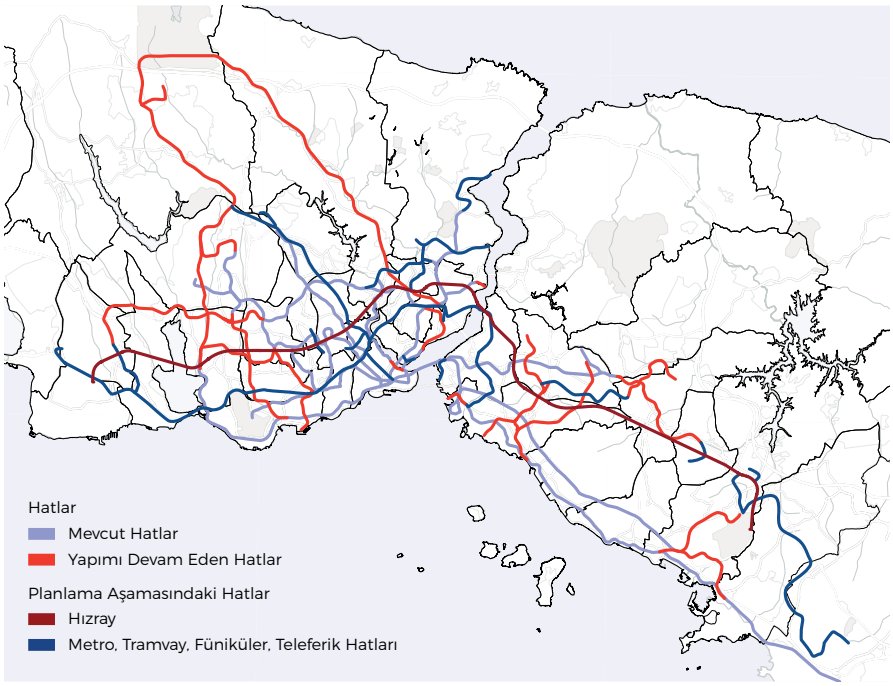
İstanbul, 15,4 milyonluk nüfusu ile Avrupa'nın birinci, dünyanın on üçüncü en kalabalık kenti. 2000 yılında 11 milyon olan kent nüfusu 2020 yılında 15,4 milyona ulaştı. Öte yandan, 2000 yılında 3,5 milyon olan toplam istihdam, 2020 yılında 4,9 milyona yükseldi. Hızlı ve plan dışı yapılaşma, artan nüfus ve motorlu taşıt sayısı ile yetersiz toplu taşıma sistemi gibi nedenlerle sürdürülebilir olmayan bir ulaşım sistemi ortaya çıktı. İstanbul SKHP'de, kentin gelecekteki durumunu ortaya koymak için değişik senaryolar öngörüldü. İstanbul SKHP kapsamında önerilen projelerin değerlendirilmesinde Eğilim Senaryosu temel alındı. Bu senaryo, 2040'a kadar yapım aşamasında ya da "yapımına karar verilmiş" olan bütün ulaşım projeleri ile yönetmelik değişikliklerini içeriyor. 2040 yılında İstanbul'da nüfusun 18,9 milyona, istihdamın ise 6,6 milyona çıkması öngörülüyor (Şekil 2).

Planlanan raylı sistem projelerinin gerçekleşmesi sonucunda, raylı sistemin toplu taşıma yolculukları içindeki payının önemli oranda (%24,6'dan %47,2'ye) artması bekleniyor.

İstanbul SKHP'de, gelecekteki yolculuk talebinin kestirilmesi ve projelerin değerlendirilmesinde kullanılan temel büyüklüklerin hesaplanması amacıyla, stratejik düzeyde bir model olan, İstanbul Ulaşım Modeli (İUM) kullanıldı. Başta raylı sistem projeleri olmak üzere, bazı projelerin değerlendirilmesi İUM'den elde edilen çıktılar ile mümkün olsa da; düşük salım bölgesi, tıkanıklık fiyatlandırması, otobüs şeritleri, otopark politika düzenlemeleri vb. projelerin değerlendirilmesi için daha ayrıntılı, mikro modelleme araçlarına gereksinim var. İUM'nin kestirimlerine göre, 2020 yılında 30,3 milyon olan günlük yolculuk sayısı 2040 yılında 38,1 milyon olacak, diğer bir deyişle, İstanbul'da günde 7,8 milyon daha fazla yolculuk yapılacak (Şekil 2). 2040 yılı için yapılan değerlendirmelere göre; planlanan raylı sistem projelerinin, zirve saatlerdeki özel otomobil ve toplu taşıma yolculukları üzerinde sınırlı etkisi olacağı öngörülüyor (Şekil 3). Öte yandan, bu projelerin gerçekleşmesi sonucunda, raylı sistemin toplu taşıma yolculukları içindeki payının önemli oranda (%24,6'dan %47,2'ye) artması bekleniyor.[4] İstanbul'da yürüme ve toplu taşımadan oluşan sürdürülebilir ulaşım türlerinin payı oldukça yüksek (%68,4). Ancak, bisiklet kentlerimizde bir ulaşım aracı olarak henüz yerleşmedi.

Şekil 3 Yolculukların Türel Dağılım Oranları[6]

Görsel 1 İstanbul Raylı Sistem Ağı[7]

Bu yeni planlama yaklaşımı; toplu taşıma, yürüme ve bisiklet gibi sürdürülebilir ulaşım türlerinin kullanımını teşvik edip ve kentlileri planlama süreçlerinin odağına alırken otomobil bağımlılığı,karbon salımı, hava ve gürültü kirliliği ve trafik kazaları gibi olumsuz etkileri azaltmayı da amaçlıyor.

1 Erişebilir, ödenebilir, entegre ve kapsayıcı bir ulaşım sistemine sahip olmak.	2 Çevresel olarak sürdürülebilir bir ulaşım sistemine sahip olmak.	3 Ekonomik olarak sürdürülebilir ve dayanıklı bir ulaşım sistemine sahip olmak.
4 Ulaşım ve yolculukların emniyetini ve güvenliğini artırmak.	5 Trafik hacimlerini, sıkışıklığını ve otomobil bağımlığını azaltmak.	6 Toplu taşımaya geçişi teşvik etmek.
7 Aktif türlere geçişi teşvik etmek (yürüyüş ve bisiklet).	8 Kompakt ve çok merkezli gelişmeyi destekleyen bir ulaşım sistemine sahip olmak.	9 En az düzeyde olumsuz etkiye sahip verimli bir kentsel lojistik sistemine sahip olmak.

Tablo 2 İstanbul SKHP Temel Amaçları

İstanbul'un toplu taşıma sistemi; iş, eğitim, sağlık vb. temel hizmetlere erişimin sağlanması açılarından yaşamsal bir öneme sahip. Kentsel raylı sistem ağı aşamalı olarak genişlerken, toplu taşıma sistemi, gelişmiş ve akıllı teknolojiler kullanılmasının da katkılarıyla gelişiyor. Mevcut durumda, İstanbul'da 260,15 km uzunluğunda kentsel raylı sistem ağı hizmet verirken 208,90 km uzunluğunda hat inşa halinde bulunuyor. İnşa halindeki hatların 103,30 km'lik kısmı Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından yürütülen projelerden oluşuyor. Planlanan raylı sistem ağı 2029 yılında 637,90 km'ye ulaşacak (Görsel 1). Son yıllarda hayata geçirilen toplu taşıma projeleri ile kentin çeperlerinde yaşayan insanların ekonomik, kültürel ve sosyal etkinliklere erişim olanakları bir ölçüde arttı. Ancak İstanbul'un toplu taşıma sisteminin; entegrasyon, kapsayıcılık, erişilebilirlik ve ödenebilirlik, güvenilirlik ve güvenlik açılarından geliştirilmesi gerekiyor.

Vizyon, Amaçlar, Projeler

İstanbul SKHP'nin vizyonu paydaş katılımı ile belirlendi. Vizyon, kent için arzu edilen geleceği tanımlamakta ve ayrıca amaçlar, göstergeler, hedefler ile politika önlemlerinin geliştirilmesinde kullanılıyor. İstanbul SKHP'nin vizyonu aşağıdaki şekilde belirlendi:

"Sürdürülebilir ve dayanıklı bir gelecek için İstanbul'un eşsiz coğrafyası ve tarihi değerleriyle uyumlu, güvenli, entegre, erişilebilir ve ödenebilir hareketlilik seçeneklerinden oluşan karma bir yapı sunan, insan ve çevre odaklı, yenilikçi ve kapsayıcı bir ulaşım sistemi."[8]

İstanbul SKHP, Türkiye'nin ilk SKHP çalışması olmasının yanı sıra dünyada 15 milyonu aşkın nüfusa sahip bir mega-kent için hazırlanan bu türden ilk plandı.[9] Bu yeni planlama yaklaşımının temel amaçları, toplu taşıma, yürüme ve bisiklet gibi sürdürülebilir ulaşım türlerinin kullanımını teşvik etmek bunu yaparken de ve kentlileri planlama süreçlerinin odağına almak. Plan, ayrıca; otomobil bağımlılığı, karbon salımı, hava ve gürültü kirliliği ve trafik kazaları gibi olumsuz etkileri azaltmayı da amaçlıyor (Tablo 2). Belirlenen amaçlara ulaşmak için 3 tema altında gruplandırılan 26 proje önerildi.

Tema 1: Düşük Karbona Geçiş
İstanbul'da ulaşım kaynaklı karbon salımlarının azaltılması ve özel araç kullanımının azaltılması, toplu taşıma taşıtlarının karbonsuzlaştırılması ve aktif ulaşım türlerinin teşvik edilmesi, bu projelerin temel amacı. Bu tema kapsamında 8 ana proje yer almaktadır (Görsel 2).

Tema 2: Kesintisiz Aktarma ve Entegrasyon
Bu projelerle, herkes için erişilebilir, entegre, kapsayıcı, güvenli ve konforlu bir ulaşım sistemi sunarak toplu taşımaya geçişi teşvik etmek amaçlanıyor. Bu tema kapsamında 10 ana proje yer almakta (Görsel 2). Bunlardan en önemlisi olan "Raylı Sistem Ağının Genişletilmesi" projesi, İstanbul'da yapımı devam eden ve 2040'a kadar planlanan bütün raylı sistem projelerini içeriyor.

Tema 3: Trafik Tıkanıklığının Azaltılması
Bu tema, özel araç kullanımının azaltılması amacıyla teşvik edici ya da caydırıcı projeleri içeriyor. Bu amaçla, kentlileri özel araçlar yerine sürdürülebilir ulaşım türlerini kullanmaya yönlendiren teşvik edici projeler ile talep yönetimi çerçevesinde özel araç kullanımını caydırıcı projeler geliştirildi. Bu tema kapsamında 8 ana proje yer almakta (Görsel 2).

Tüm projeler ve pilot uygulama alanları Görsel 3'te gösterilmiştir.

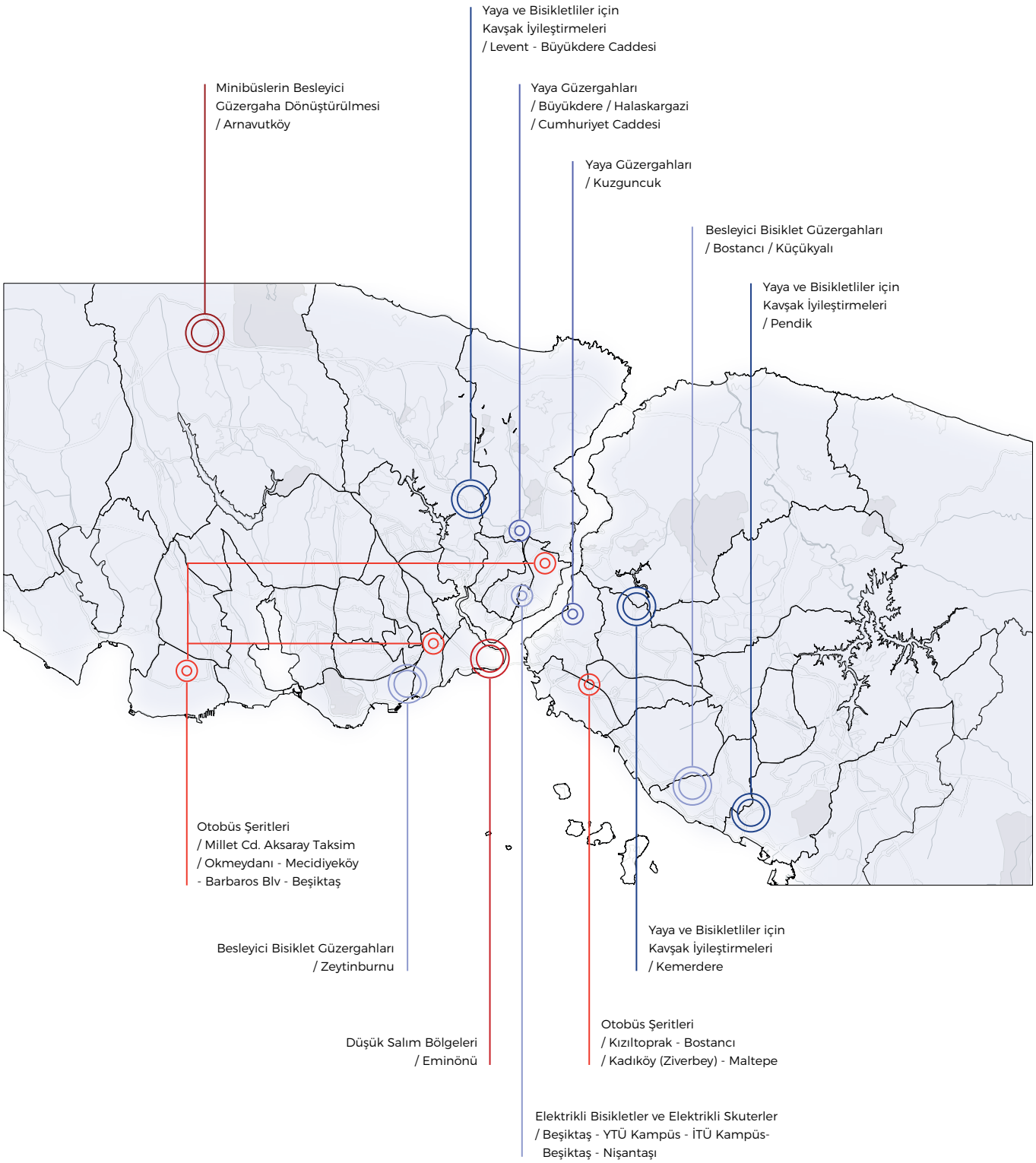

Görsel 2 Düşük Karbona Geçiş, Kesintisiz Aktarma ve Entegrasyon ve Trafik Tıkanıklığının Azaltılması Projeleri

İzleme ve Değerlendirme
İstanbul SKHP'nin uygulanmasının en önemli öğelerinden biri, tüm eylem ve projelerin izlenmesi ve değerlendirilmesidir. İzleme, belli göstergeler ile ilgili sistematik olarak veri toplanmasına dayanıyor. SKHP'nin uygulanması süreci boyunca yürütülen değerlendirme ise, izlemeden elde edilen veriler esas alınarak, planın sistematik ve nesnel olarak incelenmesini ve gerekli değişikliklerin yapılmasını içeriyor.

Gelecek Adımlar
İstanbul SKHP kapsamında, geniş bir paydaş ve vatandaş grubunun katılımıyla, önerilen projeler aracılığıyla, herkes için daha eşit erişim olanaklarının sağlanması, ulaşımdan kaynaklanan olumsuz çevresel etkilerin (karbon salımları, hava ve gürültü kirliliği) ve trafik tıkanıklığının azaltılması ve trafik güvenliğinin artırılması amaçları için iddialı hedefler öngörüldü. Bu projelerin hayata geçirilmesi için ayrıntılı fizibilite ve hazırlık çalışmalarının yapılması gerekiyor.

İstanbul SKHP, Türkiye'deki ilk SKHP çalışması. Yakın bir gelecekte, Türkiye'de başka kentlerde de (Konya, Eskişehir, İzmir, Kocaeli ve Ankara) SKHP çalışmaları tamamlanacak. İstanbul için AB fonuyla desteklenen, uygulama eylem ve projelerine odaklanacak tamamlayıcı bir SKHP çalışmasının hazırlıkları yapılıyor. SKHP'nin yakın bir gelecekte yasal bir zorunluluk olarak ülkenin planlama mevzuatında yer alması kaçınılmaz. Ancak unutulmamalı ki yerel ve merkezi yönetimlerin arşivleri mevzuat gereği yapılmış, fakat değişik nedenlerle uygulanmamış ulaşım planlaması raporları ile dolu. İstanbul SKHP'de belirlenen hedeflerin gerçekleşebilmesi, öncelikle, akılcı ve güçlü bir yönetişim yapısının oluşturulmasına ve yerel ve merkezi yönetimlerin SKHP süreçlerini uygulama konusunda kararlı bir tutumla işbirliği yapmalarına bağlı.

Görsel 3 İstanbul SKHP Projeleri ve Pilot Uygulama Alanları[10]

Notlar

1 Rupprecht Consult-Forschung&Beratung GmbH (der.) (2019). Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planı Hazırlama ve Uygulama Rehberi. 2. Baskı.

2 A.g.y.

3 Birleşik Krallık Küresel Geleceğin Şehirleri Programı, Arup, UN Habitat, İBB (2022), İstanbul Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planı.

4 A.g.y.

5 A.g.y.

6 A.g.y.

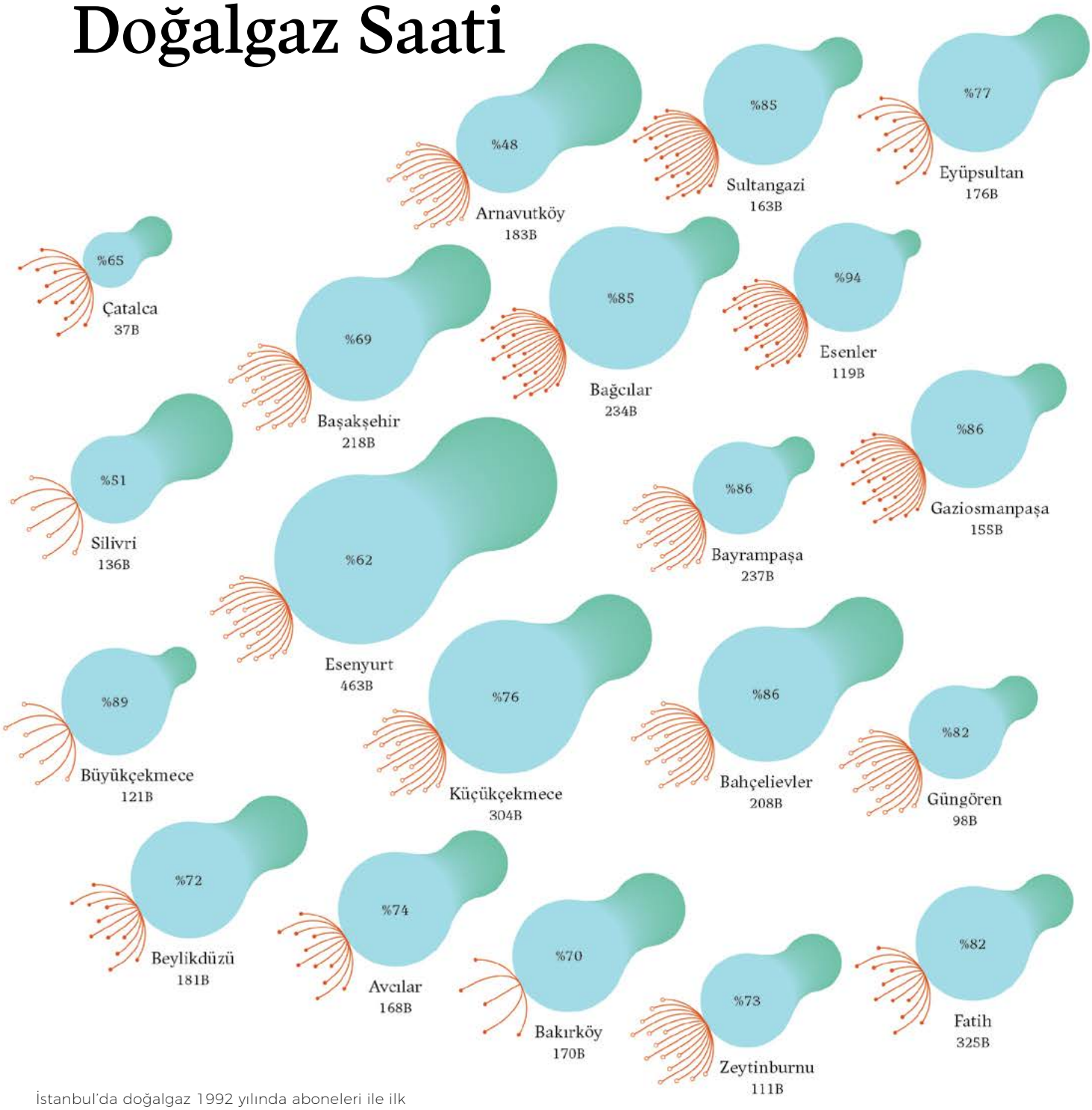
7 A.g.y.

8 A.g.y.

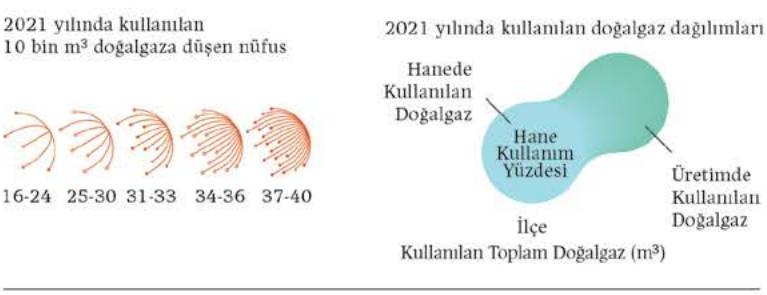
9 https://surdurulebilirulasim.istanbul/skhp-ne-dir/; https://surdurulebilirulasim.istanbul/en/home-page/; https://www.eltis.org/resources/case-studies/istanbuls-new-sustainable-urban-mobility-plan.

10 Birleşik Krallık Küresel Geleceğin Şehirleri Programı, Arup, UN Habitat, İBB (2022).

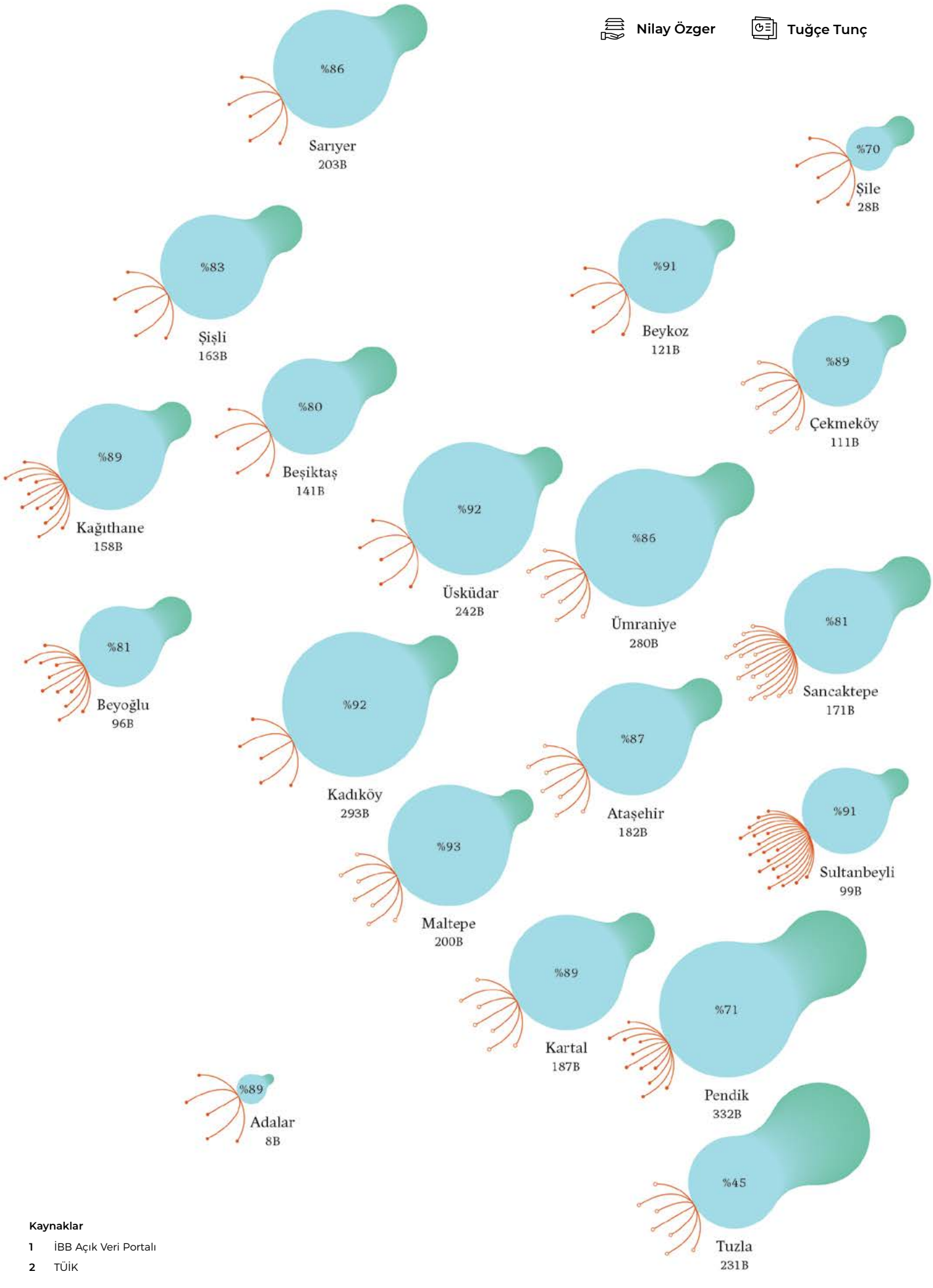
Monitör39·
Doğalgaz Saati

İstanbul'da doğalgaz 1992 yılında aboneleri ile ilk defa Kadıköy'de buluştu. Doğalgaz kullanımının otuzuncu yılında, hanelerden imalathanelere doğalgaz abonelerinin sayısı 7 milyona yaklaştı. Yaklaşan soğuk havalarla birlikte Monitör39· bu sayıda 2021 yılında ilçelerin doğalgaz kullanımına mercek tutuyor. Veri görselleştirme çalışmasında ilçelerin toplam doğalgaz kullanım miktarlarını ev ve üretim kırılımlarında karşılaştırmak mümkün. Gaz bulutlarından çıkıp dağılan küçük borular ise evsel kullanımda 10 bin m³ doğalgazın kaç kişi tarafından paylaşıldığını gösteriyor.

Nilay Özger Tuğçe Tunç

Kaynaklar

1 İBB Açık Veri Portalı

2 TÜİK

İstanbul Boğazı'nda Yunuslar

İstanbul Boğazı, yunusların beslendikleri, yavrularına baktıkları ve göç etmek için kullandıkları habitatları. Deniz ekosistemi içinde önemli bir yeri olan yunuslar tesadüfi ağa yakalanma, az da olsa kasıtlı öldürme, habitat kaybı, yapılaşma veya aşırı balıkçılık gibi bir dizi riskle karşı karşıya. Bir vapur seyahatinde bile karşılaşılan farklı türde yunusları gözlemlemek, koruma çabalarına katkı sunabilir.

WWF Türkiye˙ - DMAD¨

˙ Doğal Hayatı Koruma Vakfı - ¨ Deniz Memelileri Araştırma Derneği

Fotoğraf Efe Sevim, WWF Türkiye "Afalina"

Fotoğraf Efe Sevim, WWF Türkiye "Mutur"

Boğaz kıyısından ya da şehir hatları vapurunun penceresinden denizin koyu maviliğine dikkatlice bakmanızı tavsiye ederiz. Bir anda sudan sıçrayan yunusları fark etmeniz mümkün... Deniz trafiği, aşırı balıkçılık ve alan kaybı gibi birden çok insan baskısının yoğun olduğu İstanbul Boğazı, yunuslar için beslenmek, yavrularına bakmak ve göç etmek gibi önemli davranışların gerçekleştiği vazgeçilmez öneme sahip bir yaşam alanı. Besin piramidinin en üst basamağında bulunan yunuslar, önemli deniz alanlarının belirlenmesinde bayrak ve gösterge tür olarak kabul edilir. Yunuslar, besin piramidinin işlediğinin, ekosistem sağlığının hala düzeltilebilir durumda olduğunun göstergelerinden biri. Örneğin enerji korunumu açısından yunuslar, daha çok sürüde geride kalan yaşlı ve hasta balıkları yedikleri için popülasyon sağlığına katkıda bulunur, balık popülasyonlarının hastalanma oranını azaltır ve üreme başarılarını arttırır. Deniz memelileri olan yunuslar, balıklar gibi binlerce yumurta bırakarak üremez. İnsanlar gibi çiftleşir, türüne göre yavrularını 10 ila 18 ay arası bir zaman taşır, tek bir yavru dünyaya getirir ve doğumdan sonra da yavrularını emzirerek büyütürler. Örneğin afalinalar 2 ilâ 6 yılda bir doğum yapar, yavrularını 1.5-2 yıl süreyle emzirir. Yunuslar ortalama 45-50 yıl yaşar. Üreme sıklıkları ve zamanları hesaba katıldığında denizlerimizde sayı olarak "anormal artış" göstermeleri mümkün değil. Yunuslar mevsimsel olarak yavrulamaz. Yeterli boyutlara ve olgunluğa ulaştığında, ki bu genelde her tür için farklılık taşır (mesela afalinalar için 15-20 yaş arası denebilir) doğum yapmaya hazır olur.

İstanbul Boğazı'nda iki yunus ve bir mutur türü gözlemlemek mümkün: Afalina *(Tursiops truncatus),* Tırtak *(Delphinus delphis)* ve Mutur *(Phocoena phocoena)*.

Afalina (Tursiops truncatus)
Yerleşik olarak 4 mevsim, 12 ay boyunca İstanbul ve çevresindeki kıyısal alanlarda gözlemleyebilirsiniz. Grup sayısı kıyısal bölgelerde ortalama 7 bireyden oluşurken, açık denizlerde yaklaşık 40 bireye kadar çıkar. Bu türleri tehdit eden faktörler; Akdeniz popülasyonu için tesadüfi ağa yakalanma, az da olsa kasıtlı öldürme, habitat kaybı, yapılaşma veya aşırı balıkçılık sebebiyle balık stoklarının tükenmesi, kontaminasyon (kirlilik) olarak sıralanıyor. Akdeniz popülasyonu "Düşük Riskli (LC)" statüsünde bulunuyor.

Mutur (Phocoena phocoena)
Muturlar en ufak yunus türü olarak bilinirler. Sırt yüzgeci oldukça küçük bir üçgen şeklindedir. Yayılış alanları Karadeniz, Azak Denizi, Kerç Boğazı, Türk Boğazları Sistemi ve Kuzey Ege Denizi'ne kadar uzanır. IUCN Tehdit Altındaki Türlerin Kırmızı Listesi'ne göre, Karadeniz popülasyonu "Tehlike Altında"dır (EN).

Fotoğraf Efe Sevim, WWF Türkiye "Tırtak"

WWF Türkiye tarafından hazırlanan **GözümDoğada** uygulamasını telefonunuza indirerek yunus gözlemlerinizi kayıt altına alabilir ve yunusların korunmasına destek olabilirsiniz.

Tırtak (Delphinus delphis)
Göçmen bir türdür. Ancak bir bölümü yerleşik olarak İstanbul civarında yaşamaya başlamıştır. Akdeniz popülasyonu IUCN Kırmızı Listesi'ne göre "Tehlike Altında" (EN) kategorisinde yer almaktadır. Yan taraflarda siyah, gri, beyaz ve sarı renklerinden oluşan bir kum saati deseni bulunur. Dorsal yüzgeç hizasında karakteristik bir koyu "V" şekli vardır. Kalabalık gruplar oluşturabilirler (yaklaşık 100 birey ya da daha fazla). Oldukça sosyal türlerdir ve sadece kendi türleri ile değil çizgili yunuslar ve afalinalar gibi diğer türlerle de sosyal ilişkiler sergilerler. Su yüzeyinde oldukça aktiflerdir. Aşırı avlanma sebebiyle besin kaynaklarının tükenmesi, tesadüfi ağa yakalanma (gırgırla yapılan pelajik balıkçılıktan oldukça etkilenirler) ve kasıtlı öldürme bölgede bu türü tehdit etmektedir.

Yunusların korunmasına yapılacak katkılardan biri yunus gözlemcisi olmak. Yunusları gözlemlerken farklı türleri ayırt etmek için en önemli ipucunun yüzgeçlerinde saklı olduğu akılda tutulmalı. Yunus gözlemi için sadece bir not defteri, dürbün yeterli olacaktır. İmkân varsa daha sağlıklı veri kaydı için bir gps ve fotoğraf makinesi de yardımcı olacaktır. Bunun gerekli teçhizatın özellikleri ve kullanım amaçları şöyle sıralanıyor:

Dürbün olarak, gözlem denizden yapılacak ise 7x50 mm'lik dürbün kullanılmalı. Bu sayede sarsıntı en aza inecek olup net bir görüntü sağlanabilir. Gözlem karadan yapılacak ise 10x50 mm'lik veya 20x50 mm'lik dürbünler uygun olur. Sarsıntıyı önlemek için tripod ya da monopod kullanılmalı.

GPS, gözlemlenen yunusların konumunu belirlemek için gerekli. Yunus gözlemlendiğinde alınan kaydın anlamlı ve bilimsel bir hale getirilebilmesi için birey sayısı, türü, tekneye tepkisi, davranışı, yavru sayısı gibi bilgiler not edilmeli. Bu bilgilerden birisi de gözlemlenen yunusun koordinatıdır. Böylelikle izledikleri yollar ve davranışları, teknelere verdikleri tepkiler hakkında daha fazla bilgi sahibi olarak, gereken koruma önlemlerini alabiliriz.

Fotoğraf makinasiyle çektiğiniz fotoğraflar türü tanımlayamadığınızda, uzmanlara danışma fırsatı verir. Özellikle sırt yüzgecinin fotoğrafının çekilmesiyle, çektiğiniz bireyi yıllar içerisinde takip etmek imkânını yakalayabiliriz.

İSTANBUL PLANLAMA AJANSI

Bir Havuz Problemi Belgeseli

YouTube kanalımızda yayında!

İstanbul Planlama Ajansı kampüsündeki havuz, Türkiye'nin dönüşümü için sıra dışı bir yol haritası sunuyor. Bir havuz problemi nasıl çözülür?

İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu ve yol arkadaşlarının anlatımlarıyla sıfırdan, yeni nesil bir kamu kurumunun oluşumunun hikayesi.

İstanbul Planlama Ajansı'nın kuruluşunu ve İPA Kampüs'ün dönüşüm hikayesini anlatan "Bir Havuz Problemi" belgeseli YouTube kanalımızda yayında!

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İPA İstanbul Planlama Ajansı

ipaistanbul
ipaistanbul
ipaistanbul
ipa.istanbulplanlamaajansi

ipa.istanbul

16 MİLYON İÇİN Çalışıyoruz

“Saha; çıktığında, sorunla yüz yüze kaldığında çözüm üretmen gereken bir alan.”

Caner Murat Doğançayır

Fotoğraflar Bekir Dindar

Yerel yönetimlerin çoğunda olduğu gibi İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde de sosyal yardım hizmetlerinin uzun bir geçmişi var. 16 milyonluk bir metropolde yoksulluk konusu da milyonlarca ihtiyaç sahibiyle ilgilenecek yüzlerce kişilik bir hizmet faaliyetini gerektiriyor. 2020 bahar aylarında ülkemizde yoğun bir şekilde hissedilen COVID-19 pandemisi ise tüm kamu hizmetleri gibi İBB'nin sosyal dayanışma seferberliğini de geçmişteki sosyal yardım tecrübelerden çok farklı bir sınava tabi tuttu. Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı'nın yürüttüğü Sosyal Ekonomik Destek Paketi (SEDEP) projesinde iki yıldır sosyal inceleme personeli olarak çalışan Rahime Kahraman için belki de bu süre yılların sosyal yardım uzmanlığına bedel.

Kasımpaşa'da doğdum ve İstanbul'da büyüdüm. Sosyoloji çıkışlıyım. 8-10 yıl rehber öğretmenliği yaptım. Dershane ve kolejlerde ortaokul, lise ve üniversiteye hazırlık öğrencileri üzerinden aileleri, öykülerini biliyordum. Koşulların çocuklara ekonomik veya psikolojik yansımasını, ailelerin çocuklarının eğitim hayatlarını daha iyi geçirebilmeleri için yaptıkları fedakarlıkları, kendilerinden kestikleri sosyal olanakları görüyordum. Pedagojik formasyon, aile danışmanlığı ve çift terapisi eğitimlerimi de tamamlamıştım. Bir yerde yükselme planım yoktu aslında, öğretmenlikte devam etmek istiyordum. Mesleğimi seviyordum ve hayatlarına dokunabildiğim gençler vardı. Belki tebdilimekân ihtiyacı hissetmiştim, belki dört duvar arasından çıkıp gündelik hayatı sokakta daha çok soluyabildiğim bir iş istiyordum. Yaklaşık iki buçuk yıl önce, İBB'nin sosyal medya hesaplarından duyurulan bir projeye başvurdum ve işe başlamamla pandemi üst üste geldi.

Sosyal Ekonomik Destek Paketi ile (SEDEP) ilgili bir projede dar gelirli, düzenli iş geliri, belli mal varlıkları olmayan, geçinemeyen, çocukları okuyamayan aileleri gerekli birimlere yönlendirdiğimiz sosyal inceleme ve yardım destek uzmanları olarak çalışıyoruz. Çalıştığım projede sadece ekonomik destekle sınırlı kalmıyoruz, 153 numaralı hat üzerinden başvurularda gıda, yakıt, kira, para veya sağlık yardımı gibi talepler de oluyor. Bu taleplerin ötesinde ihtiyaçlar da tespit edebiliyoruz. Ailede istismar veya şiddet vakaları, çocuğun eğitiminin engellendiği durumlarla karşılaşabiliyoruz. Kadın ve çocuklar maddi olarak bakım veren kişi tarafından terk edilmiş olabiliyor. Madde bağımlılığı olabiliyor. Ekonomik destek dışındaki bu tip durumlar için vaka sorumlularımız var. Bu tarz durumlar ayrı değerlendirilip özel bir rapor tutuluyor ve gerekli kamu mercîlerine yönlendiriliyor. Çok spesifik bir vaka değilse İBB Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı'na bağlı İstanbul Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezi (İSADEM) veya Sağlık Dairesi Başkanlığı'na bağlı Psikolojik Danışmanlık Merkezleri (PDM) gibi kurumlara yönlendiriyoruz.

Sabah 08.30'da çalışan kartlarımızla kurumlarımızda giriş-çıkışlarımız alınıyor ve 09.00'da sahaya varıp, kapıları çalmaya başlıyoruz. Gün içinde kapılarını çalacağımız adresler haftalık olarak sistemimize düşer. İki kişiden oluşur her ekibimiz ve sorumlularımız tarafından ekiplerimizin atamaları yapılır. Bu atamalar da mahalle ve sokak olarak değişir. Günlük 24-40 arası atamamız olur, günde yaklaşık 10 inceleme yaparız. Bu incelemeler yaklaşık yarım saat, 40 dakika sürer. Bir kişi aileyle görüşme yaparken diğer kişi verileri sisteme girer. Haneden çıktığımızda raporu beraber kanaat getirerek yazarız. Birbirimizin gözünden kaçanı hatırlatırız. Mali durumuyla, eşiyle ilgili belirttiklerini birbirimize hatırlatırız. Dolaplara, eşyalara didik didik bakarak değil, beyana bakarak verileri topluyoruz. Ekonomi dışı koşullarla ilgili de, örneğin "Aile içi şiddet var mı?" diye sormayız ancak müracaatçıyı gözlemleriz. Anlattıklarında, aktardıklarında kendini sansürlese de dışa vurduğu çökkünlük, depresif davranış biçimi, şiddet gördüğünü manipüle edici şekilde aktardığını fark ettiğimizde beyanında rahat olmasını sağlayacak adımlar atıyoruz. Vaka sorumlularına bilgiler gittikten sonra daha özel ve gizli bir şekilde gözlem ve inceleme devam ediyor.

Belediyeler siyasî kurumlar, el değiştirebiliyor. Ben yeni yönetimle birlikte İBB'de işe başladım. Öncesindeki işleyişimizi ancak çalışma arkadaşlarımızdan öğrenebiliyoruz. Vatandaştan aldığımız duyuma göre de iyileştirdiğimiz birçok nokta kadar eksik kaldığımız noktalar da var. Sosyal hizmet olarak çalıştığımız proje iyileştirdiğimiz kısım. Yardım taleplerinin İBB'ye ulaşma şeklinin, taleplerin kabul edilme biçiminin çok daha net olduğunu anlıyoruz. Anladığım kadarıyla eskiden kıstas veya ölçütler bu kadar ayrıntılı değildi. Başvuru kanalları tanıdıklar, yönlendirme veya muhtarlıklar üzerinden mi oluyordu, bilmiyoruz.

Destek sağladığımız haneler için mevcut ekonomik koşullarda desteklerimiz hâliyle yeterli olmuyor. Yardım çerçevemizin dışına çıktığımız durumlarda muhtarlıkların dayanışma faaliyetlerine yönlendiriyoruz. SEDEP projesinde görevimize acil durum koşullarında, pandemi döneminde insanlar sokağa çıkamazken, yaşlı, engelli, gebe gibi dezavantajlı kesimlerin sağlık noktasında ihtiyaçları artmışken başladık. Bir hafta sosyal hizmet uzmanlığıyla ilgili bir dernekten eğitim aldık ama tabi ki sahadaki çağrılarla yüz yüze kalmak çok farklıydı. Saha, çıktığında, sorunla yüzyüze kaldığında çözüm üretmen gereken bir alan. Başa çıkma yöntemlerini sahada bulmak da bu anlamda iyi de oldu diye düşünüyorum.

Kentleri ve Düşünceyi Özgürleştirmek İçin Yazmak

Emrah Altınok[*]

[*] Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Mimarlık Bölümü

Yazarak düşünmek, düşünceyi özgürleştirebilmek için, onun epey disipline olmuş bir formatta yeniden aktarımını gerektirir. Bu pratik, vaadini gerçekleştirecek alanlar bulduğu ölçüde toplumsallaşabilir. Bunu becerebilmiş coğrafyalarda, eğitimin her aşamasında yazma pratiği öncül bir rol üstlenir. Üretkenliği yazmaya dayanmayan meslek alanları (örneğin, mimarlık ve tasarım temel alanları) dahi bu pratiği eğitim sürecinde kapsamaya özen göstermeli.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Mimarlık Bölümü üçüncü sınıf öğrencilerine verdiğimiz kentsel çalışmalar (urban studies) eksenli iki dersin de böyle bir derdi var.[1] Güz döneminde verdiğimiz "Mekânın Üretimi ve Kentsel Durum" adlı ders, tarih boyunca yaşamın akışını yönlendiren maddi ve gayrimaddi koşullara odaklanarak, hem "insanlık durumu/insan coğrafyası" perspektifinden hem de "kentsel durum/kent coğrafyası" perspektifinden bakabilmeyi merkeze alır. Bahar döneminde ise "Kentsel Tasarıma Giriş" dersi, öğrencilere kent sorunu ile kamusallık sorununu bağdaştırma fırsatı sunan dikotomiler üzerinden ilerler. Her iki dersin de temel amacı, bölgeselden mimari ölçeğe uzanan farklı ölçekler ve bağlamlar arasında düşünme, tartışma ve üretme becerileri kazandırmak. Bu becerilerin yazarak düşünme pratiğini kapsamak zorunda olduğu bilinciyle, son iki senedir her iki dönemde de, öğrenci makale yarışmaları düzenliyoruz. Geçtiğimiz sene "aşağıdan yukarıya şehircilik" ve "sahte kamusallık" temaları yarışma konuları olarak belirlenmişti.

Burada okuyacağınız üç kısa yazı, eşdeğer ödül alan öğrencilerimiz tarafından kaleme alındı. Yazılar, 800-1200 kelime sınırlaması ile dersin de eğitim dili olan İngilizce'de yazıldığından ödevin öğrenciler için epey zorlayıcı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Yine de bu zorluğa rağmen, ele aldığı konulara literatürün önünde giden bir vizyonla bakan, daha önce tartışılmamış olanı, sorgulanmayanı masaya yatırma becerisi olan, cesaretli metinler teslim aldık.

Son derece farklı konuları ele alıyor olsalar da, üç metnin de ortak duyarlılıkları olduğunu belirtmeliyim. Üç yazar da kentleri, planlı/izotopik formlardan ibaret -müteahhitlerin kenti olarak- görmeye karşı olan; bunun yerine, organik/heterotopik kentsel pratiklere -insanların ihtiyaç ve istekleriyle şekillenen kentsel formlara- odaklanan zengin bir perspektife sahip. Kentleri üreten faktörün, yalnızca politik ve ekonomik çıkara değil, bu çıkar gruplarını dahi değişime zorlayan toplumsal güçlerin yaratıcı üretkenliğine yönelen bir felsefeyle ele alınması gerektiğini öne sürüyorlar. Bilge Sayarlıoğlu, özel mülkiyette kamusal mekânları (POPS: Privately Owned Public Spaces) bu felsefeyle ele alarak, onları "sahte" (pseudo) kılan nitelikleri açığa vuruyor yazısında. Gizem Cömert, birçok insanın hâlâ bir tür yatırım aracı sandığı Metaverse dünyasına kamusallığı sorgulayan bir ele alışla yeniden bakıyor. Buket Alışır ise farklılıkların mekansallaşmasını toplumsal bir süreç olarak gören Lefebvreyen bir yaklaşım sunuyor. Onlardan daha fazla rol çalmadan sözü genç yazarlarımıza bırakıyorum.

1 Her iki dersin de çok disiplinli ve genç bir ekibi var: Ece Konuk, Ece Sarıyüz, Emrah Altınok, Özgün Rüya Oral, Seda Öznal, Sinan Logie, Tuna Öğüt.

ÖZEL MÜLKİYETTE KAMUSAL MEKÂNLAR (POPS) NE KADAR "KAMUSAL"?

Bilge Sayarlıoğlu *

* İstanbul Bilgi Üniversitesi,
Mimarlık Bölümü Son Sınıf Öğrencisi

Kamusal alanlar, toplumda sosyal etkileşimi sağlayan kent içindeki karşılaşma noktalarıdır. Bu alanlar canlı bir kamusal yaşam için önemlidir. Kamusal alanlar, farklı grupları bir araya getirir ve çok katmanlı heterojen bir toplum yaratır. Ne yazık ki, özel mülkiyette kamusal mekânlar (POPS: Privately Owned Public Spaces) her zaman çeşitliliğe açık değildir. Yoğun bir şehir hayatının rahatlama noktaları olan ve her çeşit insanla tanışabileceğiniz kamusal alanların aksine, özel mülkiyette kamusal mekânlar homojen bir yapıya sahiptir ve standartlaşmış bir kullanıcı tipini ağırlar. Peki, özel mülkiyette kamusal mekânlar mı topluma göre şekillendirilir, yoksa insanlar mı bu alanlara uyum sağlamak için kendilerini değiştirir? İnsanlarda aidiyet duygusunu oluşturan şey nedir? Bu metinde, özel mülkiyette kamusal mekânların, özelleştirilmiş kamusal mekânlar olduğu ve aslında herkese açık -kamusal- olmadıklarını savunuyorum. Bu "kamusal" alanlarda, çeşitlilik, görünmez sınırların arkasında kalmakta ve bu keskin sınırların getirdiği bazı kurallar insanların özgürlüklerini kısıtlamakta.

Kimlik, ait olduğunuzu hissettiğiniz belirli bir yerle ilgilidir. O yer, içinde rahat hissettiğiniz yerdir.[1] İnsanlar kendilerini, geçmişten onlara tanıdık gelen kültürle ve içinde bulundukları atmosferle özdeşleştirirler. Kendilerini; ailelerine, beraber büyüdükleri topluma, kentsel çevreye, değer algılarına göre tanımlarlar. Kamusal alanlar, bir şehrin karakterini belirleyen önemli karşılaşma noktalarıdır. Bazen sessizce yürüdüğünüz, bazen de sesinizi duyurduğunuz yerlerdir. Bazen yalnız kalmak, bazen de kalabalığa karışmak için orada bulursunuz kendinizi. Kamusal alanlar tüm zıtlıkları bir arada barındırır ve bu alanları kamusal yapan, çeşitliliğe açık olmalarıdır. Ancak, özel mülkiyette kamusal mekânların bu çeşitliliğe engel olan görünmez sınırları vardır. Oc ve Tiesdell, bu sınırların açıkça mekânın özelleştirilmesi ve kontrolüyle ilgili olduğunu belirtirler.[2] Onlara göre, kimin girebileceğini ve kimin giremeyeceğini, kimlerin "ait" olduğunu ve kimlerin "diğerleri" olduğunu belirleyen kontrol mekânizmasının devre dışı bırakılması ve bölgenin savunulması gerekir. Neil Smith ise şunu savunur: Kamusal alanlar artık farklı insanların ve etkinliklerin kucaklandığı ve hoş görüldüğü demokratik yerler olarak görülemezler.[3] Aksine, ticaret ve tüketim merkezleri oldukları kadar siyasi gözetim yerleri hâline de gelmiş durumdadırlar. Bir yer, toplumu filtrelemiş ve herkesin erişemeyeceği kontrollü bir alan yaratmışsa, bu yere nasıl "kamusal" diyebiliriz? Bir diğer önemli nokta ise, kendilerini bu mekânlara ait hisseden insanlar gerçekten oraya aitler mi, yoksa tüm farklılıklarını, dâhil edilmek için sınırın ardında mı bırakıyorlar? Bu sahte (pseudo) kamusal alanlara kimlerin kabul edilebileceği, mal sahibi tarafından belirlenmekte; bu da insanların farklı yönlerini saklanacak bir şey olarak görmelerine neden olmaktadır. İnsanların kendilerini bu alanlara uyacak biçimde yeniden şekillendirmesi, mekânın samimi ve rahat atmosferini değiştirir ve bu mekânlar artık kamusal olarak adlandırılamaz.

Gerçek kamusal alan, kelimenin tam anlamıyla ideolojilerle dolu, sakinlerin görüşlerini ve inançlarını ifade etmek için bir arenadır.[4] İnsanlar, içinde bulundukları homojen ortamın dışına çıkmadıkça, yeni şeyler öğrenmek ve deneyimlemek zorlaşır. Kamusal alanlar, insanların farklı görüşlerle tanıştıkları ve bakış açılarını genişlettikleri, sosyal etkileşim ve toplanma alanı olmanın yanı sıra, insanların medeni haklarını savunmak için karşı görüşü protesto ettikleri ve yürüyüş yaptıkları yerlerdir. İnsanlar ortak amaçları uğruna mücadele etmek için kamusal alanlarda birleşirler. Ne var ki, özel mülkiyette kamusal mekânlarda, anayasal bir hak olan toplanma ve gösteri yürüyüşü yapma özgürlüğü yoktur.[5] Bu mekânlar, insanların özgürlüğünü kısıtlayan ve bazı kurallarla yönetilen filtrelenmiş mekânlardır. Çoğu zaman çağdaş şehirlerdeki en popüler alanlar olsalar da, bu mekânlar yasal olarak ifade özgürlüğünü, dini etkinliği veya aracısız siyasi ifadeyi barındırmak zorunda değildir.[6] Bu nedenle özel mülkiyette kamusal mekânlar, kendilerini dış dünyada olup bitenlerden soyutlayan ve insanları tüketmeye teşvik eden yerlerdir. Bu alanların görünmez sınırları içinde, çoğunluktan farklı olamaz; haklarınızı savunmak için örgütlenemez, fikirlerinizi herkesin duyabileceği şekilde ifade edemezsiniz; özgürlükleriniz artık dokunulmaz değildir. Tüketim zincirine dâhil olduğunuz ölçüde bu mekânlarda hoş görülürsünüz.

Bir şehirde erişilebilir, gerçek anlamda kamusal alanlara sahip olmak, canlı bir kamusal yaşam için önemlidir. Çeşitliliğin göz ardı edildiği, özgürlüklerin kısıtlandığı yerler kamusal olarak adlandırılamaz. Günümüzde sayıları giderek artan özel mülkiyette kamusal mekânlar sürekli gözetim altındadır. Filtrelenmiş yapıları, insanların kendilerini oraya ait hissedebilmeleri için standartlaşmalarına neden olur. Özel mülkiyette kamusal mekânlar kişilerin hak ve özgürlüklerini göz ardı eden, çeşitlilik içermeyen, özel alanların kamusalmış gibi kullanıldığı yerlerdir.

Notlar

1 Sadeghi, G. and Wang, Y. (2016). Role of Public Space on Social Identity. International Journal of Humanities and Cultural Studies, 3(2), s.1526.

2 Tiesdell, S; OC, T. (1999). Beyond 'fortress' and 'panoptic' cities—Towards a safer urban public realm. Environment and Planning B: Planning and Design, 25.5: 639-655.

3 Smith, N., (2013). The Politics of Public Space. Hoboken: Taylor and Francis.

4 Gałkowski, M. and Antosz, P., (2022). The hidden boundaries of public space: Awareness of civil rights restrictions in privatized urban squares in Poland. Cities, 127, s. 2.

5 New York'ta yer alan Zuccotti parkı, diğer adıyla Liberty Square (Özgürlük Meydanı), Brookfield Properties ve Goldman Sachs tarafından kontrol edilen bir "sahte" kamusal alandır. "Occupy Wall Street" hareketi sırasında, göstericiler Zuccotti Park'ta sabahlamak istemişse de, park kurallarına göre gecelemek yasaktı. Bu da sert polis müdahalesiyle sonuçlandı.

6 Németh, J., (2009). Defining a Public: The Management of Privately Owned Public Space. Urban Studies, 46(11), s. 2467.

"METAVERSE": BİR KURGUSAL KAMUSAL ALAN MI?

Gizem Cömert [·]

[·] İstanbul Bilgi Üniversitesi,
Mimarlık Bölümü Son Sınıf Öğrencisi

Kamusal alanlar, toplumdaki herkesin sınırsız erişimi olan mekânlardır. "(Toplumsal) alanın (toplumsal) bir ürün"[1] olması sebebiyle bu mekânlar, canlı ve sürdürülebilir kentsel çevrenin[2] temel özellikleridir. İnsanların etkileşimleri bir mekân ile ilgili olduğunda, kişisel ve toplumsal deneyimler sonucu kamusal bir alan oluşur. Toplumdan bağımsız bir mekânın kamuya ait olduğunu ve kamusal değerler taşıdığını söylemek güçtür. Buna karşın, Neil Smith ve Setha Low, "kamusal alanın birçok bileşeninin özel mülkiyete ait, yönetilen ve düzenlenmiş unsurlar" olduğunu savunur.[3] Günümüzde, bu özelliğe sahip alanlara, New York, San Francisco, Seul ve Toronto gibi çoğunlukla gelişmiş ülkelerin şehirlerinde rastlanıyor. Özel mülkiyette kamusal mekân (ÖMKM), "geleneksel perakende kuruluşları, alışveriş merkezleri ve müzeler de dâhil olmak üzere çok çeşitli mekânları kapsayan, halka açık tek tip yer" olarak tanımlanıyor.[4] Burada kritik olan husus, bunların yerel yönetimler ile müteahhitler veya arazi sahipleri arasındaki bir değiş tokuştan ortaya çıkmış olması. Fiziksel dünyada takas yoluyla gerçekleşen bu alanları, geleceğin kaçınılmaz gerçeği olan sanal dünya çerçevesinde değerlendirmek de hâlâ gelişim aşamasında olan bu platform içindeki olası kamusal alanların oluşum sürecini analiz etmek açısından önem teşkil ediyor. Bu yazıda, Metaverse'e olan rağbetin artması ve bu yeni teknolojinin kullanımının yaygınlaşması sebebiyle, bu alan, ÖKMM'nin alternatif, sanal bir versiyonu olarak inceleniyor.

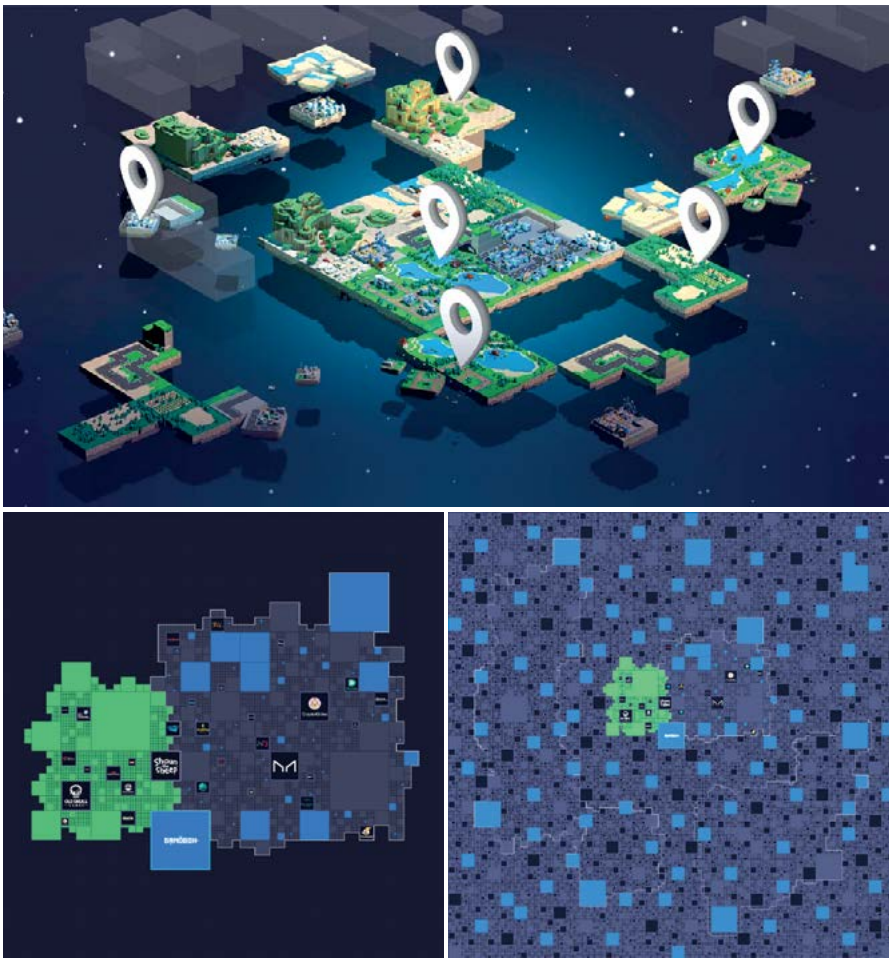
Metaverse, Türkçe tabiriyle "Kurgusal Evren", Artırılmış Gerçeklik (AR) veya Sanal Gerçeklik (VR) ekipmanları kullanarak fiziksel ve dijital deneyimleri bir araya getiren sanal bir dünya anlamına gelir. Kişilerin paylaşabileceği, ortak ya da şahsi kullanıma uygun bu platform, internetin gelişmiş, varsayımsal bir versiyonu olarak tanımlanabilir. Bazılarına göre ise, gerçek dünyanın yeniden yaratılmasıdır. COVID-19 pandemisi, bir yandan bireylerin fiziksel temaslarının azaltılmasını zorunlu kılarken, bir yandan da bu platformların gelişimini hızlandırmış ve/veya bunların kullanım yoğunluğunu arttırmıştır.

Metaverse konsept illüstrasyonu. (Kaynak: https://www.vecteezy.com/)

1992'de Neal Stephenson tarafından distopik bir sanal kentsel ortamı anlatmak için kullanılmış[5] Metaverse teriminin kökeni, bilim ve teknolojiden ziyade bilim kurguya dayanıyor. Neal Stephenson Metaverse'i, Global Multimedya Protokolü tarafından kontrol edilen, yönetilen ve düzenlenen uzun bir bulvar olarak tasvir etmiştir. Günümüzde ise, iki tür yapılanma çeşidi vardır: Teknoloji şirketi liderliğinde ya da hükümet liderliğinde. Meta, Microsoft, Nvidia gibi kurumların kurgusal evrenleri, internetin genel politik düşünce yapısına sahip olan insanların isteklerine cevap verip onları kendine çekerek kâr eden teknoloji şirketlerinin öncülük ettiği alanlardır. Örneğin XR Master, küresel izleme, şehir planlaması ve inşaat simülasyonu elde etmek için akıllı şehir içeriğini yerleştirmeye çalışırken, Decentraland, Sandbox ve Cryptovoxels gibi diğer bazı Metaverse platformları, yatay bir düzlemde parseller içeren bir ızgara sistemi kullanarak, kentsel planlama girişiminde bulunuyor. Arazi sahipleri, katılımcıların kendilerini kopuk hissetmemeleri için gerçek dünyadaki yapılara atıfta bulunan sıfırdan bir sanal dünya inşa ederken, sistem içinde aynı zamanda içinde bulunduğumuz fiziksel çevreden de referanslar kullanılıyor. Dikkate alınan bu faktörden yola çıkarak, sanal bir dünyada ortak bir alana sahip olmak, insanların zaman geçirmeleri, diğer kullanıcılarla iletişim kurmaları ve çevreleriyle etkileşime girmeleri için bir gereksinim. Ancak, yukarıda bahsedilen örnekler değerlendirildiğinde, kapitalist ilişkilerle varlık kazanan bu yeni dünyaya erişimin, özellikle maddi sebeplerle kısıtlı olması, topluma hitap etme misyonunu zayıflatıyor. Bu nedenle kamusallık sekteye uğruyor.

"Dijital kamusal alan" ifadesi ilk kez, BBC'de arşiv geliştirme denetleyicisi olan Tony Ageh tarafından ileri sürülmüştür.[6] Kullanıcıların gerçek dünyadaymış gibi diğer kişilerle karşılaşıp görüştüğü çok işlevli bir mekân olarak tasarlanan "The Spatial Park" gibi başarılı örneklere de bu başlık altında rastlanmakta. Park, etkinliği ve erişilebilirliği sürekli olan sanal bir yerleşke gibi, dünyanın her yerinden insanları çekme amacı güden, modüler bir avlu görevi görüyor.

Sandbox Metaverse Haritası (Kaynak: https://medium.com/sandbox-game/the-sandbox-land-presale-2-details-c1934cb2c5e2)

The Spatial Park (Kaynak: https://spatial.io/blog/spatial-park-a-community-hub-in-spatials-metaverse)

Ancak sorun, Ageh'in dijital kamusal alan tanımlamasında olduğu gibidir: "Dijital kamusal alan –tanımı gereği– herkes tarafından eşit olarak erişilebilir, evrensel olarak eşdeğer ve koşulsuz olmalıdır. Tüm katılımcıların ve katkıda bulunanların haklarını koruyucu, diyalojik ve açık olmalıdır. Her zaman ve her yerde ulaşılabilir olmalı, toplumumuzun her üyesinden katkı beklemeli ve mahremiyete saygı göstermelidir. Yalnızca hizmet ettiği insanların çıkarları doğrultusunda hareket etmelidir. Açıkça siyasi veya ticari çıkarlardan yoksun olmalıdır."[7]

Belirtildiği gibi, bir mekânın sanal dünyada da kamusal olarak değerlendirilebilmesi için, eşitlik ve erişilebilirlik kavramları önem taşıyor. Potansiyel kullanıcıları, Metaverse'e girebilmek için gerekli olan pahalı ekipmanları satın almaya mecbur etmenin veya yeni inşa edilmiş bir sanal şehirde (örneğin Zaha Hadid Architects tarafından tasarlanan Liberland Metaverse'te) arsa sahibi olmayan kişilerin sisteme girişine izin vermemenin, dijital kamusallığın ihlal edilmesine sebep olduğu söylenebilir. Bu özelliklerin sağlanması önemlidir; çünkü gerçek dünyada bile birçok şehir, ÖMKM veya kamu mülkü olan kamusal alanlar için, yalnızca yeşil alanlarının kalitesine ya da miktarına odaklanıyor. Ancak dijital şehirler gelecekleri için 5 yıllık ana planlarını yayınlayacak kadar ileri gidebiliyorlarsa[8] sanal kamusal mekânlar üzerine de düşünmeleri ve yatırımlarını bu amaçla yönlendirmeleri elzem görünüyor.

İkinci tip yapılanmaya, hükümet tarafından yönetilen bir kentsel Metaverse örneği olarak, Güney Kore'nin başkenti Seul'u örnek vermek mümkün. Şehir, hâlihazırda yüksek teknolojiyi günlük yaşamında kullanmasının yanı sıra, temassız iletişim ve hareketlilik sağlayarak insanların ilgisini çekmeyi amaçlamış durumda. Bu doğrultuda yönetim, Metaverse'e girdiklerini resmi olarak duyurdu. Devlet, çeşitli kamu hizmetleri, kültürel etkinlikler ve teknolojik kümeler tanımlarken, mesafe gibi engellerden kurtularak bu fırsatları daha erişilebilir hale getirmeyi hedeflemekte. Tüm bunlar ele alındığında, devlet tekelindeki plat-

Liberland Metaverse, Zaha Hadid Architects (Kaynak: https://www.dezeen.com/2022/03/11/liberland-metaverse-city-zaha-hadid-architects/)

formun vatandaş ve turistlere hizmet ettiği düşünülürse, yeni oluşturulacak ekosistemin, teknoloji şirketi liderliğindeki yapılanmalara kıyasla kamusal amaca daha fazla hizmet eden bir vizyona sahip olduğu söylenebilir. İlk sanal kent yönetim örneği olarak Seul, "dijital kamusal alan" tanımlamasına fikren daha çok uyum sağlarken, sanal dünyada da ÖMKM oluşumunu azaltma, hatta engelleme potansiyeli gösteriyor. Bunun önemi henüz gelişim sürecinde olan kurgusal dünya özelinde göz ardı ediliyor olsa dahi, yeni geleceğin şekillenmesini etkilemesi kaçınılmaz görünüyor.

Hükümetin yetkisinde ya da özel mülkiyetteki kentsel mekânlar için kamusal alan ve kullanıcıları temel unsurlar. Günümüz dünyasında, fiziksel ve dijital hibrit alanların arayüzünde sanal kamusal alanlar da ortaya çıkıyor. Birçok araştırmacı, sanal dünyanın en belirgin niteliğinin, kent hayatında yetersizlik veya eşitsizlik gibi mekânlarla ilişkili sorunlara yol açabilen eğlence amacı gütme gayesi olduğunu belirtiyor. Günümüzde, bu platformların sahip olduğu yapılanma çeşitleri, kapitalist ilişkilere bağlı oluşu, birçok özerk şirketin kendi sanal gerçekliklerini oluşturması, platformların tekelleşmesi ya da devletler tarafından kontrol edilmesi sebebiyle, kamuya hizmet verme açısından zayıf kaldıkları inkâr edilemez. Güney Kore'nin, başkenti Seul için attığı sanal yönetim adımı ise sanal kamusallık adına atılmış ilk adımdır. Ancak birkaç aşamada sunulması planlanan servisler düşünüldüğünde, bunun vakit alacağını söylemek mümkün. İçinde bulunduğumuz zaman diliminin, bu teknoloji için bir geçiş dönemi olması sebebiyle, süreçte eksikliklerin varlığı kaçınılmaz; yine de bu yeni dünyayı geleceğin gerçeği olacakmış gibi değerlendirmek ve toplum yararına kararlar almak da önemli.

Notlar

1 Lefebvre, H. (1991). The Production of Space, Oxford: Blackwell Publishing. Lefebvre, H., (1996). The Right to the City. In E. Kofman & E. Lebas, eds. Writings on Cities. Oxford: Blackwell Publichers, pp. 147–159.

2 Nemeth, Jeremy. (2009). Defining a Public: The Management of Privately Owned Public Space. Urban Studies. 46. 2463-2490. 10.1177/0042098009342903.

3 Smith, N. & Low, S., (2006). Introduction: The Imperative of Public Space. In S. Low & N. Smith, eds. The Politics of Public Space. London; New York: Routledge, pp. 1–16.

4 Nemeth, Jeremy & Schmidt, Stephan. (2007). Toward a Methodology for Measuring the Security of Publicly Accessible Spaces. Journal of The American Planning Association. 73. 283-297. aktaran: Salinas, L. (2016). The Production of Digital Public Spaces. pp.1–261.

5 Conversation, T., 2022.The metaverse could lead to an urban exodus. [online] TNW | Shift. Available at: <https://thenextweb.com/news/how-the-metaverse-could-transform-the-future-of-cities-syndication>

6 Salinas, L. (2016). The Production of Digital Public Spaces. [online] pp.1–261. Available at: https://ualresearchonline.arts.ac.uk/id/eprint/11144/ [Accessed 16 Sep. 2022].

7 Çeviri yazara aittir. Bkz. Ageh, T., 2015. The BBC, the Licence Fee and the Digital Public Space - Open Lecture -. [online] Intranet.royalholloway.ac.uk. Available at: <https://intranet.royalholloway.ac.uk/harc/documents/pdf/tonyageh.pdf> [Accessed 16 September 2022].

8 Bkz. Beş Yıllık Metaverse Seoul Geçiş Master Planı

İSTANBUL PLANLAMA AJANSI

Akademiyle iş birliği programı **İPA Ders'te yeni dönem başlıyor.**

İstanbul Planlama Ajansı'nın "deneyim paylaşımı" temasıyla başlattığı akademiyle iş birliği programı İPA Ders, daha kapsamlı içeriklerle yeni döneme merhaba diyor. İPA Ders kapsamında üniversiteler, İPA uzmanlarının da katılımıyla kendi derslerini İPA Kampüs'te gerçekleştirebilecek. Teorik ve pratik dersleri kapsayan yeni tematik programlar, dışarıdan katılıma açık olacak.

Detaylar: **ipa.istanbul**

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İPA İstanbul Planlama Ajansı

ipaistanbul ipaistanbul

ipaistanbul ipa.istanbulplanlamaajansi

ipa.istanbul

16 MİLYON İÇİN Çalışıyoruz

FARKLILIK MEKÂNLARININ PARADOKSU

Buket Alışır[*]

[*] İstanbul Bilgi Üniversitesi,
Mimarlık Bölümü Son Sınıf Öğrencisi

Mekân, zamana ve toplumsal varlığa bağlı bir kavram. Mekânın dinamikleri, toplulukların belirli bir zaman diliminde çelişkiler üretmesini ve bunları çözümlemesini mümkün kılar. Iain Borden'in sözleriyle: "Mekân, kendisiyle insan failliği arasındaki diyalektik bir süreçtir; *a priori* bir varlıktan ziyade mekân, toplumsal varlığı üretir ve onun tarafından üretilir."[1] Buradan yola çıkarak, bu makalede yukarıdan aşağıya (top-down) ve aşağıdan yukarıya (bottom-up) şehircilik bakış açıları üzerinden toplumsal yaşamın değiştirilemeyen ve gerekli etkileri üzerinde duracağım.

Yukarıdan aşağıya şehircilik, tekrarlayan ve tanımlanmış mekân öğeleriyle mekânı şekillendiren baskın faktör grubunu temsil eder. Politikacılar, plancılar, mimarlar, mühendisler vb. profesyonellerin etki alanına tekabül eder. Mekâna yukarıdan bakan ve onu şekillendirme yetkisine sahip olanlar onlardır; ancak mekân her zaman bu profesyonellerin öngördüğü gibi gelişmez. Mekânın üretiminde görünmeyen boyutlar vardır ve mekânın bir parçası değilseniz bu boyutları yeterince idrak edemezsiniz. Aşağıdan yukarıya yaklaşımın (taban hareketinin) tam da devreye girdiği yer burasıdır. Bu yaklaşım, sözü edilen görünmeyen boyutların kendisidir. Farklı ihtiyaç ve istekler vasıtasıyla mekânı yeniden tanımlayan alt kültürlerin bizzat kendisi... Bu bir bakıma yukarıdan aşağıya yaklaşımın yeniden yorumlanmasıdır. Mekânı yeniden yorumlayan alt gruplar olmadan, yalnızca merkezileşmiş aygıt ve kurumlar insanlara nitelikli mekânlar sağlayamazlar. Her yer yukarıdan aşağıya bir yaklaşımla tasarlanabilseydi, Henri Lefebvre'in "farklılık mekânı" olarak nitelediği kentsel durum mümkün olabilir miydi? Tam da bunlar üzerinden bu metin ile kentsel özgünlüğü mümkün kılan alt gruplar ve alt kültürlerle daha yüksek statüdeki güçler arasındaki paradoksu tartışmayı hedefliyorum.

Toplulukların mekân üretimi, daha katmanlı ve farklı kondisyonlar üretebilen alanlar yaratsa da, bu kalkınmacı güçlerin potansiyelini sınırlandırıyor olabilir. Diğer taraftan, özellikle iletişim teknolojilerinin günümüz standartları, alt kültürlerin görünürlüğünü arttırırken, onların farklı alanlar yaratma kapasitelerini de tüketiyor. Bunu incelemek için, iki farklı alt kültürün, daha küçük bir grup olan kaykaycılar ve daha büyük bir grup olan kuir (queer) topluluğun yarattıkları mekânların dönüşümünü analiz edeceğim ve gelecek için bize ne söylediğini kavramaya çalışacağım.

İlk örnek olan kaykay ve patencilerin mekân ve mimari pratik üzerindeki etkisinden bahsetmek istiyorum. Bu grubu özel ve önemli kılan şey, kullandıkları alanı yeniden değerlendirebilmeleri. Sokakların onlar için tasarlanmadığı dönemde şehir plancıları için bir endişe kaynağı değillerdi ama bu ilgisizlik aslında onlar için bir fırsattı. Kentsel unsurları kendi ihtiyaçları doğrultusunda yeniden tanımlayabilir ve onları sürprizli kamusal alanlara dönüştürebilirlerdi. İşte bu, tam da "kendin yap (Do It Yourself - DIY)" kültürünün özgürlük ve risk ideallerini temsil eder.[2] Ne var ki, günümüz çağdaş kent planlama ve kentsel tasarım yaklaşımlarında artık bu grubun ihtiyaçları gözetiliyor olsa da, bu alt gruba özel tasarlanan mekânlar, grubun kendi oluşturduğu alanların çeşitliliğini yakalayamıyor.

İkinci örneğim olan kuir topluluğu büyük bir alt grubu temsil eder ve daha küçük alt gruplardan oluşur. Her alt grup, yer ve zamana bağlı olarak farklı koşullarda yaşar. Ancak genel olarak kent planlama kararlarında dikkate alınmadıklarını söylemek yanlış olmaz. Güvenlik ve özgürlük için özel bir alana ihtiyacı olan bu grup, iktidarın görmezden geldiği ve ayrımcılığa maruz bıraktığı grupların başında gelir. Gil Valentine'in sözleriyle: "Ev, genellikle lezbiyenler ve gey erkekler tarafından 'özel' bir yer, cinselliklerini ifade etmekte özgür oldukları sığınma ve aidiyet yeri olarak değerlendirilir (örneğin, mekânın tasarımı ve dekorasyonu, içinde sergilenen semboller ve nesneler ve orada gerçekleşen ilişkiler ve etkinlikler yoluyla)."[3] Bu topluluk da tıpkı kaykaycılar gibi toplanma ve etkinlikler sırasında kullandıkları mekânları yeniden tanımlama kabiliyetine sahiptir. "Ballroom" kültürü gibi, kendilerini onları toplumdan dışlayanlardan koruyan alternatif alanlar yarattılar. O'Connor'a göre "uzun vadeli soylulaştırma, kentsel mekânın diğer 'alternatif' kullanımlarında olduğu gibi cinsel mekânların ve kültürlerin sürdürülebilirliği üzerinde derin etkileri olan 'istenmeyen' faaliyetleri tasfiye etmeye çalışır."[4] Ancak bu alt kültürle giderek artan etkileşimimiz bu 'alternatif' mekân işlevini benimsememize sebep oldu. Artık "ballroom" kültürü ile kulüplerde veya televizyonda karşılaşabiliyoruz. Son kertede bu alt kültür dahi, viral bir akım ve kâr elde etme imkanı hâline geldiğinden, yukarıdan aşağıya işlev gören güçler görev başına geçti ve bu kültürün tekrara dayalı bir yaklaşımla küreselleşmesini, böylece özgünlüğünü yitirmesini koşulladı.

Sonuç olarak, alt kültürlerin giderek daha fazla içerilmesi ve mekânı şekillendiren baskın faktör grubu tarafından fark edilmesi önemlidir. Ancak yarattıkları farklılık mekânlarının kalitesi, onu daha geniş bir kitleye dağıtan büyük bir güç altında azalır. Lefebvre, yazılarında çelişkilerin evrimi ve yıkımından sonra oluşan, bir tutarlılık olarak "soyut mekân" paradoksunu tartışıyordu.[5] Bu tutarlılık gelecekte hâlâ işe yarayabilir mi? Teknoloji her zamankinden daha fazla gelişiyor ve bu nedenle alt kültürlerle daha kolay ilişki kuruyoruz. Yukarıdan aşağıya yaklaşımın görüşünde, iyileştirmeyi hedefleyen ve kârdan ziyade mekânlara farklı kullanım imkanları sağlayan bir değişiklik olmazsa, alt kültürleri birer birer tüketecek ve ekonomik, politik güçler için yeni anlamlar içeren farklı alanlar yaratma şansımızı kaçıracağız.

Fotoğraf Emre Özdemir

Notlar

1 Çeviri yazara aittir. Bkz. Borden, I. (2001) Skateboarding, Space and the City: Architecture and the Body. Oxford: Berg.

2 Atencio, M., Beal, B., & Wilson, C. (2009). The distinction of risk: Urban skateboarding, street habitus and the construction of hierarchical gender relations. Qualitative research in sport and exercise, 1(1), 3-20.

3 Çeviri yazara aittir. Bkz. Johnston, L., & Longhurst, R. (2010). Space, place, and sex: Geographies of sexualities. Rowman & Littlefield.

4 Çeviri yazara aittir. Bkz. O'Connor, J. (2001). Creative industries and gentrification. In Annual Meeting of the Association of American Geographers, New York, March.

5 Lefebvre, H. (1991). The production of space. Blackwell.

SAYAÇ

İPA, İstanbul İstatistik Ofisi

KONUT

İstanbul'da Temmuz 2022 döneminde 14 bin konut satıldı.

İstanbul'da Temmuz 2022 döneminde 14 bin konut satıldı. Temmuz 2022 döneminde konut satışlarının %72,8'i ikinci el satışlarda gerçekleşirken, %27,2'si ilk el satışlarda gerçekleşti. Türkiye'de ise Temmuz 2022 döneminde 94 bin konut satışı gerçekleşti. Temmuz 2022 döneminde Türkiye'deki toplam konut satışlarının %69,4'ü ikinci el, %30,6'sı ise ilk el olarak gerçekleşti. Temmuz 2022 döneminde İstanbul'da gerçekleşen satışlar bir önceki yılın aynı dönemine göre %24, Türkiye genelinde ise %12,9 azaldı.

Dönem	Toplam Satışlar	İkinci El Konut Satışları	İlk El Konut Satışları
Temmuz 2022	14.350	10.442	3.908
Temmuz 2021	18.884	14.030	4.854

İstanbul'da Temmuz 2022 döneminde konutların %20,7'si ipotekli olarak satıldı.

Temmuz 2021 döneminde İstanbul'da yapılan toplam konut satışlarının %23,1'i ipotekli olarak gerçekleşirken, 2022 yılının aynı döneminde ipotekli konut satışının payı %20,7 oldu. Bu dönemde ikinci el ipotekli konut satışı bir önceki yılın aynı dönemine göre %33,8 azalırken, sıfır ipotekli konut satışı %24,3 azaldı. Türkiye genelinde Temmuz 2021'de toplam satışlar içindeki payı %19,1 olan ipotekli satışının Temmuz 2022'deki payı %20,4'e yükseldi.

Temmuz 2022 döneminde konut satışlarının %67,5'i Avrupa Yakası'nda gerçekleşti.

Temmuz 2022 döneminde konut satışlarının %67,5'i Avrupa Yakası'nda, %32,5'i ise Anadolu Yakası'nda gerçekleşti. Avrupa Yakası'nda gerçekleşen konut satışları bir önceki yılın aynı dönemine göre %19,8 azalırken, Anadolu Yakası'nda %31,4 azaldı. İstanbul'da ilçelere göre konut satışlarına bakıldığında Temmuz 2022 döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre en yüksek artış %38,2 ile Beykoz ilçesinde gerçekleşti.

Temmuz 2022 döneminde yabancılara yapılan konut satışlarının %29,3'ü İstanbul'da gerçekleşti.

İstanbul'da yabancılara yapılan konut satışları Temmuz 2022 döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre %40,9 Türkiye genelinde ise %12,4 azaldı. Bu dönemde Türkiye'de yabancılara yapılan toplam konut satışlarının %29,3'ü İstanbul'da gerçekleşti.

Haziran ayında yeni konut fiyatları bir önceki yılın aynı dönemine göre İstanbul'da %208,7, Türkiye genelinde %164,8 arttı.

İstanbul'da 2022 Haziran itibariyle yeni konut fiyatları bir önceki yılın aynı dönemine göre %208,7 artarken Türkiye genelinde %164,8 arttı. Bu dönemde ikinci el konut fiyatları ise İstanbul'da %186,1 artarken Türkiye genelinde %160,7 arttı.

Metodoloji: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) verilerinden derlenerek oluşturulmuştur.

İlçelere Göre Konut Satışları

İlçe	2021*	2022*	Fark %
Arnavutköy	324	229	-29,3%
Ataşehir	478	262	-45,2%
Avcılar	472	480	1,7%
Bağcılar	341	275	-19,4%
Bahçelievler	658	453	-31,2%
Bakırköy	368	209	-43,2%
Başakşehir	772	631	-18,3%
Bayrampaşa	208	182	-12,5%
Beşiktaş	187	148	-20,9%
Beykoz	55	76	38,2%
Beylikdüzü	998	633	-36,6%
Beyoğlu	230	157	-31,7%
Büyükçekmece	516	400	-22,5%
Çekmeköy	541	396	-26,8%
Esenler	204	258	26,5%
Esenyurt	2.603	2.070	-20,5%
Eyüpsultan	405	366	-9,6%
Fatih	335	343	2,4%
Gaziosmanpaşa	422	318	-24,6%
Güngören	225	193	-14,2%
Kadıköy	834	438	-47,5%
Kâğıthane	402	374	-7,0%
Kartal	758	505	-33,4%
Küçükçekmece	509	406	-20,2%
Maltepe	573	494	-13,8%
Pendik	872	607	-30,4%
Sancaktepe	697	420	-39,7%
Sarıyer	202	111	-45,0%
Silivri	442	378	-14,5%
Şişli	324	292	-9,9%
Sultanbeyli	256	279	9,0%
Sultangazi	467	377	-19,3%
Tuzla	438	373	-14,8%
Ümraniye	761	474	-37,7%
Üsküdar	473	298	-37,0%
Zeytinburnu	353	317	-10,2%

* Temmuz

TURİZM

2022 yılı Temmuz ayında İstanbul'a 1 milyon 760 bin turist geldi.
2021 yılı Temmuz ayında İstanbul'a gelen turist sayısı 1 milyon 131 bin iken, aynı dönem için 2022 yılında İstanbul'a gelen turist sayısı 1 milyon 760 bine ulaştı; bu sürede İstanbul'un toplam Türkiye içindeki payı %26,4 oldu. İstanbul'a gelen turistin %98,4'ü havayolu ile gelirken bu ziyaretçilerin %73,4'ü İstanbul Havalimanı'nı tercih etti.

Dönem	İstanbul (kişi)	Türkiye (kişi)	İstanbul'un Payı (%)
Temmuz 2022	1.759.506	6.665.129	26,4
Temmuz 2021	1.130.999	4.360.952	25,9

2022 Temmuz ayında İstanbul'a Almanya'dan 142 bin, Rusya Federasyonu'ndan 133 bin turist geldi.
Temmuz ayında İstanbul'a en fazla turist Almanya'dan geldi. Almanya'yı sırasıyla Rusya Federasyonu (133 bin kişi), Amerika Birleşik Devletleri (97 bin kişi), İran (95 bin kişi) ve Suudi Arabistan (78 bin kişi) takip etti.

Temmuz ayında İstanbul'da 1 milyon 315 bin yabancı, 471 bin yerli turist konakladı.
2021 yılının Temmuz ayında İstanbul'da konaklayan toplam turist sayısı 1 milyon 230 bin iken 2022 yılının aynı döneminde bu sayı 1 milyon 786 bine yükseldi; bu dönemde konaklama tesislerine gelen yerli turist sayısı 471 bine, yabancı turist sayısı ise 1 milyon 315 bine ulaştı. Konaklama tesislerinde toplam gecelememe süresi ise bu dönemde 4,2 milyonu aştı.

Konaklama Tesislerine Geliş Sayısı ve Konaklama Süresi / İstanbul

Dönem	Tesise Geliş Sayısı *	Tesislerde Geceleme Süresi **
Temmuz 2022	1.785.805	4.211.448
Temmuz 2021	1.230.113	2.868.934

** Tesise geliş: Konaklama tesislerine geceleme yapmak amacıyla yapılan giriş sayısıdır. Tesise giriş sayısı kişi bazlı bir değişken olmayıp, aynı turistin farklı zamanlarda yaptığı girişler ayrı girdiler olarak kaydedilmektedir.*

*** Geceleme: Konaklama tesislerinde konaklayan turistlerin tesislerde geçirdikleri gecelerin sayısıdır.*

İstanbul'da 2022 yılı Temmuz ayında konaklama tesisi doluluk oranı bir önceki yıla göre artarak %72,2'ye yükseldi.
İstanbul'da 2021 yılının Temmuz ayında konaklama tesisleri doluluk oranı %56,3 iken 2022 yılının aynı döneminde doluluk oranı %72,2'ye yükseldi. Temmuz ayında konaklama tesisi doluluğunun %55,7'sini yabancı, %16,4'ünü ise yerli ziyaretçiler oluşturdu.

Konaklama Tesisleri Doluluk Oranı (%) / İstanbul

Dönem	Yabancı	Yerli	Toplam
Temmuz 2022	55,7	16,4	72,2
Temmuz 2021	40,5	15,9	56,3

Metodoloji: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı verileri derlenerek oluşturulmuştur.

ULAŞIM

Toplu taşıma yolculuk sayısında Temmuz ayında %0,03'lük azalış oldu.
İstanbul'da Temmuz ayında toplu taşımada, Haziran ayına göre toplam yolculuk sayısında %0,03'lük bir azalış meydana gelirken bu oran günlük ortalama yolculuk sayısında %0,03 oranında azalış olarak gerçekleşti.

Dönem		Toplam Yolculuk Sayısı	Ortalama Günlük Yolculuk Sayısı
2022	01-30 Temmuz	160.192.531	5.167.501
	01-31 Ağustos	160.241.782	5.169.089

Ağustos ayında en fazla lastik tekerlekli toplu taşıma kullanıldı.
2022 Ağustos ayı için akıllı bilet bindirilerinin %52,04'ü lastik tekerlekli toplu taşımayı, %43,22'si raylı sistemleri ve %4,74'ü ise deniz yolunu tercih etti.

Ulaşım Türü	Ağustos	%
Karayolu	83.387.361	52,04%
Raylı Sistemler	69.266.972	43,22%
Deniz yolu	7.587.449	4,74%
Toplam	160.241.782	100,0%

İstanbul'da toplam uçak iniş-kalkış sayısı 2022 Ağustos sonu itibariyle 423 bine ulaştı. Toplam uçuşların %64,7'si İstanbul Havalimanı'ndan gerçekleşti. İstanbul'a havayolu ile ulaşım sağlayan yolcu sayısı ise Temmuz sonu itibariyle 60 milyonu aştı.

2022 Temmuz ayında trafiğe kaydı yapılan motorlu kara taşıtı sayısı 36 bine ulaştı; bir önceki aya göre trafiğe kaydı yapılan motorlu kara taşıtı sayısı %11,2 artarken bir önceki yılın aynı dönemine göre %14,4 azaldı.

Metodoloji: İstanbul Ulaşım Bülteni, TUHİM (Toplu Ulaşım Hizmetleri Müdürlüğü), BELBİM ve İBB Ulaşım Yönetim Merkezi, DHMİ ve TÜİK verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

MALİYE

İstanbul'da Temmuz 2022 döneminde tahsil edilen vergi gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre %81,6 arttı.

İstanbul'da Temmuz 2022 döneminde 71 milyar lira Merkezi Yönetim Bütçe geliri tahsil edilirken bu dönemde Merkezi Yönetim Bütçe gelirlerinin %94,3'ü vergi gelirlerinden tahsil edildi. İstanbul'dan tahsil edilen vergi geliri bir önceki yılın aynı dönemine göre %81,6 artarak 67 milyar liraya ulaştı. Türkiye genelinde ise tahsil edilen vergi geliri bir önceki yılın aynı dönemine göre %99,2 artarak 169 milyar liraya ulaştı.

Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri (Bin Lira) - İstanbul

	Merkezi Bütçe Gelirleri	Genel Bütçe Gelirleri	Vergi Gelirleri
Temmuz 2022	71.376.385	71.116.165	67.298.253
Temmuz 2021	39.341.254	39.140.022	37.059.209

Temmuz 2022 döneminde dâhilde alınan Katma Değer Vergisi (KDV) tahsilatı bir önceki yılın aynı dönemine göre %70,2 arttı.

Temmuz 2022 döneminde İstanbul'da gerçekleşen gelir vergisi tahsilatı bir önceki yılın aynı dönemine göre %78,6 arttı. Temmuz 2022 döneminde gelir vergisi tahsilatı 17 milyar lira, kurumlar vergisi tahsilatı 1 milyar lira olarak gerçekleşti. Türkiye genelinde gerçekleşen gelir vergisi tahsilatı Temmuz 2021 dönemine göre %74,1 arttı. Dâhilde alınan Katma Değer Vergisi tahsilatı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre İstanbul'da %70,2 artarken, Türkiye genelinde %101,3 arttı.

Temmuz 2022 döneminde motorlu taşıtlardan alınan ÖTV gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre %73,4 arttı.

Temmuz 2022 döneminde ÖTV gelirlerinin %37'si motorlu taşıtlardan gerçekleşirken, %20'si petrol ve doğalgaz ürünlerinden, %16,8'i tütün mamullerinden, %14,4'ü alkollü içkilerden ve %8,7'si dayanıklı tüketim ve diğer mallardan gerçekleşti.

Temmuz 2022 döneminde Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) geliri bir önceki yılın aynı dönemine göre %99,5 arttı.

Temmuz 2022 döneminde Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) gelirinin %88,8'i İstanbul'dan gerçekleşirken tahsilatı bir önceki yılın aynı dönemine göre %99,5 artarak 5.1 milyar liraya ulaştı. Aynı dönemde şans oyunlarından alınan vergi gelirleri 242 milyon liraya, özel iletişim vergi gelirleri ise 627 milyon liraya yükseldi. Dijital hizmet vergi geliri ise bir önceki yılın aynı dönemine göre artarak 562 milyon liraya ulaştı.

İstanbul'da gelir vergisi faal mükellef sayısı Temmuz ayında 609 bine ulaştı.

2022 yılı Temmuz ayında gelir vergisi faal mükelleflerin %26,4'ünün bulunduğu İstanbul'da, mükellef sayısı bir önceki yılın aynı dönemine göre %5,0 artarak 609 bin oldu. Aynı dönemde kurumlar vergisi faal mükellef sayısı 389 bine, Katma Değer Vergisi (KDV) faal mükellef sayısı 978 bine, gelir stopaj vergisi faal mükellef sayısı ise 1 milyon 47 bine ulaştı.

Metodoloji: Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü ve Gelir İdaresi Başkanlığı verilerinden derlenerek oluşturulmuştur.

Özel Tüketim Vergileri (Bin Lira) - İstanbul

	Temmuz 2022	Temmuz 2021
Petrol ve Doğalgaz Ürünleri	2.869.585	1.283.081
Motorlu Taşıtlar	5.314.503	2.278.391
Alkollü İçkiler	2.068.222	1.620.476
Tütün Mamulleri	2.420.202	1.781.010
Kolalı Gazozlar	446.123	169.126
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallar	1.245.600	1.152.344

ONLINE İBB HİZMETLERİNE

GÜVENLİ VE KOLAY GİRİŞ İÇİN İSTANBUL SENİN YETER!

Artık İBB iştirak ve hizmetlerinin websitelerine ayrı ayrı hesap açmanıza gerek yok.
Websitelerinin giriş sayfasındaki **İstanbul Senin** butonuna tıklayın.

İstanbul Senin hesabınızla tüm İBB iştirak ve hizmetlerinin websitelerine **güvenli ve kolay giriş yapın.**

İS-TAN-BUL

İndir hayatın kolaylaşsın

App Store
Google Play
AppGallery

istanbulsenin.istanbul

16 MİLYON İÇİN Çalışıyoruz

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

GEZİ'DEN GELECEĞE: YEREL DEMOKRASİ İNİSİYATİFLERİNİN EŞİĞİ GEZİ DİRENİŞİ, DEMOKRATİKLEŞME VE KATILIMCI PLANLAMA TAYFUN KAHRAMAN ● GEZİ'DEN BUGÜNE YEREL DEMOKRASİ DENEYİMLERİNİN SEYRİ BEGÜM ÖZDEN FIRAT ● GEZİ VE PARK FORUMLARI GELECEĞİN YÖNETİM BİÇİMİDİR MURAT SEVİNÇ ● KENT HAKKINI VEYA EKOLOJİK KRİZİN ETKİLERİNİ ODAĞINA ALAN HAREKETLERİN GEZİ'YE VE GEZİ'NİN BU HAREKETLERE ETKİSİ AYŞE MÜCELLA YAPICI ● GEZİ ÖNCESİ VE SONRASI KENT VE KIR SAKİNLERİNİN GÜNDEMİNDEKİ HAK MÜCADELELERİ Ş. CAN ATALAY ● DEMOKRASİNİN ÖN KOŞULU KENT MEYDANLARI VE GEZİ DİRENİŞİ MERİÇ DEMİR KAHRAMAN ● **SAHADAN** GEZİ'DEN ÇOĞALAN DAYANIŞMA TAKSİM DAYANIŞMASI SEKRETERYASI ● "FAZLA BÜYÜMEK YERİNE ÖNCELİKLE SÜREKLİLİĞİ SAĞLAMAYI TERCİH ETTİK." KOMŞU KAPISI DERNEĞİ ● PARK FORUMLARINDA DOĞAN BİR KADIN ÖRGÜTLENMESİ YOĞURTÇU KADIN FORUMU ● GEZİ'DEN İLHAMLA FARKLI BİR SPOR MÜSABAKA KÜLTÜRÜ DENEYİMİ KARŞI LİG ● **KENT GÜNDEMİ** BURADA BİRLİKTE HAREKETİ: YEREL YÖNETİMDE KATILIMCI MODEL İLE KAMUSAL MEKÂNDA UYGULAMALAR GÖKÇER OKUMUŞ + KÜBRA ELİF DURĞUN + BAŞAK ÇELİK + S. BENAN KAYA ● GENÇLİK KATILIMINDA SİVİL TOPLUM, YEREL YÖNETİMLER VE ÜNİVERSİTELER ARASINDA İŞ BİRLİĞİ VE MUHTEMEL YENİ YAKLAŞIMLAR NECATİ MERT GÜMÜŞ + YAĞMUR YILDIRIM ● TÜRKİYE'DE GENÇ İSTİHDAMI: EFSANELER VE GERÇEKLER BERKİN ŞAFAK ŞENER ● **DOSYA: İSTANBUL'UN GELECEĞE ATTIĞI BİR ADIM: VİZYON 2050 STRATEJİ BELGESİ** VİZYON 2050: İSTANBUL'UN GELECEĞİNE İLİŞKİN UMUT, ÇABA VE MEYDAN OKUMA GÜRKAN AKGÜN ● İSTANBUL VİZYON 2050 STRATEJİ BELGESİ'Nİ HAZIRLARKEN GELECEĞİ BİRLİKTE PLANLAMAK BURCU ÖZÜPAK GÜLEÇ ● VİZYON 2050 STRATEJİ BELGESİ'NİN HAZIRLIK SÜRECİ VE BUNDAN SONRASI: "İSTANBUL'U 2050'YE HAZIRLAMAK" GÜRKAN AKGÜN + HATİCE KURTULUŞ + ALİYE AHU AKGÜN + FERHAN GEZİCİ + ÖMER LÜTFİ ŞEN + ERBAY ARIKBOĞA ● İSTANBUL GİBİ METROPOLLERİN GELECEK VİZYONUNDA AKILLI ŞEHİRCİLİK UYGULAMALARININ YERİ CARLO RATTI ● "YENİ BİR UYGARLIĞI BERABER KURACAĞIZ VE HAYATIMIZI, KENTLERİMİZİ YAŞANABİLİR KILMANIN ÖN KOŞULU İKLİM DOSTU OLMAK" YUNUS ARIKAN ● GELECEK KENT HAREKETLİLİĞİ VE YEREL HİZMETLERE ERİŞİMDE 15 DAKİKALIK KENT CARLOS MORENO ● **GÖSTERGE** KÜRESEL KENT ENDEKSLERİNDE İSTANBUL'UN GÜNCEL KONUMU CANER MURAT DOĞANÇAYIR ● **KOLEKSİYON** "İSTANBUL PLANLAMA TARİHİ SERGİSİ" NEYİ SERGİLİYOR? GÜVEN ERTEN ● **METROPOL MESELELERİ** ACI GERÇEK: GIDA FİYATLARI KRİZİ BERKAN ÖZYER ● İSTANBUL SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL HAREKETLİLİK PLANI VE GELECEK ADIMLAR HALUK GERÇEK ● **MONİTÖR39** DOĞALGAZ SAATİ NİLAY ÖZGER + TUĞÇE TUNÇ ● **EKOSİSTEM** İSTANBUL BOĞAZI'NDA YUNUSLAR WWF TÜRKİYE (DOĞAL HAYATI KORUMA VAKFI) + DMAD (DENİZ MEMELİLERİ ARAŞTIRMA DERNEĞİ) ● **BÜYÜKŞEHİR HAFIZASI** "SAHA, ÇIKTIĞINDA, SORUNLA YÜZ YÜZE KALDIĞINDA ÇÖZÜM ÜRETMEN GEREKEN BİR ALAN." ● **AKADEMİ** KENTLERİ VE DÜŞÜNCEYİ ÖZGÜRLEŞTİRMEK İÇİN YAZMAK EMRAH ALTINOK ● ÖZEL MÜLKİYETTE KAMUSAL MEKÂNLAR (POPS) NE KADAR "KAMUSAL"? BİLGE SAYARLIOĞLU ● "METAVERSE": BİR KURGUSAL KAMUSAL ALAN MI? GİZEM CÖMERT ● FARKLILIK MEKÂNLARININ PARADOKSU BUKET ALIŞIR ● **SAYAÇ** ●

ISSN 2757-797X
07
9 772757 797007
30 TL

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İPA İstanbul Planlama Ajansı